

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
Інститут рукопису

ІНСТИТУТ РУКОПISУ
Національної бібліотеки України
імені В.І. Вернадського:
формування фонду, науково-дослідницька та
науково-інформаційна діяльність,
створення електронного ресурсу
(2000–2021)

Київ 2021

УДК 027.54(477-25)НБУВ:001.89]:[025.2:001.102]

Затверджено до друку Вченою радою
Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
(протокол № 9 від 2 грудня 2021 року)

Відповідальний редактор

Л.А. Дубровіна

Рецензенти:

І.Б. Матяш, д.і.н.,
С.Г. Кулешов, д.і.н.

Авторський колектив

Т.О. Батанова, О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар, Л.А. Дубровіна,
Н.М. Зубкова, Т.В. Коваль, І.С. Корчемна, О.П. Степченко, А.М. Сукало

Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: формування фонду, науково-дослідницька та науково-інформаційна діяльність, створення електронного ресурсу (2000–2021) : монографія / авт. кол.: Т.О. Батанова, О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, Т.В. Коваль, І.С. Корчемна, О.П. Степченко, А.М. Сукало ; НАН України. НБУ імені В.І. Вернадського. Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2021. 516 с.

У виданні представлені мета, засоби і результати науково-дослідницької та науково-інформаційної діяльності Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського за перше двадцятиріччя XXI ст. У трьох розділах колективної монографії розглядаються напрацювання фахівців ІР з науково-теоретичних та конкретно-історичних досліджень рукописних книг, джерелознавчого і книгознавчого вивчення рукописних та книжних зібрань і колекцій, з комплектування та опрацювання особових архівів, що разом складають історико-культурну спадщину України, яка зберігається у фондах одного з найбільш знакових підрозділів Бібліотеки – рукописного. Четвертий розділ присвячено висвітленню науково-дослідницьких проєктів з історії науки, архівної та бібліотечної справи України. Популяризація наукових знань, соціокультурна та видавнича діяльність, обслуговування читачів в ІР актуалізуються в п'ятому розділі видання. Значна увага акцентується на таких пріоритетних напрямках роботи ІР НБУВ, як створення інформаційних ресурсів на засадах цифрових технологій та організація відкритого доступу до документальних джерел. У Додатках надано відомості про кадровий склад ІР НБУВ, наукові та публічні заходи, в яких брали участь співробітники ІР, електронні виставки, бібліографію науковців за 2018–2021 рр.

Розраховано на широкий науковий та суспільний загал.

Роботу виконано за рахунок коштів бюджетної програми

«Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПВК 6541230)

ISBN 978-966-02-9834-7 (друковане видання)
ISBN 978-966-02-9835-4 (електронне видання)

© Національна академія наук України
Національна бібліотека України
імені В.І. Вернадського, 2021
© Авторський колектив, 2021

ВСТУП

Запропоноване видання з висвітлення діяльності Інституту рукопису НБУВ за період 2000–2021 рр. продовжує серію монографій, присвячених історії та сучасному станові Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та, зокрема, її підрозділів – інститутів книгознавства, бібліотекознавства, архівознавства, інформаційних технологій, біографічних досліджень, Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів влади, Національної Юридичної бібліотеки, Фонду президентів України; відділів національної бібліографії, довідково-бібліографічного та низки інших.

Хронологічні межі монографічної репрезентації Інституту рукопису обґрунтовуються тим, що його попередня історія, як і загалом НБУВ, представлена у виданні «Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України» (Київ, 2018). Також історія Інституту рукопису, його кадровий склад та бібліографії співробітників за 100 років оприлюднені в ювілейному науково-інформаційному виданні «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: 1918–2018 рр.» (Київ, 2018).

Автори сучасної монографії, характеризуючи діяльність Інституту рукопису в 2000–2021 рр., дозволили собі у Вступі, для глибшого осмислення єдності традицій та інновацій, зробити певну ретроспекцію до витоків рукописного підрозділу як знакового в концепції започаткування Національної бібліотеки Української держави.

Відділ рукописів був створений у структурі НБУ від самого початку її заснування в 1918 р. як засадничий атрибут національної установи. За задумом фундаторів Бібліотеки, його діяльність мала бути спрямована на збирання історико-культурної спадщини українського народу та інших етносів, які історично проживали на території України, а також кращих зразків писемної історії та культури різних країн світу.

Бібліотека започатковувалася під егідою Української академії наук – найвищої наукової установи, головного центру, що зібрав у своєму складі наукову еліту України з її перспективними поглядами на розвиток усіх наукових галузей, зокрема й національно-гуманітарних. Базуючись на значному історичному досвіді, фундатори УАН розробили принципи організації, функції та завдання національної бібліотеки, засади комплектування її фондів, напрями діяльності, що відповідали світовому рівню розбудови та функціонування національних бібліотечних установ.

На переконання академіка В.І. Вернадського, Бібліотека мала стати лабораторією науки, без якої не можливо було навіть мріяти про розвиток фундаментальних і прикладних наук, що працювали б на розвиток усіх сфер життєдіяльності незалежної держави. Проте реалії почат-

кового періоду функціонування Бібліотеки були такими, що замість лабораторії науки вона стала центром порятунку книжкової та рукописної спадщини, покинутої напризволяще в часи катастрофічної руйнації всіх структур попередньої держави. До НБУ/ВБУ масово і безсистемно надходили фонди наукових, просвітницьких, освітніх установ, релігійних організацій, музеїв, архівні комплекси видатних представників науки та культури – репресованих або тих, хто полишив Батьківщину в пошуках кращої долі. Колекції та зібрання, скомплектовані в Бібліотеці в перші роки її праці, донині складають найціннішу та найбільш затребувану частину фондів НБУВ, адже є історичною джерельною основою для створення національних установ після набуття Україною незалежності.

Історія Бібліотеки і, зокрема, її рукописного підрозділу пояснює багато сучасних аспектів та особливостей науково-дослідної роботи в галузі дослідження рукописно-книжної культури та прикладної діяльності, пов'язаної з циклом руху рукописних документів у структурі комплектування, наукового описування колекцій, зібрань та особових архівів, створенням каталогів, покажчиків та електронних ресурсів, обліком, зберіганням та обслуговуванням користувачів.

Організація Національної бібліотеки Української держави відбувалася в дуже короткий термін, без поступового накопичення книжкових фондів, рукописних архівів, зібрань та колекцій, їхнього планового описування та створення довідкового апарату. Як відомо, провідні національні бібліотеки світу започатковувалися ще в епоху

Відродження – з початком друку, бурхливим зростанням книжної продукції та формуванням національних держав з чітко артикульованою соціальною роллю для об'єднання держав як політичних утворень на засадах формування інформаційного простору, що забезпечував їм незалежне існування, а також для репрезентації історичної долі держав через свої історико-культурні фонди. Протягом століть бібліотеки були інститутами і священної пам'яті, і влади, й освіти, науки, нарешті приватного життя, в них зосереджувався весь набутий людством досвід. Національна самосвідомість як об'єднуючий фактор, що базується на ідейній платформі спільної історичної пам'яті громадян держави та її постійної підтримки, відіграла в цьому процесі важливу роль. Наповнення бібліотечних фондів тривало не одне століття, вони планово описувалися, бібліографічно опрацьовувалися, каталогізувалися та включалися в суспільні комунікації, забезпечуючи тим самим спадкоємність національної пам'яті. Для порівняння, – фонди НБУВ комплектувалися, до певної міри, насильницьким шляхом.

Довгий час Бібліотека виконувала роль збирача та зберігача інформації; нині основним завданням наукових та бібліотечних співробітників є наукове опрацювання полишеного їм у спадок неописаного історико-культурного надбання минулого та планомірне накопичення сучасної друкованої продукції й інших документальних джерел.

Тому лише через розуміння історичних умов функціонування Бібліотеки можливо оцінити реальний внесок Інституту рукопису у розвиток науки та культури за роки

незалежності, з урахуванням втрачених можливостей їхнього попереднього вивчення та включення в соціокультурний простір.

Інститут рукопису входив у 90-ті роки ХХ ст., майже нічого не знаючи про історію та цілісність своїх фондів, колосальні переміщення та перемішування яких відбувалися у стресових умовах, із фізичною втратою як власників, так і реєстраційних описів, каталогів, архівної інформації про походження та історичні зв'язки.

У 1992 р. відділ рукописів перетворюється на Інститут рукопису – науково-дослідний структурний підрозділ Центральної наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського АН України та державне рукописно-архівне сховище у зв'язку з реорганізацією Бібліотеки в науково-дослідний, інформаційний та культурно-просвітницький комплекс із широкими науковими та культурологічними функціями. Ця реформа була закріплена Постановою Президії АН України № 241 «Про розвиток Центральної наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського АН України» від 9 вересня 1992 р. та рішенням Ученої ради ЦНБ від 24 вересня 1992 р. про зміни в структурі і штатному розкладі Бібліотеки. Створення Інституту рукопису та інших інститутів НБУВ було унікальним рішенням Академії, спричиненим необхідністю підвищення та удосконалення кваліфікаційного рівня бібліотекознавчих, інформаційних, книгознавчих та джерелознавчих досліджень, залучення їх до якнайширшого наукового та суспільного простору. Завдання визначило й становлення актуальних наукових напрямів, що дозволяли ліквідувати відставання Бібліотеки від нагальних потреб незалежної Української держави.

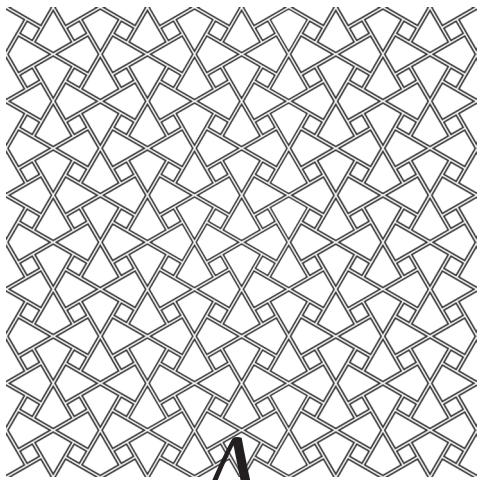
Додатковим стимулом для покращення роботи Бібліотеки стало повернення їй у 1996 р., згідно з Указом Президента України Л.Д. Кучми, статусу національної. Від цього часу наукові дослідження підрозділів НБУВ, що зберігають та досліджують історико-культурні фонди, відбуваються в руслі напряму «Вивчення, збереження та видання української історико-культурної спадщини», затвердженого в НАН України.

У відповідності до завдань, поставлених перед НБУВ, зокрема й перед Інститутом рукопису, розпочалася масштабна робота з реконструкції історії фондів, їхнього наукового описування, створення наукових та науково-довідкових видань для включення нового знання в систему формування менталітету сучасного покоління. Результати діяльності рукописного підрозділу Бібліотеки у 2000–2021 рр. знайшли відображення у пропонованому виданні.

Інститут рукопису НБУВ, беручи краще із досвіду попередників, актуально реалізує своє призначення стати дієвим учасником соціокомунікаційних та державотворчих процесів в усіх сферах суспільної діяльності та національної культурної спадщини, яка зосереджена в його фондах.

Розділ I

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОНДІВ РУКОПИСНИХ КНИГ:
ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ РУКОПИСНО-КНИЖНОЇ СПАДЩИНИ,
КОНКРЕТНО-ІСТОРИЧНІ СТУДІЇ,
ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ

1.1. Формування комплексного напрямку вивчення рукописно-книжної спадщини в 90-х роках ХХ ст.

Одним із найбільш цінних ресурсів історико-культурних фондів ІР НБУВ є комплекс рукописних книг (РК), представлений понад вісьмома тисячами кодексів різного походження та змісту, що входять до складу рукописних зібрань та колекцій, створених упродовж століть, з метою зберігання та вивчення артефактів. Кириличні РК містяться в зібраннях Київської духовної академії (Колекція рукописів Церковно-археологічного музею Київської духовної академії, ф. 301), Софійського собору (ф. 312), Михайлівського Золотоверхого монастиря (ф. 307), Києво-Печерської лаври (ф. 306), Почаївської лаври (ф. 313), Мелецького монастиря на Волині (ф. 303), Десятинної церкви (ф. 311), Пустинно-Микільського монастиря (ф. 308), Видубицького монастиря (ф. 309), а також у зібранні рукописних книг московського митрополита Макарія (Булгакова) (ф. 302).

Значні обсяги РК зібрані в найбільшому за обсягом штучно створеному у відділі рукописів ще в перші роки функціонування Всенародної бібліотеки України комплексному фонді «Літературні матеріали» (ф. I), що увібрав у себе й зібрання ліквідованих установ, й особові архіви, й розрізнені РК та документи, різноманітні за видами і змістом.

Певні колекції музеїв та установ надійшли до відділу рукописів у цілісному вигляді, зберігши свій первинний склад. Це, зокрема: Зібрання рукописів Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька (ф. 310), Зібрання рукописних книг бібліотеки Київської духовної академії (ф. 160), Архів і зібрання рукописів Одеського товариства історії та старожитностей (ф. V), Колекція рукописів Київського університету св. Володимира (ф. VIII), Колекція рукописів Всеукраїнського історичного музею України ім. Т.Г. Шевченка (ф. 28). Незначна кількість РК міститься в особових архівних фондах учених – С.І. Маслова (ф. XXXIII), М.І. Лілеєва (ф. 127), В.А. Чаговця (ф. 268), П.М. Попова (ф. 285). Декілька кодексів зберігаються в колекціях, утворених безпосередньо у відділі рукописів Бібліотеки з окремих надходжень різних років: це Колекція уривків рукописних книг ІР НБУВ (ф. 235) та Колекція рукописних книг ІР НБУВ (ф. 30)¹.

Упродовж XX ст. фонд рукописних книг комплексно практично не описувався. Виняток становив опис рукописних книг XI–XIV ст., укладений колективом авторів у складі М.В. Геппенера, М.П. Візира, Й.В. Шубинського, провідне місце серед яких належить М.В. Геппенеру². Цей каталог на той час став значним

¹ Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : путівник / авт. колектив ; НАН України, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського. Ін-т рукопису. Київ, 2015. 328 с.

² *Геппенер М.В., Візир М.П., Шубинський Й.В.* Слов'янські рукописи XI–XIV ст. у фондах відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки Академії наук Україн-

книгознавчим та науково-інформаційним явищем, хоча й репрезентував лише базові елементи описань.

З багатьма зібраннями рукописних книг надійшли й їхні описи, укладені в кінці XIX – в 10-х роках XX ст. в установах-фондоутворювачах відомими вченими того періоду, однак, як правило, це були певні первісні описи, переважно реєстраційні, які мали обліково-охоронний характер і обмежувалися лише стислим переліком базових елементів. На кінець XX ст. дані описи вже значно застаріли з огляду на новітні досягнення текстології, палеографії, філігранології, мистецтва книги, опрацювання, маргіналістики та інших спеціальних історичних дисциплін.

Наукове описування та дослідження рукописних книг були задекларовані як основні напрями діяльності створеного в ІР НБУВ відділу кодикології та кодикографії³. Розвиток кодикологічного напрямку на базі археографічних методик передбачав створення інтегрованого історико-культурного підходу до описування рукописних книг, що включав у себе як встановлення обставин походження, так і атрибуцію кодексу як факту і фактора процесу історичного розвитку духовної та матеріальної культури, науки, освіти.

Ця робота спиралася передусім на набутий поколіннями вітчизняних дослідників досвід наукового описування рукописних пам'яток, а також на доступні на той час зарубіжні публікації стосовно студіювання рукописних книг середньовіччя, отож на порядку денному постало вивчення принципів наукового археографічного та кодикографічного описування, напрацьованих найзначнішими національними бібліотеками світу,

---

ської РСР : огляд, опис, публ. / відп. ред. О.А. Назаревський. Київ : Наук. думка, 1969. 152 с. : іл.

³ Дубровіна Л.А., Гальченко О.М. Кодикологічні, кодикографічні, палеографічні та археографічні дослідження Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: бібліографічний огляд 1988–2003 рр. // Спеціальні історичні дисципліни. Питання теорії та методики. Ч. 11. У 2-х ч. Ч. 2. Київ, 2004. С. 44–65.

авторських студій археографів, інновацій відносно створення інформаційних систем тощо⁴.

На початковому етапі функціонування відділу кодикології та кодикографії ІР НБУВ було встановлено, що певний набір принципів наукового описування кириличних РК склався в ХІХ ст., від того часу дослідження рукописів здійснювалося двома шляхами – або через укладання реєстраційних та археографічних описів рукописних комплексів, або через вивчення конкретного рукопису чи типологічної групи рукописів за специфічними кодикологічними характеристиками – палеографічною, мовною, художньою, графіко-орфографічною, музичною та ін.

На окремих, найбільш знакових, РК увага мовознавців та мистецтвознавців акцентувалась і за радянських часів. Відмінною особливістю систем описування того періоду було надзвичайне розмаїття як стосовно кількісних елементів описової статті (їхня наявність часто суб'єктивно залежала від ерудиції описувача), так і в обраних наукових напрямках, обумовлених професійним спрямуванням ученого. У стислих описаннях дослідник зазвичай лише зазначав автора, назву, загальну дату і кількість аркушів, причому палеограф у процесі описування першочергово звертався до детального аналізу почерків, мовознавець – до ретельного вивчення редакції мови або діалекту, історик літератури цитував окремі частини тексту, мистецтвознавець розглядав оздоблення. Оскільки таких спеціалістів не готували в системі вищої освіти, перед співробітниками новоствореного відділу кодикології та кодикографії постало завдання опанувати новітні досягнення наукового описування рукописних книг як книжкових джерел з урахуванням міжнародних та вітчизняних розробок у дисциплінах, що вивча-

---

⁴ Дубровіна Л.А. Кодикологія та кодикографія української рукописної книги / відп. ред. О.С. Онищенко ; АН України. Ін-т укр. археографії, ЦНБ ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису. Київ, 1992. 262 с.

ють рукописні кодекси. Підготовка кадрів на першому етапі діяльності відділу стала одним із найскладніших завдань для його завідувачки Л.А. Дубровіної, яка на той час вже мала досвід наукових студій з рукописними книгами XVI–XVIII ст., набутий у процесі підготовки кандидатської дисертації.

Орієнтування на створення системи наукового описування рукописних книг та дослідження їхньої історії було визначено як головний теоретичний та науково-практичний напрям роботи відділу кодикології та кодикографії в 1990-х роках. У зв'язку з активним розвитком інформатизації бібліотечної та архівної справи одночасно постало завдання формалізації наукового опису та його пристосування до створення ресурсів рукописної спадщини.

Отже, процес відновлення історичної пам'яті через документальні джерела, передусім науковий опис та розкриття змісту рукописних, книжкових і архівних фондів, що впродовж значного часу не були включені в систему науки, освіти, культури України, розпочинається з кінця 80-х – у 90-х роках XX ст. Цьому сприяли й фундаментальні соціальні зміни, що супроводжувалися вивільненням від ідеологічних обмежень процесів вивчення національної культурної спадщини та швидким розвитком досліджень і публікацій писемних артефактів історичного минулого, формуванням засад у галузі підготовки фахівців вищої кваліфікації з гуманітарного напрямку.

Це був період інтенсивного пошуку інноваційних підходів до вивчення рукописних фондів та розвитку спеціальних історичних дисциплін, насамперед наук джерелознавчого та книгознавчого циклів. Саме тоді оформлюється напрям *«історія рукописно-книжної культури»*, що супроводжувався створенням нових та вдосконаленням існуючих археографічних, кодикографічних методів і методик вивчення книжкової спадщини України писемного періоду.

У 1990-х роках співробітники відділу кодикології та кодикографії здійснили фронтальний перегляд фондів з рукописними книгами з метою їхнього атрибутування, визначили ступінь підготовки наукових каталогів рукописних кириличних кодексів. Було напрацьовано взаємопов'язану систему методик комплексного кодикологічного, археографічного, джерелознавчого та книгознавчого вивчення рукописних джерел і створення науково-довідкових видань нового типу, що об'єднали б дослідження кодексів та їхню репрезентацію в каталогах, укладених на базі нових кодикографічних засад.

Новий кодикологічний напрям започатковується науковими працями кінця 1980-х – початку 1990-х років Л.А. Дубровіної, О.М. Гальченко та О.І. Іванової. Так, теоретичним узагальненням багаторічного студіювання РК стало дослідження Л.А. Дубровіної «Кодикологія та кодикографія української рукописної книги» (Київ, 1992), що лягло в основу її докторської дисертації «Кодикологія та кодикографія як джерелознавчі дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги» (1993), якою відкривався цей новий напрям в історії рукописно-книжної культури, осмислювалося подвійне значення рукописної книги як об'єкта джерелознавства та книгознавства, а також тісний зв'язок з напрацюваннями низки спеціальних історичних та філологічних дисциплін.

Ученою вводиться поняття «рукописна книга як комплексне історичне джерело», окреслюються предмет та об'єкт української кодикології та кодикографії, висвітлюються основні напрями вивчення української книжно-рукописної традиції та історії книжної культури в Україні, репрезентується бібліографія з питань опису та дослідження рукописної книги. Паралельно закладаються засади камеральної галузі кодикології – кодикографії як дисципліни джерелознавчого циклу, що детально розглядає

систему наукового описування рукописної книги, визначає місце та роль кодикографії як складової кодикології та камеральної археографії з урахуванням європейського досвіду наукового вивчення рукописних книг. Узагальнення такого підходу реалізоване в науково-прикладному виданні Л.А. Дубровіної, О.М. Гальченко та О.А. Іванової «Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису» (Київ, 1992).

Формалізація досвіду вивчення РК передбачала подальшу роботу зі створення баз даних на рукописну книгу кириличного письма. Структурно-функціональна модель опису у вигляді деталізованої ієрархічної структури одночасно висвітлювала методологію вивчення книги як суб'єкта історико-культурної спадщини, що має властивості комплексного джерела. Через такі студії розкривалося значення рукописної книги як носія культурного та наукового процесу впродовж писемного періоду розвитку людства в розмаїтті змісту, походження, історії побутування кодексу, що є прямим свідченням розвою традицій освіти, писемності, поширення та впливу текстів, технологій та мистецтва оправи й оздоблення рукописної книги, які надалі були інтегровані в культуру друкованої книги.

Інтенсивне формування даного напрямку передбачило й охоплення значного кола культурологічних питань, а також послідовної та копійної емпіричної роботи з бібліотечними фондами рукописних книг, зокрема: суцільний перегляд існуючих колекцій РК та формування нових колекцій на базі попереднього аналізу фондів з метою розробки методології їхнього подальшого дослідження та методичних засад наукового опису, забезпечення зберігання, створення науково-довідкового апарату та засад науково-інформаційного забезпечення розвитку гуманітарних наук, об'єктом вивчення яких є рукописна книга.

Розпочалося й визначення попереднього інформаційного масиву джерел до Державного реєстру національного культурного надбання України (ДРНКН) у частині української рукописної книги⁵. Модель наукового описання рукописної книги була застосована для розробки уніфікованої структури формалізованого наукового опису рукописних книг для електронного ресурсу, що згодом стало основою бази даних «Кодекс». Л.А. Дубровіна працювала над уточненням методології відображення в електронному каталозі поняття рукописної книги як історичного та бібліографічного джерела⁶. У 90-х роках система пройшла тестування і стала першим електронним ресурсом у галузі рукописної книги в Україні⁷. Спочатку ресурс функціонував на основі СУБД Visual FoxPro, а в 2010-х роках було здійснено конвертацію інформації у платформу «ІРБІС-62»⁸.

Розроблення в 90-х роках ХХ ст. специфічних питань наукового описування рукописних книг різного походження, часу, змісту та тематичного спрямування надалі лягло в основу підготовки низки сучасних наукових каталогів не залучених до наукового обігу кодексів, значно розширило джерельну базу вивчення історії розвитку духовної культури України й осмислення склад-

⁵ Дубровіна Л.А. Формування попереднього інформаційного масиву джерел до Державного реєстру української рукописної книги // Наукова бібліотека в сучасному соціокультурному контексті: тези доп. Міжнар. наук. конф. (Київ, 12–15 жовт. 1993 р.). Київ, 1993. С. 85–87.

⁶ Дубровіна Л.А. Рукописная книга как исторический и библиографический источник: проблемы анализа формы и содержания в процессе создания структуры данных для электронного каталога // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: науч.-практ. и теорет. сб. Киев, 2000. Вып. 1. С. 43–57.

⁷ Іванова О.А. База даних «Кодекс» рукописної книги XVI ст. // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2001. Вип. 6. С. 289–294.

⁸ Іванова О.А. До питання публікації описів рукописів в інформаційному просторі // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2012. Вип. 33. С. 280–292.

них питань формування національної культурної спадщини та її сучасного дослідження. Центром уваги стало системне обґрунтування атрибуції рукописної книги – базису отримання достовірної інформації для проведення різнобічних історико-культурологічних студій.

У цей період розпочинається укладання довідкових видань стосовно РК. Одним із перших став спільний проєкт НБУВ та Кирило-Мефодіївського наукового центру Болгарської академії наук з вивчення рукописних джерел з фондів ІР щодо діяльності першовчителів слов'ян св. Костянтина-Кирила Філософа і Мефодія, єпископа Моравського. Л.А. Гнатенко як автором проєкту було проведене ґрунтовне дослідження списків рукописів, що стосувалися започаткування слов'янської писемності, та, разом з Інститутом української археографії НАН України, видано каталог «Просвітителі Кирило і Мефодій у писемних джерелах Інституту рукопису ЦНБ НАН України» (1995)⁹, до якого увійшли життя, сказання, тексти з літописів, хронографів та інших оповідних джерел другої половини XV – XIX ст. (загалом 11 унікальних рукописів) та наукове дослідження.

Дане видання започаткувало напрям створення *тематичних довідників ІР*.

Наступним комплексним тематичним виданням стало історико-текстологічне, кодикологічне та музикознавче дослідження нотних рукописних книг з унікальним болгарським наспівом та його українською традицією співу – «Болгарський наспів з рукописних нотолінійних Ірмолоїв України кінця XVI–XVII ст.» (укладачі Л.П. Корній, Л.А. Дубровіна. Київ, 1998), підготовлене

⁹ Просвітителі Кирило і Мефодій у писемних джерелах Інституту рукопису ЦНБ НАН України: каталог рукописів др. пол. XV – перш. чв. XX ст. ; уклад., передм. Л.А. Гнатенко; вступ. ст. П.С. Соханя; відп. ред.: П.С. Сохань, О.С. Онищенко. Київ, 1995. 113 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0001868>

спільно з Національною консерваторією ім. П.І. Чайковського. Кодикологічний аналіз РК, здійснений Л.А. Дубровіною, став методичною основою атрибуції часу створення музичних рукописів задекларованого періоду, які не мали зафіксованого в текстах датування, що є характерним для рукописної традиції до XVIII ст. Раніше музикознавці спиралися на дуже загальне датування наявних списків, які дійшли до нашого часу, що спотворювало часову атрибуцію пам'ятки та історію її побутування, а отже, відповідно, й можливість достовірного аналізу поширення музичної духовної культури в різні століття. Методика атрибуції таких пам'яток, запропонована в ІР НБУВ, залучена до студій з історичного музикознавства і дозволяє включити ірмологіони, переважно недатовані, в контекст розвитку духовного співу та музичного мистецтва релігійних текстів.

Новим напрямом кодикологічних студій, започаткованим О.М. Гальченко, стало вивчення середньовічної оправи як витвору технології та мистецтва книги, дослідження історії інтролігаторства, розроблення детальної схеми описування оправи рукописної книги, створення словника термінів. Історія, мистецтво, палеографія єврейської книги вивчалися на базі єврейських фондів, що досі не були залучені до наукового обігу (І.А. Сергєєва, О.О. Хамрай). Рукописна та книжкова полоніка, зокрема зібрання польських магнатів Яблоновських з фондів ІР, стала об'єктом дослідження С.О. Булатової; історію англomовних хронік з бібліотеки польського короля Станіслава Августа Понятовського зі складу рукописних зібрань та колекцій Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії вивчала Л.В. Шаріпова.

Роботу з опрацювання грецької та латинської книжно-рукописної спадщини ІР НБУВ розпочинає Є.К. Чернухін. Упродовж 90-х років учений займався виявленням, науковим описуванням та залученням до наукового обігу найбільш знакових грецьких

та латинських кодексів, підготовкою низки статей, публікацією окремих документів.

Отже, основні підходи до вивчення книжного рукописознавства в ІР на базі комплексних методик наукового описування кириличних, грецьких, єврейських, польських рукописних книг та історичної реконструкції їхньої долі, створення поняттєвого апарату були інституційовані в 90-х роках минулого століття. Тоді ж було введено поняття історико-культурних фондів національних наукових бібліотек: величезні масиви спеціалізованих та історико-культурних рукописних і книжкових фондів бібліотек власне стали окремим об'єктом досліджень, в яких поєднувалися методи археографії, джерелознавства, палеографії, текстології, книгознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Актуалізувалося вивчення їхнього походження, змісту, структури, класифікації, критеріїв цінності та статусу як державного і національного надбання. Зокрема, конкретна історія існування книги в часі та просторі реконструйовувалася не лише через дослідження маргінальних записів, залишених користувачами РК, а й із урахуванням втрат і дописування тексту, оздоблення, технологій оправи тощо. Започатковано й вивчення традиції рукописання та специфіки мови, скрипторіїв, репертуару книги, персонологічні аспекти її створення, користування та поширення.

Світ побачили перші наукові каталоги, де використовувались археографічні та кодикологічні методики, розроблялися критерії публікації пам'яток не лише як об'єктів вивчення мови та літератури, але й репрезентації їх як книжкових джерел. У працях О.М. Гальченко та С.П. Пруднікова були розпочаті дослідження технологій та мистецтва оформлення книги загалом та української оправи, зокрема; проводилися палеографо-орфографічні студії староукраїнських кириличних рукописних книг. Тривала

робота щодо підготовки описів рукописних книг для ДРНКН за профілем «Книжкові пам'ятки»; укладались архівні документально-інформаційні пошукові системи та бази даних на рукописну книгу тощо.

Розпочалась активна науково-редакційна роботи з підготовки видань IP до друку, зокрема збірника «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та книжкових фондів». З цією метою було створено редакційну групу на чолі із заввідділом джерелознавства Н.М. Зубковою. До складу підрозділу увійшли досвідчені фахівці, які попередньо працювали у видавництвах «Либідь» Київського національного університету та в академічній «Науковій думці» – редактор М.Л. Скірта та бібліограф С.Г. Даневич, з часом він поповнився художнім редактором О.С. Боляк. Наукове видання такого профілю стало першим та унікальним збірником, в якому репрезентуються результати досліджень книжкових та архівних фондів, публікації документів, огляди, рецензії, бібліографія тощо. На особливу увагу заслуговує діяльність Н.М. Зубкової – беззмінного літературного та наукового редактора збірника, яка впродовж майже тридцяти років виконує копітку роботи з підготовки до публікації як багатопрофільних розвідок «Рукописної та книжкової спадщини України», так і наукових праць Інституту рукопису.

Наукові результати досліджень рукописної книги доведені та оприлюднені в докторській дисертації Л.А. Дубровіної «Кодикологія та кодикографія як спеціальні дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги» (Інститут історії України НАН України, 1992).

Завдання базової підготовки кадрів практично повністю реалізувалося в 90-х роках. У створеній у НБУВ спеціалізованій вчентній раді захищені перші кандидатські дисертації з історичних та філологічних наук, що стосувалися кодикологічного напря-

му, зокрема О.М. Гальченко «Оправа українських книг та стародруків як об'єкт кодикографії» (1994), І.А. Сергєєвої «Історико-книгознавчий аналіз та археографічний опис єврейських декорованих рукописних пам'яток України XVIII – початку XX ст.» (1998), С.О. Булатової «Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських XVII – сер. XIX ст.: походження, доля та історико-книгознавча реконструкція» (1999), Є.К. Чернухіна «Грецькі рукописи IV–XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: кодикологічне дослідження» (1999). О.О. Хамрай захистив кандидатську дисертацію «Застосування формалізованого аналізу почерків при описанні єврейських рукописів (доба середньовіччя – XVIII ст.)» в Інституті сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України (1999), Л.А. Гнатенко – дисертацію «Староукраїнський правопис останньої чверті XIV – першої чверті XVII ст. у зв'язку з проблемою другого південнослов'янського графіко-орфографічного впливу (Букви на позначення голосних звуків)» в Інституті української мови НАН України (1997, керівник д-р філол. наук В.В. Німчук).

Дисертаційні дослідження з вивчення рукописно-книжкової спадщини сформуvalи засади наукової історико-кодикологічної та джерелознавчої школи НБУВ під керівництвом багаторічного директора Інституту рукопису доктора історичних наук (з 2006 р. чл.-кор. НАН України) Л.А. Дубровіної. Початок ґрунтовної роботи в галузі реєстрації пам'яток писемності, системи наукового описування, дослідження основних джерел з історії книжно-рукописної культури, перші наукові здобутки в галузі формування НБУВ як національної бібліотечної та науково-дослідної установи, визначення інноваційних наукових напрямів на базі нового Статуту НБУВ у перші десять років незалежності репрезентовано в колективній монографії співробітників Бібліотеки «Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у перше

десятиліття незалежності України» (Київ, 2018)¹⁰, а також у ювілейному виданні, присвяченому 100-м роковинам від заснування відділу рукописів (згодом Інституту рукопису), де доробок археографів та кодикологів ІР висвітлено в бібліографічному покажчику наукових праць¹¹.

Отже, впродовж 90-х років створено методологічні засади та взаємопов'язану систему методик комплексного кодикологічного, археографічного, джерелознавчого, палеографічного та книгознавчого вивчення рукописних джерел і бібліотечних історичних колекцій рукописних книг і стародруків, підготовлено основний кадровий склад Інституту, здатний вирішувати складні завдання української історичної науки. Світ побачили перші видання науково-довідкових каталогів та довідників нового типу, що репрезентують багатоаспектні дослідження кодексів. Тоді ж на засадах археографічних методик почала своє функціонування електронна база даних «Кодекс» на рукописні книги.

Здійснена колективом ІР НБУВ копітка науково-дослідницька робота заклала ґрунтовні підвалини для подальшої глибокої розробки величезного масиву рукописних книг, який до цього не був широко відомим і вивчався лише на рівні окремих документів.

---

¹⁰ Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002). Київ, 2018. 452 с.

¹¹ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 116–138.

1.2.

Розвиток історико- кодикологічних досліджень у 2000–2021 роках

1.2.1. Науково-теоретичні дослідження РК. Українська кодикологічна школа
Л.А. Дубровіної

Комплексне вивчення української рукописної книги не може розвиватися без створення єдиного методологічного підходу й узагальнених методик збирання та наукового осмислення емпіричного матеріалу, без чіткого визначення процесів відображення дійсності і структури системного дослідження РК як своєрідного культурологічного явища та без формування багатоаспектних кодикологічних масивів інформації.

Теоретичні та науково-практичні праці відомого історика, засновниці сучасної української кодикології та кодикографії Л.А. Дубровіної, створені в період 2000–2021 рр., є вагомим внеском у розвиток вітчизняної науки про рукописну книгу.

Наукові студії вченої розвивають теоретичні аспекти та методологію кодикології зокрема, і книжкової культури загалом; методологічні питання стосовно визначення рукописної книги як історичного та бібліографічного джерела й об'єкта національного бібліографічного репертуару України¹², в контексті

¹² Дубровина Л.А. Рукописная книга как исторический и библиографический источник : проблемы анализа формы и содержания в процессе создания структуры данных

понять «писемна пам'ятка»¹³ та «кодикографія» в системі кодикологічного аналізу рукописної книги¹⁴; кодикологічна атрибуція рукописних книг визначається нею як комплексне джерело тощо. Результати фахової діяльності Л.А. Дубровіної вибудовують перспективи досліджень кодикології як спеціальної історичної дисципліни, вирішують методологію укладання баз даних на РК та іншу актуальну проблематику науки про рукописну книгу.

Серед конкретних досліджень Л.А. Дубровіною окремих рукописів – статті з кодикологічного аналізу Пересопницького Євангелія, історіографії та джерел до публікації як власне пам'ятки «Казанський літописець»¹⁵, так і її списку XVIII ст., віднайденого в ІР НБУВ¹⁶, тощо.

Вивчаючи співвідношення понять «рукописна книга» та «рукописно-книжна культура» в теоретичному ракурсі, Л.А. Дубровіна відзначає складність створення універсальної теорії книги та книжкової культури і пояснює це тим, що книга впродовж віків була основним комплексним засобом соціальної комунікації в духовній сфері суспільства, виконувала багатоаспектні функції. Рукописна книга та рукописно-книжна культура співвідносяться

для електронного каталога // Библиотеки национальных академий наук : проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теор. сб. Киев, 2000. Вып. 1. С. 43–57.

¹³ Дубровіна Л.А. Историография и источники Казанского летописца: Предисловие к изданию 2000 г. // История о Казанском царстве (Казанский летописец). Москва : Яз. рус. культуры, 2000. С. IV–XXVI. (Полн. собр. рус. летописей; т. 19).

¹⁴ Дубровіна Л.А. Кодикографія у системі кодикологічного аналізу рукописної книги : до змісту поняття // Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики : зб. наук. пр. та спогадів. Київ, 2000. Вип. 4. Ч. 2. С. 307–322.

¹⁵ Дубровіна Л.А. Новий список «Казанського літописця» в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 15. С. 116–125. (Співавтор – О.А. Іванова).

¹⁶ Дубровіна Любов Андріївна // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 159–202. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002195>

як факт і фактор культури писемного історичного етапу, як окреме та ціле, де рукописна книга є частковим, але системоутворюючим явищем рукописно-книжної культури. Категоріальне поняття книги абстрагується від факту конкретної книги, в сукупності книжкової продукції вона акумулює все розмаїття питань історичного періоду створення книги, технологій та засобів її вироблення і поширення, в її багатоаспектних проявах, соціальному значенні в системі освіти та культури середньовічного періоду. Вона представлена не лише системою авторів та створювачів книги, репертуаром, складною технологією виробництва, але й попитом, традиціями та новаціями скрипторіїв у книгописанні, мистецтві та оправленні книги, відображає специфіку духовного та економічного розвитку середньовічного суспільства та його потреби, розкриває зв'язки з певною категорією читачів, змістом творів, типологією репертуару, книжкового мистецтва, побутування книги в історичному та хронологічному просторі тощо¹⁷.

У теоретичних статтях Л.А. Дубровіної також актуалізується роль рукописно-книжної спадщини України у сфері національної культури в контексті створення традиційних та електронних ресурсів¹⁸. Зокрема, здійснено спробу вирішення комплексу питань щодо визначення місця рукописно-книжної спадщини у складі національних культурних цінностей та в системі засвоєння

¹⁷ Дубровіна Л.А. Традиційні та електронні ресурси рукописно-книжної спадщини в духовній культурі України // Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі. Київ, 2014. С. 70–97; Дубровіна Л.А. Рукописна книга та рукописно-книжна культура : співвідношення понять у джерелознавчому аспекті // Бібліотека. Наука. Комунікація : формування національного інформаційного простору : матер. Міжнар. наук. конф., Київ, 4–6 жовт. 2016 р. / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2016. С. 128–130.

¹⁸ Дубровіна Л.А. Рукописно-книжна спадщина України в сфері національної культури створення традиційних та електронних ресурсів // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 286–315.

духовного досвіду історичного минулого. Книга як об'єкт дослідження розглядається з двох позицій: першої – її осмислення як артефакту – системи організації духовної інформації і культури різних часів посередництвом змісту та форми і другої – як історико-культурного фактора – засобу і рукописної традиції передавання цієї інформації різним поколінням упродовж віків. Висвітлено структуру рукописно-книжної спадщини України та поставлено питання створення її науково обґрунтованих і сформованих ресурсів у традиційній та електронній формах як багатоаспектного джерела духовності етносу.

Окремо слід зупинитися на підготовці «Методичних рекомендацій для Державної реєстрації книжкових пам'яток України: Кириличні рукописні книги та стародруки»¹⁹, напрацьованих колективом авторів під науковим керівництвом Л.А. Дубровіної. У виданні запропоновано загальні методичні засади та рекомендації щодо заповнення бази даних кирилических рукописних книг (XI–XIX ст.) та стародрукованих видань (XV–XVIII ст.) для Державного реєстру книжкових пам'яток України. Рекомендації підготовлені за підсумками обговорень методики й методології археографічного та бібліографічного описань рукописних книг і стародруків на спеціальних семінарах, конференціях, нарадах, проведених на базі НБУВ та у Національній парламентській бібліотеці України (нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого). Виокремлено тему специфіки реєстраційного опису рукописних кодексів, залучено комплексне поняття авторства рукописних книг, необхідності врахування хронологічного принципу, географічної локалізації, атрибутивних характеристик та іденти-

---

¹⁹ Методичні рекомендації для Державної реєстрації книжкових пам'яток України: Кириличні рукописні книги та стародруки / уклад.: Н.П. Бондар, Л.А. Гнатенко, Л.А. Дубровіна та ін.; передмова: Л.А. Дубровіна, Г.І. Ковальчук. Київ: НБУВ, 2007. 134 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0001896>

фікаційних методів визначення рукописів та стародруків, методів передавання назв, встановлення дати і місця створення, а також визначення відповідального за науковий опис – археографа тощо. Охарактеризовано складність роботи з рукописними книгами, необхідність створення робочої групи для опрацювання питань наукового супроводу реєстру, роботи з уніфікації описань та створення уніфікованого опису, пристосованого до електронних технологій тощо. Запропоновано зразки заповнення уніфікованого опису, списки уніфікованих назв рукописних пам'яток та рекомендованої літератури. Розроблено правила передавання тексту кирилических рукописів та список скорочень слів.

Важливе значення мали методологічні рішення стосовно комплексного поняття авторства релігійних книг та пам'яток наративного характеру, неподільності імені та прізвища, передання та порядку визначення відношення до авторства переписувачів, компіляторів та редакторів текстів, оздоблювачів, інтролігаторів, визначення статусу авторів тощо. Спеціальна увага приділена полісемічності поняття «назва» – назві РК, заголовку та назві твору, що може існувати в багатьох списках різного часу, а також поняття «дата», яке може передаватися за різними критеріями в залежності від наявності та відсутності дати, акцентується на необхідності її встановлення за різними методиками тощо. Так само розглядаються матеріал письма, оздоблення, шифри, місце зберігання рукопису. Здійснена копітка та відповідальна робота продемонструвала відмінності опису рукописної книги, з огляду на її джерелознавче значення, від опису друкованої книги. Видання стало методичним посібником для фахівців, які готували описи рукописних книг для внесення їх у ДРНКН України.

Л.А. Дубровіна продовжує студіювати рукописну книгу з фондів ІР, хоча коло її наукових досліджень значно розширилось,

охоплюючи проблематику історії науки та біографій видатних діячів науки, бібліотечної та архівної справи, методологію інтегрованого ресурсу бібліотечної та архівної спадщини. Також вона виконує обов'язки відповідального редактора переважної більшості наукових видань ІР, зокрема археографічного, кодикологічного, палеографічного, текстологічного спрямування.

Директор Інституту рукопису, керівник науково-дослідних тем, член редакційних колегій різноманітних видань, заступник голови (згодом – голова) спеціалізованої ради із захисту кандидатських та докторських дисертацій, науковий керівник аспірантів та пошукувачів – усі ці наукові, педагогічні та адміністративні досягнення Л.А. Дубровіної надають усіх підстав визнати її фундатором української наукової школи.

Становленню й розвитку наукової кодикологічної школи Л.А. Дубровіної сприяли розроблені вченою основні методологічні й методичні положення з вивчення й кодикологічного описування східнослов'янської, головню української, рукописної книги. Л.А. Дубровіною запропоновано археографічну, кодикологічну і документально-інформаційну моделі рукописних книг та методику їхнього кодикографування, визначено основні напрями вивчення української книжково-рукописної спадщини. Створений і діючий під багаторічним керівництвом ученої Інститут рукопису НБУВ є потужним і єдиним в Україні кодикологічним центром із методологічно-теоретичних і практичних досліджень рукописних книг різного походження. Це висвітлено в розвідках О.С. Онищенко²⁰,

²⁰ *Онищенко О.* Любов Андріївна Дубровіна – дослідниця рукописної і книжкової спадщини та організаторка науки // *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної* / відпов. ред. О. Онищенко; упоряд. О. Боляк, Г. Боряк, Н. Зубкова, Г. Папакін, О. Степченко, Н. Шип. Київ: НБУВ, 2020. С. 7–43. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003837>

М.Г. Палієнко²¹, К.В. Лобузін²², Л.М. Яременко²³, Т.В. Коваль²⁴, Л.А. Гнатенко²⁵ та інших знаних учених.

Досвід дослідження рукописних кирилических книг поширювався й на підготовку кодикологів та археографів інших організацій, зокрема у спеціалізованій вченій раді НБУВ під керівництвом Л.А. Дубровіної захистила кандидатську дисертацію М.М. Кольбух, яка розглядала книгу в історико-культурному процесі в Україні²⁶. Дисертації передувала праця археографів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України, результатом якої став фундаментальний каталог кирилических рукописних книг з фондів ЛННБ, підготовлений співробітниками відділу рукописів²⁷.

Дисертація та монографія С.М. Міщука присвячені історіографії вивчення збирацької діяльності та кодикографічному й бібліографічному дослідженню рукописної та книжкової спадщини України і книжкових зібрань Волині (відповідальний редактор Л.А. Дубровіної)²⁸. Це перші студії, де узагальнено історію

²¹ Палієнко М. Біля витоків нової архівної парадигми: внесок Л.А. Дубровіної в розробку концепції інформатизації архівної справи та створення електронних ресурсів україніки // Там само. С. 44–53.

²² Лобузін К. Любов Дубровіної – ініціатор і провідник креативних інновацій та цифровізації культурної спадщини // Там само. С. 55–60.

²³ Яременко Л. Архівознавча складова наукової діяльності Л.А. Дубровіної // Там само. С. 87–97.

²⁴ Коваль Т., Литвинова Л. Наукова школа Любові Дубровіної // Там само. С. 108–119.

²⁵ Гнатенко Л.А. У руслі української кодикологічної школи (до ювілею Л.А. Дубровіної) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 171–184.

²⁶ Кольбух М.М. Кирилическа рукописна книга XVI ст. в історико-культурному процесі в Україні: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 27.00.03 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; наук. кер. Л.А. Дубровіної. Київ, 2008. 21 с.

²⁷ Кирилическі рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка НАН України: каталог. Т. 1: XI–XVI ст. / уклад.: М.М. Кольбух, Т.М. Гуцаленко, О.О. Дзьобан та ін.; передм. М.М. Кольбух; уклад. наук.-довід. апарату: М.М. Кольбух, Я.П. Сенік. Львів, 2007. XLVI, 522 с.; 24 кол. іл.

²⁸ Мішук С.М. Рукописні та книжкові зібрання Волині у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вер-

колекцій та зібрань у недостатньо висвітлений період другої половини XIX – 30-х років XX ст., встановлено коло фахівців та аматорів з археографії рукописної книги.

О.В. Пастушенко в дисертаційній монографії на базі історіографічного аналізу розглядає широке коло питань стосовно розвитку дисертаційних досліджень книги і періодики в період незалежності України, пов'язаних зі здобутками кодикологічної та книгознавчої школи НБУВ, зокрема актуалізує методологічні засади вивчення книги, кількісні показники динаміки захистів у різних наукових напрямках, гуманітарних науках та зі спеціальностей галузі «Соціальні комунікації», висвітлює формування тематичних напрямів досліджень, наукових центрів підготовки та захисту дисертацій, роль керівників та опонентів тощо²⁹. Також О.В. Пастушенко характеризує значні здобутки історичного книгознавства, що набули розвою в дисертаційних працях, присвячених розробленню теорії та історії книги й книжкової культури; демонструє наукове становлення нових напрямів дослідження книги; розвиває теоретичний напрям інституціонування на стику з іншими науками нових книгознавчих дисциплін – теорії книжкової культури, книжкового пам'яткознавства, кодикології і кодикографії, бібліопегістики, книжкового документознавства та історії книги (рукописна книга, стародруки, рідкісні видання, книжкові пам'ятки); розкриває особливості книги як джерела з історії та культури українського народу та народів світу.

надського, відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2007; *Мишук С.М.* Збирання та наукове описування рукописно-книжкової спадщини України (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського ; М-во освіти і науки України. Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка ; відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2009. 380 с. : іл.

²⁹ *Пастушенко О.* Книга і періодика в дисертаційних дослідженнях назалежної України: соціокомунікаційний аспект / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2016. 564 с.

Важливий внесок у поглиблення персонального ряду вітчизняних дослідників РК становить історико-біографічне дослідження наукових здобутків видатного вченого-гуманітарія Володимира Миколайовича Перетца, виконане А.І. Шаповалом під керівництвом Л.А. Дубровіної. У його монографії та дисертації та тему «Володимир Миколайович Перетц (1870–1935) як учений-українознавець, археограф, бібліограф, бібліофіл та дослідник рукописних і книжкових пам'яток» проаналізовано широкий комплекс архівних документів та бібліографічних джерел, що віддзеркалюють діяльність В.М. Перетца³⁰. Дисертаційна праця А.І. Шаповала визначає вагомий внесок ученого в розвиток археографії, бібліографії та дослідження української рукописної і книжкової спадщини, в реконструкцію джерельного масиву українських наративних пам'яток писемності та стародруків (XI–XVIII ст.), розвій методів комплексного вивчення та публікації пам'яток. На великому архівному матеріалі підтверджується положення щодо В.М. Перетца як засновника методології археографії рукописних пам'яток, висловлене Л.А. Дубровіною в її монографії «Кодикологія та кодикографія української рукописної книги» (Київ, 1992). А.І. Шаповал, проаналізувавши значну роботу В.М. Перетца стосовно повернення до наукових установ України пам'яток вітчизняної історії, літератури та культури, напрацювання наукових засад описування рукописів і стародруків, визначає внесок ученого в едиційну археографію завдяки розробленим ним «Правилам видання пам'яток давнього письменства», що передбачали дотримання наукових засад публікації текстів з урахуванням доступності видань для дослідників і читачів. А.І. Шаповал визначає місце В.М. Перетца у виданні серійних наукових збірників під

³⁰ Шаповал Андрій. Володимир Миколайович Перетц як вчений-українознавець, дослідник рукописної та книжкової спадщини у світлі епістолярних джерел : монографія / відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2020. 596 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003840>

егідою ВУАН, в яких були опубліковані знакові пам'ятки давнього українського письменства; в діяльності зі складання систематичної бібліографії давнього українського письменства; у розробленні методики складання реєстрів і проведення описування українських рукописних книг та стародруків. Не обходить увагою дисертант і роль В.М. Перетца як колекціонера рукописів і стародруків та надає характеристику його колекції давніх рукописів – однієї з найбільших серед приватних, де, серед іншого, зберігалася й значна кількість раритетів українського походження.

До кола учнів та послідовників школи Л.А. Дубровіної належить також О.О. Хамрай, який за час роботи у відділі фонду юдаїки виконував наукове описування та редагування описань рукописних книг і документів мовами іврит, арабською, арамейською³¹. На основі дослідження документів підготував та захистив у 1999 р. кандидатську дисертацію «Формалізований аналіз почерків єврейських рукописів»³², де представив власний доробок – методику датування та атрибуції давніх рукописів, зокрема й пінкасів, за ознакою почерку, стилю написання й текстологічними відмінностями³³. У 2013 р. О.О. Хамрай захистив мовознавчу докторську дисертацію, видав монографію «Обмеження структури арабської граматики» та навчальний посібник «Теоретична фонетика арабської мови» в Інституті сходознавства ім. А.Ю. Кримського, де він зараз працює.

У переважній більшості основоположних профільних монографічних і науково-довідкових видань учених – учнів і послідовників української наукової кодикологічної школи – відповідальним

³¹ *Хамрай О.О.* Єврейські рукописи у фондах НБУВ // Східний світ. 2008. № 1. С. 47–49.

³² *Хамрай О.О.* Застосування формалізованого аналізу почерків при описанні єврейських рукописів. автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1999. 18 с.

³³ *Сергеева І.А., Хамрай О.О.* Записні книги єврейських громад у фондах НБУВ // Орієнтальні студії в Україні. До ювілею Л.В. Матвеевої. Київ, 2010. С. 452–463.

редактором виступає Л.А. Дубровіна, яка не лише здійснює керівництво цим напрямом, а й бере безпосередню участь у кодикологічних дослідженнях рукописної спадщини.

Г.2.2. Конкретно-історичні дослідження рукописної книги

Дослідження рукописних книг у період 2000–2021 рр. характеризуються розвитком та поглибленням як теоретичних, так і емпіричних напрацювань у галузі кодикології. Залучення комплексних методів та методик для наукового аналізу книги як факту і фактора процесу культури та освіти, зосередження на багатьох історико-кодикологічних аспектах вивчення рукописної книжної традиції дозволяють плідно розвиватись археографічним, кодикологічним, палеографічним, графіко-орфографічним студіям. Особливого значення набуває вивчення історії та технології оправи рукописної книги і стародруків, значна увага надається реконструкції історії колекцій рукописних книг, яка є окремим напрямом історико-культурологічних та бібліотекознавчих досліджень. Розроблення цих питань здійснюється як співробітниками ІР, так й іншими представниками української кодикологічної школи, підготовленими в НБУВ через аспірантуру та докторантуру, пошукувачами з різних наукових установ. Як зазначалося вище, українська кодикологічна школа НБУВ, започаткована Л.А. Дубровіною, репрезентує покоління провідних фахівців у галузі історії, теорії та практики вивчення середньовічної рукописної книги, серед яких кандидати історичних наук С.О. Булатова, О.М. Гальченко, Т.А. Добрянська, Е.С. Клименко, М.М. Кольбух, М.А. Філіпович, кандидати філологічних наук Є.К. Чернухін та О.А. Іванова, а також доктори історичних наук та із соціальних комунікацій Л.А. Гнатенко, С.М. Міщук, О.В. Пастушенко, А.І. Шаповал та багато інших учених³⁴.

³⁴ Списки праць учених ІР НБУВ подано в персональних довідках у виданні «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018»

Накопичений у 1990-х роках досвід роботи з рукописною книгою дозволяє широко розгорнути вивчення унікальних рукописних книг XII–XVII ст. як пам’яток національної культурної спадщини. Для проведення атрибуції та ідентифікації кодексів, які не мають сталої назви та вихідних даних, застосовується методологія низки спеціальних історичних дисциплін (археографії, палеографії, філігранології, текстології, хронології, сфрагістики, джерелознавства, документознавства, історії і мистецтва книги, маргіналістики, інтролігаторської справи тощо). Встановлені у напрацюваннях Л.А. Дубровіної методологічні принципи дослідження РК як книжного джерела реалізовані у визначенні таких науково-практичних напрямів роботи ІР: форма (структура кодексу); зміст (ідеї та тексти); призначення як джерела (соціальні функції рукописних книг та їхня класифікація); історія кодексу (походження та існування рукописних книг у просторі та часі, відображення впливу середовища в репертуарі, списках, записах на сторінках та оправі) тощо.

Наукове описування РК XII–XVII ст. з урахуванням затверджених методик та публікація каталогів нині реалізуються тими, хто розпочинав цю роботу в останньому десятилітті минулого сторіччя.

До цього періоду фонди рукописних книг практично не досліджувалися, отож сучасними кодикологами визначені концептуальні підходи до розробки питань перспективної структури дослідження рукописних книг за типологічною класифікацією, яка репрезентувала б систему дослідження манускриптів різного походження, різного часу створення, різними мовами, різного репертуару тощо. Принцип походження книги за мовною та національною ознакою, розуміння культурного контексту її створення та

функціонування впродовж століть стає основоположним. Потреба охоплення різновидового рукописного комплексу для укладання кваліфікованого наукового опису книжкової спадщини, залучення інформації до наукового обігу в період відродження національної самосвідомості спричинили необхідність у короткий час підготувати фахівців, які змогли б сконцентруватися на розробці актуальної проблематики. Відсутність у минулому наукових шкіл та усталених методів кодикології окреслила принцип підготовки книгознавчої спеціалізації науковців, які б вивчали різні види та типи книги, визначали б її місце в залежності від часу створення та походження. Така спеціалізація орієнтується на наявність у фондах ІР НБУВ слов'янських кириличних манускриптів, а також РК, писаних грецькою, латинською, польською, французькою, єврейською та іншими мовами. Отож перед дослідниками постає нагальне завдання оволодіти цими мовами, щоб заглибитися в часи створення даної спадщини.

Першочергова увага надається кодикологічним дослідженням слов'янських кириличних манускриптів з фондів ІР НБУВ, що становлять основу описування для каталожного варіанту за археографічною схемою, яка є уніфікованим витягом із повного кодикологічного студіювання книги, пристосованим до метаданих, покладених у структуру кодикологічних баз даних. Археографічний опис містить таку джерельну інформацію: назву (типову); час створення; шифр; мову (із вказівкою на редакцію); формат і розмір; кількість та стан збереження аркушів; матеріал письма; організацію сторінки; письмо; оздоблення; оправу; зміст (із вказівкою на втрати тексту); записи; старі шифри, наклейки, штампи; опис; публікацію; ілюстрації; примітки. Такий опис є одночасно і науковим, і реєстраційним, й ідентифікаційним. Розширення змісту зазначених рубрик для підготовки монографій відбувається під час поглибленого наукового описування. За потреби розкривається

зміст кодексу, передусім якщо це збірник або конволют. Тим самим започатковано процес заповнення великих джерельних лакун в історії культури України та вивчення тенденцій і конкретних форм середньовічного освітнього та наукового процесу.

На початку XXI ст. Інститут рукопису НБУВ за постановою Президії НАН України виконував декілька взаємопов'язаних науково-дослідних тем, зокрема: «Книжкові та рукописні пам'ятки: історико-культурні дослідження бібліотечних зібрань, колекцій та рідкісних видань» (2002–2006 рр.) та «Розвиток електронних інформаційних ресурсів рукописної та книжкової спадщини України» (2013–2015 рр.).

Окрім вивчення книжкових пам'яток, особлива увага акцентувалася на дослідженнях колекцій рукописних книг – їхнього походження, долі, складу; розроблялася система науково-інформаційного опису.

Напрямок підготовки наукових каталогів рукописних пам'яток є результатом проведення поглиблених досліджень з виявлення, атрибуції та наукового описування рукописних книг XII–XVII ст. з фондів ІР НБУВ. Був обраний *хронологічний принцип* підготовки наукових каталогів з урахуванням особливостей рукописних книг різних хронологічних періодів існування писемної культури.

Зазначений напрям розвивається на засадах застосування атрибутивних технологій, які набувають важливого значення, оскільки рукописні книги зазвичай не датовані, мають переважно релігійне походження, різні палеографічні особливості, пов'язані з певними хронологічними етапами розвитку письма. Правильне датування, визначення скрипторію або географічної локалізації, авторів та всіх причетних до створення кодексу, детальна характеристика специфіки підготовки рукописної книги та висвітлення місця в історико-культурному процесі є обов'язковими умовами укладання наукового каталогу РК. Кожний історичний пе-

ріод вимагає глибоких знань стосовно соціокультурного стану суспільства, репертуару та технологій виготовлення, оздоблення та інших аспектів побутування книги. Аналіз записів надає неоціненний матеріал стосовно поширення кодексу та соціального стану його користувачів.

Тому одним із перших, окрім системи описування, набув розвитку *історіографічний напрям* вивчення досягнень вітчизняних та зарубіжних учених у вивченні рукописно-книжкових пам'яток та створенні покажчиків і каталогів починаючи від середини ХІХ ст., з актуалізацією реєстраційної практики, і до кінця ХІХ ст., коли з'явилися перші паростки наукової археографії.

У дослідженнях науковців ІР визначилися фахівці з мовознавства, літературознавства, етнографії, філософії, мистецтвознавства, а також знавці персонологічного ряду науковців, які присвятили свою діяльність археографічному описуванню рукописних колекцій ХІХ–ХХ ст.

У працях Л.А. Дубровіної, Л.А. Гнатенко, О.А. Іванової, О.М. Гальченко, М.К. Іваннікової, Т.А. Добрянської, А.І. Шаповала актуалізуються імена вчених, які займалися обліком та описуванням слов'янських рукописних пам'яток, класифікацією рукописних книг як пам'яток історії та літератури, визначаються періоди дослідження кириличної книги ХІІІ–ХVІІ ст. та ступінь розробленості реєстраційного та охоронного опису починаючи з першої половини ХІХ ст. Встановлено низку дослідників, які описували колекційні рукописні зібрання навчальних закладів України кінця ХІХ – початку ХХ ст., серед яких – А.М. Кочубинський, В.М. Березін, Г.Я. Крижановський, Ю.Й. Сецінський, Е.В. Петухов; створений звід систематичних каталогів значних збірок Києва, зокрема авторства М.І. Петрова, О.О. Лебедєва, С.І. Маслова, Ю.А. Яворского, М.Н. Сперанського; зафіксований короткий огляд рукописних пам'яток українського і білоруського походження П.В. Владімірова.

Діяльність В.М. Перетца як засновника наукового описування та розробника археографічної й палеографічної методик дослідження РК слов'янського походження, їхнього атрибутування, поширення, художнього оформлення висвітлена у працях Л.А. Дубровіної, С.М. Міщука та А.І. Шаповала.

Кодикологи ІР НБУВ набували фахового досвіду через вивчення описань окремих пам'яток української писемності в роботах Є.Ф. Карського, О.С. Грузинського, Я.Ф. Головацького, П.Г. Житецького, С.Т. Голубєва, О.М. Бодяньського, І.М. Каманіна, Ю.А. Яворського, І.Я. Франка, А.С. Петрушевича. Внесок дослідника початку ХІХ ст. М.К. Нікольського, який займався персоніфікованими та бібліографічними аспектами вивчення східнослов'янської рукописної книги ХІ–ХVІІ ст., також є об'єктом вивчення співробітників ІР у шерезі інших відомих та малознаних учених-кодикологів минулого. Як відомо, в 1920-х роках – періоді певного відродження української національної культури – проблематика описування та перекладу українських пам'яток розглядалась І.І. Огієнком, репертуар вивчав С.І. Маслов, мистецтвом та технологією оправи книги, власне інтролігаторством, займалися Д.М. Щербаківський, П.П. Курінний, К.В. Широцький, П.М. Жолтовський. Це були лише перші студії, які, на жаль, призупинилися вже на цій початковій стадії через розгортання ідеологічної боротьби радянської влади з «буржуазно-національним рухом».

У 1940–1960-х роках вивчення української рукописної книги здебільшого обмежувалося переліками та реєстраційними списками раніше не залучених до наукового обігу збірок та окремих пам'яток. Зокрема, лаконічні описи колекцій Харківського університету опублікував 1953 р. М.П. Жинкін; Я.М. Щапов каталогізував збірки українських рукописів П.Я. Лукашевича і М.А. Маркевича; низку описів українських книжкових пам'яток опублікував В.Л. Микитась. У 1960 р. вийшов друком опис частини рукописів, переважно українських, Одеської наукової бібліотеки (упоряд-

ники М.М. Копиленко і М.В. Раппопорт). Мистецтво книги XV–XVII ст. досліджували В.К. Сіверська та Я.П. Запаско, Г.Н. Логвин, Л.С. Міляєва, оправи – С.А. Клєпиков. У 70–80-х роках провадилися вузькоспеціальні розробки переважно літературознавчого та мовознавчого, менше – текстологічного та кодикологічного характеру. Рукописну культуру і світську книгу XVIII ст., маргіналії та вкладні записи вивчала О.М. Апанович. Я.Д. Ісаєвич та І.З. Мицько актуалізували питання стосовно середньовічних бібліотек, їхніх власників і користувачів. Важливою джерелознавчою базою стали праці Ю.А. Мицика з історії українського літописання.

Розробки кодикологів ІР НБУВ, якими узагальнюється досвід попередніх дослідників, мають велике значення для історії кодикології, камеральної та едиційної археографії, спеціальних досліджень книги в гуманітарних науках³⁵. Ученими виконано наукову реконструкцію історіографічного процесу вивчення рукописної книги кириличного письма в Україні, визначено внесок попередників у розвиток історії рукописно-книжної культури³⁶. С.М. Міщук висвітлив процеси формування рукописних колекцій та зібрань в Україні у другій половині XIX – в 30-х роках XX ст.³⁷

Вивчення історіографії рукописно-книжкової спадщини дозволяє виокремити декілька видів каталогізації рукописних документів. Це, зокрема: історико-літературознавчий та мовно-палеографічний опис окремих пам'яток як *літературних джерел*;

³⁵ Гальченко О.М., Дубровіна Л.А. Кодикологічні, кодикографічні, палеографічні та археографічні дослідження Інституту рукопису НБУВ: бібліографічний огляд (1988–2003 рр.) // Спеціальні історичні дисципліни : питання теорії та методики : до 10-річчя заснування відділу спец. іст. дисциплін Ін-ту історії України НАН України : зб. наук. пр. : у 2 ч. / НАН України. Ін-т історії України. Київ, 2004. Число 11. Ч. 2. С. 44–64.

³⁶ Див. бібліографію досліджень згаданих учених у виданні: Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018.

³⁷ Міщук С.М. Збирання та наукове описування рукописно-книжкової спадщини України (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.) / відп. ред. Л.А. Дубровіна; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; М-во освіти і науки України. Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Київ, 2009. 380 с.

оглядовий опис, що базується на загальному огляді колекцій, коли виділяється певна група рукописів і книг та зазначаються їхні назви та дати; *інформаційно-реєстраційний опис* з мінімумом інформації – інформаційний для стародруків, охоронний – для рукописів, розпізнавальний – для книг; *науково-каталогізаційний опис* рукописних книг та стародруків з музейних та бібліотечних колекцій і зібрань, що базується на врахуванні всіх елементів рукопису та книги; *спеціалізований опис*, який основним своїм об'єктом має певні ознаки рукописних книг та стародруків.

Праці кодикологів Інституту рукопису доводять, що теоретичне підґрунтя історико-книгознавчих досліджень та книгознавства рукописної книги до 90-х років ХХ ст. перебувало на стадії формування концептуальних підходів, де методам надавалася домінуюча роль у комплексі наукових знань, зокрема практичних, що ними користувалися в бібліотеках під час каталогізації; те саме стосувалося й камеральних методів описування рукописної книги. Вивчення РК мало вибіркового характеру, отож величезні книжкові масиви впродовж майже ста років були вилучені з наукового обігу.

Останнє десятиріччя ХХ ст. знаменується новітнім етапом дослідження рукописної книги, пов'язаним з кодикологічною школою Інституту рукопису та її послідовниками. На засадах усебічного вивчення кириличної рукописної книги та її історіографії переглядаються існуючі наукові описи, книги студіюються з точки зору допоміжних історичних дисциплін, історії літератури, мистецтва, музики (Л.А. Дубровіна, О.М. Гальченко, О.А. Іванова, Л.А. Гнатенко, Я.П. Запаско, Ю.П. Ясіновський, М.Б. Боянівська, В.Я. Фрис, С.П. Прудніков), поглиблюються дослідження рукописних колекцій різного походження.

Розмаїтість видового складу рукописно-книжкової спадщини, необхідність її професійного представлення в сучасній науці спричиняють й розвиток специфічних напрямів досліджень,

пов'язаних з мовним та національним походженням книг та виданням каталогів – кириличних слов'янських, грецьких, латинських, єврейських тощо.

На дослідженні кодикологічних, палеографічних та палеографічно-орфографічних особливостей південно- та східнослов'янської, безпосередньо української, кириличної рукописної книги XI–XVII ст. концентрує свою увагу Л.А. Гнатенко³⁸. Вченою підготовлена низка наукових каталогів книг кириличного письма XII–XV ст., зокрема: «Слов'янська кирилична рукописна книга XV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (Київ, 2003); «Слов'янська кирилична рукописна книга XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Каталог. Кодиколого-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом» (Київ, 2007), «Слов'янська кирилична рукописна книга XII–XIII ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Каталог. Кодиколого-палеографічне та графіко-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом» (Київ, 2012). Розвиток досліджень книги відбувався за зворотнім хронологічним принципом, що дозволило вдосконалити науковий опис різних періодів. Видання супроводжуються ґрунтовним науковим апаратом та палеографічними альбомами, в яких представлені ілюстрації зі зразками текстів та почерків писців. Така практика публікації палеографічних альбомів актуальна в IP і нині, зокрема й у науковому каталозі кириличних кодексів XVI ст., до якого певні описи також були виконані Л.А. Гнатенко (Київ, 2010)³⁹.

³⁸ Гнатенко Людмила Анатоліївна // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 302–309. У виданні подано список праць вченої, який розміщено і на офіційному сайті НБУВ: URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0041429> і Google Scholar (Академія): <https://scholar.google.com/citations?user=gU45IT0AAAAJ&hl=ru>. Основні праці в PDF представлені на порталі Academia.edu: [Гнатенко Людмила: профіль](#).

³⁹ Іванова О.А., Гальченко О.М., Гнатенко Л.А. Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України

Для наукових студій дослідниці характерною є актуалізація аналізу давніх південно- та східнослов'янських графіко-орфографічних систем для атрибуції пергаменних рукописних книг. Так, до каталогу XII–XIII ст. включено манускрипти на пергамені східнослов'янського (давньоукраїнського) та південнослов'янського (болгарського, македонського, сербського) походження, які, не маючи точного часу створення, датуються за кодиколого-палеографічними ознаками від першої половини XII ст. до кінця XIII – початку XIV ст. Вченою встановлено, що вміщені до даного каталогу кириличні манускрипти є неоднорідними і не складають єдиного масиву, а надходили до колекцій та зібрань від останньої чверті XIX ст. Ці пам'ятки мають важливе значення для східнослов'янської, безпосередньо української, й південнослов'янської культур. Вони репрезентують як книжний репертуар, так і скрипторії, особливості мови й письма та ін. П'ять київських манускриптів є частинами рукописних кодексів, що зберігаються в різних книгосховищах України, Росії, Болгарії. Знакову позицію в цьому каталозі посідає відома у світі пам'ятка-кодекс «Оршанське Євангеліє», яка наразі готується Л.А. Гнатенко, у співавторстві з Ю.В. Осінчуком, до видання.

Двадцятирічні напрацювання Л.А. Гнатенко в галузі інноваційних методології та методики аналізу пергаменних рукописних манускриптів, що здійснювалися на базі фондів ІР НБУВ, а також фондів відділу рідкісних видань і рукописів Одеської національної наукової бібліотеки, Одеського археологічного музею НАН України, відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України та низки зарубіжних країн, завершилися написанням монографічної нау-

кової праці та захистом у 2018 р. докторської дисертації під керівництвом Л.А. Дубровіної⁴⁰.

У монографії Л.А. Гнатенко «Палеографічно-орфографічна атрибуція української кириличної рукописної книги: уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст.» (Київ, 2016) уперше системно репрезентовано методологічні засади палеографічно-орфографічного напрямку дослідження української, загалом слов'янської, кириличної рукописної книги. Палеографічно-орфографічну атрибуцію визначено як новий міждисциплінарний напрям палеографії, кодикології та кодикографії. Простежено використання букв у орфограмах на фонетико-орфографічному та позафонетичному рівнях за уставними та півуставними кодексами кінця XIII – початку XVII ст. в еволюції та «революції» розвитку середньовічної української книжної писемності; виділені атрибуційні орфограми на рівні графічного буквеного узгодження в дублетних опозиціях у хронології їхнього функціонування в книжній графіко-орфографічній системі та представлені в палеографічно-орфографічних формулах; подані комплексні дослідження кодексів. Нею ж підготовлено науковий посібник – «Палеографічно-орфографічна атрибуція української рукописної книги. Уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст.: методичні рекомендації»⁴¹, де розкриваються основні засади розробленої Л.А. Гнатенко методики атрибуції середньовічної української кириличної рукописної книги за палеографічно-орфографічними ознаками та рекомендації по їхньому застосуванню під час наукового описування манускриптів.

⁴⁰ Гнатенко Л.А. Палеографічно-орфографічна атрибуція українських кирилических уставних та півуставних кодексів кінця XIII – початку XVII ст. ; автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 27.00.03 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 33 с.

⁴¹ Гнатенко Л.А. Палеографічно-орфографічна атрибуція української рукописної книги. Уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст. : методичні рекомендації» (Київ, 2019. ISBN 978-966-02-8789-1 (електрон.).

Рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису на початку 2000-х років стала об'єктом наукового вивчення О.А. Іванової. Вченою здійснювались історико-кодикологічні, мовні, палеографічні та археографічні дослідження рукописних книг XVI ст., були виявлені та атрибутовані кириличні РК XVI ст. із зібрань ІР НБУВ, встановлено та уточнено дати створення, локалізація, назви, зміст та репертуар РК; виявлено та досліджено характерні риси мовних редакцій церковнослов'янських, українських та інших кирилических РК, здійснено їх порівняльний аналіз; досліджено особливості графіки письма; визначено кодикологічні особливості РК XVI ст., зокрема встановлено особливості використання паперу в XVI ст. щодо країн його походження, оформлення текстів та їхнього розміщення: використання різних систем рубрикації та оздоблення відповідно до функціонального призначення РК; визначені основні параметри ідентифікації та атрибуції РК за допомогою методів палеографії, філігранології, дипломатики, історії української мови та літератури, що є специфічними для РК XVI ст.

Публікації дослідниці охоплюють різні аспекти вивчення РК, з якими має справу кодиколог при розгорнутому науковому опрацюванні давніх пам'яток. Засади кодикологічного описування, якими керується дослідник у своїй роботі, висвітлено в кандидатській дисертації О.А. Іванової 2003 р. У ній розглянуто також історіографічні аспекти вивчення рукописної книги XVI ст., надано періодизацію досліджень книги та її наукового опису.

Копітка практична робота О.А. Іванової з детального вивчення кожного рукопису XVI ст. лягла в основу низки її статей, присвячених як різноманітним напрямам кодикологічного дослідження, так і вивченню окремих рукописів.

Так, дослідницею було висвітлено окремі аспекти філігранознавчого та паперознавчого аналізу, такі, як методичні та практичні питання датування РК за опосередкованими непрямими озна-

ками (додаткові частини богослужбних книг, стилі оздоблення кодексів, особливості почерків писців), аналіз походження паперу кириличних рукописних книг XVI ст. та динаміка його використання для визначення локалізації створення рукописних книг⁴², встановлення зв'язку місця виготовлення паперу з місцем написання рукописних книг у певні періоди часу тощо⁴³. У публікаціях був проаналізований репертуар РК XVI ст. з визначенням типів та жанрів богослужбних та світських рукописних книг⁴⁴; розглядалися питання змісту календарної частини богослужбних книг – місяцесловів – з наданням характерних особливостей у залежності від часу та країни створення рукописних книг⁴⁵, визначалися стилістичні особливості художнього оформлення рукописних книг XVI ст.⁴⁶

Було опубліковано кілька історико-кодикологічних досліджень окремих рукописних книг XVI та XVII ст. Так, у публікації, присвяченій рукопису «Казанський літописець», у співавторстві з Л.А. Дубровіною, в результаті текстологічного аналізу був встановлений компілятивний характер списку та визначені редакції згідно з класифікацією за порівняльно-текстологічним принципом⁴⁷. У межах спільного проєкту з Македонською академією

⁴² *Іванова О.А.* Папір кириличних рукописів XVI ст. Аналіз походження та динаміка використання // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2004. Вип. 9. С. 161–173.

⁴³ *Іванова О.А.* Філігранознавчий аналіз рукописів кириличної писемності XVI ст. (за матеріалами рукописів з фондів Інституту рукопису НБУВ) // *Електронні публікації Інституту історії*. Київ, 2012. URL: <http://history.org.ua/?litera&id=8065&navStart=3>.

⁴⁴ *Іванова О.А.* Рукописні книги XVI ст. у фондах Інституту рукопису НБУ імені В.І. Вернадського // *Наукові праці НБУВ*. 2002. Вип. 9. С. 465–474.

⁴⁵ *Іванова О.А.* Місяцеслови у кириличних рукописах XVI ст. : деякі питання складу та змісту (на матеріалі фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // *Волинські історичні записки : зб. наук. пр.* Житомир : Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка, 2012. Т. 8. С. 194–202.

⁴⁶ *Іванова О.А.* Особенности использования украшений в рукописных книгах XVI в. (на материале фондов Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского) // *Библиотечное дело и краеведение*. Киев ; Симферополь, 2002. Вып. 4. С. 11–18.

⁴⁷ *Дубровіна Л.А., Іванова О.А.*, Новий список «Казанського літописця» в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2012. Вип. 15. С. 116–125.

наук з видання македонської пам'ятки XVI ст. – збірника «Тезаурус» (або «Слова монаха Дамаскіна») – О.А. Іванова брала участь у підготовці до видання другої частини збірника, що зберігається в ІР НБУВ. Нею був здійснений історико-кодикологічний опис рукопису, опублікований в Українсько-македонському збірнику⁴⁸. У дослідженні одного з євангелій зі збірки Софійського собору (ф. 312, № 32) за джерелознавчими характеристиками було встановлено особу замовника, згадану в запису лише за ім'ям, та простежений його життєвий шлях⁴⁹. Кодикологічне описання Службника і Требника архієрейського⁵⁰, власником якого був митрополит Петро Могила, було підготовлене для факсимільного видання пам'ятки (Торонто, 2015).

У 2010 р. в ІР був підготовлений до друку науковий каталог рукописних кириличних книг XVI ст., О.А. Іванова стала його основним автором-упорядником⁵¹. У каталозі представлено кодикологічні описання 263 слов'янських рукописних книг, уривків та фрагментів XVI ст. кириличного письма з фондів ІР НБУВ. Описання здійснені з урахуванням сучасних досягнень археографії, палеографії, текстології, філігранології, кодикології та кодикографії. У статтях, розміщених в алфавітно-хронологічній послідовності, розкрито зміст пам'яток, наведено дані про стан збереженості, художнє оздоблення, оправу, подані записи щодо історії рукопису, старі шифри, штампи тощо. Каталог супроводжується

⁴⁸ Іванова О.А. Рукопис «Слова Дамаскіна Студита» («Тезаурус»), що зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, та його доля // Українсько-македонський науковий збірник. Київ, 2009. Вип. 4. С. 170–176.

⁴⁹ Іванова О.А. Замовник копенгагенського Євангелія: історичний контекст створення рукопису // Рукописна та книжкова спадщина України. 2013. Вип. 17. С. 356–365.

⁵⁰ Іванова О.А. Службник і Требник архієрейський 1632 року : кодикологічний опис // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 16. С. 316–324.

⁵¹ Іванова О.А., Гальченко О.М., Гнатенко Л.А. Слов'янська кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. кат. : палеогр. альбом / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2010. 791 с. : іл. (За участю Е.С. Клименко).

кількома показниками: за фондами, хронологічним, писців, іменним, географічним, наклейок, старих шифрів і штампів. За прийнятою в ІР концепцією створення каталогів видання включає, крім того, укладені О.А. Івановою та О.М. Гальченко альбоми філіграней датованих книг та зразків почерків усіх писців наявних у ІР рукописів XVI ст.

Результати ґрунтовних досліджень рукописно-книжкової культури XVI ст. на прикладі рукописних книг ІР НБУВ узагальнено в монографічному дослідженні О.А. Іванової «Кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : історико-кодикологічне дослідження. Альбом філіграней» (Київ, 2016)⁵². У виданні розкрито основні тенденції кириличної рукописної книжності XVI ст. на тлі історико-культурних обставин. Встановлено репертуар рукописної книги XVI ст., який загалом зберігає попередню традицію переписування книги, проте демонструє й тенденції нового етапу культурного розвитку, обумовлені значним впливом на кириличну книжність того часу західноєвропейської культури, зокрема протестантських течій, що мали в книжковій культурі на історично православних землях двоякий відгук: з одного боку, – конфесійне відштовхування, що виявилось у створенні численних полемічних збірників, до яких залучалися, здебільшого, догматичні твори отців Церкви та церковних письменників попередніх часів та деяких сучасних письменників (напр., Максима Грека), з іншого – зростаючий інтерес до кращих сучасних переваг західної культури, зокрема появи перекладів книг Святого Письма національними мовами на тлі процесу національного самовизначення. Це призвело до перших спроб таких перекладів на україн-

⁵² *Іванова О.А.* Кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : Іст.-кодикол. дослідження. Альбом філіграней / відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2016. 226 с.

ських та білоруських землях, серед них – Пересопницьке Євангеліє (1556–1561 рр.) та Новий Завіт у перекладі В. Негалевського (1581 р.), що зберігаються в ІР. У виданні проаналізовано також комплекс питань, пов’язаних із атрибуцією рукописів, встановленням місця виробництва паперу з характерними філігранями, його використанням для написання рукописів у тій чи іншій країні, датуванням рукописних пам’яток тощо; підсумовано вивчення зовнішнього оформлення рукописів та їхнього художнього оздоблення.

Значну увагу у своєму монографічному дослідженні О.А. Іванова приділяє записам у рукописних книгах XVI ст., розкриваючи їхню роль як історичного джерела. Записи писців, власників, покупців, вкладників, дарителів є своєрідними документальними свідченнями епохи. Їхнє вивчення дало дослідниці змогу простежити долю, певні етапи «життя» тих чи інших книг у часі та просторі: створення, акт купівлі-продажу з можливими даними про ціну, вклад у церкву, пожертва в монастирське зібрання, придбання колекціонером-бібліофілом, надходження до музею або бібліотеки тощо. Аналізуючи історичні записи, О.А. Іванова розкриває події, що стоять за ними, – події з соціально-політичного, церковного життя України, Росії, Білорусі, Молдавії, балканських країн: війни, козацькі походи, рішення церковних ієрархів, міжконфесійні стосунки, руйнування внаслідок воєн, неврожаї, голод, будівництво та освячення церков тощо.

Окремий розділ монографії присвячений призначеній для зберігання структурованого кодикологічного опису бази даних «КОДЕКС: Рукописні книги», розробка якої починалася разом з науковим описуванням кодексів XVI ст. та на його базі. Визначено етапи подальшого вдосконалення бази даних та висвітлено методику її використання в кодикологічних дослідженнях.

У дослідженнях рукописної книги XVII ст. О.А. Іванової, М.К. Іваннікової та Т.А. Добрянської розглядаються питання істо-

рії дослідження книги, розробляється методологія атрибуції слов'янських кириличних РК цього періоду з урахуванням особливостей рукописної книжності та культури XVII ст.⁵³. У цей час проявляються нові тенденції в репертуарі РК, спричинені поширенням та бурхливим розвитком освіти, зокрема дидактичної та навчальної літератури в рукописному вигляді. Крім того, на відміну від попередніх століть, які характеризуються створенням релігійних творів, активізується переписування та редагування фундаментальних історичних творів, які вважаються світськими, пов'язаних з такими пам'ятками, як хронографи, космографії, палєї, історичні сказання, козацькі літописи та літописці⁵⁴.

Т.А. Добрянська визначає цей період як перехідний, де продовжується переписування книг, проте вже діють закони друкованої книжки, з'являються нові твори, присутня жанрова розмаїтість, розвивається мова, оновлюється тип письма, запроваджуються нові технології оформлення тексту та оздоблення оправи, змінюється культура книги загалом. Складність даного періоду полягає в тому, що перехідний характер цього часу в Україні потребує уточнення методів наукового описування з урахуванням змішування як традицій старого письма, так і нових віянь Відродження, а також появи специфічного історико-культурного контексту, коли на українських землях відчувається вплив різних державностей, суспільно-політичних ідеологій, культурних напрямів, релігійного спрямування. Зокрема, дослідниця звертає

⁵³ *Іванова О.А., Іваннікова М.К.* Рукописна кирилична книга XVI–XVII ст.: основні принципи атрибуції // *Архіви України*. 2002. № 4/6. С. 169–178; *Добрянська Т.А.* Українська кирилична рукописна книга XVII ст.: атрибуція та кодикологічний опис : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2015.

⁵⁴ *Дубровіна Л.А., Іванова О.А.* Новий список «Казанського літописця» в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2012. Вип. 15. С. 116–125.

увагу на виникнення стійкої традиції переписування рукописних книг зі стародруків, які співіснують у культурному та освітньому просторі України та впливають на походження та побутування книги⁵⁵, публікує інформацію про рукописи, переписані зі стародруків, докладно аналізує видання «Венец Веры» 1670 р. Симеона Полоцького⁵⁶. До структури бази даних «Кодекс» та наукового опису РК XVII ст. Т.А. Добрянська включає додаткові поля «Протограф» та «Стародрук» за методикою, якою передбачаються специфічні особливості РК, враховується походження стародрукованого протографа рукописної книги⁵⁷. За результатами дослідження Т.А. Добрянська під керівництвом Л.А. Гнатенко захистила кандидатську дисертацію «Українська кирилична рукописна книга XVII ст.: атрибуція та кодикологічний опис» (2015).

Учена також розглядає питання атрибуції рукописної книги XVII ст. за комплексними ознаками (разом з Л.А. Гнатенко)⁵⁸, залучає до наукового обігу білоруський Імологій XVII ст.⁵⁹, характе-

⁵⁵ Добрянська Т.А. Кодиколого-палеографічне вивчення й описування української кириличної книги XVII ст. з фондів Інституту рукопису НБУВ // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 340–354.

⁵⁶ Добрянская Т.А. Списки книги Симеона Полоцкого «Венец Веры» 1670 г. в Институте рукописи НБУВ // Здабыткі : дакументальныя помнікі на Беларусі / Нацыянальная бібліятэка Беларусі ; складальнікі: Т.А. Сапега, А.А. Суша, К.В. Суша. Мінск, 2014. Вип. 17. С. 83–93. Її ж. Украинские рукописные кодексы XVII века, переписанные со старопечатных : жанровая специфика, проблемы атрибуции и описания // Фёдоровские чтения. Москва, 2014. С. 186–195.

⁵⁷ Добрянська Т.А. Кодиколого-палеографічне вивчення й описування української кириличної книги XVII ст. з фондів Інституту рукопису НБУВ // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 340–354.

⁵⁸ Гнатенко Л.А., Добрянська Т.А. Актуалізація питання атрибуції українських кириличних конволютів, укладених у XVII ст. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ : НБУВ, 2020. С. 282–285.

⁵⁹ Добрянская Т.А. Белорусский ирмологион (Жировичский) второй половины XVII в. из фондов Института рукописи Национальной библиотеки Украины им. В.И. Вер-

ризує особливості титульних аркушів рукописних книг XVII ст.⁶⁰, вивчає рукописний список «Граматики» Мелетія Смотрицького з колекції Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії⁶¹.

Дослідники РК XVII ст. звернули увагу на те, що характерною особливістю кодексів цього періоду стало вивільнення від релігійних канонів, що відбулося не лише на репертуарі, а й на кодикологічних ознаках: окрім зміни технології самої РК, на аркушах книжок з'являється велика кількість записів, що раніше не було масовим явищем⁶². Розвиток виробництва паперу надав можливість ширше використовувати філігранознавчий аналіз для уточнення датування рукописних книг, а поширення палеографічних альбомів значно полегшило процес датування книги.

У IP також докладно вивчаються записи на книгах як окремий вид вторинних книжкових джерел, відповідно розвивається маргіналістика – спеціальна історична дисципліна, що студіює записи та виконує їхню історико-джерелознавчу класифікацію як джерел

надского (к проблеме датировки) // Матэрыялы XVI Міжнародных кнігазнаўчых чытаньняў : да 500-годдзя заснавання Жыровіцкага манастыра і бібліятэкі, Мінск, 15 мая 2020 г. / Нацыянальная бібліятэка Беларусі ; [складальнікі: Т.А. Сапега, А.А. Суша, К.В. Суша]. Мінск, 2020. С. 22–24.

⁶⁰ *Добрянская Т.А.* Титульные листы кириллических рукописных книг XVII в. (по фондам Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского) // Материалы XVII Междунар. книговед. чтений. Минск, 22–23 апреля 2021 г. С. 215–219.

⁶¹ *Добрянська Т.А.* Рукописний список «Граматики» Мелетія Смотрицького із колекції Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії в каталозі М. Петрова // Славістика й україністика: взаємне посилення розвитку : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 травня 2019 р.) / НАН України. Укр. ком. славістів, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т укр. мови НАН України, Ін-т л-ри ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. С. 34–36.

⁶² *Іваннікова М.К.* Записи на книгах як мікроджерела історії кодексу (на прикладі світської книги) в контексті розвитку книжкового джерелознавства // Наукові праці Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського. 2002. Вип. 13. С. 401–410.

історії, економіки, культури, науки. Науковці-кодикологи аналізують джерелознавчу цінність маргіналій та записів, обов'язково включаючи записи до наукового опису. За ступенем значимості виокремлюються декілька груп маргіналій. Зокрема, перша: *записи щодо походження* – це записи писців, редакторів, ілюмінаторів, авторів творів; її вивчення простежується з кінця XVIII ст., коли вчені та меценати почали збирати рукописні книги як пам'ятки писемності. Друга група – *записи, що стосуються побутування рукописних книг як об'єктів книжкової культури* – це власницькі, вкладні записи, записи купівлі-продажу книги, дарчі тощо. Третя – *записи історико-культурного змісту*, що не мають безпосереднього відношення до кодексу, а носять абстрагований характер, коли книжка використовувалася для нотаток різного характеру – історичних, історико-економічних, про явища природи, молитовних, фольклорних, сімейно-побутових тощо. Четверта група – *архівно-бібліотечні меморіальні та охоронні записи* – це записи вірчі, засвідчувальні, про придбання книжок, переміщення, старі шифри тощо⁶³. Загалом бібліотечні записи та помітки посідають одне з першорядних місць для встановлення історії колекцій та зібрань, особливо розосереджених у часі та просторі, доля яких потребує наукової реконструкції.

Видатною подією в українській кодикології та палеографії стало видання зведеного каталогу «Грецькі рукописи у зібраннях Києва» (Київ; Вашингтон, 2000)⁶⁴, підготовленого Є.К. Чернухіним, де були репрезентовані описання 150 рукописних кодек-

⁶³ Іваннікова М.К. Кирилична світська книга XVII ст. в фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : історико-кодикологічний опис : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 18 с.

⁶⁴ Чернухін Є. Грецькі рукописи у зібраннях Києва : каталог / упоряд. Є. Чернухін ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Ін-т історії України; Гарвардський ун-т; Дамбартон Оукс. Київ ; Вашингтон, 2000. 384 с.

сів (або їхніх фрагментів) і понад 300 актових документів грецькою мовою IV–XX ст. із фондів Інституту рукопису (переважна більшість – 455 одиниць із 477 позицій каталогу), Національного історико-культурного заповідника «Києво-Печерська лавра» та Центрального державного історичного архіву України в м. Києві. Каталог було підготовлено за підтримки одного зі світових центрів візантиністики – «Дамбартон Оукс» (США). Консультації з видання каталогу надав Ігор Шевченко, професор Гарвардського університету, фінансову допомогу забезпечив Фонд катедр українознавства при Гарвардському університеті. Книга вийшла під спільним грифом ІР НБУВ й Інституту української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського, а також Інституту історії України НАН України. Це був перший каталог грецьких рукописів, складений українською мовою, і перший такий спеціалізований каталог на українських теренах. З культурологічного погляду видання увійшло до низки праць 1970–2000-х років авторства науковців з різних країн, які мали на меті висвітлення стану грецької рукописної спадщини у світі, зокрема у країнах Південно-Східної Європи, де історично зосереджена велика кількість грецьких рукописів.

Основна увага Є.К. Чернухіна в 2000–2021 рр. спрямовується на дослідження архівних та книжкових колекцій, документальної спадщини греків України. Серед них, зокрема, книжкові зібрання ніжинських греків⁶⁵, словник юридичних термінів XII ст.⁶⁶, рідкісний список словника Кирила Александрійського XIV ст.⁶⁷, словник

⁶⁵ Чернухін Є. Книжкова спадщина греків України. 1. Монастир Св. Катерини в Києві. 2. Книжкові зібрання ніжинських греків // Грецьке Православ'я в Україні : зб. наук. статей та матеріалів. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2001. С. 139–231.

⁶⁶ Чернухін Є.К. Юридичний словник XII ст. за рук. І: 137 ІР НБУВ // Наукова спадщина професора С.В. Семчинського і сучасна філологія : зб. наук. праць. Част. 2. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2001. С. 544–548.

⁶⁷ Чернухін Є.К. Власні імена та географічні назви за київським списком словника Кирила Александрійського (ІР НБУВ, ф. 72: 7) // Мова і культура. 2002. Вип. 5. Т. 2. Ч. 2. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. С. 239–251.

Антонія Філософа XV ст.⁶⁸, грецькі літургічні кодекси в зібраннях Києва⁶⁹, караманлійські євангелія в Україні тощо⁷⁰. Серед останніх студій – дослідження, публікація та переклад тексту, присвяченого подіям у Македонії під час Грецької революції 1821 р., за рукописом ігумена афонського монастиря Св. Павла Софронія Каллігаса з історії Святої Гори, який зберігається у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського⁷¹.

Теоретичне значення вивчення грецької рукописної книги на прикладі київських кодексів в аспектах загального історіографічного процесу розкривається у ґрунтовній монографії Є.К. Чернухіна «Грецька рукописна спадщина в Києві : історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст.»⁷². Праця присвячена комплексному аналізу київських бібліотечних зібрань і колекцій, у складі яких міститься близько 500 грецьких рукописів IV–XX ст. Висвітлюється загальна історія надходження грецьких матеріалів до України, розглянуто основні кодикологічні та археографічні характеристики грецьких рукописів, типологію, генезу грецьких кодексів та локалізацію їхнього побутування. Значна увага приділена історіографії та описуванню грецьких рукописів як особливому культурологічному феномену в історії науки і освіти України.

Як дослідник грецької документальної спадщини Є.К. Чернухін надалі розвиває дослідження архівів і документальних ко-

⁶⁸ Чернухін Є.К. Словник Антонія Філософа як пам'ятка візантійського словникарства XV ст. // Мовні і концептуальні картини світу. № 6. Кн. 2. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. С. 288–300.

⁶⁹ Чернухін Є. Греческие литургические рукописи в собраниях Киева: кодикологический и музыкально-палеографический аспекты // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. 2009. Вип. 88. Ч. 2. С. 96–108.

⁷⁰ Чернухін Євген Костянтинович // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 393–492.

⁷¹ Чернухін Є.К. До 200-річчя Грецької революції 1821 року: Софроній Каллігас про османську окупацію Афона 1821–1830 років // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 270–284.

⁷² Чернухін Є. Грецька рукописна спадщина в Києві. Історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст. Київ: Ін-т історії України НАНУ, 2002. 326 с.

лекцій, пов'язаних з побутуванням греків в Україні. Водночас він продовжує розробку питань грецької рукописно-книжкової спадщини, здійснює поглиблене кодикологічне, палеографічне, культурологічне та мовознавче дослідження окремих рукописних книг різного походження, а також низки документальних джерел англійською, французькою, польською, італійською, турецькою, латинською мовами. Серед останніх – рукописна пам'ятка римо-католицької гомілетики XV ст. із монастиря св. Егидія в Нюрнберзі, – стаття підготовлена за спільним авторством із О.М. Гальченко та С.В. Зінченко, які вивчали різні аспекти походження та оздоблення рукописного кодексу⁷³. Такі інтегровані дослідження структури, змісту, мови та текстологічних особливостей, проведень, супутніх записів і поміток, конструкції кодексу та матеріалів, що використовувалися для створення рукопису доби пізнього Середньовіччя, дозволяють встановити час написання та опрацювання кодексу, а також локалізувати місце його виготовлення, атрибуувати ймовірне авторство, встановити історію створення та існування в колекціях видатних учених та релігійних діячів, визначити місце РК у латиномовній книжковій культурі XV ст.

С.О. Булатова займається кодикологічним та археографічним описуванням рукописних колекцій книг XVII–XIX ст. з польських родових колекцій польською мовою⁷⁴. Вона обрала для своїх досліджень історико-книгознавче та джерелознавче дослідження колекційних бібліотечних зібрань (детальніше розкривається у другому розділі цього видання), у складі яких зберігаються рукописні книги. Серед них – латинські та східні рукописи XIII–XVII ст.

⁷³ Зінченко С., Гальченко О., Чернухін Є. Рукописна пам'ятка римо-католицької гомілетики XV ст. з монастиря св. Егидія в Нюрнберзі: addenda et corrigenda до наукового опису // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 23. С. 154–182.

⁷⁴ Булатова Світлана Олегівна // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 265–271.

із книжкового зібрання роду польських магнатів Яблоновських⁷⁵, рукописна спадщина вченого-реформата Станіслава Домініка Клечевського (1714–1776)⁷⁶, рукописні пам'ятки XIV–XVIII ст. з бібліотечного зібрання польського короля Станіслава Августа Понятовського⁷⁷, рукописна книга XVIII ст. «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia»⁷⁸, рукописи XVIII ст. з історії класичної археології із зібрання «Регія»⁷⁹. Також ученою вивчалися старопольські рукописні пам'ятки першої чверті XVII ст. з історії повсякдення білоруської шляхти на землях Великого князівства Литовського, які походять з т. зв. Щорсовської бібліотеки графів Хрептовичів⁸⁰. Дослідження С.О. Булатовою архівної спад-

⁷⁵ Булатова С.О. Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2006. С. 175–180.

⁷⁶ Булатова С.О. Археографічна спадщина вченого-реформата Станіслава Домініка Клечевського (1714–1776) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2015. Вип. 19. С. 3–19.

⁷⁷ Булатова С.О. Rekopisy «Collectio Regia» w zbiorach Instytutu Rekopisu Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W.I. Wernadskiego w Kijowie // Rocznik Biblioteki Narodowej. Warszawa, 2004. T. XXXVI. S. 251–264.

⁷⁸ Булатова С.О. Рукописна книга XVIII ст. з історії старопольської кухні «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia» з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2016. Вип. 20. С. 22–42; Булатова С.О. Солодкий смак чужого міста: німецькі спеціальтети у старопольських рецептурах XVIII ст. (за рукописом «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia») // Місто, історія, культура, суспільство. № 7 (2019): Спеціальне число «Їжа та місто». С. 85–96; Булатова С.О. Іноземні впливи та запозичення у старопольському кухарському рукопису «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia» XVIII ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 75–91.

⁷⁹ Булатова С.О. Рідкісні рукописи XVIII ст. з історії класичної археології із зібрання польського короля Станіслава Августа Понятовського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Архіви України. 2005. № 4. С. 132–146.

⁸⁰ Булатова С.О. Традиційні напої шляхетського двору на білоруських землях Великого князівства Литовського у першій чверті XVII ст. (за рукописом Млечка із зібрання Хрептовичів у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2017. Вип. 21.

щини єзуїтів, зокрема колегіуму єзуїтів Св. Яна в Ярославі кінця XVII ст., дозволило залучити до наукового обігу невідомі археографічні пам'ятки⁸¹. Увага вченої приділялася й історіографії колекціонування рукописних книг у XIX ст., внеску відомих українських археографів Ю.Й. Сецінського та І.М. Каманіна в розробку питань історичного та палеографічного студіювання книги⁸².

Серед недостатньо вивчених, отож перспективних напрямів кодикологічних та палеографічних студій ІР НБУВ – дослідження музичних рукописів, що розвивається у працях Е.С. Клименко, зокрема музичних кирилических рукописних книг монодійної традиції XII – початку XX ст. та музичних знаменних рукописів поморської традиції з фондів ІР, які є пам'ятками церковно-співочого мистецтва і мають особливу культурну цінність. Цей пласт музичної книжної культури практично не був включений до наукового обігу у зв'язку з відсутністю до цього часу наукового опису згаданих пам'яток та інформації щодо походження, історії, змісту та специфічних особливостей цієї культурної спадщини.

Подвійність змісту музичних рукописних книг монодійної традиції визначило й те, що Е.С. Клименко у своїх дослідженнях базується, з одного боку, на загальних засадах кодикології, палеографії та текстології, а з іншого, – значно розширює коло критеріїв опису з огляду на співоче призначення книг. І саме практичне призначення книг зумовило використання автором

С. 73–96; Булатова С.О. Традиційні напої шляхетського двору на білоруських землях Великого князівства Литовського в першій чверті XVII ст.: столове начиння та посуд (за рукописом Млечка із зібрання Хрептовичів з фондів Інституту рукопису // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С. 100–116.

⁸¹ Булатова С.О. Археографічна та історична пам'ятка єзуїтів колегіуму Св. Яна в Ярославі кін. XVII ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 38–55.

⁸² Булатова С.О. Ю.Й. Сіцінський та І.М. Каманін як дослідники рукописних книг Подільського давньосховища (1904–1907) // Архіви України. 2009. № 1/2. С. 221–234.

вужькоспеціалізованих, профільних знань з різних галузей – загальної історії, історії музики, музичної літургики, музичної палеографії та ін. Комплексне дослідження та узагальнення досвіду в цьому випадку піднімається до міждисциплінарного рівня, що було доведено в її дисертаційному дослідженні: у 2007 р. вона захистила в НБУВ дисертацію «Музична крюкова рукописна книга XII – початку XX ст. в Україні: історико-кодикологічний опис» (науковий керівник Л.А. Дубровіна)⁸³. Надалі ця тема завершилась опублікуванням наукового видання «Кириличні співочі рукописи монодійної традиції XII–XX ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історико-кодикологічні дослідження. Каталог»⁸⁴. У книзі вперше на основі методів кодикології, кодикографії, текстології, палеографії, музичної палеографії та філігранології комплексно описані 65 крюкових та знаменних музичних рукописів (49 безлінійних, 11 нотолінійних рукописів російської традиції, 5 нотолінійних Ірмологіонів XVII–XVIII ст.). Каталог є джерельною базою для формування електронного ресурсу бази даних «Кодекс», що передбачає врахування хронологічного, іменного та географічного критеріїв, змісту, структурно-типологічних характеристик пам'яток, їхніх музичних особливостей.

Музикознавча та кодикологічна спеціалізації дозволили Е.С. Клименко сфокусувати свою увагу на такому складному та маловивченому комплексі рукописних півчих книг кирилично-

⁸³ *Клименко Е.С.* Музична крюкова рукописна книга XII – початку XX ст. в Україні : історико-кодикологічний опис : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 07.00.08 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2007. 20 с.

⁸⁴ *Клименко Е.С.* Кириличні співочі рукописи монодійної традиції XII – початку XX ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : історико- кодикологічне дослідження : каталог : палеографічний альбом / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2011. 305 с. : іл. (Співавтор – О.М. Гальченко, опис оправи).

го письма, як музичні знаменні кодекси. У своїх наукових студіях учена висвітлила основні принципи кодикологічного описування музичної знаменної рукописної книги кириличного письма XII – початку XX ст.⁸⁵, проблеми атрибуції півчих знаменних старообрядницьких кодексів⁸⁶, музичні знаменні рукописи поморської традиції⁸⁷. Результатами поглибленого дослідження знаменних музичних рукописів з фондів ІР НБУВ стало визначення принципів кодикологічного опису півчих знаменних рукописів⁸⁸. Свій досвід вивчення музичної крюкової рукописної книги Е.С. Клименко репрезентувала у методичній розробці стосовно організації каталогу кодексів цього типу⁸⁹. Нею також було здійснено поглиблене археографічне та палеографічне дослідження та наукове описання найдавнішої музичної пам'ятки – Стихирара мінейного нотованого XII ст. – рукопису, який репрезентує найдавніший вид безлінійного знаменного нотопису, що використовувався в богослужбових кириличних співочих рукописах періоду Київської Русі⁹⁰.

⁸⁵ *Клименко Е.С.* Основні принципи опису музичної знаменної рукописної книги кириличного письма XII – початку XX ст. (за матеріалами Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2005. Вип. 10. С. 290–301.

⁸⁶ *Клименко Е.С.* Півчі знаменні старообрядницькі рукописні книги у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: проблеми атрибуції // *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформ. діяльність : проблеми науки, освіти, практики* : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–18 трав. 2006 р.). Київ, 2006. С. 214–215.

⁸⁷ *Клименко Е.С.* Музичні знаменні рукописи поморської традиції у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2007. Вип. 11. С. 200–213.

⁸⁸ *Клименко Е.С.* Принципи кодикологічного опису півчих знаменних рукописів (на матеріалах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // *Документознавство. Бібліотекознавство. Інформ. діяльність : проблеми науки, освіти, практики* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–23 трав. 2007 р.). Київ, 2007. С. 329–330.

⁸⁹ *Клименко Е.С.* Принципи організації каталогу музичної крюкової рукописної книги // *Бібліотечний вісник*. 2007. № 6. С. 3–10.

⁹⁰ *Клименко Е.С.* Уривок Стихирара мінейного нотованого XII ст. з фондів Інституту рукопису НБУВ: археографічне та палеографічне дослідження й описування // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2012. Вип. 16. С. 305–315. (Співатор – Л.А. Гнатенко).

Одним із пріоритетних аспектів діяльності відділу фонду юдаїки Інституту рукопису є наукове описування рукописів та стародруків єврейськими і західноєвропейськими мовами, формування інформаційно-пошукового апарату до фондів стародруків та рідкісних видань. Напрямом протягом тривалого часу очолювала завідувачка відділу І.А. Сергєєва, яка в 1998 р. захистила дисертацію «Історико-книгознавчий аналіз та кодикологічний опис єврейських декоративних рукописних пам'яток України XVII – початку XX ст.»⁹¹. У центрі уваги співробітників відділу є атрибуція єврейських рукописів та стародруків, зокрема й дефектних примірників. Особливу увагу приділено дослідженню маргіналій як історичних джерел, що містять різнопланову інформацію, пов'язану з історією побутування конкретних мовних пам'яток. О.О. Хамрай та І.А. Сергєєва досліджували колекцію пінкасім у фонді юдаїки ІР⁹².

Інноваційним напрямом діяльності ІР НБУВ є дослідження середньовічних оправ рукописних книг і стародруків, започатковані О.М. Гальченко ще від 1996 р. у межах кодикологічного вивчення РК. Зосередивши свою увагу на оправах східнослов'янських кирилических рукописних книг та стародруків, учена за основу методики досліджень взяла конструктивне вивчення книжкових оправ слов'янських РК XV–XVI ст., що розглядаються нею як самостійне історичне джерело з вивчення історії побутування писемних пам'яток та розвитку українського інтролігаторства⁹³.

⁹¹ Сергєєва І.А. Історико-книгознавчий аналіз та кодикологічний опис єврейських декоративних рукописних пам'яток України XVII – початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук / наук. кер. Л.А. Дубровіна; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 1998. 16 с.

⁹² Сергєєва І.А., Хамрай О.О. Записні книги єврейських громад у фондах НБУВ // Орієнтальні студії в Україні. До ювілею Л.В. Матвєєвої. Київ, 2010. С. 452–463.

⁹³ Гальченко Е.М. Переплет рукописной книги как исторический источник // Вспомогательные ист. дисциплины в современном науч. знании: материалы XXV Междунар. науч. конф. Москва, 31 янв. – 2 февр. 2013 г.: в 2 ч. Ч. I. Москва: РГГУ, 2013. С. 261–263.

У процесі студій О.М. Гальченко дійшла висновку, що поза увагою дослідників лишився значний прошарок інформації, який дозволив по-новому визначити місце українців в історії розвитку східнослов'янського інтролігаторства як невід'ємного складника всесвітньої історії книжкової справи⁹⁴.

Результатом цих досліджень стала фундаментальна монографія О.М. Гальченко «Оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків: історія, структура, опис» (Київ, 2005). У виданні оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків розглядається як синкретичний об'єкт історичного дослідження, в сукупності техніки її виготовлення та оздоблення, що надає оправі значення самостійного джерела. Детально розглянуті структура та функції книжкової оправи від найдавніших часів до XVIII ст., особлива увага приділена розвитку інтролігаторської майстерності на східнослов'янських та українських землях, що практично до цього не вивчалася українськими книгознавцями та кодикологами. І найголовніше, – запропоновано основні принципи кодикографічного аналізу та наукового описування книжкових оправ.

У роботі узагальнені результати досліджень, пов'язаних з описуванням техніко-конструктивних особливостей середньовічних оправ кирилических рукописних книг, що зберігаються в різних українських книгосховищах. На підставі архівних матеріалів з історії українського інтролігаторства та авторських спостережень уперше у вітчизняній науці проаналізовано стан розвитку східнослов'янського інтролігаторства загалом і українського зокрема та його місце в історії розвитку світового інтролігаторства та палітурництва. У 2006 р. ця монографія була рекомендована

---

⁹⁴ Гальченко Е.М. Переплет украинских рукописных и первопечатных книг : современное состояние изучения и дальнейшие перспективы // Библиотеки академий наук : проблемы функционирования, тенденции развития : научно-практ. и теорет. сб. / МААН. Вып. 5. Киев, 2007. С. 81–105.

розробниками спецкурсу з історії світового інтролігаторства та палітурництва (викладається з 2002 р. в Українській академії друкарства, м. Львів) як основний україномовний навчальний посібник для слухачів спецкурсу.

О.М. Гальченко належить значний внесок у розвиток бібліопегістики як спеціальної історичної дисципліни, для якої книжкова оправа (палітурка) є об'єктом всебічного дослідження⁹⁵. Нею розроблена методика визначення первинності та вторинності оправ кирилических книг⁹⁶, принципи дослідження характеру декоративного оздоблення та схеми його розміщення на оправах⁹⁷, що дозволило розпочати вивчення хронології появи та зміни характеру і технік оздоблення шкіряних оправ на різних типах рукописних книг України⁹⁸. У своїх студіях учена розглядає не лише техніко-конструктивні особливості виробництва середньовічних оправ, створених на теренах Східної Європи в різні часи. Від 2011 р. окремим напрямом у її дослідженнях є вивчення оздоблення на оправах слов'янських рукописних книг та стародруків XIV–XVIII ст. Не останнє місце в цих дослідженнях належить іконографічному вивченню сюжетних середників, що вживалися

---

⁹⁵ Гальченко О.М. Бібліопегістика – спеціальна історична дисципліна про історію, техніку та мистецтво оздоблення оправи // Спец. іст. дисципліни : питання теорії та методики [Число 5] / Історіографічні дослідження в Україні [Вип. 10] : зб. наук. пр. на пошану акад. НАН України В.А. Смолія : у 2 ч. Київ, 2000. Ч. 1 : Джерелознавство та спец. іст. дисципліни. С. 313–322; Гальченко О.М. Бібліопегістика // Спец. іст. дисципліни : навч. посіб. Київ : Либідь, 2008. С. 80–86.

⁹⁶ Гальченко О.М. Атрибуція та визначення первинності оправи при описуванні кирилических рукописних книг XVI ст. : спостереження кодиколога // Рукописна та книжкова спадщина України. 2013. Вип. 17. С. 332–355.

⁹⁷ Гальченко О.М. Деякі питання методичних засад визначення композиційного рішення у декоративному оздобленні східнослов'янських оправ // Зап. НТШ. Львів, 2006. Т. 252 : Праці Коміс. спец. (допоміжних) іст. дисциплін. С. 440–464.

⁹⁸ Гальченко О.М., Зінченко С.В. Оздоблення оправ рукописних Євангелій XVI ст. // Рукописна та книжкова спадщина України. 2010. Вип. 14. С. 155–178 : іл.

для їхнього оздоблення⁹⁹. Серед наукових зацікавлень дослідниці – іконографія сюжетів, типових для українських середньовічних оправ¹⁰⁰, регіональне визначення сюжетів, притаманних конкретним майстерням, вивчення типології та історії поширення конкретних сюжетів на українських оправах XVII–XVIII ст.¹⁰¹ На сьогодні О.М. Гальченко визначено загальний перелік основних назв сюжетів, що є типовими для оправ літургійних та світських кирилических книг XIV–XIX ст. (наразі він складає 60 назв).

Важливе довідкове та науково-інформаційне значення має спеціальний альбом прикрас на базі протирок, що зустрічаються на оправах, робота над укладанням якого ведеться паралельно з іконографічним дослідженням виявлених сюжетних середників. Нині вже розроблена структура альбому, принципи систематизації та описування представлених в ній даних.

Аналіз зібраної на сьогодні інформації дозволив виділити масив оправ, які за конструкцією та характером оздоблення можна пов'язати з певними центрами книжного виробництва, а їхнє іконографічне вивчення допомогло встановити певні типові сюжети та їх варіанти, притаманні цим центрам. Наразі таке порівняльне вивчення зроблене для ряду рукописних пам'яток, створених

⁹⁹ Гальченко О.М. Сюжетні середники на українських оправах другої половини XVI – XVIII ст. : перспективи вивчення // Історіограф. та джерелознавчі проблеми історії України : книга в історії і культурі : міжвуз. зб. наук. пр. Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2012. С. 147–160; Гальченко Е.М. Сюжетные средники на украинских переплётках XVI–XVIII вв. : типология и атрибуция // Вестн. Екатеринбургской духовной академии. Вып. 1(7). 2014. С. 184–192.

¹⁰⁰ Гальченко О.М. Сюжетні середники на українських шкіряних оправах XVI–XVIII ст. : питання іконографічного вивчення // Рукописна та книжкова спадщина України. 2017. Вип. 21. С. 297–317.

¹⁰¹ Гальченко Е.М. Сюжет «Распятия» на сюжетных средниках украинских тисненых переплетов XVI–XVIII вв. // Музейные б-ки в современном обществе : книжный переплёт. Проблемы изучения : научно-практ. конф. Москва, 8–10 апр. 2014 : тез. докл. Москва, 2014. С. 7–8; Гальченко О.М. Сюжет «Розп'яття» на сюжетних середниках українських тиснених оправ XVI–XVIII ст. та уніфікація описання для бази даних // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 597–620.

в інтролігаторських майстернях Києво-Печерської лаври¹⁰² та друкарні М. Сльозки¹⁰³.

Фокусуючи основну діяльність на середньовічних оправах європейських рукописних книг, учена, по-можливості, вивчає й інші знакові артефакти, що потрапляють у поле її уваги, описавши, наприклад, сумки-футляри ефіопських кодексів¹⁰⁴.

Не менш важливим є питання спеціальної фахової термінології, вперше актуалізоване О.М. Гальченко у своїй монографії¹⁰⁵. З плином часу стало зрозуміло, що значною перепорою в подальшому розширенні міжнародних зв'язків у галузі кодикологічних досліджень може стати відсутність узгодженого багатомовного фахового словника. Особливо гостро ця проблема постала в останні роки, коли україномовні праці почали виставлятися в міжнародних наукометричних БД. Це змусило паралельно з дослідженням книжкових оправ зайнятися укладанням тезаурусу тримовного (українсько-російсько-англійського) фахового словника з кодикології¹⁰⁶.

¹⁰² Гальченко О.М., Зінченко С.В. Сюжети середників шкіряних оправ з майстерні Києво-Печерської лаври : спроба іконографічного вивчення // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 16. С. 268–304.

¹⁰³ Гальченко О.М. Деякі спостереження стосовно оздоблення та конструкції видавничих оправ друкарні Михайла Сльозки // До джерел : зб. наук. пр. на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя : в 2 т. Київ ; Львів, 2004. Т. 1. С. 810–827; Гальченко О.М., Зінченко С.В. Нові дані про діяльність інтролігаторської майстерні Михайла Сльозки у світлі бібліопегістичних досліджень // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 110–139.

¹⁰⁴ Гальченко О.М. Переносні сумки-футляри середньовічних ефіопських кодексів: особливості конструкції // Збереження та захист творів мистецтва і документів на паперовій основі: Матеріали доп. Другої науково-практ. конф. (м. Львів, 26–27 верес. 2019). Львів: Камула, 2019. С. 160–170.

¹⁰⁵ Вибрані терміни з інтролігаторства та палітурництва // Гальченко О.М. Оправа східнослов'янських рукописних книг та стародруків: історія, структура, опис. Київ, 2005. С. 236–284.

¹⁰⁶ Гальченко О.М. Тезаурус ремісничої та професійної термінології в українській бібліопегістиці : питання формування фахового словника // Рукописна та книжкова спадщина України. 2015. Вип. 19. С. 428–448; Гальченко Е.М. Украинско-русско-английский тезаурус для базы данных «Переплеты кириллических рукописных книг

Сьогодні тримовний анований словник спеціальних термінів нараховує близько 2 тис. позицій, які застосовуються під час опису рукописних та стародрукованих книг. Окрім специфічних палітурних термінів, збираються терміни, дотичні до різних питань описування рукописних книг та їхніх опра­в (переважно реставраційні, мистецтвознавчі та іконографічні, що застосовуються при описуванні оздоблення та фізичного збереження рукопису і його опра­ви). І не лише сучасні, але й історичні, застарілі та маловживані (регіональні) терміни, що зустрічаються в архівних документах та в записах на книгах.

Укладання переліку українсько-російсько-англійських термінів розпочате у формі таблиці, в якій на кожен український термін подається російсько- та англійський еквівалент, зазначається джерело інформації (наводиться скорочення видання, в якому є визначення терміну або наводяться його іншомовні еквіваленти) та міститься позначка про необхідність супроводження визначення терміну ілюстрацією. Сфера вживання зазначається тільки для полісемантичних термінів, іншомовні еквіваленти яких мають різні відповідники. Крім того, перелік супроводжується переліком джерел, які були переглянуті і на які є посилання в таблиці. Терміни збираються за предметно-тематичною ознакою. Складність перекладу окремих термінів іноземними мовами змусила збирати не тільки назви та визначення термінів, а й ілюстративний матеріал до них, що дозволяє більш чітко добирати російсько- та англійські терміни до їхніх українських відповідників.

XIV–XVIII вв.» в Институте рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского : цели, задачи, этапы создания // *El'Manuscript-2016. Rašytinis palikimas ir informacinės technologijos = Письменное наследие и информационные технологии : VI tarptautinė mokslinė konferencija : Pranešimai ir tezės* Vilnius, 2016 m. Rugpjūčio 22–28 d. Vilnius : Iževskas, 2016. С. 27–31; *Гальченко О.М.* Українсько-російсько-англійський словник кодикологічних термінів: історія створення // *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної.* Київ, 2020. С. 98–107.

З огляду на те, що від початку створення словника до його виходу друком може пройти багато часу, а подібний словник конче потрібен, вирішено поєднати цю роботу зі створенням БД «Оправа рукописної кириличної книги», в основу якої і буде покладено зібраний матеріал.

1.3.

Публікації текстів рукописних пам'яток та створення електронних ресурсів на рукописну книгу

У другій половині 1990-х років Інститут рукопису розпочав роботу з укладання фундаментального академічного видання «Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик». Пересопницьке Євангеліє є не лише видатною рукописною пам'яткою української середньовічної культури, староукраїнської мови, літератури, мистецтва, але й духовно-політичним символом незалежної України. На оригіналі цього рукопису та Конституції України під час інавгурації присягають на вірність народові президенти України. Унікальність публікації тексту Пересопницького Євангелія 1556–1561 рр. полягає в тому, що вона готувалася великим колективом учених з різних галузей науки – мовознавства, палеографії та кодико-

логії, бібліографії, історичної науки та інформаційних технологій, а також фахівцями-поліграфістами. Основою видання стало копітке, майже 20-річне мовознавче дослідження тексту «Пересопниці», виконане мовознавцем І.П. Чепігою. Трудомістку транслітерацію здійснили І.П. Чепіга та Л.А. Гнатенко, історико-кодикологічне та палеографічне дослідження письма, графіко-орфографічних особливостей є результатом праці Л.А. Гнатенко, репрезентативне археографічне та кодикологічне описання пам'ятки виконали Л.А. Дубровіна та Л.А. Гнатенко. Спеціалізовану мовну базу даних підготувала І.О. Остапова. Консультації щодо дослідження оправи пам'ятки надавалися О.М. Гальченко. Видання готувалося під керівництвом та за безпосередньої участі директорів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського – академіка НАН України О.С. Онищенка, Інституту української мови НАН України – члена-кореспондента НАН України В.В. Німчука, Українського мовно-інформаційного центру НАН України – члена-кореспондента НАН України В.А. Широкова. Авторами-упорядниками видання «Пересопницьке Євангеліє 1556–1561 рр. Дослідження. Транслітерованний текст. Словопоказчик» не лише виконано фундаментальне дослідження мови, кодикологічних особливостей, історії створення пам'ятки та її поширення, але й встановлено широкий персоніологічний ряд як відомих українських діячів, представників національної духовної еліти, так і пересічних українців, причетних до створення, побутування та популяризації Євангелія.

Робота з видання «Пересопницького Євангелія» стала важливим випробуванням нових концептуальних підходів до археографічної, кодикологічної та едиційної діяльності ІР НБУВ у тісному зв'язку зі спеціалістами різних напрямів. Книга побачила світ у 2001 р. і відразу стала бібліографічною рідкістю, надалі вона

отримала ще назву «Присяжна Книга». До святкування 450-річчя створення Пересопницького Євангелія підготовлене доповнене видання пам'ятки, де доопрацьовано вступну статтю, розширено список літератури, присвяченої вивченню Євангелія (виконавці Л.А. Дубровіна, Л.А. Гнатенко, Н.М. Зубкова, С.Г. Даневич) (Київ, 2011). Видавництво «АДЕФ-Україна» у співпраці зі співробітниками Інституту рукопису Л.А. Дубровіною, Л.А. Гнатенко, О.М. Гальченко, С.Г. Даневичем у 2008 р. опублікувало факсимільне видання «Пересопниці», а в 2011 р. – видання паралельних текстів – факсимільного, транслітерованого та сучасною українською мовою¹⁰⁷. Презентації книг зі схвальними відгуками відбулися в академічних колах, а видання було розповсюджене найбільшими національними бібліотеками світу.

Даною роботою започатковано новий науковий напрям дослідження та публікації пам'яток різними науковими інституціями та осередками культури.

Так, у 2000 р., за сприяння Українського музичного товариства провінції Альберта (Канада) та Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, видано музичні твори видатного українського композитора, диригента, співака, скрипаля Артема Веделя (1767–1808), багато праць якого залишилося в рукописах, що зберігаються у фондах ІР НБУВ: «Артем Ведель. Божественна Літургія святого Іоанна Золотоустого та 12 духовних хорових концертів» (Київ; Едмонтон; Торонто, 2000). Залучення цього видання до джерел світової музичної спадщини має велике значення для утвердження високого рівня української духовної культури. Передмову «Артем Ведель та його рукописна спадщи-

¹⁰⁷ Пересопницьке Євангеліє. Факс. вид. Київ : АДЕФ-Україна, 2008. [964 с.]; Пересопницьке Євангеліє – витоки і сьогодення. Київ : АДЕФ-Україна, 2011. 1723 с. : кольор. іл. (Національна спадщина України). 2-га кн. комплексу «Пересопницьке Євангеліє. – Текст: Факс. зображення тексту Євангелія, паралельне наведення сучас. укр. мовою та транскрипція. До 450-річчя Пересопницького Євангелія.

на» написала Тетяна Гусарчук, викладач музичної академії. Також одним із найактивніших партнерів НБУВ та, зокрема, ІР НБУВ став Інститут української археографії НАН України (пізніше – Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України).

Значним проектом за участю Л.А. Гнатенко є дослідження та підготовка до друку рукописів Нового Завіту та Псалтиря в першому перекладі новою українською мовою Пилипом Морачевським 1860–1864 та 1865 рр. Визначні пам'ятки опубліковані у великому гуманітарному проекті «Пам'ятки української мови ХІХ ст. Серія канонічної літератури»¹⁰⁸. Публікації реалізовані в НАН України спільно Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського та Інститутом української мови НАН України. Так, упорядкування тексту видання Нового Завіту та його метаграфування здійснене Л.А. Гнатенко та Т.І. Котенко за автографом П.С. Морачевського 1863–1864 р., з його остаточними правками, що зберігається у відділі рукописів і книжних пам'яток Наукової бібліотеки Томського державного університету (ВРКП НБ ТДУ, В-534). На засадах критичного аналізу Л.А. Гнатенко виконано текстологічний аналіз пам'ятки та зіставлення з раніше підготовленими Г.П. Арполенко метаграфованими текстами рукописних копій Євангелія, Діянь святих апостолів та Апокаліпсиса з фондів ІР НБУВ (ІР НБУВ, ф. 30, № 11; ф. 160, № 1720, 1721), а також їхню звірку зі списками Євангелія ІР НБУВ (ф. 1, № 639), Чернігівського історичного обласного музею ім. В.В. Тарновського (ЧІОМ, Ал 721) та Науково-дослідного відділу рукописів Бібліотеки

¹⁰⁸ Новий Завіт : переклад П.С. Морачевського (1864) / упоряд.: Г.П. Арполенко, Л.А. Гнатенко, Т.І. Котенко ; дослідження : В.А. Єсіпова, Л.А. Гнатенко, Т.І. Котенко ; наук. ред. В.В. Німчук: Київ : НБУВ, 2018. 644 с. ; іл. (Електронне видання); Псалтир: переклад новою українською літературною мовою П.С. Морачевського (1865) / підгот. вид. Л.А. Гнатенко; дослідження : Л.А. Гнатенко, В.В. Німчук; відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ: НБУВ, 2015. 200 с. ; 5 іл.

Академії наук Росії (БАН, 1. 5. 51 Осн. – 1458; 1. 5. 52 – Осн. 1459). В.А. Єсіпова, Л.А. Гнатенко, Т.І. Котенко виконали ґрунтовне археографічне, кодикологічне та джерелознавче дослідження й описування оригіналу та списків «Нового Завіту». Л. А. Гнатенко підібрано ілюстративний матеріал, зроблено верстку й оригінал-макет книги. Науковим редактором видання та ідейним натхненником, загалом щодо видання перекладів П.С. Морачевського книг Святого Письма, був видатний український славіст, палеограф, знаний публікатор давніх українських писемних пам'яток член-кореспондент НАН України В.В. Німчук¹⁰⁹.

У 2018–2021 рр. Л.А. Гнатенко та О.М. Гальченко стали учасниками видавничого проєкту «Повертаємо в Україну культурну спадщину», започаткованого видавництвом «Горобець» за підтримки Українського культурного фонду¹¹⁰. Л.А. Гнатенко здійснено факсимільні та науково-дослідні публікації низки унікальних українських середньовічних кирилических рукописних пам'яток. Це, передусім, Лавришівське Євангеліє XIV ст., яке зберігається в Національному музеї у Кракові, в зібранні Бібліотеки князів Чарторийських (Польща)¹¹¹. Українськими та польськими науковцями виконано кодикологічні, палеографічні, текстологічні, мистецтвознавчі та мовознавчі дослідження цього пергаментного кодексу, який дістав подальше життя в Лавришівському

¹⁰⁹ Гнатенко Л.А. Василь Васильович Німчук як публікатор давніх українських писемних пам'яток та палеограф (до постановки проблеми) // Рукописна та книжкова спадщина України. Вип. 24. 2019. С. 216–227. (DOI: 10.15407/rksu.24.216). Доповідь була проголошена на IX Конгресі україністів. 25–28 червня 2018 р. Круглий стіл: Дослідження історії української мови в науковому доробку Василя Німчука. 26 червня 2018 р. Київ.

¹¹⁰ Про проєкт і роботу у ньому українських учених див. у статті: Горобець Г., Гнатенко Л., Корнієнко В., Мойсієнко В. «Повертаємо в Україну культурну спадщину» // Зовнішні справи. 2021. № 1–2. С. 49–55.

¹¹¹ Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ : Горобець, 2018. 468 с., іл.

монастирі (Білорусь) і від якого здобув свою назву. Особливості оправи проаналізувала О.М. Гальченко. Проведені студії дозволяють пов'язати пам'ятку зі становленням православ'я та литовсько-руської писемності Великого князівства Литовського, що розвивалася за галицько-волинською писемною традицією. Це доводять дослідження Л.А. Гнатенко «Лавришівське Євангеліє – пам'ятка литовсько-руської книжної писемності та історії» та В.М. Мойсієнка «Протографи і мова Лавришівського Євангелія»¹¹², вміщені у складі цього видання, а також подальша співпраця вчених щодо уточнення кодикологічно-палеографічних та фонетичних характеристик рукопису¹¹³.

Іншим міжнародним проєктом стала публікація в 2019 р. пам'ятки світового значення – Реймського Євангелія – конволюта XI та XIV ст. (кирилична частина XI ст., глаголична частина XIV ст.), яке зберігається в Бібліотеці Карнегі м. Реймс (Франція)¹¹⁴. Найдавніша кирилична частина рукопису пов'язана з київським книжним скрипторієм та, ймовірно, з бібліотекою великого київського князя Ярослава Мудрого. Доля книги тісно переплелася з історією середньовічних Київської Русі, Чехії та Франції. Видання складається з двох частин. Перша частина відтворює сторінки рукописної пам'ятки, друга містить результати її дослідження сучасними українськими науковцями, що висвітлюють кодикологічні, палеографічні, мистецькі та мовні (кириличної частини) особливості кодексу, історію його створення, побутування та вивчення. Археографічна та новітня палеографічно-кодикологічна

¹¹² Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ : Горобець, 2018. С. 381–396, 431–465.

¹¹³ Гнатенко Л.А., Мойсієнка В.М. Кодикологічно-палеографічні та фонетичні особливості Лавришівського Євангелія // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 148–162. (DOI: 10.15407/txsu.25.148).

¹¹⁴ Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу. Дослідження : у 2 т. Київ : Горобець, 2019. Т. 1: Факсиміле. 120 с.; Т. 2: Дослідження. 148 с.

розвідка, а також укладена вичерпна бібліографія за 200-річний період дослідження Реймського Євангелія належить Л.А. Гнатенко, яка працювала з оригіналом пам'ятки¹¹⁵.

Серед опублікованих уперше середньовічних пам'яток показовим стало факсимільне видання Молитовника князя Володимира (Службник Теодоровича) XIV ст., який зберігається у Нью-Йоркській публічній бібліотеці (США)¹¹⁶. Відповідальним редактором видання і одним із дослідників рукопису є Л.А. Гнатенко. У ньому вченими репрезентовано історіографію вітчизнаних досліджень щодо кодикологічних, палеографічних, художніх, мовних та текстологічних особливостей рукопису, розглянуто питання ідентифікації та локалізації, історії кодексу, сфальшованих атрибуційних маргіналій О. Сулакадзева, до рукописної колекції якого він належав на початку XIX ст.

Наступним проектом є міжнародна колективна монографія, створена українськими й австрійськими вченими у 2021 р.¹¹⁷, після публікації в 2019 р. українсько-австрійського факсимільного видання Віденського Октоїха XII–XIII ст.¹¹⁸ У монографічному дослідженні розглядаються питання ідентифікації та атрибуції цього давнього українського кодексу галицько-волинського походження, його структурні, текстологічні, кодикологічні, палео-

¹¹⁵ Гнатенко Л. Реймське Євангеліє – унікальна кирилично-глаголична писемна пам'ятка (палеографічно-кодикологічна розвідка) // Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу. Дослідження: у 2 т. Київ : Горобець, 2019. Т. 2: Дослідження. С. 31–67 (Бібліографія Реймського Євангелія. С. 58–67).

¹¹⁶ Молитовник князя Володимира (Службник Теодоровича) XIV століття : Видання факсимільного типу. Дослідження / відп. ред. Л. Гнатенко = Prayerbook of Great Prince Volodymyr (Teodorovich Euchologion) of the 14th century : Facsimile-type edition. Researches / Managing ed. L. Hnatenko. Київ : Горобець, 2021. 460 с., іл.

¹¹⁷ Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 / Дослідження : міжнародна колективна монографія; відп. ред. Л. Гнатенко = Research: international collective monograph; ed. L. Hnatenko. Київ : Горобець, 2021. 240 с., іл.

¹¹⁸ Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 / Видання факсимільного типу. Київ : Горобець, 2019. 608 с., іл.

графічні та мовні особливості. Слід зазначити, що для отримання нових даних щодо атрибуції пам'ятки застосовані електронні технології кольорових і мультиспектральних зображень та новітніх методів хімічного аналізу. Л.А. Гнатенко стала відповідальним редактором монографії та автором передмови і кодикологічно-палеографічного дослідження рукопису¹¹⁹.

У 2019 р. започатковано спільний проєкт з організацією «International forum Bosnia» Республіки Хорватія в БіГ щодо видання «Санкт-Петербурзької боснійської Профектології XIII ст.» (за оригіналом Російської національної бібліотеки, зі включенням фрагментів ІР НБУВ, які досліджувала Л.А. Гнатенко при укладанні наукового каталогу «Слов'янська кирилична рукописна книга XII–XIII ст. з фондів Інституту рукопису ...» (Київ, 2012).

Кодикологи ІР Л.А. Гнатенко, Т.А. Добрянська, О.А. Іванова, М.А. Філіпович працювали над виконанням спільного з Інститутом історії України НАН України проєкту видання видатної української історіографічної пам'ятки козацького літописання – Літопису Самійла Величка 20-х років XVIII ст., оригінал якого зберігається в Російській національній бібліотеці в Санкт-Петербурзі, а список, що містить протографічну частину історичного вступу, відсутнього в оригіналі, – в ІР НБУВ¹²⁰. Фахівці Інституту рукопису брали участь у підготовці метаграфованого тексту в кодикологічному та археографічному дослідженні Київського списку Літопису Самійла Величка, створеного в 60–70 роках XVIII ст. У співавторстві з А. Бовгирею Л. Гнатенко укладено археографічні принципи видання та правила метаграфування тексту оригіналу, з урахування окремих текстів і списку ІР НБУВ, для

¹¹⁹ Гнатенко Л. Передмова. С. 7–14; Віденський Октоїх – вісім віків від часу створення: актуалізація датування. С. 29–55.

¹²⁰ Величко Самійло. «Літопис» / упоряд.: Г. Боряк, Т. Таїрова-Яковлева. Київ : ТОВ «Видавництво “Кліо”», 2020. 1016 с.

доповнення оригіналу¹²¹. Значення публікації цієї пам'ятки важко переоцінити, адже вона є знаковим історіографічним документом про події козаччини 1648–1700 рр., містить критичні оцінки історичних подій і джерел інформації. Пам'ятка має не лише історичний, але й белетристичний характер, ілюструючи козацьку ідеологію XVII–XVIII ст., і безпосередньо пов'язана з формуванням української ідентичності. У 2021 р. видання стало номінантом у проєкті Українського інституту книги, присвяченому літературним творам та виданням, що були опубліковані від 1991 до 2021 р., та увійшло до 30-ти знакових для української незалежності книг.

Оприлюдненню джерел польської культурної спадщини з фондів Інституту рукопису присвячено наукову діяльність С.О. Булатової. Зокрема, вчена бере участь у спільному українсько-польському міжнародному проєкті з видання серії «*Monumenta Poloniae Culinaŕia*» («Польські кулінарні пам'ятки»), яка публікується Музеєм палацу короля Яна III у Вілянові (Польща). Нею, разом із Ярославом Думановським (Центр Кулінарної Спадщини Університету Миколая Коперника в Торуні), підготовлено до публікації текст рукописної книги із зібрання Поцеїв-Любомирських. Оригінал рукопису «*Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia wypisany roku 1757 dnia 24 lipca*» [«Збірка для кухмістера як страв, так і виробів з тіста»] зберігається в ІР НБУВ і опублікований як восьмий том серії. Збірка становить антологію кулінарних знань від XVI до XVIII ст., містить понад тисячу переважно невідомих рецептур XVI, XVII та XVIII століть, а також поради з городництва, ветеринарії, бджільництва, виробництва пороху тощо. Фактично, це енциклопедія життя провінційного заможного двору¹²². С.О. Булатовою здійснено історико-кодикологічне опи-

¹²¹ Гнатенко Л. Київський список пам'ятки: кодикологічний аналіз. С. LXXV–LXXVII; Бовгиря А., Гнатенко Л. Археографічні засади видання. С. LXXVIII–LXXXII.

¹²² *Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia wypisany roku 1757 dnia 24 lip-*

сання рукопису, аналіз філіграней, провенієнцій, атрибуцію певних текстів рецептур (авторство, бібліографія). У процесі підготовки публікації С.О. Булатовою, разом з Я. Думановським, виконана транслітерація, укладені науково-бібліографічні коментарі до рецептур «Zbiógu dla kuchmistrza», термінологічний словник, проведені архівні та книгознавчі розшуки інформації щодо власників рукопису Поцеїв-Любомирських у ЦДІАК (м. Київ) (ф. 236, Любомирські; ф. 28, Київський градський суд тощо) й у відділі колекцій та історичних зібрань Інституту книгознавства НБУВ (віднайдено стародруки з провенієнціями Любомирських). Окрім того, нею здійснено публікацію та переклад українською мовою окремих старопольських рецептур «Zbiógu dla kuchmistrza», розглянуті питання їхніх історії та походження¹²³.

Ученою опубліковані з науковим коментарем та в перекладі українською мовою невідомі старопольські джерела першої чверті XVII ст. з історії медоваріння на землях Великого князівства Литовського¹²⁴

На сьогодні С.О. Булатова підготувала дослідження та публікацію ще однієї історико-кулінарної пам'ятки середини XVII ст. – рукописної збірки «Podrózne potrawe z postem» [Подорожні та пісні страви], що є складовою збірника *miscellanea* XVII ст. з фондів ІР. Праця складається з двох основних частин – монографічного

---

ca, opr. Iwyd. Dumanowski J., Bułatowa S., Monumenta Poloniae Culinaria, t. VIII, red. J. Dumanowski, Warszawa 2021. URL: <https://sklep.wilanow-palac.pl/zbior-dla-kuchmistrza-tak-potraw-jako-ciast-robienia-wypisany-roku-1757-dnia-24-lipca-p-641.html>

¹²³ Булатова С.О. Секрети старопольської юхи за рецептурою з рукопису XVII ст. «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia» з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С. 450.

¹²⁴ Булатова С.О. «Nastawować miód stary, właśnie stary», або білоруські рукописні рецептури питного меду XVII ст. із зібрання Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 281–300.

дослідження та власне публікації рецептур старопольською мовою з перекладом українською та примітками. У першій, монографічній, частині здійснено історико-кодикологічне описання рукопису, що належить до колекції А. Петрушевича з фонду Університету св. Володимира [ф. VIII, од. зб. 205 (26)]: проаналізовані зміст статей рукопису, філіграні, почерки, оправа тощо; досліджено питання щодо складу, авторства рукописних рецептур; визначені історико-філологічні особливості старопольської мови Збірки середини XVII ст. Окрім того, проведено історико-кулінарний аналіз інгредієнтів, технологій середньовіччя та ранньомодерної доби в рецептурах. Висвітлені історичні дискурси дієтетики та посту в тексті Збірки. У тогочасному бароковому контексті розглянуто локальні галицькі рецептури, простежуються іноземні впливи та запозичення. Друга частина – це власне публікація 77-ми рукописних рецептур старопольською мовою середини XVII ст.: їхня модифікація та редагування провадилися згідно із засадами опублікування історичних джерел. Суттєвим є встановлення бібліографії рецептур за середньовічними та ранньомодерними кухарськими книгами. Безумовну вагу для українських фахівців становить переклад рецептур українською мовою з науковим коментарем. До праці укладено термінологічний словник, покажчики мір і ваг, кулінарних складників і термінів, список скорочень, ілюстрації тексту рукопису.

Окремим напрямом науково-дослідних тем НБУВ, затверджених НАН України, стало питання створення розвиненого електронного ресурсу на унікальні фонди Бібліотеки. Отож наразі розробляються і впроваджуються наукові методики описування рукописних джерел, що пристосовуються до інформаційних технологій, а також напрацьовуються оригінальні інформаційно-технологічні рішення стосовно формування унікального різнови-

дового рукописного ресурсу з можливостями широкого наукового пошуку інформації за різними аспектами.

На сьогодні численні публікації наукових співробітників, які беруть участь у дослідженні академічної проблематики з вивчення книжкової спадщини, представлені в повнотекстових ресурсах на порталі НБУВ, у розділі «Інформаційні ресурси», та на сайті Інституту рукопису.

Одним із найважливіших результатів роботи зі створення інформаційних ресурсів рукописної та книжкової спадщини з фондів НБУВ є напрацювання методичних засад наукового описування та підготовка матеріалів для Державного реєстру національного культурного надбання (ДРНКН) у розділі «Книжкові пам'ятки» як форми електронного обліку пам'яток історії та культури державного рівня. Формування всіх бібліотечно-інформаційних ресурсів ІР відбувалося на платформі ІРБІС-64, технологічну допомогу в адаптації програми для описування різних видів документів для конкретних проєктів підрозділам Бібліотеки надавала керівник Центру комп'ютерних технологій НБУВ доктор наук із соціальних комунікацій К.В. Лобузін.

Значний прогрес у залученні до широкого наукового та громадського обігу електронного ресурсу на фонди НБУВ відбувся у період 2013–2015 рр., коли розроблялася науково-дослідна тема «Розвиток електронних інформаційних ресурсів рукописної та книжкової спадщини в НБУВ». Робота розподілялася за трьома напрямками, оскільки кожен з них мав свою специфіку, пов'язану насамперед із джерелами дослідження та фаховим змістом електронного ресурсу. Тема виконувалася структурними підрозділами ІР НБУВ – відділом кодикології та кодикографії, відділом джерелознавства, відділом фондів рукописної спадщини та відділом фонду юдаїки (керівник теми – директор ІР НБУВ Л.А. Дубровіна, співкерівник К.В. Лобузін).

БД «КОДЕКС: Рукописні книги», створена колективом археографів, передусім О.А. Івановою, а також О.М. Гальченко, Л.А. Гнатенко, Т.А. Добрянською та фахівцем з інформаційних технологій Є.Л. Шмураком, призначена для зберігання та використання інформації про кириличні рукописні книги з фондів ІР НБУВ, починалася з опрацювання рукописних книг XVI ст. і надалі поширювалася на інші часові періоди в залежності від підготовки каталогів книг. У процесі роботи здійснено наукове описування рукописної книги XVI ст., вдосконалено структуру даних у відповідності до хронологічної специфіки кодексів різних періодів Середньовіччя. На основі сучасних атрибутивних кодикологічних підходів та кодикографічних методів провадилися наукова атрибуція та ґрунтовне кодикологічне опрацювання рукописних книг кириличного письма XII–XVI ст. Підготовка до укладання наукового опису рукописних книг передбачала визначення назви, авторства та передання заголовків текстів (оскільки для цього періоду характерними є рукописні книги переважно церковного походження, в яких часто не зазначено автора, немає усталених заголовків та назв, почасти титулів та в більшості – і перших сторінок та частин тексту). Кодикологи та археографи, задіяні в підготовці наукових описів, – О.А. Іванова, Л.А. Гнатенко, О.М. Гальченко, Т.А. Добрянська (Бургомістренко), С.О. Булатова встановили дати створення рукописної книги, зміст і склад текстів, мову, походження, локалізацію, авторів, писців та жертводавців, почерки, матеріал письма, наявність оправи, записи, художнє оздоблення, скрипторії, читачів та користувачів рукописів тощо. Досліджено бібліографію пам'яток.

Від 2014 р. розпочато заповнення БД відомостями про рукописну книгу XVII ст. БД, що конвертована у платформу «ІРБІС64», надає набагато більше можливостей для репрезентації системної інформації та її зберігання, а також для розширення користуваць-

ких функцій. Укладено комплекс інструктивних документів з використання БД. О.А. Івановою було проведено апробацію БД для наукових досліджень кириличної РК, зокрема таких аспектів: аналіз походження паперу; визначення термінів залежаності паперу РК XVI ст.; підтвердження відповідності рівня оздоблення функціональному призначенню РК; перевірка залежності системи рубрикації від функціонального призначення рукопису (2002–2003). Для переходу БД на систему ІРБІС64 внесені відповідні зміни (доповнення) до напрацьованої структури.

У 2014–2015 рр. відбувалося введення в експлуатацію вдосконаленої версії БД «КОДЕКС». Відповідно до завдань функціонування, створена БД спрямована на формування інформаційного ресурсу кодикологічних описів та надання користувачам онлайн-нового доступу до наукової кодикологічної інформації про рукописні книги. База даних дає змогу проводити наукові дослідження за такими напрямками: кодикологія, палеографія, історія мови, філігранознавство, паперознавство, мистецтвознавство, історія оправи, історія України, літературознавство, історія книги тощо. Наприкінці 2015 р. укладено Інструкцію з використання БД (Л.А. Дубровіна, К.В. Лобузін, О.А. Іванова) і в 2016 р. отримано авторське свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 60931 (К.В. Лобузін, Л.А. Дубровіна, О.А. Іванова, Л.А. Гнатенко, Т.А. Добрянська). Основою інформаційного наповнення послужили кодикологічні описання РК XIV–XVI ст., напрацьовані в 2007–2013 рр. Було здійснено редагування описань з урахуванням уточнення та доповнення структури БД (2015–2016), введено цифрові зображення сторінок РК XVI ст., що репрезентують почерки писців (2017–2018).

Електронний ресурс БД «КОДЕКС: Рукописні книги» продовжує наповнюватися. Від 2017 р. у БД вводяться поточні кодикологічні описання РК XVII ст. (О.А. Іванова та Т.А. Добрянська).

Поповнення рукописною книгою XVII ст. супроводжується розширенням рубрикацій, укладанням додаткових полів, удосконаленою інформаційно-довідковою складовою тощо. Загальне методичне значення цього ресурсу полягає в тому, що його побудову та наукові засади визнано науковим здобутком національного масштабу, який базується на багатопрофільному науковому описі рукописних книг як пам'яток культури і писемності Середньовіччя, незалежно від їхнього походження, часу створення. Особлива увага акцентується на повноті кодикологічної інформації та походженні рукопису, наявності точної дати та місця створення, відомостях про автора чи переписувача, характерних особливостях мови, письма й оздоблення, різноманітних записах (писця, власницьких тощо). Ця інформація закладає джерельну базу для системного вивчення історії рукописно-книжної спадщини.

Уперше розпочато роботи зі створення БД на національній книжковій оправі та вивчення існуючих електронних ресурсів, присвячених історії книжкової оправи¹²⁵, оскільки сучасні БД охоплюють лише західноєвропейські оправи переважно друкованих видань. Технологічні питання укладання БД належать директору Інституту інформаційних технологій НБУВ К.В. Лобузіній. За задумом розробників, БД складатиметься з чотирьох взаємопов'язаних блоків: кодикологічний опис оправ рукописних книг; історія світового та національного інтролігаторства; альбом протирок оздоблень (накаток, середників, косинців, басм) та схем їхнього розташування на кришках оправ; термінологічний словник. Кожен блок матиме свою структуру та, крім текстової, міститиме зображувальну інформацію (фото, рисунки, схеми тощо). Протягом 2016–2020 рр. проводилося тестування та введення записів до блоку БД «Термінологічний словник».

¹²⁵ Гальченко О.М. Бази даних на історичні книжкові оправи в Інтернет-ресурсах : аналіз структури та функцій, класифікація // Спец. іст. дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. пр. Київ, 2015. Ч. 25: Електронні інформ. ресурси. С. 137–148.

Наразі співробітники ІР беруть активну участь у формуванні цифрових публікацій пам'яток на сайті Інституту рукопису та на порталі НБУВ у розділі «Цифрова україніка». Мета таких публікацій – напрацювати страховий ресурс та надати доступ до джерел у відповідності із Законом «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», яким передбачається створення в електронній формі архівних, бібліотечних, музейних та інших фондів закладів культури, формування відповідних інформаційно-бібліотечних та інформаційно-пошукових систем з історії та культури України.

Ресурс «Цифрова Україніка» та «Цифрова бібліотека культурної спадщини», розміщений на сайті НБУВ, складається з цифрових копій рукописних книг, стародруків та рідкісних видань, книжкових пам'яток, національної бібліографії української книги. Його започаткування ґрунтується на технологічних досягненнях на базі сучасних міжнародних стандартів, технологіях відкритих систем, семантичного вебу та інших сучасних технологіях, які забезпечував Інститут інформаційних технологій НБУВ, що взяв за основу практичний досвід реалізації великих інтеграційних проєктів електронних бібліотек, таких як Всесвітня цифрова бібліотека, Європейська електронна бібліотека тощо¹²⁶. Такий досвід запровадив реалізацію нового напрямку цифрової гуманітаристики в Україні, що починає розвиватися від 2009 р., коли було створено комплексні робочі групи, до яких увійшли наукові експерти Інституту рукопису – відділу кодикології та кодикографії, відділів фондів рукописної спадщини та фонду юдаїки (О.А. Іванова, Л.А. Гнатенко, О.М. Гальченко, Л.А. Дубровіна, І.А. Сергєєва), а також фахівці відділу інформаційних технологій (К.В. Лобузін та

---

¹²⁶ Лобузін І. Цифрові бібліотечні проєкти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій : монографія. Київ, 2016. 216 с.

І.В. Лобузін, І. Перенасієнко). Розробка цього напрямку також є інноваційним доробком науковців НБУВ¹²⁷.

Блок української рукописної спадщини представлений, зокрема, багатьма рукописними книгами, які не лише оцифровані, а й мають укладені до них історичні довідки та бібліографічні посилання.

Серед найдавніших РК – Київські глаголичні листки IX–X ст., Оршанське Євангеліє XIII ст., Стихирар мінейний нотований XIII–XIV ст., Ліствиця Іоанна Синайського XIV ст., Октоїх XIV ст., Псалтир, Тріодь Пісна. XV століття репрезентоване Євангелієм тетр (Київське Євангеліє), Євангелієм апракос, Мінеями службовими. Подальші хронологічні періоди представлені Пересопницьким Євангелієм 1556–1561 рр., Супрасльським Ірмологіоном 1598–1601 рр., Служебником і Требником Петра Могили 1632 р., Луцьким градуалом 1642 р., Збірником XVI–XVIII ст., у складі якого, серед іншого, містяться Літопис Григорія Грабянки короткої редакції, копії гетьманських статей XVII ст. та багато інших важливих історичних документів¹²⁸.

Сьогодні створюються й окремі колекції, важливі для дослідників історико-культурної спадщини України, такі як «Біблії» (перший за хронологією документ колекції – «Острозька Біблія», 1581 р.), «Козацькі літописи» (перший за хронологією документ колекції – рукопис «Літопис Самійла Величка», 1770–1779 рр.) тощо¹²⁹. Принциповим для е-бібліотеки «Україніка» є впровадження єдиної системи впорядкування знань на основі наукового довідково-пошукового апарату. Основні поняття

¹²⁷ Дубровіна Л.А., Лобузін К.В., Онищенко О.С., Боряк Г.В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 290–309.

¹²⁸ Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини: Рукописні книги: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/coll/col0001482>

¹²⁹ Електронна бібліотека: URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe>

представленої галузі знань супроводжуються іконографічною та довідково-енциклопедичною інформацією, що надає змогу визначити для кожного ресурсу його тематичні, територіальні, часові й інтелектуальні атрибути. Усе це створює для дослідників умови ефективного пошуку джерел наукової інформації¹³⁰. Тому включення ресурсів рукописних книг в електронні ресурси НБУВ залучає їх до всеосяжної системи національної культурної спадщини.

Електронну бібліотеку супроводжує унікальний довідковий апарат структурованих і пов'язаних між собою даних, що відносяться до інформаційного поля знань про Україну на основі консолідованого ресурсу її рукописної та книжкової спадщини. Кожна сторінка даних містить унікальний ідентифікатор, заголовок, інформаційне зображення, категорію, варіанти написання заголовка, інформацію про пов'язані дані, гіперпосилання до довідкових інтернет-ресурсів.

Створення електронних ресурсів належить до інноваційного напрямку цифрової гуманітаристики, тому його розробка передбачає широке залучення нових інформаційних технологій, що опрацьовуються Інститутом інформаційних технологій НБУВ під керівництвом доктора наук із соціальних комунікацій К.В. Лобузіню.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Активні дослідження книжкової спадщини та укладання різновидового електронного ресурсу розпочинається в НБУВ ще в 90-х роках минулого століття. У 2000–2021 рр. ці процеси переходять на новий рівень визначення спеціальних теоретичних напрямів, вирішення науково-методичних книгознавчих та інформаційно-

---

¹³⁰ Лобузіня К., Перенасієнко І. Організація тематичного доступу до бібліотечних електронних ресурсів українці // Семантичні технології у науковій бібліотеці: монографія. Київ, 2019. С. 201–230. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003606>

технологічних питань стосовно створення інформаційних ресурсів на багатоаспектні об'єкти рукописної та книжкової спадщини, зокрема на рукописні книги, стародруки та рідкісні видання різного походження та часу, що зберігаються в колекціях історичних бібліотечних зібрань.

2000–2021 роки характеризуються подальшим розвитком усталених та напрацюванням нових напрямів дослідження книги, що відбувається на основі *розгорнутого комплексного наукового опису* рукописно-книжкових колекцій, який базується на уніфікованому науковому описуванні пам'ятки, а також *історико-джерелознавчого та книгознавчого описів* рукописної книги, що характеризує доробок сучасних учених у дослідженні її походження, структури, складу і змісту, мистецького оформлення, форми та оздоблення оправи, історії побутування, історичних записів тощо. Отож для комплексного вивчення РК залучаються напрацювання як практично всіх спеціальних історичних дисциплін, зокрема джерелознавства, текстології, філігранознавства, маргіналістики, сфрагістики, так і наук гуманітарного циклу – мовознавства, літературознавства тощо.

Кодикологами ІР НБУВ підготовлено та опубліковано наукові описи рукописних книг кириличного письма XII–XVI ст., виконані на основі сучасних атрибутивних кодикологічних підходів та кодикографічних методів; удосконалено структуру даних відповідно до хронологічної специфіки кодексів різних періодів Середньовіччя. Науковий опис передбачає також укладання бібліографії дослідження РК із залученням до цього процесу археографічних методик. Каталоги та дослідження окре-

мих книжок з фондів ІР супроводжуються спеціальними дослідженнями історії, змісту, соціального значення цих кодексів, що дозволяє встановити репертуар рукописних книг для кожного періоду, специфіку технології створення книги, визначити мовні редакції, зрештою – місце та значення книжкових артефактів у культурі України та світу.

Одним із важливих результатів наукової праці кодикологів ІР є напрацювання з історіографії вивчення рукописної книги як об'єкта національної культурної спадщини, що, на основі кодикографічних та археографічних методик та видів каталогізації рукописів, дозволяє виокремити певні етапи досліджень та визначити внесок окремих учених в описування рукописних книг і стародруків у ХІХ–ХХ ст. Тим самим визначено кодикологічний напрям досліджень, що відповідає перспективам сучасного дослідження книжкової спадщини та забезпечує інтеграцію сегменту української рукописної спадщини у світовий інформаційний ресурс, представлений також і в цифрових публікаціях пам'яток у загальному цифровому ресурсі україніки, розміщеному на порталі НБУВ.

Методологія кодикологічного опису об'єднала як репертуар рукописних книг на тлі історико-культурних обставин розвитку рукописної книжності ХІ–ХVІІІ ст., так і аналіз комплексу питань, пов'язаних з атрибуцією рукописів, встановленням місця виробництва паперу з характерними філігранями, його використанням для написання рукописів у тій чи іншій країні, датуванням рукописних пам'яток за різними палеографічними ознаками, зовнішнім оформленням рукописів та їхнім художнім оздобленням, дослідженням технології та оздоблення оправи.

Важливим результатом діяльності ІР є створення комплексних монографічних студій з історії рукописної книги кириличного, грецького, латинського, єврейського письма, що супроводжується теоретичними дослідженнями рукописно-книжної культури в хронологічному аспекті, розвитком атрибутивних методів аналізу документів різного походження, формуванням науково-інформаційного напрямку.

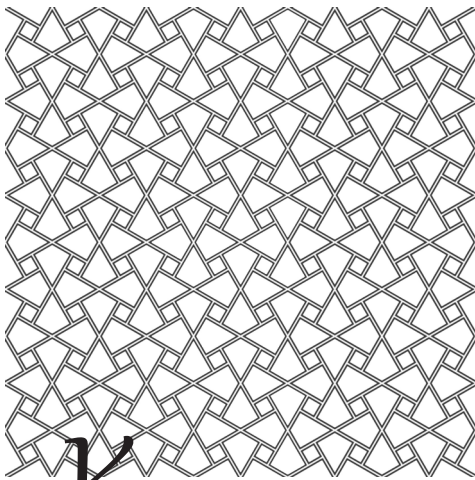
Набутий досвід описування книги як пам'ятки національної культури, що має бути під охороною держави, узагальнено у виданні «Методичні рекомендації для Державної реєстрації книжкових пам'яток України: Кириличні рукописні книги та стародруки», що дозволяє об'єднати роботу різних бібліотек в аспекті уніфікації наукового опису та створення інформаційного ресурсу на книги, а також розробити проект цифрового ресурсу книжкової спадщини.

Розвивається та вдосконалюється БД «КОДЕКС: Рукописні книги» XII–XVI ст., почалося її наповнення описами рукописних книг XVII ст. Отож до наукового обігу залучається великий інтелектуально опрацьований дослідницький матеріал, необхідний для прискорення розвитку різних напрямів суспільного життя України.

Отже, відновлення історичної пам'яті через включення до наукового та культурного обігу значної кількості історичних джерел рукописно-книжкової спадщини сприяє розвою вітчизняних гуманітарних досліджень книги, а Інститут рукопису НБУВ по праву є головним науковим центром з дослідження рукописної спадщини України.

Розділ 2

КОМПЛЕКСНІ ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ Й КНИГОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ РУКОПИСНИХ ТА КНИЖНИХ ЗІБРАНЬ І КОЛЕКЦІЙ

2.1.

Наукове описування та джерелознавчі дослідження історичних рукописних і книжних зібрань та колекцій

Світові національні та наукові бібліотеки упродовж століть комплектували свої історико-культурні фонди книжковими та рукописними зібраннями й колекціями, які нині становлять предмет їхньої особливої гордості. Більшість цих установ формувалися органічно, отож колекційні зібрання наразі мають як цілісний вигляд, так і відповідні облікові документи, а також особливе зберігання згідно зі своїм статусом ретроспективних фондів.

Інша доля спіткала українські наукові бібліотеки, про колекційні фонди яких довгий час майже нічого не було відомо широкому науковому та культурному загалові. Основна маса книжкових та рукописних колекцій і зібрань надійшла до вітчизняних бібліотечних сховищ після Українських визвольних змагань 1917–1921 рр. та встановлення радянської влади внаслідок націоналізації фондів дореволюційних державних, громадських та релігійних установ, а також насильницької конфіскації приватних архівів. Під час руйни багато документальних комплексів було або втрачено, або розпорощено по різних спеціалізованих

бібліотеках. Окрім Національної бібліотеки України (згодом Всеукраїнської, нині – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), яка отримала найбільші обсяги приватних та інституційних зібрань, такі фонди за регіональним принципом передавалися головним обласним науковим бібліотекам (передусім Одеській, Харківській, Дніпропетровській, після 1939 р. такий статус отримала ще й Львівська). Частина історичних фондів, не пройшовши процес наукового опрацювання, була законсервована, частина була в доступі, але не вважалася актуальною, отож не мала попиту. Форсмажорною обставиною була й відсутність документів щодо походження, складу і змісту багатьох колекцій та зібрань. А коли радянська держава почала формувати власний політично вмотивований бібліотечний фонд, тоді «старі» зібрання взагалі перетворилися на ідеологічно невитримані артефакти буржуазної культури¹. Друга світова війна та нацистська окупація також супроводжувалися процесом деструкції історично сформованих фондів та їхнім масштабним вивезенням поза межі України.

З набуттям нашою країною незалежності починається й відродження національної культури. Одним із перших завдань НБУВ стало проведення державної реєстрації пам'яток культури, серед них і книжкових та рукописних колекцій та зібрань. В умовах, коли історичні зв'язки було зруйновано та багато інформації втрачено, ця робота поставила на час розв'язання значної низки питань і щодо реконструкції та наукового описування ретроспективних фондів як об'єктів культури, і встановлення історії та культурологічної цінності колекцій та зібрань, і окреслення кола науково-методичних засад їхнього реєстраційного опису для по-

---

¹ Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : 1918–1941 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 1998. 336 с.

ставлення на облік у Державному реєстрі національного культурного надбання (далі ДРНКН) та задля укладання інформативного бібліотечного науково-довідкового апарату.

Дослідження меморіальних колекцій та зібрань, які переважно є поліфункціональними, характеризуються універсальністю та різноманітністю фондів і мають антикварно-бібліографічний характер, дають змогу заповнити прогалини в бібліотечному обліку та науковому апараті.

Інститут рукопису та Інститут української книги (нині Інститут книгознавства) НБУВ активно включилися в процес напрацювання концепції історичних книжкових колекцій, документальних зібрань та бібліотек як об'єктів національної культурної спадщини та окремих пам'яток історії й культури, задекларований у спільній темі науково-дослідної роботи².

Історія формування колекційних фондів НБУВ меморіального характеру має свою специфіку: у більшості випадків ці історично цілісні комплекси були розосереджені по декількох відділах Бібліотеки за принципом систематизації спадщини на рукописну та книжкову, а також із виокремленням з них колекцій стародруків та рідкісних видань. А певні зібрання та колекції НБУВ є часткою великих бібліотечних чи архівних комплексів, розпорошених по фондах інших бібліотек, музеїв або архівів. Отож нині відновлення (переважно віртуальне) єдності цих колекційних бібліотек, які первісно мали у своєму складі і рукописи, і цінні та рідкісні книжки, і періодичку та різноманітну фахову літературу, що відображала зацікавлення її власників, є одним із найважливіших напрямів історико-книгознавчого дослідження цієї культурної спадщини.

---

² Книжкові та рукописні пам'ятки : історико-культурні дослідження бібліотечних зібрань, колекцій та рідкісних видань : [Тема науково-дослідної роботи] / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського ; [наук. кер. Л.А. Дубровіна] // Бюл. реєстрації НДР та ДКР. 2002. № 1. С. 8. № 0065. 1301.02.0065 / 0102U000510.

Отже, основними завданнями для дослідників ретроспективних зібрань стала копітка робота зі встановлення походження та зв'язків між групами документів, простеження долі архівів і бібліотек. Так, вивчення провенієнцій (рукописних власницьких записів, екслібрисів, суперекслібрисів, печаток), каталогів та інвентарів є чи не найбільш плідною методикою книгознавства та кодикології для встановлення історії та складу зібрання в певні періоди володіння ним різними особами чи організаціями.

Здійснений історіографічний аналіз проблеми наукової реконструкції колекційних зібрань дає можливість оцінити стан вивчення питань описування історико-культурних фондів. Актуалізується й питання вдосконалення понятійно-категоріального апарату на колекційні фонди, виконання їхньої внутрішньобібліотечної паспортизації та державної реєстрації, а також практичної роботи із створення науково-довідкового апарату.

Упродовж декількох років у НБУВ уперше в Україні для вивчення колекцій і зібрань напрацьовувалися методологія та методичний апарат, в основу яких було покладено ідейну концепцію Л.А. Дубровіної щодо колекцій та зібрань як об'єкта окремого наукового дослідження й пропозиції щодо термінології та поняттєвого апарату колекційних фондів. За цією концепцією, запропонованою до обговорення, пропонувалося розглядати вивчення історико-культурних фондів, які протягом довгого періоду практично не були залученими до наукового обігу, як актуальне книгознавче завдання бібліотечної науки. Також Л.А. Дубровіна відзначила особливу роль у цьому національних бібліотек, що покликані концентрувати як національну пам'ять народу, так і водночас колективну спадщину людства³.

³ Ковальчук Г. Ретроспективні бібліотечні зібрання як актуальний напрям історико-книгознавчих досліджень Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної. Київ : НБУВ, 2020. С. 133–149.

Взагалі переосмислення культурологічних функцій бібліотек мало значні наслідки для формування окремого напрямку бібліотечної справи, в якому історичні бібліотеки, книжкові колекції, зібрання, особові архівні фонди розглядаються як самостійні об'єкти дослідження, зокрема, бібліотечного фондознавства та бібліотекознавства, та мають спільний засіб обліку – паспортизацію історичних фондів.

Методологічні напрацювання Л.А. Дубровіної справили значний вплив на подальші дослідження ретроспективних фондів, актуалізовані у працях книгознавців з інших підрозділів НБУВ, зокрема Г.І. Ковальчук, І.О. Ціборовської-Римарович, Л.А. Лисенко, Л.В. Мухи, а також власне на організацію роботи з історичними та меморіальними бібліотеками.

Розробка класифікації та практичних засад науково-інформаційного описування колекцій і зібрань, здійснена Л.А. Дубровіною⁴, лягла в основу практичної діяльності зі створення довідника-путівника по історико-культурних фондах НБУВ. Учена, зокрема, запропонувала склад описових рубрик: відомості про фондоутворювача; історія формування фонду; історія побутування фонду, його переміщення; хронологічні межі видань; обсяг фонду; його родо-видовий склад; тематичний зміст фонду; мовна характеристика; науково-довідковий апарат; наявність штампів, екслібрисів; використані джерела та література тощо. Оскільки, як уже зазначалося, в багатьох випадках не збереглися облікові документи та відомості про склад і переміщення фондів, особливу увагу було акцентовано на евристичних та джерелознавчих методиках реконструкції відомостей про фондоутворювача, відтворенні

---

⁴ Дубровина Л.А. Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины имени В.И. Вернадского // Библиотеки Национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теор. сб. / МААН. Совет директоров науч. б-к и информ. центров. Киев, 2007. Вып. 5. С. 58–80.

історії формування фонду, відновленні первісного стану, встановленні історії побутування фонду, переміщень після втрати оперативного значення або власника.

Практична підготовка вимагала подолання певних труднощів. Так, серед проблем, спричинених тривалою відсутністю наукових досліджень, а також термінологічною невизначеністю, були: складання уніфікованого заголовку на книжкові колекційні фонди як базового опису ретроспективних зібрань; встановлення принципів класифікації історико-культурних фондів бібліотек у відповідності до основних класифікаційних категорій (типу, роду, виду); вибір основного критерію для створення історико-культурологічної та бібліотекознавчої класифікацій; запровадження системи індексування історико-культурних фондів НБУВ на основі їх класифікації з урахуванням перспективи створення бази даних на колекції, спрямованої на швидкий пошук та ефективне використання⁵. У розвиток даної проблематики були захищені знакові для подальшого книгознавчого, джерелознавчого та бібліотекознавчого студіювання колекцій та зібрань кандидатські дисертації Л.В. Мухи⁶ та Л.В. Лисенко⁷.

Під час колективного обговорення розроблено книгознавчу археографічну модель описової статті для опрацювання історико-культурних фондів НБУВ та створення наукового довідника, яка формувалася з методичних рекомендацій заповнення рубрик, зокрема:

⁵ Лисенко Л.В. Наукові категорії «колекція», «зібрання», «бібліотека» як об'єкт вивчення опису та реєстрації: до проблеми класифікації понять // Рукописна та книжкова спадщина України. 2003. Вип. 8. С. 225–233.

⁶ Муха Л.В. Бібліотечні колекції та зібрання в системі історико-культурних фондів: реконструкція і реєстраційний опис : дис. ... канд. іст. наук / Нац. акад. наук України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 1997. 146 арк.; Муха Л.В. Бібліотечні книжкові колекції і зібрання: походження, історія, реконструкція. Київ, 1997. 50 с.

⁷ Лисенко Л.В. Бібліотечні колекції та зібрання XIX–XX століття як об'єкт археографічного та джерелознавчого опису : дис. ... канд. іст. наук / наук. кер. Л.А. Дубровіна. Київ, 2004.

Заголовок має включати основні інформаційні ознаки: назву, дати, соціальну характеристику фондоутворювача.

Історична довідка про фондоутворювача та долю книгозбірні складається з двох частин, перша з яких присвячується фондоутворювачу, друга – долі історичного фонду до надходження у Бібліотеку та його сучасному стані.

Отже, у першій частині:

при описуванні *особових книгозбірень* вказуються прізвище, ім'я, ім'я по батькові, роки життя, роль у суспільстві, рід діяльності протягом життя фондоутворювача із зазначенням конкретних дат;

при описуванні *сімейних/родових книгозбірень* необхідно вказати прізвище сім'ї/роду з хронологією роду, зазначити основні відомості про сім'ю/рід (сфера діяльності, приналежність до певного титулу, герба, ордену, особливості територіальної приналежності тощо). Вказуються прізвища, імена та імена по батькові кожного представника сім'ї/роду, що був фондоутворювачем/фондовласником або мав відношення до створення книгозбірень у межах цієї сім'ї/роду. Інформація подається за прикладом описання особових книгозбірень: прізвище, ім'я, ім'я по батькові, хронологія (дати життя), роль у суспільстві або рід/сфера діяльності;

при описуванні *книгозбірень установ, спілок, організацій* зазначається повна назва юридичної особи з хронологічними даними про існування, характеристика закладу, роль для держави, мета заснування, напрям діяльності, причини закриття;

при описуванні штучно утворених *за хронологією, за предметною характеристикою, за культурологічною ознакою тощо* історичних зібрань перша частина рубрики містить коротку інформацію про об'єкт дослідження і подається у вигляді енциклопедичної статті, далі розкриваються причини організації

(формування) колекційного фонду даного виду видань. Колекційні зібрання, об'єднані *за видом видань* (крім деяких) та тематичною ознакою, в описовій статті мають схему – заголовок колекційного фонду, доля книгозбірні тощо.

Друга частина історичної довідки висвітлює історичний шлях книгозбірні від свого формування до надходження до Бібліотеки та долю колекційного фонду в межах НБУВ на сучасному етапі.

Хронологія репрезентується за схемою: початок формування бібліотечної колекції / історичного зібрання, ким, для яких цілей тощо; коли передана у спадок, ким, кому, на яких умовах, повністю чи частково; коли отримано в дар, від кого, коли націоналізована та коли надійшла у фонди ВБУ; в якому складі (повністю/частково чи в складі іншої комплексної книгозбірні), на яких умовах тощо.

Модель описової статті містить кількісні характеристики та стислий опис складу й змісту бібліотечних колекцій і зібрань, наявність власницьких ознак, бібліографії. Також зазначається сучасне місцезнаходження фонду та його частин.

Викладені принципи лягли в основу роботи з паспортизації та створення наукового довідника колекційних фондів НБУВ – як рукописних, так і книжкових.

Практичним результатом методологічних та методичних розробок різних аспектів структури й наповнення рубрик моделі описування історичних колекцій та зібрань став унікальний науковий довідник «Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»⁸.

⁸ Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : путівник / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; кол. наук.-довідков. вид. ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова), Г.В. Боряк, Н.М. Зубко-

Описові статті Путівника надають стисло інформацію про колекційні фонди установ та організацій. Після проведення значної попередньої роботи зі встановлення історії формування колекцій та їх надходження до ІР описові статті було формалізовано за методикою опису. У них надається інформація стосовно власне фондоутворювачів, історії надходження колекцій до Бібліотеки, складу та змісту документів колекційних фондів, літератури про фонди. Одночасно така описова стаття виконує функцію науково-облікового документа й дозволяє виконати паспортизацію колекцій та зібрань.

Створення Путівника стало підсумком тривалої та копіткої праці великого колективу авторів-укладачів – наукових співробітників ІР, зокрема: С.О. Булатової, О.П. Бодак, Т.А. Бургомістренко, О.М. Гальченко, Т.В. Герасімової, Л.А. Гнатенко, Т.С. Горбача, С.Г. Даневича, Л.А. Дубровіної, Н.М. Зубкової, О.А. Іванової, Е.С. Клименко, І.В. Клименко, І.С. Корчемної, О.М. Купченка-Гринчука, В.Е. Лось, Т.В. Міцан, О.А. Скрипки, І.А. Сергєєвої, С.В. Сохань, О.П. Степченко, Є.К. Чернухіна, Н.О. Щеколдіної, а також науковців Інституту архівознавства НБУВ – С.В. Старовойт, Л.М. Яременко. Значний внесок у методичне забезпечення та удосконалення схеми описань належить Н.М. Зубковій та О.П. Степченко. Ґрунтовна передмова до видання, де розкрито основні засади укладання наукового опису, створена Л.А. Дубровіною.

Науковий довідник «Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» укладений у межах серії науково-довідкових видань, що розкривають

склад та зміст багатопрофільних фондів ІР НБУВ. У виданні репрезентовані, насамперед, документальні фонди різних установ та організацій переважно ХІХ – першої чверті ХХ ст., ліквідованих або реорганізованих радянською владою в 1918–1940 рр. та переданих на зберігання до Національної бібліотеки України.

Низка колекцій та зібрань була сформована безпосередньо у рукописному підрозділі за видовим принципом, інші – за принципом походження. Довідник складається з розділів, що репрезентують колекційні фонди ІР за предметно-класифікаційним принципом, це, зокрема: наукові установи і товариства, навчальні заклади, релігійні установи та церковні організації, просвітницькі організації, редакції часописів та видавництва. Певний відсоток мають штучно створені колекції. Усі статті – авторські, але автори притримуються основних принципів викладу матеріалів. Принципи побудови описової статті базуються на інформаційних властивостях та перевагах фондової організації документів.

У довіднику представлені такі колекційні архівні фонди Інституту рукопису:

Архів редакції газети «Воля» та редакції газети «Народна воля»
(*О.П. Бодак*);

Архів київського Товариства «Просвіта» (*О.С. Боляк*);

Архів і зібрання рукописів Одеського товариства історії та старожитностей; Архів реформатів Руської провінції (Provincia Russia); Зібрання рукописів з історії церков Західної України ХVІІІ–ХХ ст.; Колекція документів релігійних і навчальних установ та приватних осіб польського походження; Колекція історичних документів «Уманська збірка»; Рукописний каталог бібліотеки Станіслава Августа Понятовського Collectio Regia (*С.О. Булатова*); Зібрання рукописних книг Мелецького монастиря та зібрання рукописних книг митрополита Макарія Булгакова (*Т.А. Бургомістренко-Добрянська*);

Колекція фотографій та ілюстративних матеріалів (*О.М. Гальченко*);
 Колекція документів з історії та культури Білорусі; Колекція документів Пантелеймона Олександровича Куліша (*Т.В. Герасімова*);
 Архів та зібрання рукописних книг Видубицького монастиря; Зібрання рукописних книг та архів Софійського собору; Колекція уривків кирилических рукописів (*Л.А. Гнатенко*);
 Колекція історичних документів «Інвентарна реформа на Волині» (*Т.С. Горбач*);
 Архів Київського товариства старожитностей і мистецтв; Архів та зібрання історичних документів Всеукраїнського центрального кооперативного музею (*С.Г. Даневич*);
 Архів та зібрання рукописів Університету св. Володимира (*Л.А. Дубровіна* у співавторстві з *О.П. Степченко*);
 Архів Колегії Павла Галагана (*Л.А. Дубровіна*);
 Колекція рукописів з історії літератури; Колекція рукописів з історії науки (*Н.М. Зубкова*);
 Зібрання архівних документів та рукописних книг Почаївської лаври; Зібрання рукописів Київської духовної семінарії; Зібрання рукописних книг Десятинної церкви; Зібрання рукописних книг Михайлівського Золотоверхого монастиря; Зібрання рукописних книг Пустинно-Миколаївського монастиря; Колекція рукописних книг; Колекція нотних рукописів (*О.А. Іванова*);
 Зібрання рукописних книг Києво-Печерської лаври (*Г.Ю. Калініч*);
 Архів Всеукраїнського музичного товариства ім. М.Д. Леонтовича (*Е.С. Клименко*);
 Архів Всеукраїнської спілки пролетарсько-селянських письменників «Плуг»; Архів редакції газети «Рада»; Архів редакції журналу «Будяк»; Архів редакції журналу «Дзвін»; Архів редакції журналу «Дніпрові хвилі»; Архів редакції журналу «Життя й революція»; Архів редакції журналу «Рідний край»; Архів редакції журналу «Сяйво»; Архів редакції журналу «Літературно-

- науковий вістник»; Архів редакції журналу «Червоний Шлях»; Архів Спілки пролетарських письменників України «Гарт»; Архів та зібрання історичних документів редакції журналу «Киевская старина»; Архів видавничого товариства «Друкарь»; Архів редакції літературно-мистецького збірника «Гроно»; Зібрання матеріальних (інвентарних) книг та каталогів бібліотек і приватних осіб; Колекція газет «Бутырский вестник» та «Бутырский курьер» (*І.В. Клименко*);
- Архів Українського наукового інституту книгознавства (*Г.І. Ковальчук*);
- Архів Андріївської церкви (*І.С. Корчемна*);
- Колекція історичних документів (*О.М. Купченко-Гринчук*);
- Колекція документів з церковної історії України (*В.Е. Лось*);
- Архів та зібрання історичних документів Канцелярії обер-прокурора Святійшого Правлячого Синоду; Архів фортеці св. Єлизавети; Архів та колекція історичних документів Всеукраїнського історичного музею імені Т.Г. Шевченка (*Т.В. Мицан*);
- Архів та зібрання рукописів Кабінету єврейської культури Академії наук УРСР; Колекція єврейських рукописних документів; Колекція єврейського музичного фольклору (*І.А. Сергєєва*);
- Колекція автографів (*О.А. Скрипка*);
- Архів Київської духовної консисторії; Архів та зібрання рукописів Київської духовної академії; Зібрання історичних документів та колекція Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії; Колекція документів з історії землеволодіння України і Росії; Колекція документів київських монастирів (*С.В. Сохань*);
- Зібрання рукописів Історико-філологічного інституту князя Безбородька; Колекція «Гоголіана» (*О.П. Степченко*);
- Колекція грецьких рукописів; Прилбицький родовий архів Шептицьких (*Є.К. Чернухін, співавтор В.Е. Лось*);

Колекція альбомів (Кужбушки) XVIII ст. Києво-Печерської (Лаврської) іконописної школи (*Н.О. Щеколдіна*);

Архів Всеукраїнської академії наук (*Л.М. Яременко, С.В. Старовойт*).

Підготовка до друку Путівника по колекціях, як і підготовка Путівника по особових архівних фондах, що побачив світ у 2002 р., тривала понад десятиліття. Максимально скрупульозний та відповідальний підхід до завдання, поставленого перед колективом авторів, дозволив здійснити віртуальну реконструкцію колекцій, розпорошених під час їхнього переміщення до ВБУ з регіональних книгосховищ у 20–30-х роках ХХ ст., встановити походження документальних колекцій та окремих частин, історію формування, склад і зміст документів. Копітка та високофахова робота з колекціями й зібраннями стала одним з найбільш знакових здобутків колективу ІР в галузі комплексних дослідницьких студій стосовно створення науково-інформаційних видань.

Наступними виданнями, що продовжили б процес віртуальної реконструкції первинного складу архівів, колекцій та зібрань ІР, мають стати путівники по так званих комплексних фондах – ф. I «Літературні матеріали», ф. II «Історичні документи» та ф. III «Листування», що свого часу були систематизовані не за походженням, а за формальними ознаками. Наслідком такої хибної практики опрацювання цілісних архівних масивів стало те, що ці три перших фонди містять переважно частини окремих фондів, виокремлені за тематикою як літературні, історичні та епістолярні. Хоча під час підготовки путівників по особових архівах та установах і була напрацьована певна методика реконструкції первинного складу архівів, ще багато питань залишаються до кінця не вирішеними.

Великою допомогою у вирішенні питань відтворення складу розпорошених документальних колекцій стало формування

окремого фонду *«Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»*, який складають архівні документи, що відклалися протягом усього періоду діяльності колишнього відділу рукописів та сучасного Інституту рукопису і термін використання яких у діловодстві дійшов кінця. Відповідно, у цьому фонді у процесі подокументного описування може бути віднайдена інформація про дати та обставини надходження до підрозділу певних колекцій, збірань та особових архівних фондів.

Комплектування ІР на сучасному етапі здійснюється переважно особовими архівними фондами, і практично відсутні надходження кодексів та рукописних збірань і колекцій. Це пояснюється тим, що нині вже практично вичерпані шляхи поповнення сховищ бібліотек та архівів цими видами пам'яток, і їхнє придбання має випадковий характер. Наразі такі раритети переважно зберігаються у бібліофілів та колекціонерів і можуть бути придбані Бібліотекою лише через аукціони, проте недофінансування установ культури є непереборною перешкодою у набутті згаданих артефактів. Отож за 2000–2021 рр. Інституту рукопису було подаровано лише три рукописні книги, що поповнили Колекцію рукописних книг Х–ХХ ст.: у 2001 р. – Оригинське Євангеліє, що є пам'яткою української конфесійної традиції XVI ст., у 2008 р. – церковнослов'янську рукописну книгу XVII ст. та Казанський літописець у списку XVIII ст.

Трохи кращим є стан із поповненням рукописних колекцій та збірань. Так, у 2003 р. описаними одиничними документами були доповнені зібрання історичних документів XVII–XX ст. комплексного фонду *«Історичні матеріали»* та *Колекція східних рукописів XIII – кін. XIX ст.*

У 2005 р. певні одиничні надходження з фонду концентрації поповнили *Архів та зібрання рукописів Університету свято-*

го Володимира (XII–XX ст.); *Архів та зібрання історичних документів Канцелярії обер-прокурора Святійшого Правлячого Синоду (1726–1910 рр.)*; *Архів та зібрання рукописів Київської духовної академії (XV–XX ст.)*.

У 2007 р. були сформовані *Колекція рукописів з історії літератури 1763–1985 рр.* та *Колекція архівних документів 1930–1932 рр. Всеукраїнської Спілки пролетарсько-селянських письменників «Плуг» (1922–1932)*. Постійно поповнюється документами *Архів та колекція рукописів 1544–1940 рр. Всеукраїнського історичного музею імені Т.Г. Шевченка (1899–1935)*. Значна кількість документів доєдналася до *Архіву та зібрання рукописів Київської духовної академії (XV–XX ст.)*.

У 2011 р. одиничні надходження архівних документів опрацьовані та приєднані до *Колекції фотографій та ілюстративних матеріалів 1852 р. – кін. XX ст.*; *Колекції рукописів з історії науки 1813–1950 рр.*; ф. І «Літературні матеріали».

У 2012 р. сформована *Колекція документів з історії землевладіння України і Росії XVI–XVIII ст.*, створена з документів різного походження, що надійшли до відділу рукописів упродовж 20-х років XX ст. (наукове описання Т.В. Міцан). У фонді зберігаються, зокрема: грамоти царів Михайла Федоровича, Олексія Михайловича, виписи, чолобитні, купчі записи, документи про податки, продаж, купівлю та права на землю, документи Ніжинського Благовіщенського, Новгородського Тихвинського, Путивльського Пустинного Молченського монастирів.

У 2013 р. з документів, виявлених серед неописаних архівів, сформована *Колекція документів київських монастирів 1510–1784 рр.* (наукове описання С.В. Сохань). До неї увійшли майнові документи київських та приписних до них монастирів – Київського Михайлівського Золотоверхого, Троїцького Красногірського Чорнуського, Київського Микільського Пустинного,

Межигірського та інших. Серед документів – оригінали царських та королівських грамот, гетьманських універсалів, купчі записи, духівниці, виписки з книг міських права магдебурзького, декрети генерального суду, акти про розмежування земель, листування архімандритів та ігуменів монастирських з гетьманами та козацькою старшиною, накази генеральної військової канцелярії тощо.

У 2014 р. С.О. Булатова, в межах свого наукового напряму «Полоніка в фондах ІР НБУВ», закінчила описування фонду *Рукописи та документи духовних та навчальних установ і приватних осіб польського походження* (ф. 332). Учена виконала редагування описань латинською, польською, французькою, німецькою, італійською мовами, атрибутувала рукописи за допомогою бібліографічних довідників, зокрема уточнила авторство документів, уклала науковий опис фонду.

Окрім того, С.О. Булатовою сформований та науково описаний архів *Зібрання рукописів з історії церков Західної України XVIII–XX ст.* – документальний масив скасованих духовних установ, переважно греко-католицьких. За складом це – актові документи, метричні книги греко-католицьких парафій, судові рішення тощо. Документи були зібрані під час археографічної експедиції С.О. Пшеничного, вченого секретаря Педагогічного музею України, 1986–1987 рр. Львівською та Івано-Франківською областями. Згодом він передав віднайдені ним рукописи до Бібліотеки.

Серед масиву неопрацьованих документів С.О. Булатовою було віднайдено та науково описано сім РК XVII – поч. XX ст. польською та латинською мовами, які були приєднані до фонду «Колекція рукописних книг» (ф. 30) та до «Архіву реформатів Руської провінції» (ф. 314). Також нею були виявлені та описані документи польською мовою XVIII ст., згодом приєднані до фонду «Колекція історичних документів» (ф. XIV). Результати дослі-

дження оформлені в архівних описах та оприлюднені в науковому збірнику «Рукописна та книжкова спадщина України»⁹.

За декілька років археографічних досліджень упорядкована «Колекція документів релігійних і навчальних установ та приватних осіб польського походження (сер. XVI ст. – 1923 р.)», сформована з кількох документальних масивів, містить документи костелів, церков, монастирів; книги переписів; збірники актів, наказів та розпоряджень, земельно-майнові та родові документи польської шляхти, облікові документи, теологічні праці, релігійні, літературні та музичні твори. Наукове описування колекції також було виконане С.О. Булатовою.

Зібрання поточних надходжень 1942–1948 рр., де відклалися документи про партизанську боротьбу бойової групи Велико-Половецького району Київської області, очолюваної А.І. Талалаєвським, та є копія карти Новогеоргіївського району Кіровоградської області 1948 р., було науково описане І.В. Клименко (опис уклала І.С. Корчемна).

Одиничні надходження були описані та приєднані до *Зібрання рукописів Київської духовної академії (XV–XX ст.)*, *Зібрання архівних документів та рукописних книг Почаївської Лаври (кін. XV – поч. XX ст.)*, *Колекції історичних документів «Інвентарна*

⁹ Булатова С.О. Невідомі автографи польських авторів у фонді 332 Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. Київ, 2013. Вип. 17. С. 152–167; Булатова С.О. Неизвестный автограф рукописи К.В. Вуйцицкого по истории Варшавы 1827–1830-х годов в фондах Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского // *Вспомогательные исторические дисциплины и источниковедение: современные исследования и перспективы развития* : материалы XXVII Междунар. науч. конф. (Москва, 9–11 апр. 2015 г.) / Рос. гос. гуманитар. ун-т, Ист.-арх. ин-т, Высшая школа источниковедения, спец. и вспомогат. ист. дисциплин. Москва : РГГУ, 2015. С. 148–150; Булатова С.О. Невідомі автографи польського літератора XIX ст. Яна Прусіновського у зібранні Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Глобалізація/Європеїзація і розвиток національних слов'янських культур* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 трав. 2016 р.). Київ, 2016. С. 232–235.

реформа на Волині» (1628–1917 рр.), Архіву редакції журналу «Життя та революція» (1907–1937), Колекції з особового фонду митрополита Київського та Галицького Платона (Городецького Миколи Івановича) (1803–1891), Архіву та зібрання рукописів Університету святого Володимира (XII–XX ст.).

Протягом 2018–2019 рр. Н.М. Зубковою було науково описано *Колекцію документів з історії та культури Білорусі (1848–1939 рр.)*, де репрезентовані фольклорні та етнографічні записи, літературні твори, переклади, рецензії.

І.В. Клименко продовжує працювати над упорядкуванням *«Колекції латинських рукописів»* (ф. 333) та *«Колекції західноєвропейських рукописів»* (ф. 334).

С.В. Сохань виконала систематизацію документів *«Колекції східних рукописів XIII – кін. XIX ст.»*, встановила історію її надходження до ІР. Зважаючи на складність описування колекції, створеної з документів, написаних різними мовами, до атрибутування рукописів були залучені фахівці зі спорідненого академічного Інституту сходознавства ім. А.Ю. Кримського. Так, з арабськими й турецькими документами працював завідуючий відділом Близького та Середнього Сходу, доктор філологічних наук О.О. Хамрай, тибетські рукописи описала старший науковий співробітник, кандидат філологічних наук О.Д. Огнева, китайські – завідуючий відділом Азійсько-Тихоокеанського регіону, доктор філологічних наук В.О. Кіктенко.

У 2002 р. фонди Інституту рукопису поповнилися архівними матеріалами *Українського вільного університету в Мюнхені*. Архів був переданий в Україну архіваріусом УВУ Володимиром Леником, з дозволу ректора Університету Леоніда Рудницького, у грудні 2001 р. Він надійшов до ІР через Державну службу контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України. Документи архіву УВУ, охоплюючи мюнхенський

період функціонування Університету 1950–1990-х років, репрезентують громадську та освітню діяльність вишу¹⁰.

Т.С. Горбач та Є.К. Чернухін виконують наукове описування актових джерел, складених латиною. Знання науковцями латинської мови дозволило встановити походження та зміст документів, відпрацювати структуру опису, укласти бібліографію. Результати дослідження планується оприлюднити у каталозі латиномовних пергаменних документів XIV–XVI ст. з фондів ІР НБУВ. (Для забезпечення збереженості документів на пергамені відділом реставрації НБУВ були виготовлені спеціальні футляри).

Т.С. Горбач у складі колективу авторів здійснює пошук та підбирання джерел і літератури для першого тому багатотомного видання «Скарбниця пам'яток українського права», ініційованого редакцією юридичного журналу «Право України». Також науковець у 2021 р. на прохання організаторів спільної українсько-шведської виставки, присвяченої раритетам української козацької держави XVII–XVIII ст., підібрав та анотував п'ять універсалів гетьмана Івана Мазепи з фондів ІР¹¹.

У 2019 р. до Софійської колекції Інституту повернулася грамота Петра I про призначення Іоасафа Кроковського на Київську митрополію 1708 р., яку під час Другої світової війни було вивезено до Німеччини¹². На урочистому переданні, що відбувалося

¹⁰ *І.С. Корчемна*. Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історія, структура, науковий опис // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2014. Вип. 18. С. 158–168.

¹¹ *Корнієнко В., Нікітенко Н., Гордієнко Д., Горбач Т.* Раритети Української козацької держави – Гетьманщини XVII–XVIII ст. : до 30-річчя Незалежності України / за ред. Н. Куковальської. Київ, 2021. 29 с., іл.

¹² *Dubrovina L., K. Gestwa*. Return from Germany to Ukraine of the "Sofian Charter" of Peter the Great on the metropolitan appointment of Ioasaph Krokovskyi in 1708: Ukrainian-German history of the original Charter and prospects for restitution of cultural valuables // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2019. Вип. 24. С. 329–342. URL: http://rksu.nbu.gov.ua/doc/rks_2019_24_22

30 травня 2019 р., були присутні німецькі та українські урядовці, представники *Змішаної німецько-української комісії з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей*, учені, дотичні до процесу експертизи Грамоти, громадські діячі, дослідники періоду війни та процесів реституції культурних цінностей. До цієї знакової події ІР НБУВ провів спільний українсько-німецький колоквиум, присвячений історії унікального документа, де з доповідями виступили німецькі експерти-дослідники з Тюбінгенського університету, українські експерти та члени Змішаної комісії¹³.

Ще в 1990-х роках був започаткований новий напрям науково-дослідної роботи ІР – *дослідження родових комплексних бібліотек* – унікальних комплексів, які формувалися впродовж поколінь, мали різне призначення і містили рукописи, стародруки, архівні документи, наукові книги та белетристику, газетний та журнальний фонди, образотворчі та картографічні видання тощо.

Розвиток методології вивчення родових колекцій та зібрань у своїх монографічних працях продовжили аспіранти та послідовники Л.А. Дубровіної, зокрема: Л.В. Лисенко – «Бібліотечні колекції та зібрання ХІХ–ХХ століть як об'єкт археографічного та джерелознавчого опису» (2004), Т.Є. Мяскова – «Історія комплектування та сучасний стан колекційних фондів бібліотеки Київського університету св. Володимира (1834–1927 рр.)» (2001), Н.Р. Миронець – «Книжково-рукописне зібрання барона Ф.Р. Штейнгеля: формування, зміст, доля» (2007), О.С. Рабчун – «Родова бібліотека Урбановських та Стажинських (ХІХ–поч. ХХ ст.)» (2012) та ін.

¹³ Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра І Іоасафу Кроковському 1708 року : Матеріали урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського ; упоряд. Л.А. Дубровіна, Т.І. Арсеєнко, З.К. Шарикова. Київ, 2019.

Отже, на базі комплексних досліджень історичних родових бібліотечних зібрань уперше в Україні було запропоновано методологію описування таких зібрань, що спиралася на розробку історії роду, статусу, колекційних зацікавлень представників роду, історії формування колекцій та бібліотек, вивчення змісту джерел та книжкових комплексів, реконструкції різних частин колекцій, що були розподілені між різними фондами бібліотек, а також на укладання науково-довідкового апарату.

Однією з тих науковців, хто розпочав реалізацію конкретно-історичних студій стосовно складних за походженням та змістом зібрань родових бібліотек з фондів ІР, є С.О. Булатова. У 1999 р. вона захистила кандидатську дисертацію «Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських XVI – середини XIX ст.: походження, доля та історико-книгознавча реконструкція», в 2006 р. підготувала монографічне дослідження, в якому відомості з історії та змісту зібрання, що нараховує понад 5600 од. зб., були значно доповнені та поглиблені в порівнянні з дисертаційною працею¹⁴. Концептуальний підхід ученої до обраної проблематики ґрунтувався на проведенні книгознавчої та джерелознавчої реконструкції первинного складу зібрання, що мало як рукописну, так і книжкову частини. Важливим методичним рішенням стало встановлення зв'язку історії роду польських магнатів та змісту зібрання, а також вивчення процесу формування, складу та долі бібліотеки пов'язані з іншими родовими книжковими колекціями та змінами власників. На засадах історико-джерелознавчих методів дослідження та виявлення архівних документів і публікацій С.О. Булатова розкрила походження, формування та

¹⁴ Булатова С.О. Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / відп. ред. Л.А. Дубровіна ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2006. 332 с. : іл.

розвиток цієї колекційної бібліотеки впродовж XVII–XX ст. Нею встановлено науково-культурні зв'язки різних представників роду Яблоновських – власників бібліотеки, бібліографічні традиції. Склад книгозбірні вивчався через систематизацію та джерелознавчий аналіз численних провенієнцій бібліофілів XVI–XVIII ст. – рукописних власницьких записів, екслібрисів, суперекслібрисів, печаток, що збереглися на книжках зібрання. Методичною основою бібліографічної реконструкції книгозбірні став аналіз першоджерел з українських і польських книго- та архівосховищ.

Отже, дослідження меморіальної родової бібліотеки Яблоновських як окремого соціокультурного явища, що у своєму складі репрезентує цілісний прошарок духовної культури Речі Посполитої переважно XVIII ст. на європейському тлі, надало можливість відобразити діяльність та встановити численні наукові зв'язки видатних постатей українсько-польського порубіжжя. Водночас ця монографія стала цінною джерельною базою для вивчення не лише історії бібліофільства певних родів, але й вирішувала комплексні проблеми з історії книги, зокрема книготорговельної справи, асортименту видань книгарень у конкретних регіонах у певні періоди, міграції видань, формування цін на друки та рукописи, діяльності книжкових аукціонів, розвитку традицій та новацій у книговидавничій справі тощо.

Надалі увага вченої сконцентрувалася на дослідженні власне рукописного сегмента бібліотек та документальних колекцій. Результатом вивчення рукописних колекцій XVI–XVIII ст. польського походження, що мали реєстраційний опис, проте не були залучені до наукового обігу, стали студії С.О. Булатової з аналізом історії та змістового наповнення фондів родового походження – Плятерів, Хрептовичів, Яблоновських, Урбановських-Стажинських, Жолкевських, Болсуновських, а також спорадичні матеріали Мнішків, Браницьких, Сапег, Потоцьких, Мікошев-

ських¹⁵. Підсумком тривалого дослідження родової колекції стала описова стаття «Родова бібліотека польських магнатів Яблоновських» у довіднику з історико-культурних фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського¹⁶. Представлені в ІР рукописи з бібліотеки польського короля Станіслава Августа Понятовського «Collectio Regia» також репрезентовані в окремій науковій статті¹⁷.

Історія та склад родової книгозбірні баронів Шодуарів XVI–XIX ст., що надійшла до рукописного підрозділу Бібліотеки в 30-х роках XX ст. із Житомира, стали об'єктом монографічної праці С.О. Булатової (у співавторстві з Є.А. Біленьким)¹⁸. Баронський рід Шодуарів створив знакову для науки та культури унікальну бібліотечну колекцію. Найціннішу частину рукописів та книжок Станіслав Шодуар, історик, нумізмат, зібрав у своїй головній резиденції Івниця на Волині. Окрім значної кількості стародруків, колекція репрезентувала й чимало рукописів, серед яких – автографи польських королів Стефана Баторія, Сигізмунда III, Яна Казимира, Яна III Собеського, Станіслава I Лещинського, Станіслава Августа Понятовського, а також видатних діячів історії та культури Речі Посполитої – Адама Чарторийського, Юзефа Понятовського, Тадеуша Костюшка, Тадеуша Чацького,

¹⁵ Булатова С.О. Польські рукописи у фондах родового походження в зібранні Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотечний вісник. Київ, 2004. № 4. С. 7–10.

¹⁶ Булатова С.О. Родова бібліотека польських магнатів Яблоновських // Історичні бібліотечні зібрання та колекції у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : довідник / ред.: Г.І. Ковальчук, Т.Є. Мяскова, О.В. Заєць. Київ : НБУВ, 2020. С. 42–50.

¹⁷ Rekopisy «Collectio Regia» w zbiorach Instytutu Rekopisu Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W.I. Wernadskiego w Kijowie // Rocznik Biblioteki Narodowej. Warszawa, 2004. T. XXXVI. S. 251–264.

¹⁸ Булатова С.О. Рукописне та книжкове зібрання баронів Шодуарів у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2011. 250 с. (Співавтор Є.А. Біленький).

Йоахима Лелевеля та інших. Значне листування різних представників баронського роду з відомими європейськими діячами культури і науки, зокрема нумізматична кореспонденція у двох томах Станіслава Шодуара, дозволило встановити наукове та творче оточення Шодуарів. Водночас були досліджені бібліофільські та нумізматичні зацікавлення членів його родини, зосібна дружини баронеси Люсі Шодуар¹⁹. А поглиблене вивчення екслібрисів Станіслава Шодуара має велике значення для віртуальної реконструкції колекційної бібліотеки баронів, що зберігається у різних підрозділах Бібліотеки²⁰.

До наукового обігу С.О. Булатовою також залучено рукописну археографічну спадщину з біблійної історії вченого-реформата Станіслава Домініка Клечевського²¹, а також епістолярій нумізмата, археолога, історика, знавця старожитностей, музейника, члена багатьох наукових товариств, бібліофіла К.В. Болсуновського²².

Змістовними та актуальними є студії С.О. Булатової, присвячені дослідженням та публікації старопольських джерел

¹⁹ Булатова С.О. Роль баронеси Люсі Шодуар та її збирацьких зацікавлень в історичній долі рукописного, книжкового та нумізматичного зібрань Івницького маєтку // Рукописна та книжкова спадщина України. 2010. Вип. 14. С. 128–137.

²⁰ Булатова С.О. Екслібриси Станіслава Шодуара на книжках родового бібліотечного зібрання Шодуарів у фондах НБУВ // Рукописна та книжкова спадщина України. 2009. Вип. 13. С. 184–195.

²¹ Булатова С.О. Рукопис праці Станіслава Домініка Клечевського «*Lechus historiae Poloniae restitutus*» (1773 р.) у контексті славістичних ініціатив Юзефа Олександра Яблоновського // Науковий потенціал славістики : історичні здобутки та тенденції розвитку : тези доп. Міжнар. наук. конф. до Дня слов'янської писемності і культури (Київ, 21 трав. 2015 р.). Київ, 2015. С. 118–120; Булатова С.О. Археографічна спадщина вченого-реформата Станіслава Домініка Клечевського (1714–1776) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2015. Вип. 19. С. 3–19.

²² Булатова С.О. Невідомі листи Казимежа Рейхмана до Кароля Болсуновського // Пам'ятки. Археографічний щорічник. 2005. С. 250–256; Булатова С.О. Кароль Васильович Болсуновський – колекціонер екслібрисів (на матеріалах листування з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2005. Вип. 10. С. 163–168.

XVIII ст. з історії кулінарії із складу колекцій польських рукописних книг²³.

Напрямок дослідження історичних документальних колекцій та зібрань іноземними мовами, зокрема грецькою, продовжує Є.К. Чернухін.

У межах науково-дослідної теми «Створення системи інтегрованих ресурсів на рукописні фонди, рідкісні видання та книжкові колекції», над виконанням якої в 2010–2012 рр. працював ІР, був опублікований каталог Є.К. Чернухіна «Колекція рукописів та архів митрополита Андрея Шептицького: каталог фонду XVIII Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»²⁴, який став значною подією в українській археографії. Видання репрезентує склад та зміст архіву й колекції митрополита Андрея Шептицького, що містить значний обсяг латинських і польських рукописів, мало відомих дослідникам. Паралельно з підготовкою каталогу та після його видання оприлюднена низка ґрунтовних студій вченого стосовно історії фонду, реконструкції його вірогідних складників із застосуванням методів усебічного зовнішнього та внутрішнього аналізу цих документів, кожен з котрих є надзвичайно цінним джерелом церковної історії, передусім колекція давніх актів²⁵. Остання фундаментальна стаття присвячена архіву родини Шептицьких у Прилбичах²⁶.

²³ Булатова С. Солодкий смак чужого міста: німецькі спеціалітети у старопольських рецептурах XVIII ст. (за рукописом «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia») // Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій / Ін-т історії України НАН України, Іст. фак-т Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. Вип. 7: Спеціальний випуск «Їжа та місто». С. 87–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/miks_2019_2_7; <https://doi.org/10.15407/mics2019.07.085>

²⁴ Чернухін Є. Колекція рукописів та архів митрополита Андрея Шептицького : Каталог фонду XVIII Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2011. 242 с.; іл.

²⁵ Євген Костянтинівич Чернухін // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 397–406.

²⁶ Чернухін Є. Архів родини Шептицьких у Прилбичах: реконструкція, огляд збережених документів // Наукові записки Національної бібліотеки імені Василя Стефаника. Львів, 2020. Вип. 12 (28). С. 108–136.

Результатом вивчення Є.К. Чернухіним колекції грецьких митрополичих та патріарших грамот з фондів ІР (їх виявлено понад двадцять, деякі з них безпосередньо дотичні до історії України) стала серія публікацій, зокрема оприлюднені грамоти вселенських патріархів Єремії II²⁷, патріарха Константинопольського Якова про поставлення колишнього єпископа Лідорікійського Панкратія митрополитом Кам'янця і Поділля²⁸ та інші.

Змістовною є також публікація Є.К. Чернухіна «Грецька епіграма митрополита Петра Могили: реконструкції, переклади, першоджерела» (2018), що демонструє високий рівень археографічного опрацювання та мовного вивчення епіграми видатного церковного діяча України²⁹.

Наукові студії вченого, присвячені висвітленню архівної спадщини видатних служителів Церкви, демонструють глибоке знання історичного контексту створення документів, досконале володіння методами палеографії, археографії та текстології, засадами реконструкції історичних зібрань та колекцій. Отож Є.К. Чернухіна справедливо можна вважати засновником цього напрямку в Україні.

²⁷ Чернухін Є. Грамота Вселенського патріарха Єремії II православному братству Різдва Пресвятої Богородиці в Рогатині (з колекції митрополита Андрея Шептицького в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 87–104.

²⁸ Чернухін Є.К. Грамота Константинопольського патріарха Якова про призначення Панкратія митрополитом Кам'янець-Подільської єпархії, пречесним та екзархом Малої Росії // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 245–257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2020_25_19.

²⁹ Чернухін Є.К. Грецька епіграма митрополита Петра Могили: реконструкції, переклади, першоджерела // Труды КДА. Вип. 28 / Київська духовна акад., Укр. Православна Церква. Київ : Вид-во Укр. Православної Церкви, 2018. С. 294–312.

2.2.

Історичні та історико-джерелознавчі дослідження на базі рукописних та архівних фондів

Одним із провідних напрямів діяльності ІР є історичні та історико-джерелознавчі студії. Так, дисертація, а згодом і монографія В.Е. Лось «Історія Греко-уніатської Церкви на Правобережній Україні (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)» (Київ, 2013) присвячені комплексному дослідженню документальних джерел з історії Уніатської Церкви на теренах Правобережної України в період її входження до складу Російської імперії. На основі багатого архівного матеріалу, зокрема й із фондів ІР, розглядається організаційна структура Церкви та її зміни в залежності від церковно-релігійних спрямувань російських імператорів. Особлива увага приділена освітній, інтелектуальній та душпастирській діяльності уніатського духовенства, здійснено спробу вирішити складне питання релігійної культури та народної релігійності уніатів, що справляли значний вплив на формування ідентифікації населення.

М.А. Філіпович вивчає літописання, зокрема відображення історії Полоцької землі XI–XVI ст. у

білорусько-литовській літописній традиції³⁰. Її історико-джерелознавче дослідження «Полоцька земля в літописних та актових джерелах XI–XVI століть»³¹, присвячене дослідженню історії нестандартного міста (землі) у складі Давньоруської держави та Великого князівства Литовського, побачило світ у 2014 р. У монографії крізь призму давньоруських зводів, білорусько-литовських літописів та полоцьких актових пам'яток розглянуто принципи творення образу Полоцької землі в літописному наративі та актах. Особливу увагу приділено дослідженню «Повісті про Полоцьк» у легендарній частині другого літописного зводу Великого князівства Литовського. На матеріалах полоцьких актових джерел здійснено реконструкцію соціально-політичної моделі Полоцької землі у складі Великого князівства Литовського.

Монографія Т.С. Горбача «*Inter pacem et bellum: Польша і Німецький орден у XIII – на початку XV ст.*» стала першим україномовним синтезом з історії військово-дипломатичних відносин Польщі і Німецького ордену в XIII – на початку XV ст.³² У ній, на основі значного комплексу наративних та актових джерел, послідовно розкриті причини та передумови, що призвели до польсько-орденського політичного та збройного протистояння у XIV – першому десятилітті XV ст., з'ясовані його наслідки для подальшого розвитку обох держав. Особливу увагу приділено дослідженню характеру та форм співпраці польських князів з Орденом на початковому етапі його перебування в Пруссії, що знайшла своє відображення у спільних військових акціях проти язичників та схід-

³⁰ Філіпович М.А. Полоцька земля у білорусько-литовській літописній традиції // Український історичний збірник. Київ, 2010. Вип. 13. С. 44–56.

³¹ Філіпович М.А. Полоцька земля в літописних та актових джерелах XI–XVI століть / відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2014. 204 с.

³² Горбач Т.С. *Inter pacem et bellum : Польша і Німецький орден у XIII – на початку XV ст.* / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису ; відп. ред. М.О. Рудь. Київ, 2017. 200 с.

нопоморського князя Святополка II, а також участі польського рицарства у пруських походах (т. зв. «райзах») європейської знаті. Встановлено, в який спосіб відбувалося розв'язання двосторонніх конфліктів Польського королівства з державою Німецького ордену у Пруссії. У зв'язку з цим докладно висвітлений перебіг Іновроцлавсько-Брестського (1320–1321) та Варшавського (1339) канонічних процесів, ініційованих польськими королями проти Ордену, що проходили під керівництвом папських легатів. Водночас спростовано поширене в історіографії твердження про винятково антагоністичну модель польсько-орденського співіснування.

Низку статей Т.С. Горбач присвятив темі дипломатичних контактів Руського королівства з Німецьким орденом за часів правління Юрія Тройденевича³³. Так, в одній з публікацій учений актуалізував проблему можливої участі руського рицарства у збройному конфлікті польського короля Владислава Локетка з хрестоносцями (1327–1332)³⁴, в іншій спробував з'ясувати обставини прибуття в 1325 р. руського посольства з міста Володимира до Пруссії³⁵.

Протягом 2018–2021 рр. Т.С. Горбач здійснив комплексне історико-археографічне опрацювання сфальшованого привілею польського короля Казимира III для панів із Бжезя від 1370 р. з фондів IP та залучив до наукового обігу його оригінальний текст³⁶.

³³ Горбач Т. Руське королівство й Німецький орден за часів Юрія II // Український історичний журнал. 2017. № 2. С. 19–32.

³⁴ Горбач Т. Чи галицько-волинське рицарство брало участь у польсько-орденській війні 1327–1332 рр.? // Rus' and Poland (10th–14th centuries) : Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th December, 2018 / Ed. V. Nagirnyy and T. Pudłocki. Kraków, 2019. S. 307–3015 (Colloquia Russica, Series I, vol. 9).

³⁵ Володимирське посольство до Пруссії восени 1325 р. // Diplomacy of Medieval Rus' of the 10th–16th cc. : Publication from the 10th International Scientific Conference, Kraków, 9th–11th October, 2019. Kraków, 2021 (в друці).

³⁶ Горбач Т. З історії одного фальсифікату: привілей Казимира III для панів із Бжезя // Przegląd Archiwalno-Historyczny. Poznań, 2020. T. 7. S. 225–239.

А у процесі дослідження виявив ще 4 списки цього документа, що зберігаються в бібліотеках та архівах Польщі. Окрему увагу вчений звернув на сфрагістичний опис королівської маєстатичної печатки, якою скріплено привілей³⁷. Вона має винятково важливе значення для фондів колекцій ІР НБУВ та українських архівів у цілому, оскільки, на відміну від інших відомих екземплярів, збереглася в найкращому, щодо них, стані. Вивчаючи печатку, дослідник наголосив на тому, що хоча її зовнішній вигляд не викликає застережень, спосіб кріплення печатки до пергамену не характерний для дипломів, які видавалися канцелярією Казимира III, що слугує додатковим підтвердженням факту фальшування королівського привілею³⁸.

Продовженням дослідницької роботи Т.С. Горбача у сфері вивчення пам'яток середньовічної латинської дипломатики з фондів ІР стала розвідка про три найдавніші (за часом створення оригіналів – друга пол. XIV ст.) актові документи польського походження, з-поміж яких один (копія привілею про надання м. Львову магдебурзького права) безпосередньо пов'язаний з історією України³⁹.

І.В. Стичинський, вивчаючи історію Першої світової війни, захистив дисертацію «Повсякденне життя вояків австро-угорської та російської армій на українських теренах в роки Першої світо-

³⁷ Горбач Т. Маєстатична печатка Казимира III із зібрань Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2021. С. 444–446.

³⁸ Горбач Т. Там само. С. 445–446.

³⁹ Горбач Т. Три польські латиномовні актові документи XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2020. С. 591–593.

вої війни»⁴⁰ та продовжує виявляти й досліджувати документи з військово-історичної тематики у фондах ІР⁴¹. Зокрема, він залучив до наукового обігу фотодокументи з архіву авіаконструктора, одного із засновників авіації в Російській імперії О.Д. Карпеки⁴² та з родинного фотоальбому з архіву О.М. Ігнат'єва, емігранта, колишнього церемоніймейстера імператорського царського двору, російського офіцера, дипломата і державного діяча⁴³. Наразі І.В. Стичинський вивчає архівні документи, зокрема військово-психологічні нотатки періоду Першої світової війни підпоручика російської армії М.П. Михайлова, щоденник А.В. Потоцького, підготував публікацію малюнків з «Топографічного опису Чернігівського намісництва» А. Шафонського 1786 р.

Основним напрямом досліджень Л.А. Петрушко є вивчення історії ментальностей та емоцій у добу українського Середньовіччя. Працюючи в площині провідних напрямів сучасної світової історіографії, застосовуючи новітню методологію (зокрема підхід американської медієвістки Б. Розенвайн), учена відкриває ще не прочитані сторінки історії Києво-Печерського монастиря. У центрі її розвідок – чернеча община найзначнішої православної обителі середньовічної доби. Погляд печерської спільноти на емоційну сферу реконструюється крізь призму Києво-Печерського патерика, рукописний оригінал якого знаходиться в ІР. З метою

⁴⁰ *Стичинський І.* Повсякденне життя вояків австро-угорської та російської армій на українських теренах в роки Першої світової війни.: дис. ... канд. іст. наук, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2020. 258 с.

⁴¹ *Стичинський І.* Нерегламентовані елементи австро-угорського військового однострою під час Першої світової війни (1914–1918) // *Етнічна історія народів Європи.* Київ, 2019. Вип. 59. С. 73–75.

⁴² *Стичинський І.* Фотографії з архіву О. Карпеки. Значення та особливості зберігання // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації. Матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовтня 2020 р.) / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського.* Київ, 2020. С. 593–595.

⁴³ *Стичинський І.В.* Родинний фотоальбом О.М. Ігнат'єва. Цінність та стан // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конференції (Київ, 5–7 жовтня 2021 р.).* Київ: НБУВ, 2021. С. 741–743.

вивчення досліджуваного явища в історичному контексті Л.А. Петрушко залучає до своїх студій рукописи Лествиці та Життя прп. Сави Освященного з фондів ІР та низку інших текстів того періоду.

У своїх публікаціях учена розкрила погляд печерської спільноти на найбільш актуальні обставини печалі та сліз (покаяння⁴⁴, смерть ближніх⁴⁵, молитва⁴⁶, загроза спасінню душ ближніх⁴⁷) і виявила зв'язок печерської традиції зі східнохристиянською та давньоруською. За допомогою аналізу емоційної сфери та оцінок, пов'язаних із нею, було реконструйовано також систему цінностей людини українського середньовіччя⁴⁸. Розуміючи важливість біблійних текстів у формуванні світогляду православного соціуму та особливо монашества, Л.А. Петрушко присвятила кілька студій нерадісним емоціям у книгах Святого Письма, зокрема «Сльози і печаль у пророчих книгах Старого Завіту»⁴⁹, «Візія сліз і печалі у Псалтирі»⁵⁰, «Печаль і слези в Апостолі та Апокаліпсисі»⁵¹.

⁴⁴ Петрушко Л.А. Скорбота і слези покаяння в оцінках печерської спільноти // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 203–215. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.203>.

⁴⁵ Петрушко Л.А. «Бысть... плачь великъ, яко и по мертвѣм»: емоції через смерть ближніх у реальному та ідеальному вимірах середньовіччя // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 291–301. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.291>.

⁴⁶ Петрушко Л.А. «Моля Бога съ слезами ...»: слези на молитві в системі відчуття печерської спільноти // Церква – наука – суспільство: питання взаємодії. Матеріали Сімнадцятої Міжнар. наук. конференції (травень–червень 2020 р.) / Нац. Києво-Печерський іст.-культ. заповідник. Київ, 2020. С. 61–64.

⁴⁷ Петрушко Л.А. Загроза спасінню душ ближніх як обставина нерадісних емоцій у середньовічному тексті // Могилянські читання 2020. Відбудова християнських святинь України: історія, здобутки, перспективи. Зб. наук. праць. Київ: Нац. Києво-Печерський іст.-культ. заповідник, Вид-во «Фенікс», 2020. С. 71–77.

⁴⁸ Петрушко Л.А. Система цінностей людини Середньовіччя через призму емоційного світу // «Богданівські читання». Матеріали XI Всеукр. наук. конференції (9–10 грудня 2020 р.). С. 70–74.

⁴⁹ Петрушко Л.А. Сльози і печаль у пророчих книгах Старого Завіту // Церква – наука – суспільство: питання взаємодії. Матеріали Дев'ятнадцятої Міжнар. наук. конференції (26–28 травня 2021 р.) / Нац. заповідник «Києво-Печерська лавра». Київ, 2021. С. 59–62.

⁵⁰ Петрушко Л.А. Візія сліз і печалі у Псалтирі // «Софійські читання». Київ, 2021. (у друці).

⁵¹ Петрушко Л.А. Печаль і слези в Апостолі та Апокаліпсисі // Могилянські читання 2021. Вивчення та збереження культурного надбання: до 95-річчя заснування Національного заповідника «Києво-Печерська лавра». Зб. наук. праць. Київ, 2021. С. 84–87.

Завдяки досвіду роботи з житійною літературою дослідниця змогла запропонувати новий погляд на біографію видатного діяча ХХ ст. українського перекладача М.О. Лукаша. Одна з публікацій присвячена агіографічним рисам у життєписі людини новітньої доби⁵².

О.О. Васильєва після захисту в 2012 р. кандидатської дисертації «Двір гетьманів Лівобережної України у 1663–1734 рр.»⁵³ продовжила вивчення історії Гетьманщини⁵⁴. Працюючи з історичними фондами ІР, дослідниця розпочала виявлення в їхньому складі документів часів Гетьманщини для внесення їх до переліку особливо цінних архівних документів.

На основі наукового аналізу історіографічного доробку соціогуманітаріїв та джерельної бази, в тому числі й із фондів ІР, Н.А. Шип здійснене комплексне дослідження слов'янофільства як релігійно-філософської течії суспільно-політичної думки в Росії 40–70-х років ХІХ ст., в якому охарактеризовано предтечу, засновників, прихильників і послідовників ідеї слов'янської взаємності, доведено історичну обумовленість слов'янофільства, розкрито його релігійну і моральну суть, трансформацію до панславізму, політичну компоненту пізніх слов'янофілів та її відбиток у теперішньому часі⁵⁵.

⁵² *Петрушко Л.А.* Немає більшої любові, як покласти душу за друзів // Національний музей літератури України: пошуки, дослідження, перспективи. Київ, 2019. Вип. 14. С. 345–350.

⁵³ *Васильєва О.О.* Формування традиції придворного бенкету в Гетьманщині (друга половина ХVІІ – перша третина ХVІІІ ст.) // Повсякдення ранньомодерної України. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. № 1. С. 57–68; *Васильєва О.О.* Особовий склад гетьманського двору (1670–1730 рр.) // Запорізька Січ і Українське козацтво : зб. наук. пр. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2013. С. 108–121; *Васильєва О.О.* Шептаківська волость в рамках комплексу гетьманських рангових маєтностей (друга половина ХVІІ – перша третина ХVІІІ ст.) // Рукописна та книжкова спадщина України : зб. наук. пр. Київ : НБУВ, 2014. Вип. 18. С. 460–474.

⁵⁴ *Васильєва О.О.* Двір гетьманів Лівобережної України у 1663–1734 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012.

⁵⁵ *Шип Н.А.* Слов'янофільство – духовний феномен ХІХ століття: погляд з Києва / відп. ред. О.С. Онищенко. Київ, 2020. 344 с.

2.3.

Описування та дослідження документальних колекцій та зібрань, створення наукових каталогів

Специфіка роботи з організацією фондів, реконструкцією документальних складових та описуванням історичних колекцій дореволюційного періоду полягає в тому, що й досі виконуються пошук та доописування документів з архівних масивів, сформованих у період «швидкісного» опрацювання 60–70-х років, та із «залишків» неописаних рукописів із церковних зібрань Києва.

Профіль діяльності С.В. Сохань якраз пов'язаний із опрацюванням та залученням до наукового обігу унікальних документів церковної історії XVI–XVII ст. з колекційних фондів, формуванням, власне доописуванням, колекцій документів та інших документальних джерел⁵⁶, вирішенням проблемних моментів в укладанні науково-інформаційних видань, зокрема каталогів⁵⁷.

⁵⁶ Сохань С.В. Східні рукописи у фондах Інституту рукопису НБУВ: виявлення, історія побутування, атрибуція // Бібліотека. Наука. Комунікація : актуальні тенденції у цифрову епоху : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовтня 2019 р.) : у 2 -т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2019. С. 356–359.

⁵⁷ Сохань С.В. До проблеми складання наукового каталогу документальних комплексів актових джерел // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2020. С. 666–669.

Досвід ученої спирається на дослідження та підготовку нею низки документальних публікацій актових джерел, пов'язаних з архівами Київської духовної академії та Церковно-археологічного музею, очолюваного свого часу М.І. Петровим. Вивченню життєвого і творчого шляху історика та археографа, його архівної спадщини С.В. Сохань присвятила декілька років⁵⁸, результатом чого став захист нею в 2003 р. кандидатської дисертації «Бібліотечно-археографічна діяльність М.І. Петрова (1840–1921)»⁵⁹. Поглиблений виклад цієї теми, зокрема актуалізація внеску М.І. Петрова в розвиток польової, камеральної та едиційної археографії, у формування рукописно-книжкових колекцій і зібрань Церковно-археологічного музею та бібліотеки Київської духовної академії, в організацію власного бібліотечного зібрання та архіву, що нині зберігаються у фондах НБУВ, його участь в наукових товариствах, архівно-археографічних комісіях, археологічних з'їздах тощо, оформлений дослідницею у монографічну роботу «Микола Петров: життя серед книг і рукописів»⁶⁰.

Вивчення багатоаспектної діяльності М.І. Петрова спонукало С.В. Сохань до детальних студій стосовно документальних колекцій Церковно-археологічного музею. Так, у спільному виданні ІР НБУВ та Інституту історії України НАН України репрезентовано документальну спадщину XVI–XVIII ст. київського Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря з фондів ІР⁶¹.

⁵⁸ Світлана Валентинівна Сохань // Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018. Київ, 2018. С. 229–233.

⁵⁹ Сохань С.В. Бібліотечно-археографічна діяльність М.І. Петрова (1840–1921) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / наук. кер. Л.А. Дубровіна. Київ, 2003. 19 с.

⁶⁰ Сохань С.В. Микола Петров : життя серед книг і рукописів : монографія / відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ: НБУВ, 2015. 412 с.

⁶¹ Документальна спадщина Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря у Києві XVI–XVIII ст. з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : зб. док. / автори-укладачі: Ю.А. Мицик, С.В. Сохань, Т.В. Міцан, І.Л. Синяк, Я.В. Затилюк. Київ, 2011. 559 с. : іл. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002066>

Видання містить 318 документів з унікальної збірки «книги-архіву» цього монастиря, що переважно відклалися в збірці Київської казенної палати з ф. 301 «Церковно-археологічний музей при Київській духовній академії». Це – королівські привілеї, універсали, листування гетьманів та полковників, судові позови, скарги, купчі записи, тестаменти та інші актові документи, які містять різноманітну інформацію з історії Церкви, монастирів Михайлівського Золотоверхого та Троїцького Красногірського Чорнуського, розкривають стан і процес розвитку монастирського землеволодіння в Україні та різні аспекти суспільного життя, а також репрезентують біографічні відомості про видатних українських діячів. Збірник документів побудовано за предметно-хронологічним принципом, він містить іменний та географічний покажчики, коментарі, додатки, словник застарілих слів, списки скорочень та ілюстрацій, перелік документів.

Продовженням дослідження С.В. Сохань документальної спадщини київських монастирів стала започаткована вченою серія видань «Колекція Київської казенної палати з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського». Актуальність студій полягає в тому, що перші описи даного колекційного комплексу Київської казенної палати, хоча й були актуалізовані в «Описаниях рукописей Церковно-археологического музея при Киевской духовной академии» М.І. Петрова (Київ, 1875–1879) та в «Описании актов, хранящихся в архиве императорской Археографической комиссии» М.Г. Курдюмова (Санкт-Петербург, 1907), мають дуже фрагментарний охоронно-обліковий характер. Результатом комплексного дослідження вченої має стати реконструкція рукописної колекції Київської казенної палати, що містить монастирські поземельні документи на власницькі права київських монастирів XVI–XVIII ст. – Михайлівського Золото-

верхого, Братського, Видубицького, Кирилівського, Межигірського, Пустинного Микільського, Богословського дівочого, Йорданського дівочого, Фролівського, Софійського, Петропавлівського, Києво-Печерської лаври, відновлення історично втрачених її складових, а також аналіз кількісного, видового та типологічного наповнення документів колекції і встановлення головних тенденцій формування комплексу.

Перший випуск серії 2019 року присвячений археографічному дослідженню актів і документів Михайлівського Золотоверхого монастиря⁶². У ньому репрезентовано 324 рукописи цього київського монастиря за період 1522–1785 рр. Наразі триває робота з укладання другого випуску наукового каталогу.

Поширення камеральних методик на описування актових документів одного фонду або колекції для створення анотованого каталогу С.В. Сохань розглядає на рівні методики поєднання подокументного описання та описання цілісного історичного комплексного джерела за критерієм предмета дослідження. Вже на першому етапі підготовки вона пропонує використовувати науково-критичний підхід до пошуку та відбору документів; обґрунтування особливостей документального комплексу як окремої групи джерел та його цілісності на рівні документального комплексу; розробку моделі описової статті; складання науково-довідкового апарату. Отже, структура каталогу повинна відображати параметри як науково-довідкового джерела з його стислістю та точністю, так і комплексного історичного джерела з історії установи чи інституції, в ході діяльності яких був створений цей документ.

⁶² *Сохань С.В.* Колекція Київської казенної палати з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вип. 1. Акти і документи Михайлівського Золотоверхого монастиря (1522–1785) : археогр. дослідження; наук. каталог. Київ, 2019. 380 с.

С.В. Сохань розглядає дві форми видання актових джерел: публікація тексту документа та каталог, в якому текст документа представлено найбільш повною та вичерпною інформацією про його зміст. З розвитком цифрових технологій публікація тексту документа в електронній формі якнайкраще відповідає першій формі видання, а каталоги, що акумулюють власне джерелознавчий аспект, мають найбільший потенціал саме для науково-теоретичних археографічних студій.

За методикою С.В. Сохань, першочергова увага при підготовці каталогу сконцентрована на розробці моделі описової статті. Власне, схема описових статей документальних комплексів, як правило, має типову структуру, тобто однаковий набір елементів (дата; місце написання; заголовок та ін.). Але у процесі моделювання статей з описанням актових документів основна увага фокусується на тих специфічних елементах, які належать до відмінних ознак саме цього виду документів. На думку дослідниці, повнота наукового каталогу документального корпусу актів залежить від ретельного й системного перегляду архівних фондів, де можуть зберігатися документи, а також від максимального використання рукописних описів та друкованих видань, в яких наявні відомості про джерела. Також необхідно враховувати матеріали копійних книг актів, які доповнюють лакуни колекції, оскільки збірники копій актів склалися в архівосховищах у той самий період часу, коли й документи, які записувалися в копійну книгу⁶³.

До кола зацікавлень С.В. Сохань належать також історія формування колекції східних рукописів⁶⁴, рукописне зібрання

⁶³ Сохань С.В. Актова археографія: методи камерального опису та особливості видання наукових каталогів документальних комплексів актових джерел // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / НАН України. Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського ; відп. ред. О. Онищенко; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк, Н. Зубкова, Г. Папакін, О. Степченко, Н. Шип. Київ : НБУВ, 2020. С. 156–159.

⁶⁴ Сохань С.В. Східні рукописи у фондах Інституту рукопису НБУВ: виявлення, історія побутування, атрибуція // Бібліотека. Наука. Комунікація : актуальні тенденції у

бібліотеки Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька⁶⁵ тощо.

Фондовий принцип створення науково-довідкового видання є найбільш поширеним для розкриття складу фондів, але значний інтерес для розвитку науки та культури становить також укладання проблемно-тематичних подокументних довідників та довідників за актуальними галузями науки й культури, державного управління тощо.

Прикладом тематичного каталогу-довідника є видання Т.В. Міцан «Києво-Могилянська академія в документах і рідкісних виданнях з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вип. II. Документи з історії Києво-Могилянської академії за матеріалами фондів Інституту рукопису (1615–1917)», що побачило світ у 2003 р.⁶⁶ Цей каталог продовжує серію публікацій довідників з історії Академії, якій належить провідна роль як у становленні української духовності, так і у формуванні української еліти в XVII–XVIII ст. (Перший випуск присвячений бібліографії видань XVIII – першої чверті XX ст., в його укладанні брала участь співробітниця ІР В.Р. Галай⁶⁷).

цифрову епоху : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовтня 2019 р.) : у 2 т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2019. С. 356–359.

⁶⁵ *Сохань С.В.* Документи Венеційської республіки XV–XVIII ст. з колекції В.В. Качановського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, НБУВ, 2021. С. 522–524.

⁶⁶ Києво-Могилянська академія в документах і рідкісних виданнях з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Документи з історії Києво-Могилянської академії за матеріалами фондів Інституту рукопису : каталог / упоряд. Т.В. Міцан ; редкол.: Л.А. Дубровіна (відп. ред.), В.С. Брюховецький, Н.М. Зубкова, В.Ю. Омельчук, О.С. Онищенко, П.Т. Тронько, З.І. Хижняк. Київ, 2003.

⁶⁷ Києво-Могилянська академія у документах і рідкісних виданнях Центральної наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського НАН України. Видання XVIII – першої чверті XX ст. Матеріали до бібліографічного покажчика. Вип. 1 / уклад. Л.М. Дениско, за участю М.С. Рубльової, В.Р. Галай. Київ, 1995.

До каталогу Т.В. Міцан увійшли документи 1612–1815 рр. про діяльність першого навчально-просвітницького закладу України, універсали гетьманів про надання прав Києво-Братському монастирю, грамоти і привілеї російських царів, польських королів, духовні заповіді на користь КМА, матеріали навчального процесу, фінансово-економічні документи, витяги і виписки з різних джерел та інші документи, що мають відношення до історії Академії. Значну інформаційну вагу становлять покажчики – іменний, географічний, покажчик інституцій та фондів.

Каталогу передуює археографічна передмова, де авторка, докладно розглядаючи історіографію з теми, обґрунтовує необхідність наукового переописування документів у зв'язку із застарілістю та відсутністю послідовності й точності схеми опису, констатує помилкові відомості у попередніх виданнях, зокрема некваліфіковане археографічне опрацювання документів, порушення усталених принципів археографії тощо.

Т.В. Міцан здійснила велику археографічну роботу з виявлення документів по різних фондах ІР, розшуку втрачених ланок, виконала атрибуцію та впровадила методику камерального дослідження й описування документів відповідно до сучасних вимог камеральної археографії. Схема описання документа уніфікована. Особливу увагу вчена надає заголовку та розкриттю основних інформаційних даних про зміст документа і включає значну кількість імен, які містяться в документах, що підвищує цінність цього довідника для вивчення історії КМА. Хронологічно розписана величезна кількість документів (1242 позиції опису), включаючи й згруповані тематично документи, поєднані предметно за темою або подією. Каталог доволі репрезентативно (низка документів зберігається в Центральному державному історичному архіві України) розкриває основні віхи діяльності Академії, зокрема навчального процесу. Відповідно, представлена інформація стосов-

но історії цього закладу вищої освіти XVII–XVIII ст. є вкрай важливою для осмислення статусу сучасного Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Лаврська іконописна школа, а саме колекція «Альбоми навчальних малюнків іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври (Кужбушки)» («куншти», «кунштбухи» від нім. *Kunstabuch* – мистецька книга, посібник з мистецтва), що складається з альбомів XVIII ст. з навчальними малюнками учнів і наставників іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври, одного з найстаріших художніх закладів Східної Європи, а також альбомів зі зразками західноєвропейських гравюр XVI–XVIII ст., є об'єктом дослідження Н.О. Щеколдіної⁶⁸. Серед малюнків міститься низка портретів визначних церковних і політичних діячів, студії на релігійні та міфологічні сюжети, пейзажі та орнаментальні проекти, жанрові сценки, вправи з анатомії, серед яких є багато датованих та підписаних учителями й учнями. Отож «Кужбушки» – важливе історичне джерело для дослідження розвитку станкового і монументального живопису в Україні, свідчення художніх та культурних зв'язків із західноєвропейським мистецтвом та унікальна пам'ятка художньої культури як України, так і східного слов'янства XVIII ст. загалом.

Дослідницею розроблено методологічні та методичні засади описування західноєвропейської друкованої графіки XVI–XVIII ст. різного типу, здійснено комплексне наукове описання зразків, що містяться в 10 книгах-альбомах загальною кількістю понад 1420 арк. В описових статтях зазначаються авторство твору, сюжет, техніка виконання гравюри, розмір, стан збереженості,

⁶⁸ *Щеколдіна Н.О.* Колекція альбомів (Кужбушки) XVIII ст. Києво-Печерської (Лаврської) іконописної школи // *Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : путівник / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2015. С. 246–247.*

науково-довідковий апарат до видання тощо⁶⁹. Результати вивчення колекції ще раз підтверджують велике значення майстерні для освіти та навчання українських художників. Каталог альбомів із зразками західноєвропейських гравюр XVI–XVIII ст., якими учні лаврської майстерні користувалися як навчальними посібниками, включає гравюри лицьових Біблій Віссхера-Піскатора та М. Меріана; зображення святих у виконанні А. Колларта; міфологічні сюжети роботи І. Кока, П. Бреб'єтта, К. Блумарта; театральні декорації М. Кюсселя, Дж. Тореллі; пейзажі Стефано делла Белла, І. Сільвестра; орнаменти Ж.А. Дюсерсо, О. Фіалетті, Я. Лутма-старшого та роботи багатьох інших знаних граверів Європи задекларованого періоду, а також твори визначних українських граверів А. Козачковського, І. Щирського, Гр. Левицького, Д. Галаховського, М. Карновського. Джерелознавчі студії над записами на альбомах малюнків виконані О.А. Івановою, яка розшифрувала маргіналії і встановила коло осіб, причетних до укладання альбомів⁷⁰.

Н.О. Щеколдіна – одна з авторів каталогу-альбому «Український портрет XVI–XVIII століть»⁷¹. Вивчаючи раритетні друковані видання німецькою, французькою, латиною, англійською, італійською, польською мовами, вчена є однією з укладачів бази даних «Стародруки західноєвропейськими мовами».

⁶⁹ *Щеколдіна Н.О.* Альбоми навчальних малюнків іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври («Кужбушки»). Ч. I. Друкована графіка західноєвропейських шкіл XVI–XVIII століть. Київ : НБУВ, 2018. с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003841>

⁷⁰ *Іванова О.А.* Написи та записи в альбомах навчальних малюнків іконописної майстерні Києво-Печерської лаври XVIII ст. / Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2021 С. 464–467.

⁷¹ Український портрет XVI–XVIII століть : каталог-альбом / авт.-уклад.: Г. Белікова, Л. Членова ; авт. каталогу: В. Делюга, Н. Щеколдіна та ін. 2-е вид. Хмельницький : Галерея, 2006. 352 с.

Також у 2020–2021 рр. Н.О. Щеколдіна та наукова співробітниця Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського, кандидат мистецтвознавства О.В. Сторчай підготували до друку видання «Джерела до життєпису Олени Сахновської (листи мисткині до Стефана Таранушенка 1947–1958 років з фондів Інституту рукопису НБУВ)»⁷², яке залучає до наукового обігу невідомі джерельні матеріали до життєпису видатної української художниці Олени Борисівни Сахновської (1902–1958). Серед джерел, зокрема, автобіографія 1958 р. та листи 1947–1958 рр. до знаного мистецтвознавця й музейного працівника Стефана Андрійовича Таранушенка (1889–1976), що зберігаються у фондах ІР. Бібліографія про творчість мисткині є дуже невеликою, тому фактологічний матеріал, репрезентований у виданні, стане солідним підґрунтям для подальшого монографічного дослідження її праці і доповненням до історії розвитку вітчизняного граверного мистецтва першої половини ХХ ст. Публікація супроводжується вступною статтею, іменним покажчиком та репрезентативним ілюстративним матеріалом.

Розвиток сучасного документознавства простежується у студіях з історії створення управлінської документації В.В. Горєвої, зокрема в монографії «Документознавчі дослідження Української філії Науково-дослідного інституту планування і нормативів при Держплані СРСР у м. Києві (1964–1986)»⁷³. У виданні висвітлено діяльність Української філії науково-дослідного інституту планування і нормативів при Держплані СРСР у м. Києві у сфері економічних та інформологічних напрямів документознавчих досліджень, здійснених на прикладі державних та наукових установ,

⁷² Джерела до життєпису Олени Сахновської (листи мисткині до Стефана Таранушенка 1947–1958 років з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) / упоряд. О.В. Сторчай, Н.О. Щеколдіна; авт. вступ. статті О.В. Сторчай. Київ :НБУВ, 2021. 146 с.

⁷³ Горєва В.В. Документознавчі дослідження Української філії Науково-дослідного інституту планування і нормативів при Держплані СРСР у м. Києві (1964–1986). Київ, 2015. 160 с.

підприємств, організацій УРСР у 1964–1986 роках. На основі аналізу наукової продукції цієї інституції репрезентовані розвідки фахівців філії з організації діловодства та його механізації, дослідження питань уніфікації та стандартизації управлінської документації, розроблення і вдосконалення ними класифікаторів з питань діяльності апаратів управління та документування управлінської інформації. Інформологічні підходи документознавчих студій полягали у вивченні фахівцями потоків інформації в контексті побудови структури керування виробництвом та створення автоматизованих систем управління, аналізі інформаційної системи діловодства й потоків галузевої документації з виробництва. Як наслідок була створена та вдосконалена система первинної і планової документації Держплану УРСР і республіканських міністерств УРСР. Відзначена видатна роль учених Української філії у сфері організації діловодства та створення й розвитку управлінської документації.

Співробітники ІР беруть участь також і в підготовці до публікації джерел з різних аспектів регіональної історії України. Світ побачили, зокрема: збірник «Старий Межибіж»⁷⁴ (серед укладачів О.С. Боляк), що репрезентує документи XII–XIX ст. – універсали, інструкції, витяги з судових справ, хронік, листи, уривки з щоденників та мемуарів з історії Меджибожа, які проливають світло на життя і розвиток селища міського типу від його започаткування у XII ст., та електронне видання «Метрична книга Свято-Воскресенської церкви м. Острога 1735–1759 рр.»⁷⁵ (серед укладачів О.С. Боляк та член редколегії Л.А. Дубровіна).

⁷⁴ Старий Межибіж : зб. джерел / упоряд. Ю. Мицик, В. Лячок, О. Боляк, І. Тарасенко; редкол. В. Брехуненко, І. Гирич, Л. Дубровіна, Г. Папакін; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ ; Хмельницький, 2019. 444 с.

⁷⁵ Метрична книга Свято-Воскресенської церкви м. Острога 1735–1759 рр. : публікація док.: [електронне видання] / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису; уклад. С.І. Кононський, за участю О.С. Боляк; вступ. слово С.І. Кононського; редкол. Л.А. Дубровіна (голова), Г.В. Боряк (заст. голови), Г.В. Папакін, Н.А. Шип, Г.І. Ковальчук, О.С. Боляк (відп. секр.). Київ, 2019. 112 с.

2.4.

Колекції та зібрання фонду юдаїки: наукове описування, дослідження, створення наукових каталогів та електронних ресурсів

Відділ фонду юдаїки (ВФЮ), створений у складі ІР у 1992 р. як сектор сходознавства, а згодом, у 2002 р., реорганізований у відділ під керівництвом І.А. Сергєєвої (1992–2019), репрезентує окремий напрям науково-дослідницької та науково-прикладної діяльності Інституту рукопису. Докладна історія започаткування ВФЮ, становлення напрямів його роботи, склад, зміст та популяризація фондів, бібліографія співробітників висвітлені в колективній монографії науковців Бібліотеки⁷⁶ та у спеціальному виданні, присвяченому 100-річному ювілеєві Інституту рукопису⁷⁷.

⁷⁶ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : моногр. / кол. авторів: Т.Д. Антонюк, Н.П. Бондар, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, Г.І. Ковальчук, І.С. Сергєєва, О.П. Степченко та ін./ відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2019. 452 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003589>

⁷⁷ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018 : моногр. / авт.-уклад. О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар та ін.; відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ, 2018. 472 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002195>

Юдаїка НБУВ представлена як рукописними книгами та архівами, так і колекціями єврейської періодики й друкованих видань, зібраними різними єврейськими культурно-просвітницькими організаціями в XIX ст. – 30-х роках XX ст. Націоналізовані радянською владою, значний час вони не перебували в публічному доступі. Отож основною метою діяльності відділу фонду юдаїки було і є наукове описування, облік та джерелознавче й книгознавче вивчення його колекцій та зібрань, що на 1 січня 2021 р. становлять 150 тис. одиниць зберігання та визнані одними з найбільших у світі.

Так, надзвичайно цінною є історична колекція єврейського музичного фольклору (ІР НБУВ, ф. 322 та ф. 190), що складається з автентичних записів єврейської народної музики, зроблених під час етнографічних експедицій 1912–1947 рр. До колекції належать воскові фоноциліндри, нотні та текстові розшифровки, оригінальні їдишомовні інвентарні описи, фонографічні записи, партитури тощо. У 2004 р. наукові співробітники ВФЮ підготували необхідні документи з обґрунтуванням унікальності цього зібрання для світової історико-культурної спадщини, й у 2005 р. колекцію єврейського музичного фольклору з ф. 322 та ф. 190 було включено до реєстру ЮНЕСКО «Пам'ять світу»⁷⁸ як рідкісний артефакт світової культури.

2001 рік був відзначений вагомим результатом із дослідження цього унікального зібрання: завершено підготовку та опубліковано фундаментальний анотований науковий каталог «Фоноархів єврейської музичної спадщини: колекція фонографічних записів єврейського фольклору з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: анотований ката-

---

⁷⁸ Collection of Jewish Musical Folklore (1912–1947). Collection ID: 2004-49. // UNESCO [Official web-site]. URL: <https://fr.unesco.org/dataset/326>

лог фоноциліндрів та нотних і текстових розшифровок»⁷⁹. Наукова співробітниця відділу, кандидат мистецтвознавства Л.В. Шолохова написала ґрунтовну передмову про історію фоноархіву, здійснила детальний науковий опис та вперше залучила до суспільного обігу значний матеріал, зібраний під час етнографічних експедицій під керівництвом відомих діячів єврейської культури С. Ан-ського (1912–1914) та М. Береговського⁸⁰ (1929–1947) на територіях України та Білорусі. До фоноархіву увійшли також фоноциліндри з приватних колекцій композитора Ю. Енгеля, фольклориста З. Кісельгофа, матеріали слухача Курсів сходознавства І. Лур'є з Палестини. Книга вийшла за наукового редагування І.А. Сергєєвої. Упорядкування покажчиків до каталогу виконала О.Ю. Горшихіна.

Значний етап наукової праці зі збереження рідкісного культурного надбання України та світу – фоноциліндрів (воскових валиків) був пов'язаний зі спільним проєктом НБУВ та Інституту проблем реєстрації інформації НАН України (ІПРІ). Науковці останнього розробили унікальну технологію безконтактного перезапису звукової інформації⁸¹, що дозволила виготовити цифрові оптичні копії та відтворити звук з 700 фоноциліндрів, не завдаючи шкоди їхній крихкій восковій основі. Практичним результатом співпраці НБУВ та ІПРІ стала започаткована 1997 р. серія

⁷⁹ Шолохова Л.В. Фоноархів єврейської музичної спадщини: колекція фонографічних записів єврейського фольклору із фондів Інституту рукопису: анот. каталог фоноциліндрів та нотних і текстових розшифровок / редкол.: О.С. Онищенко (голова), Л.А. Дубровіна (заст. голови), В.Ю. Омельчук та ін. Київ, 2001. 843 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0001884>

⁸⁰ Сергєєва І.А. Береговський Мойсей Якович // Енциклопедія сучасної України. Т. 2. Київ, 2003. С. 484.

⁸¹ Крючин А.А., Косяк І.В., Єзунова Л.І., Сергєєва І.А. Оцифрування, відновлення та збереження фонографічних циліндрів Фоноархіву єврейської музичної спадщини НБУВ // Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 6–8 лист. 2018 р.). Київ, 2018. С. 739–745. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002176>

«Скарби єврейської культури в Україні», яка презентує оцифровані матеріали фоноархіву на CD-дисках. Музикознавчі дослідження для всієї серії дисків здійснювала Л.В. Шолохова, наукова співробітниця НБУВ до 2001 р., а тепер кураторка відділу юдаїки Нью-Йоркської публічної бібліотеки. Ініціаторкою, керівницею проекту й співавторкою була завідувачка ВФЮ І.А. Сергєєва.

На початок 2021 р. вже видано 10 дисків (усього 12 томів)⁸². До експертизи, редакторської роботи та підбирання нотних матеріалів для серії CD-дисків у різний час активно долучалися працівники ВФЮ Г.А. Ривкіна, О.Ю. Горшихіна, Н.О. Щеколдіна. Ірина Сергєєва та член-кореспондент НАН України, заступник директора Інституту проблем реєстрації інформації НАН України професор Андрій Крючин у своєму відеоінтерв'ю детально розповіли про пошуки, реставрацію та оцифрування колекції єврейського музичного фольклору⁸³.

Плідна співпраця вчених НБУВ та ІПРІ НАН України зі спадщиною М. Береговського продовжилася і у 2020 р. Результатом проведених досліджень стало опрацювання понад сотні фоноциліндрів, підбирання нотних і текстових розшифровок (Г.А. Ривкіна, О.Ю. Горшихіна, Т.О. Батанова) та створення двох збірок музичних фольклорних творів на трьох CD-дисках. Видані наступні 10–12-й томи «Історичної колекції єврейського музичного фольклору 1912–1947 рр.»: «Том 10–11. Канторські композиції та народні пісні їдишем з експедицій Ан-ського (1912–1914)» й «Том 12.

⁸² Зібрання фонографічних записів єврейського музичного фольклору = Historical Collection of Jewish Musical Folklore (1912–1947) [електронний ресурс] / Ін-т проблем реєстрації інформації НАН України; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського // Інститут проблем реєстрації інформації НАН України: офіційний сайт. URL: www.audio.ipri.kiev.ua/index.html

⁸³ *Фінберг Л.* Інтерв'ю з Крючиним А.А. та Сергєєвою І.А. // Канал UKRLIFE.TV. Завантажено на youtube канал 7 лютого 2018 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=rGbrs4kPOpM&feature=share>

Останні експедиції Мойсея Береговського: Львів та Коломия (1940), Чернівці (1944), Бершадь, Брацлав, Тульчин, Жабокрич (1945), Київ (1946)»⁸⁴. У томі 12 маємо можливість почути автентичні голоси з минулого на відновлених записах фонограм із фонографічних циліндрів з останньої експедиції Мойсея Береговського, що зберігаються у фоноархіві НБУВ. Фрагменти всіх записів серії також представлені у вільному доступі на інтернет-сторінці⁸⁵ ІПРІ. Матеріалами колекції активно користуються не тільки дослідники єврейської музики, але й сучасні виконавці.

І.А. Сергєєвою, О.О. Хамраєм та Г.А. Ривкіною ґрунтовно вивчено зібрання унікальних історичних джерел – *пінкасім* (рукописні записні книги єврейських громад і товариств). Дослідники здійснили атрибуцію та обліковий опис (Г.А. Ривкіна), первинні історико-кодикологічні дослідження зібрання пінкасів та унікальне художнє оздоблення, мову та історію громад (І.А. Сергєєва), наукове описування та редагування описів рукописних

⁸⁴ Historical Collection of Jewish Musical Folklore 1912–1947 / National Academy of Sciences of Ukraine, Vernadsky National Library of Ukraine, Institute for Information Recording. Kyiv: Institute for Information Recording, 2020. Vols. 10–11: Cantorial Compositions and Yiddish Folk Songs from the An-Ski Expeditions (1912–1914) / Discs created by collective of authors: Vyacheslav Petrov, Andriy Kruchin, Semen Shanoylo, Igor Kosyak, Lyudmyla Sholokhova, Lyudmyla Egupova, Tetyana Batanova (Sound Documents from the Phonoarchive of Jewish Musical Heritage V. I. Vernadsky National Library of Ukraine) 2 Enhanced CDs, which contain both regular audio tracks and the image files of the original protocols (sheet music) and photographs, цв.; 12 см + брошура (21 с.); Historical Collection of Jewish Musical Folklore 1912–1947 / National Academy of Sciences of Ukraine, Vernadsky National Library of Ukraine, Institute for Information Recording.– Kyiv: Institute for information recording, 2020. Vol. 12: Moisei Beregovskii's Last Expeditions to the Towns and Villages of Ukraine (1940–1946) / Discs created by collective of authors: Vyacheslav Petrov, Andriy Kruchin, Semen Shanoylo, Igor Kosyak, Lyudmyla Sholokhova, Lyudmyla Egupova, Tetyana Batanova (Sound Documents from the Phonoarchive of Jewish Musical Heritage Vernadsky National Library of Ukraine) 2 Enhanced CDs, which contain both regular audio tracks and the image files of the original protocols (sheet music) and photographs, зв., цв.; 12 см + брошура (13 с.).

⁸⁵ Інститут проблем реєстрації інформації [електронний ресурс] URL: <http://www.audio.ipri.kiev.ua>

документів івритом, арамейською, арабською мовами (О.О. Хамрай). Встановлено, що більшість *пінкасім* походить з території України й відображає історію єврейських громад і товариств переважно невеличких містечок зі значною часткою єврейського населення (*штетлів*); інші – це здебільшого копії та виписки з *пінкасів* громад і товариств Петербурга, Мінська, Мітави (Єлгави), Дубровного та ін. Окрім статутів громад, положень про їхнє функціонування, протокольних записів про повсякденне життя, виконання релігійних обрядів, *пінкасім* містять списки членів громад і товариств (благодійних товариств і поховальних братств «Хевра кадіша», товариств вивчення Мішни, Тори та Талмуду при синагогах, товариств ремісників тощо), інформацію про топографію єврейських містечок. Основу зібрання *пінкасім* складає музейна та архівна колекції петербурзького Єврейського історико-етнографічного товариства (1908–1930)⁸⁶, частина матеріалів якого потрапила до Києва після ліквідації товариства радянською владою.

Із 2013 р. *пінкас* релігійної школи «Талмуд-Тора» м. Копичинці (1873–1889 рр.) із зібрання ВФЮ представлений в оцифрованому вигляді як унікальний зразок рідкісної рукописної спадщини на сайті «Світова цифрова бібліотека» Бібліотеки Конгресу США та електронному ресурсі «Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини» НБУВ⁸⁷. А О.О. Хамрай та І.А. Сергєєва у

⁸⁶ Див. детальніше про долю зібрання Єврейського історико-етнографічного товариства: *Сергєєва І.А.* История Музея и Архива Еврейского историко-этнографического общества после октября 1917 г. // *Judaic-Slavic Journal*. № 1(2). Москва, 2019. С. 13–43. URL: <https://sefer.ru/rus/publications/sefer-journal-2019.pdf>

⁸⁷ *Pinkas of the Talmud Torah Religious School from Kopychintsy. [1873–1889] Pdf / V.I. Vernadsky National Library of Ukraine [holder]. // Illuminated Manuscript of Europe. World Digital Library <https://www.wdl.org/en/item/11806/>; Пінкас релігійної школи «Талмуд-Тора» містечка Копичинці (Східна Галичина, Україна). 1873–1889. Копичинці. 8 арк. 370 x 240 мм. Оригінал, рукопис, чорнила, гуаш. Ф. 321. Оп. 1. Од. зб. 44 // Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського [Електронний ресурс]. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0000032>.*

численних виступах на міжнародних наукових конференціях та у статтях⁸⁸ залучили унікальне зібрання *пінкасів* до широкого наукового обігу.

Фонд «Колекція єврейських документів» складається з великих документальних комплексів, кожен з яких може вважатися окремим архівом і на які складені окремі архівні описи. Це, наприклад, редакційний портфель російськомовного журналу «Єврейський мир» (1908–1918 рр.); діловодство та листування Товариства для поширення освіти поміж євреями в Росії (російська аббревіатура – *ОПЕ*, 1863–1929 рр.), зокрема документи Бібліотечної комісії; документи Єврейського історико-етнографічного товариства (російська аббревіатура *ЕИЭО*, 1908–1930 рр.). Окремий опис складає листування приватних осіб та відомих діячів єврейської культури. І.А. Сергєєва у збірнику наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України» опублікувала низку статей⁸⁹ з історії цих колекцій, доби та середовища, в якому вони існували.

Інформативною для вивчення революційних змагань в Україні є збірка документів 1917–1920 рр. їдишистської громадської

⁸⁸ *Сергєєва І.А.* Пінкасім як єврейські хронікальні документи України (на матеріалах зібрання єврейських рукописів та друкованих видань сектору сходознавства ІР НБУВ) // Бібліотека. Наука. Культура. Інформація: наукові праці НБУВ. Київ, 2000. Вип. 3. С. 358–368; *Сергєєва І.А., Хамрай О.О.* Записні книги єврейських громад у фондах НБУВ // Орієнтальні студії в Україні. До ювілею Л.В. Матвєєвої. Київ, 2010. С. 452–463; *Сергєєва І.А., Хамрай А.А.* Собрание пинкасов (записных книг еврейских общин) в фондах Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского // Научные труды по иудаике: Материалы XIX Междунар. ежегод. конф. по иудаике. Том III (Новые исследования по еврейской истории). Академическая серия. Вып. 42. Москва, 2012. С. 9–22. URL: <http://sefer.ru/upload/Vol.III%281-487%29.pdf>; *Хамрай О.О.* Зібрання записних книг єврейських громад у фондах Інституту рукопису НБУВ // Східний Світ. 2016. № 2–3. С. 123–132.

⁸⁹ *Сергєєва І.А.* Семен Ан-ский и повременное издание «Єврейський мир» // Рукописна та книжкова спадщина України. 2010. Вип. 14. С. 48–72. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002503>; *Сергєєва І.А.* «... Эта коллекция является неповторимой и единственной в мире...». Судьба Музея Еврейского историко-этнографического общества после 1917 года // Рукописна та книжкова спадщина України. 2009. Вип. 13. С. 196–223. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/48704>

культурно-освітньої організації «Культур-Ліга», створеної в січні 1918 р., що також є частиною фонду «Колекція єврейських документів». Художня, освітня, культурна, видавнича та громадська діяльність «Культур-Ліги» викликає значний інтерес не лише в науковій спільноті, але й у митців. Результатом спільної праці колективу мистецтвознавців, художників, видавців та фахівців ВФЮ І.А. Сергєєвої, Н.О. Щеколдіної, Г.А. Ривкіної та О.Ю. Горшихіної стало повернення цієї унікальної, забороненої в радянський час і забутої спадщини до надбання української, єврейської та світової культури. У 2007 р. в Національному художньому музеї України успішно відбувся великий виставковий проєкт «Культур-Ліга: художній авангард 1910–1920-х років», а також було видано два альбоми-каталоги⁹⁰.

У 2015 р. прийнято на облік науковий опис архіву «Культур-Ліга: єврейська світська, благодійна і культурно-просвітницька організація (1918–1930)», сформованого з архівних документів, виявлених серед неопрацьованих матеріалів ВФЮ. Колекція складається з офіційних документів, листування, а також музичної, технічної, художньої, популярно-економічної, дитячої їдишомовної літератури видавництва «Культур-Ліга» (книги й періодика), проілюстрованої роботами відомих єврейських художників Марка Шагала, Марка Епштейна, Іссахара-Бера Рибакка, Йосипа Чайкова, Сари Шор, Елієзера Лісицького та ін.

---

⁹⁰ Культур-Ліга: художній авангард 1910–1920-х років: альбом-каталог / Нац. художній музей України; Центр досліджень історії та культури східноєвроп. єврейства Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія»; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; упоряд. Гілель Казовський; наук. ред. Степан Захаркін та Ірина Сергєєва, художник Пінхас (Павло) Фішель, уклад. каталогу Наталія Щеколдіна. Київ: Дух і Літера, 2007. 216 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000474>; Книжкова графіка митців Культур-Ліги [The Book Design of Kultur-Lige Artists] : [альбом-каталог] / Культур-Ліга ; [тексти] Гілель Казовський ; [худож. Пінхас Фішель]. Київ: Дух і Літера, 2011. 239 с.: іл.

Популяризація цього фонду здійснювалася через організацію електронних виставок документів та творчих зразків діячів Культур-Ліги⁹¹, якою у 2014–2015 рр. опікувалася Г.А. Ривкіна.

Значний внесок у наукове дослідження та створення науково-інформаційного опису великих колекцій та зібрань юдаїки належить І.А. Сергєєвій. Як один з авторів-упорядників наукових видань Інституту рукопису – «Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: путівник» (2015) та «Особові архівні фонди Інституту рукопису: путівник» (2002) – вона залучила до широкого суспільного обігу інформацію зокрема про такі фонди: «Архів та зібрання рукописів “Кабінету єврейської культури Академії наук УРСР”»; «Колекція єврейських документів» з рідкісними єврейськими рукописами різними мовами XIV – поч. XX ст.; «Колекція єврейського музичного фольклору», де зберігаються фонозаписи на воскових фоноциліндрах, описи театралізованих вистав (*пурімішні-лів*), нотні та текстові розшифровки до етнографічних експедицій З. Кисельгофа, М. Береговського, фонотеки Кабінету єврейської мови, літератури та фольклору АН УРСР⁹²; особові архівні фонди семітолога Аврама Яковича Гаркаві, видатного єврейського

⁹¹ Книжкова графіка митців Культур-Ліги – єврейської світської, благодійної, культурно-просвітницької організації у фондах НБУВ. [Електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-укл. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт / Електронні виставки Інституту рукопису. Київ, 2014. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1856>; Феномен Культур-Ліги. Незалежна організація єврейської культури та освіти. Документи, дослідження, історія видавничої діяльності: 3 фондів відділу фонду юдаїки НБУВ. [Електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-укл. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт / Електронні виставки Інституту рукопису. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1918>

⁹² Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: путівник. Київ, 2015. С. 155–157, 240–243, 244–245.

письменника Шолом-Алейхема, письменника та етнографа Семена Ан-ського (Раппопорта)⁹³.

Наукова спільнота визнає І.А. Сергєєву одним з найвідоміших в Україні біографів С. Ан-ського. 2001 року українська дослідниця спільно з ізраїльським мистецтвознавцем Александром Канцедикасом написала двомовну (російською і англійською) монографію⁹⁴, яка репрезентує унікальне видання – «Альбом єврейської художньої старовини» С. Ан-ського, підготовлений до друку ще 1918 р., але так і не опублікований у революційну добу. Книга містить розділи А. Канцедикаса «Семен Ан-ский и “Альбом еврейской художественной старины”» та І.А. Сергєєвої «Киевское собрание рукописей С. Ан-ского» (с. 142–207), статтю Абрама Ефроса «Лампа Аладдина» та 92 ілюстрації з описами.

Результатом наукового опрацювання та дослідження архіву С. Ан-ського стала видана в 2006 р. монографія «Архівна спадщина Семена Ан-ського у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»⁹⁵, де І.А. Сергєєва вперше залучила до наукового обігу значний комплекс документів особового архівного фонду С. Ан-ського. У підготовці видання безпосередню участь також брали О.О. Хамрай (переклади з івриту), Г.А. Ривкіна (переклади з їдишу). Перша частина монографії є дослідженням життєвого, творчого і наукового шляху фондоутворювача. Друга – це анотований опис та публікація фрагментів архівної спадщини С. Ан-ського з фондів ІР НБУВ. Ця книга й досі зали-

⁹³ Особові архівні фонди Інституту рукопису: путівник. Київ, 2002. С. 15–18. 96–98. С. 601–602.

⁹⁴ *Канцедикас А., Сергєєва И.* Альбом еврейской художественной старины Семена Ан-ского. Москва: Мосты культуры, 2001. 335 с.: ил., фот. (Шедевры еврейского искусства; т. 6.).

⁹⁵ *Сергєєва І.А.* Архівна спадщина Семена Ан-ського у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / редкол.: О. Онищенко (голова), І. Шевченко (співголова), Г. Боряк, Р. Процик, Л. Дубровіна; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; Центр досліджень історії і культури східноєвроп. єврейства. Київ: Дух і Літера, 2006. 544 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0001845>

шається одним із найзмістовніших досліджень спадщини С. Анського, потужним джерелом інформації для науковців, які вивчають історико-культурну спадщину євреїв Східної Європи.

Також низку наукових розвідок І.А. Сергеева присвятила окремим аспектам біографії С. Анського⁹⁶, його етнографічним експедиціям⁹⁷, літературній⁹⁸ та епістолярній⁹⁹ спадщині; оприлюднила декілька джерельних публікацій¹⁰⁰, а також дослідила матеріали українських і закордонних архівів¹⁰¹ на предмет виявлення

⁹⁶ Сергеева И. Семен Акимович Ан-ский: собиратель, этнограф, писатель // Єгупець. № 9. 2001. С. 229–236; Сергеева І.А. Ан-ський Семен Якимович // Енциклопедія сучасної України. Київ, 2001. Т. 1: А. С. 537; Сергеева И.А. С.А. Ан-ский. Документы к биографии (1914–1917) // Єврейська історія та культура кінця ХІХ – початку ХХ ст.: зб. наук. праць: матеріали конференції (м. Київ, 28–30 серп. 2002 р.). Київ, 2003. С. 235–250.

⁹⁷ Сергеева И.А. Этнографические экспедиции Семена Ан-ского в документах // Східний світ. 2003. № 3. С. 141–157; Сергеева И. «Хожение в еврейский народ». Этнографические экспедиции Семена Ан-ского в документах // Ab Imperio. 2003. № 4. С. 395–428; Сергеева І. «... і ніколи не вимовляв імені Божого всує». Семен Ан-ський – організатор і популяризатор єврейської етнографії // Українознавство. 2005. № 1. С. 173–187.

⁹⁸ Сергеева И.А. «... экстаз, мистицизм, этнография – здесь все дано убедительно ...» («Диббук» Семена Ан-ского) // Параллели: русско-еврейский историко-литературный и библиографический альманах. 2005. № 6/7. С. 97–114.

⁹⁹ Переписка барона Вл. Гинцбурга и С. Ан-ского по поводу этнографической экспедиции в черту еврейской оседлости: публикация Ирины Сергеевой // Ab Imperio. 2003. № 4. С. 429–473.

¹⁰⁰ Ан-ский Семен Акимович. Встреча (легенда); История с Бештом и убитыми христианами; История с Бештом и святопогибшими из-за навета / публ. Ирины Сергеевой // Єгупець. 2001. № 9. С. 236–242; С.А. Ан-ский. Разрушение Галиции / публ. текста И.А. Сергеевой // Архив еврейской истории. Т. 3. Москва, 2006. С. 9–29.

¹⁰¹ Сергеева І.А. Семен Ан-ський – письменник, етнограф, громадський діяч (за документами періоду Першої світової війни з архівів Києва та Москви) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2005. Вип. 10. С. 139–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2005_10_11; Сергеева И.А. Документальное наследие Семена Ан-ского в архивах и библиотеках России: историко-архивоведческий обзор // Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития: научно-практ. и теор. сб. 2013. Вып. 11. С. 263–282. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnan_2013_11_28; Сергеева И.А. Наследие Семена Акимовича Ан-ского в библиотеках, архивах и музеях Украины // Музей. Традиции. Этничность. 2013. № 2. С. 101–111; Письма Леви-Ицхока Вайнштейна Семену Акимовичу Ан-скому / перевод с идиша Наталии Риндюк; предисл. и коммент. Ирины Сергеевой и Наталии Риндюк // Judaica Ukrainica: Annual Journal of Jewish Studies. 2015. Vol. 4. С. 137–162. DOI [10.14653/ju.2015.09](https://doi.org/10.14653/ju.2015.09)

частин колишньої збірки С. Ан-ського та відомостей про його життя і діяльність. У 2010-х роках І.А. Сергєєва працювала над плановою науковою темою «Семен Ан-ський та його внесок у збирання й дослідження єврейської документальної спадщини», продовжуючи виявляти та вивчати архівні й бібліотечні документи С. Ан-ського, що зберігаються в архівах України, Росії, США та Ізраїлю.

Серед численних напрямів дослідницької діяльності О.О. Хамрая – описування колекції рукописних книг та документів XIV – перш. пол. XX ст. арамейською, івритом, арабською, німецькою, французькою та російською мовами, різного походження, що зберігаються у складі фонду «Колекції єврейських документів»¹⁰². Це фрагменти коментарів до релігійних текстів, теологічних диспутів між караїмами та рабиністами, збірники молитов, зокрема молитов за караїмським обрядом, рукописні фрагменти Танаху та сувоїв Тори, книги кабалістичного змісту, рукописні копії творів релігійних мислителів, фольклорні матеріали, фрагменти лінгвістичних й історичних творів, головне близькосхідного походження.

Від 2020 р. до наукового опрацювання івритомовних рукописів також долучається В.В. Черноіваненко, засновник і теперішній Президент академічної громадської організації «Українська асоціація юдаїки». Свої наукові дослідження він фокусує на вивченні наукової спадщини видатних учених у галузі сходознавства та юдаїки, зокрема Омеляна Пріцака та Нормана Голба, а також давніх єврейських рукописів. Як засновник і головний редактор академічного рецензованого видання «*Judaica Ukrainica*» В.В. Черноіваненко активно долучається до культурно-просвітницької роботи ВФЮ.

¹⁰² *Хамрай О.О.* Біблійні тексти у зібраннях відділу фонду юдаїки Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Східний Світ. № 3. 2018. С. 58–69. URL: <https://oriental-world.org.ua/sites/default/files/Archive/2018/3/7.pdf>; *Хамрай О.О.* Єврейські рукописи, відомі як «зібрання Гаркаві» з Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: до можливості каталогізації // Міжнар. наук. конф. «XXII сходознавчі читання А. Кримського». До 100-річчя Національної академії наук: Тези доповідей Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 22–23 черв. 2018 р.). Київ, 2018. С. 9–10.

У 2009–2010 рр. упорядкування й дослідження особового архівного фонду семітолога Аврама Яковича Гаркаві здійснила Н.О. Щеколдіна, яка брала участь у виконанні наукової теми «Створення системи інтегрованих науково-інформаційних ресурсів на рукописні фонди, рідкісні видання та книжкові колекції». Нею удосконалено опис фонду, зокрема здійснений перегляд справ, редагування назв справ, внесення до опису необхідних уточнень і виправлень; архівне оформлення справ (оформлення вірчих записів та аркушів використання, нумерація сторінок у справах); складання науково-довідкового апарату до опису – іменного та географічного покажчиків. Н.О. Щеколдіна та Г.А. Ривкіна є активними популяризаторами цього цінного архівного комплексу, оприлюднюючи інформацію про його склад та зміст на конференційних заходах¹⁰³ та в публікаціях праць¹⁰⁴.

Наукове описування особового фонду історика-архівіста Юхима Йосиповича Меламеда (1951–2021), який упродовж декількох років особисто передавав власний архів (рукописи, чернетки дослідницьких праць з історії, літературної критики, юдаїки) до ІР, виконується Н.О. Щеколдіною та О.О. Онищенко. Зазначимо, що у травні 2021 р. вдова Ю.Й. Меламеда Галина Чабан подарувала до ВФЮ близько 200 сучасних видань з юдаїки різними мовами.

Наукові дослідження Т.О. Батанової виконуються в галузі документознавства та архівознавства за темою «Архівні та бібліотечні документи з діяльності єврейських партій в Українській

¹⁰³ Щеколдіна Н.О. «Bibliotheca Harkaviana» – декілька раритетів з бібліотеки А.Я. Гаркаві // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек: матеріали Міжнар. наук. конференції (м. Київ, 3–5 жовт. 2017 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; Асоціація б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів – членів МААН. Київ, 2017. С. 192–195.

¹⁰⁴ Гаркаві Авраам Якович (1835–1919) – орієталіст, семітолог, історик. [Електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-укл. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт / Електронні виставки Інституту рукопису. Київ, 2020. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/5403>

Центральній Раді» для підготовки до друку науково-довідкового видання. Наукова співробітниця здійснює документознавчий огляд їдишомовної та івритомовної періодики 1917–1919 рр.¹⁰⁵ з фондів НБУВ. Підготовлено та опубліковано декілька статей¹⁰⁶ за темою дослідження у фахових наукових виданнях, а також здійснено переклад із їдишу та публікацію унікального їдишомовного джерела про суспільно-політичне життя Києва в 1917–1919 рр. разом із науковою передмовою та примітками у фаховому рецензованому періодичному збірнику¹⁰⁷.

Основна увага фахових бібліотечних співробітників ВФЮ спрямована на науково-бібліографічне та архівне описування унікальних друкованих видань. Зібрання містить 76730 примірників книг єврейськими мовами (їдишем та івритом) XVI – перш. пол. XX ст. Це унікальні івритомовні стародруки, видані в містах Європи (Венеція, Салоніки, Амстердам, Відень, Берлін та ін.), а також – з друкарень містечок України (Славути, Корця, Житомира, Бердичева, Жовкви, Львова та ін.). Їхнє наукове дослідження

¹⁰⁵ Батанова Т.О. Єврейські партійні і позапартійні періодичні видання України 1917–1918 років у Відділі фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек: матеріали Міжнар. наук. конф. (3–5 жовтня 2017 р., м. Київ) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоціація б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. Київ, 2017. С. 103–105; Батанова Т.О. Їдишомовна періодика України 1917–1919 рр. як історичне джерело (на прикладі щоденної партійної газети «Нас цайт») // Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: матеріали Міжнар. наук. конф. (8–10 жовт. 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. Т. 2. С. 176–179.

¹⁰⁶ Батанова Т.О. Їдишизм єврейських політичних партій в Українській Центральній Раді 1917–1918 років: від жаргону до мови держави, політики, громади, освіти й культури // Сходознавство. 2017. № 78. С. 3–16; *Batanova Tetiana*. Documents about the Activity of the Jewish Political Parties in the Ukrainian Central Rada in Kyiv Archives and the Collection of Judaica Department of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: Custodial History, Structure and Content // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 311–324. URL: http://rksu.nbu.gov.ua/doc/rks_2020_26_22

¹⁰⁷ Дер Тункелер (Йосеф Тункель). Мандри Біньяміна Четвертого: з українського хаосу. Нью-Йорк; Варшава: Вид-во «Мізрах ун майрев», 1920. 91 с. Уривок, розділи 1–7 / публ. джерела, переклад із їдишу й передмова Тетяни Батанової // *Judaica Ukrainica: Annual Journal of Jewish Studies*. 2017. № 5. С. 129–157. DOI 10.14653/ju.2017.08

вже багато років виконує Г.А. Ривкіна. Слід зазначити, що вона не лише описує цей комплекс, але й підготувала 36 тематичних електронних виставок, доступних читачам на офіційному порталі НБУВ. З 2014 р. до цієї роботи долучається наукова співробітниця ВФЮ Т.О. Батанова.

Фонд юдаїки НБУВ також має значне тематично розмаїте зібрання їдишомовних книг кін. ХІХ – перш. пол. ХХ ст. Це документальні збірники¹⁰⁸, мемуари, технічні та навчальні видання (їдишомовні підручники 1920–1930-х рр.), історична, пропагандистська, енциклопедична, музикознавча, педагогічна, художня література тощо. Прекрасно представлені твори класиків світової (Жуль Верн, Сервантес, Марк Твен) та української (Т.Г. Шевченко, М.М. Коцюбинський, П.Г. Тичина) літератури в перекладах їдишем, а також класиків єврейської літератури, зокрема Менделе Мойхер Сфоріма, Шолома Аша, Шолом-Алейхема, Їцхака-Лейбуша Переца, Переца Маркіша, Давида Гофштейна, Іцика Кіпніса та інших.

Науковим описуванням зібрання єврейських періодичних видань та бібліографічним описом фонду єврейськими мовами (загальна кількість 29577 од. зб.) опікуються О.К. Веселко (історична періодика єврейськими мовами, а також сучасні єврейські періодичні газетні видання, що надходять до відділу) та О.Ю. Горшихіна (історична російськомовна єврейська періодика кін. ХІХ – поч. ХХ ст. та історична періодика латиницею). Крім єврейських мов – ївриту, їдишу, ладіно, єврейсько-татської та єврейсько-бухарської, єврейська преса виходила мовами народів, поряд з

¹⁰⁸ Батанова Т.О. Документи про діяльність єврейських партій в Українській Центральній Раді у книжкових виданнях 1919–1920 рр. (з зібрання відділу фонду юдаїки Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації: матеріали Міжнар. наук. конференції (6–8 жовт. 2020 р., м. Київ) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів академії наук – членів МААН. Київ, 2020. С. 250–254.

якими євреї проживали в діаспорі – англійською, арабською, угорською, голландською, іспанською, італійською, литовською, німецькою, польською, румунською, російською, турецькою, українською, французькою та ін. Зібрання репрезентує практично весь спектр єврейської періодики¹⁰⁹ др. пол. XIX – перш. пол. XX ст. Основою зібрання періодичних видань став «Архів єврейської преси Інституту єврейської пролетарської культури ВУАН». На сьогодні зібрання періодики ВФЮ є одним із найповніших серед спеціалізованих бібліотечних зібрань світу.

Особливий дослідницький інтерес читачів НБУВ викликає зібрання єврейських російськомовних часописів та газет, що видавалися в Російській імперії у великих містах – Санкт-Петербурзі, Одесі, Києві та інших у др. пол. XIX – на поч. XX ст.¹¹⁰ Цю колекцію ще в 1990-х спільно починали досліджувати¹¹¹ й складати науковий бібліографічний опис О.Ю. Горшихіна та І.А. Сергєєва. О.Ю. Горшихіна¹¹² докладно розкрила історичну важливість постання значного пласту різних єврейських періодичних видань

¹⁰⁹ Найбільш знакові примірники зі збірки періодики ВФЮ представлені на електронній книжковій виставці, яку 2015 р. підготувала головний бібліотекар Г.А. Ривкіна: Єврейські періодичні видання між двома світовими війнами. З фондів Відділу фонду юдаїки НБУВ. [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-укл. Г.А. Ривкіна // Національна Бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт / Електронні виставки Інституту рукопису. Київ, 2015. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2253>

¹¹⁰ *Сергєєва І.А.* Історична періодизація російсько-єврейських часописів другої половини XIX – першої чверті XX ст. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек: матеріали Міжнар. наук. конференції (3–5 жовт. 2017 р., м. Київ). Київ, 2017. С. 170–173.

¹¹¹ *Сергєєва І.А., Горшихіна О.Ю.* Русско-еврейская периодическая печать на Украине во второй половине XIX – начале XX в. (по материалам собрания еврейских рукописей и печати ЦНБ им. В.И. Вернадского НАН Украины) // Рукописна та книжкова спадщина України. 1996. Вип. 3. С. 68–83. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000000793>

¹¹² *Горшихіна О.Ю.* Російсько-єврейські періодичні видання другої половини XIX ст. як фундамент створення єврейської історичної наукової школи // Рукописна та книжкова спадщина України. 2000. Вип. 5. С. 74–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_2000_5_5

російською мовою (як його ще усталено називають в історіографії – «російсько-єврейська періодика») та вплив цього феномену на започаткування цілої єврейської наукової історичної школи. У 2009 р. для повернення цієї історичної збірки у коло досліджень наукової спільноти О.Ю. Горшихіна на запит видавців «Енциклопедії сучасної України» підготувала декілька статей, зокрема про видання «Еврейская мысль», «Еврейская молодая мысль», «Еврейский голос», «Еврейский медицинский голос», «Еврейское обозрение», «Еврейская будущность». У 2015–2021 рр. на щорічній Міжнародній науковій конференції О.Ю. Горшихіна неодноразово оприлюднює свої наукові розвідки: робить огляди російсько-єврейської періодики¹¹³ різних періодів і місць видання, включно з еміграційним періодом¹¹⁴. Сьогодні нею готується до видання науковий анований каталог єврейських періодичних видань російською та українською мовами 1860–1936 рр. із зібрання ВФЮ.

¹¹³ *Горшихіна О.Ю.* Огляд російсько-єврейських періодичних видань (1860–1907 рр.) з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки НБУВ // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2015 р., м. Київ) : в 2 ч. Ч. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. та інформ. центрів академій наук – членів МААН. Київ, 2015. С. 92–95; *Горшихіна О.Ю.* Російсько-єврейські періодичні видання (1908–1917 рр.) з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки ІР НБУВ: історико-хронологічний аспект // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнар. наук. конф. (3–5 жовт. 2017 р., м. Київ) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоціація бібліотек України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. Київ, 2017. С. 123–126; *Горшихіна О.Ю.* Огляд історії російсько-єврейських періодичних видань 1919–1937 рр. (з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ) // Розділ 10. Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек. Семінар присвячений пам'яті Ірини Анатоліївни Сергєєвої (1958–2019) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями: матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р., м. Київ) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів академій наук – членів МААН. Київ, 2021. С. 751–754.

¹¹⁴ *Горшихіна О.Ю.* Огляд російсько-єврейської емігрантської преси 1919–1939 років з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ // Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: матеріали Міжнар. наук. конф. (8–10 жовт. 2019 р., м. Київ) Київ, 2019. Том. 2. С. 184–188.

У відділі також зберігається й науково опрацьовується колекція книг з юдаїки західноєвропейськими мовами (понад 6 тис. од. зб.). Мовами видань, що знаходяться у процесі описування, є німецька, латина, французька, італійська, англійська, польська. Маючи багатолітній досвід наукової роботи в музеї та в реставраційній галузі, добре володіючи іноземними мовами, ці книги атрибутує, описує й вивчає їхню художньо-мистецьку складову Н.О. Щеколдіна, яка також активно консультує інших співробітників НБУВ щодо атрибуції та описування ілюстрованих європейських стародруків, а у фондах ІР багато років вивчає колекції західноєвропейської друкованої графіки (див. підрозділ 2.3 цього розділу).

Підручний та довідковий фонд ВФЮ складається зі спеціалізованих енциклопедичних видань різними мовами, словників, путівників, бібліографічних довідників та покажчиків, інформаційної літератури за профілем відділу. Більша частина довідкового фонду доступна для читачів безпосередньо в читальній залі. Упорядкуванням підручного фонду, його розстановкою, а також комплектуванням фонду юдаїки сучасними академічними виданнями в галузі єврейських студій опікується О.О. Онищенко.

У 2000–2021 рр. І.А. Сергєєва, Т.О. Батанова, О.О. Хамрай, В.В. Черноіваненко активно поєднували свою наукову діяльність з викладацькою. Починаючи від 1990-х І.А. Сергєєва та О.О. Хамрай провадять курси лекцій з єврейської тематики в Міжнародному Соломоновому університеті в Києві, від 2003 р. беруть участь у заснованій міждисциплінарній сертифікатній програмі з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», з 2012-го – у новоствореній магістерській програмі з юдаїки кафедри історії у цьому ж університеті. У НаУКМА І.А. Сергєєва читала незмінно і впродовж багатьох років свій авторський курс «Матеріальна культура євреїв Східної Європи». О.О. Хамрай викладає декілька університетських курсів з біблійного івриту, єврейської палеографії та біблійної текстології. У 2010–2020 рр. в

НаУКМА долучилися викладати на цих програмах їхні колишні студенти й теперішні працівники ВФЮ Т.О. Батанова (курс «Їдиш») та В.В. Черноіваненко (викладав 9 різних авторських курсів з юдаїки). У 2016–2020 рр. на запрошення Міжнародного центру мови та культури їдиш Т.О. Батанова, за офіційним відрядженням від НБУВ, неодноразово брала участь в якості академічного лектора в міжнародних освітніх семінарах «Перлини мови та культури їдиш» у Вільнюсі (2018, 2019), Києві, Житомирі, Львові, Одесі, Острозі, Хмельницькому, Харкові. Протягом цього періоду вона підготувала та прочитала академічні авторські лекції з різних питань єврейської мови, літератури та культури (мова лекцій: українська, їдиш, російська).

Співробітники ВФЮ виступають на міжнародних та вітчизняних конференціях і семінарах в Україні й за кордоном, широко розгортають виставкову та екскурсійну діяльність, популяризують колекційні фонди відділу в енциклопедичних виданнях та довідниках, організовують лекторії, етнографічні експедиції, літні школи тощо (див. Додатки).

Знаковим напрямом діяльності ВФЮ є *створення електронного науково-пошукового апарату та повнотекстового ресурсу*. У 2000-х роках, з метою формування електронного ресурсу книжкової спадщини, наукове описування друкованих видань фонду юдаїки виконується в системі автоматизації бібліотек (САБ) ІРБІС-64 і передбачає внесення максимально повних відомостей про кожен примірник, який опрацьовується *de visu*, систематизується за мовою видання (іврит, їдиш, західноєвропейські мови, слов'янські мови), часом та місцем видання, для нього встановлюються авторство, повна назва (заголовки, підзаголовки), видавництво та друкарня. До опису вносять також відомості про наявність власницьких знаків, приналежність примірника до історичних зібрань чи колекцій, наявність та текст виявлених маргінальних записів. Також описується художнє оздоблення видання,

наявність гравюр чи ілюстрацій, встановлюється їхнє авторство; в разі наявності унікальної оправи описуються також і матеріал, з якого вона виготовлена, її конструктивні чи художні особливості.

У 2019–2021 рр. співробітники Інституту інформаційних технологій НБУВ спільно з науковими та бібліотечними співробітниками ВФЮ працювали над створенням високоякісних страхових цифрових копій усієї колекції *pinkasim* для збереження цієї унікальної спадщини. У 2017 р. Національна бібліотека Ізраїлю та НБУВ підписали загальний меморандум про міжнародну наукову співпрацю й провадять детальні перемовини щодо спільного цифрового наукового проєкту з представлення та вивчення унікальної рукописної спадщини України.

Для науково-бібліотечних потреб ВФЮ Інститут інформаційних технологій НБУВ під керівництвом д-ра наук із соціальних комунікацій Катерини Лобузіної удосконалив технічні можливості ІРБІС-64 й розробив систему спеціалізованих бібліографічних баз даних (БД) для опису багатомовного зібрання юдаїки. Станом на 2021 р. формування й наповнення науково-інформаційних ресурсів ВФЮ відбувається в шести електронних наукових БД «ІРБІС-64»: «Стародрукована єврейська книга (JBOOK)», «Періодика їдишем та івритом у збірці фонду юдаїки (VFUI)», «Каталог Відділу фонду юдаїки (VFU)», «Юдаїка-росіка у збірці фонду юдаїки (VFUR)», «Єврейські стародруки західноєвропейськими мовами (VFUS)», «Єврейські календарі (CLND)»).

Особливістю електронного наукового ресурсу відділу є його унікальність, адже єврейська колекційна книга впродовж радянського періоду перебувала у фонді консервації й не залучалася до наукових досліджень книжкової спадщини. Так, для створення БД «Єврейські стародруки західноєвропейськими мовами» проведено комплекс робіт з первинної атрибуції та наукового описування цих книжкових пам'яток (станом на кінець 2021 р. внесено 4461 запис). Н.О. Щеколдіна наповнює БД та здійснює наукове опрацю-

вання фонду з розширенням тематичних точок доступу: предметні рубрики, біографічні та історичні дані про авторів та видання, ілюстраторів/граверів, анотація. Мови видань, опис яких здійснюється, – німецька, латина, французька, італійська, англійська, польська. Надалі планується включати в цю базу даних також і книги XX ст. і XXI ст. (сучасні) західноєвропейськими та європейськими мовами (латиницею). Тому в перспективі було б доцільним надати цій базі даних іншу назву й зареєструвати її як «Юдаїка європейськими мовами: стародруки та сучасні видання (VFUS)».

БД періодичних видань «Юдаїка-росіка» наповнює молодший науковий співробітник О.Ю. Горшихіна, яка виконує аналітичні описи кожного примірника періодичного видання (на кінець 2021 р. внесено 9708 бібліографічних записів). База даних включає в себе винятково періодику. Насамперед було описано російськомовну єврейську періодику XIX – сер. XX ст. Нині провадиться робота з опису єврейської періодики та періодики з юдаїки різними європейськими мовами (англійська, німецька, французька, нідерландська, польська, угорська тощо). У подальшому планується включати в цю базу даних також і періодику XX ст. і XXI ст. (сучасні періодичні видання) західноєвропейськими та європейськими мовами (латиницею й кирилицею). Тому було б доцільним надати цій базі даних іншу назву й зареєструвати її як «Періодика у збірці фонду юдаїки (VFUR)» (щоб ця база даних включала в себе описи всієї періодики з юдаїки різними мовами, окрім єврейських).

Наразі найбільшою за наповненням БД є «Періодика їдишем та івритом у збірці фонду юдаїки» – О.К. Веселко вже внесла понад 23 тисячі записів. Оскільки фактично БД включає в себе періодичні рідкісні видання різними єврейськими мовами (їдиш, іврит, ладіно тощо), а також трапляються і багатомовні видання, де єврейська є головною мовою видання, а додатковими мовами можуть бути англійська, польська тощо, то було б доцільним надати цій базі даних іншу назву й зареєструвати її як «Періодика єврейськими мовами у збірці фонду юдаїки (VFUI)».

У 2013 р. започатковано нову БД – «Стародрукована єврейська книга». Спільно з директором Інституту інформаційних технологій К.В. Лобузінною створено та відпрацьовано поля бібліографічного опису з урахуванням мовної (іврит, їдиш, інші мови) та колекційної специфіки видань. БД наповнюють Г.А. Ривкіна та Т.О. Батанова, внесено 1205 записів. База даних включає в себе описи стародрукованих видань (книг) єврейськими мовами (основні мови видань: їдиш та іврит, інші мови). Трапляються також і багатомовні видання, де єврейська мова є головною мовою видання, а додатковими можуть бути російська, українська, білоруська, польська, англійська як другорядна (наприклад, продубльовано й надано паралельну назву чи анотацію до видання іншою, неєврейською мовою). Поки що ця БД включає видання кін. XVI – перш. пол. XX ст. Вже внесено деякі бібліографічні записи, й надалі планується включати в цю базу даних також і видання (книги) XX ст. і XXI ст. (сучасні) єврейськими мовами (єврейська абетка, мови – іврит, їдиш, ладіно тощо). Тому було б доцільним надати цій базі даних назву – «Єврейська книга: стародруки та сучасні видання (JBOOK)».

Крім того, створена спеціалізована тематична БД «Єврейський календар» для бібліографічного аналітичного опису історичних і сучасних видань календарів за юдейським релігійним каноном (наповнює БД Г.А. Ривкіна, внесено 155 записів).

Ще одну нещодавно створену БД «Каталог Відділу фонду юдаїки (VFU)» наповнює О.О. Онищенко. База даних вже включає в себе 1276 бібліографічних записів щодо переважно сучасних книжкових видань кирилицею (мови видань: українська, російська, білоруська тощо). Поки що ведеться опис видань кін. XX – поч. XXI ст. Надалі туди також будуть включені книжкові видання кирилицею кін. XIX ст. – перш. пол. XX ст. У подальшому ця БД може мати назву «Каталог Відділу фонду юдаїки: видання кирилицею (VFU)».

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Новим напрямом історико-бібліотечнознавчих, книгознавчих та джерелознавчих студій унікальних рукописних фондів як об'єктів історичної науки, визнаним в Україні та поза її межами, репрезентуються не лише ґрунтовне вивчення історії походження та долі бібліотечних колекцій і зібрань упродовж усього їхнього існування, але й практичні питання діяльності ІР НБУВ. У процесі напрацювання *історичного фондознавства* створено книгознавчо-археографічну модель описової статті для укладання наукових довідників на історико-культурні фонди з метою їхньої наукової реконструкції, вивчення складу та змісту, підготовки баз даних і, як результат, – системи наукового обліку (передусім паспортизації), що вперше впроваджена в Україні і поширена на бібліотеки пострадянських країн. Студії історичних колекцій та зібрань базуються на використанні комплексних методів дослідження та унікальної археографічної методики аналізу колекційних фондів, проведення історіографічного аналізу друкованих і рукописних джерел, з'ясування історії формування фонду в його окремих комплексах та в цілому, здійснення архівознавчого та документознавчого аналізу складу і змісту фонду та специфіки документальних джерел, визначення його значення для історії України та інших держав.

Ґрунтовні історичні дослідження колекцій та меморіальних бібліотек провадилися в умовах практичної відсутності документів щодо історичної долі цих комплексів, їхніх переміщень і втрат. У наукову діяльність Інституту впроваджена прогресивна методологія дослідження історії бібліотек, бібліотечних меморіальних комплексних й окремих книжкових і рукописних колекцій та

зібрань, що впродовж значного часу не розвивалася, не будучи віднесеною до актуальної тематики радянської науки. Отож у межах історичного фондознавства вченими ІР заповнюються лакуни національної та історичної пам'яті українського народу, тим самим у соціогуманітаристиці визначений свій об'єкт і предмет досліджень як історичний напрям національних бібліотек¹¹⁵.

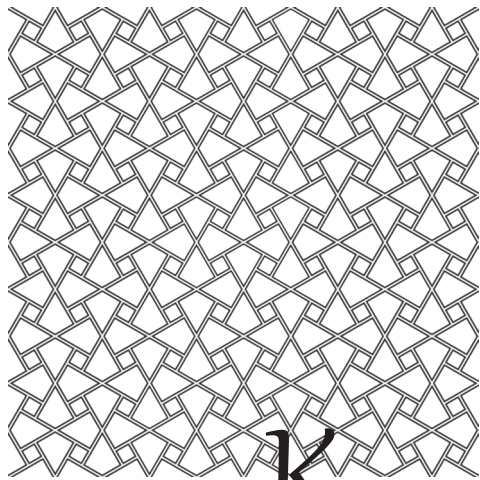
Упродовж 2000–2021 рр. ґрунтовно вивчаються фонди єврейської книжкової та рукописної спадщини, вперше залучені до наукового обігу, проведено значну роботу з систематизації комплексів джерел, здійснюється наукове описування і створення довідково-пошукового апарату на єврейські рукописи, періодику та книжкові видання (рідкісні книги XVI–XX ст. та сучасну різномовну літературу з юдаїки 1990–2020-х років), формується електронний ресурс книжкової спадщини України в галузі юдаїки.

Колосальна праця з колекціями та зібраннями, а також конкретно-історичні розробки є одними з найбільш знакових здобутків колективу ІР НБУВ в галузі комплексної науково-дослідної роботи, затвердженої темами Президії НАН України на 2000–2021 рр. і реалізованої в численних монографіях, науково-довідкових публікаціях та науково-інформаційних виданнях.

Досвідчений та високофаховий колектив книгознавців, джерелознавців, археографів Інституту рукопису НБУВ здатен вирішувати складні питання дослідження книжкової й архівної спадщини України з метою її залучення до наукового та суспільного обігу вітчизняної і світової спільноти.

¹¹⁵ *Онищенко О.С.* Любов Андріївна Дубровна – дослідниця рукописної та книжкової спадщини та організаторка науки // *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної*. Київ : НБУВ, 2020. С. 17.

Розділ 3

К

ОМПЛЕКТУВАННЯ ТА ОПРАЦЮВАННЯ
ОСОБОВИХ АРХІВНИХ ФОНДІВ У 2000–2021 РОКАХ,
АРХІВНІ ДОВІДНИКИ
ТА СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ

3.1.

Особові архівні фонди ІР НБУВ: особливості комплектування та сучасний стан

Сформовані в різні історичні періоди архівні фонди Інституту рукопису мають свої специфічні характерні особливості. Так, комплекси, отримані в 1918–1920 рр., переважно передавалися до Бібліотеки безпосередньо фондоутворювачами, зрідка – їхніми родинами; у 1920–1930-х роках значна кількість особових архівів надійшла до рукописного відділу внаслідок націоналізації або репресивних акцій радянської влади; архіви вчених «старої Академії» потрапили після реорганізації Всеукраїнської академії наук тощо.

З різних причин, як-от – відсутність приміщень, кадрів, ідеологічні заборони радянської влади, Друга світова війна, евакуація, ліквідація наслідків окупації тощо, до другої половини ХХ ст. фонди практично науково не опрацьовувалися, маючи, у кращому випадку, реєстраційні описи¹. Лише в 1960-х роках співробітники відділу рукописів підступилися до розбирання документів, акумульованих у сховищах, та до

---

¹ Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, 1918–1941. Київ, 1998. С. 55–77, 89–96, 178–186.

створення окремих колекцій і фондів (у період накопичення рукописного матеріалу він комплектувався за тематичними та формальними ознаками у три «відділи»: I – літературні матеріали, II – історичні документи, III – листування, тим самим порушуючи цілісність архівів, зібрань та колекцій). Колективом наукових співробітників підрозділу (Л.А. Дубровіна, І.Д. Лисоченко, Т.І. Воронкова, С.М. Кіржаєв) було розроблено основні засади організації особових архівних фондів, і нарешті почались активні розбирання, описування, облік та документальна реконструкція рукописних комплексів за принципом походження. Укладалися «скорочені» інвентарні описи на неописані фонди, був створений окремий фонд фотографій².

На сучасному етапі профіль комплектування Інституту рукопису визначається особливим статусом його фондів, які є спеціалізованою частиною загального бібліотечного фонду НБУВ і водночас складовою Національного архівного фонду України (НАФ України). Власне процес комплектування в ІР НБУВ відбувається на підставі «Положення про профіль фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» та «Положення про фонд рукописів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського».

Віднесення рукописних фондів наукових бібліотек до НАФ України визначає й те, що наукову основу комплектування фондів ІР становлять принципи класифікації документів НАФ та критерії експертизи цінності документів. Дані критерії викладено в низці документів Державної архівної служби України. Це, зокрема: «Порядок утворення та діяльності комісій з проведення експертизи цінності документів», «Порядок віднесення документів Націо-

---

² Детальніше про цю роботу див. у колективній монографії: Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002). Київ, 2019. 452 с.

нального архівного фонду до унікальних, їх обліку та зберігання» (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2007 р. № 1004), «Методика віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних» (затверджено наказом Міністерства юстиції України від 16.08.2016 р. № 2505/5). Методичний посібник «Робота з документами особового походження» (2009)³, що регламентує відбирання документів на постійне зберігання, розроблений в Українському науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства. Методологічною основою опрацювання фондів ІР є «Основні правила роботи державних архівів України» (Київ, 2004), Національний стандарт ДСТУ 4331:2004 «Правила описування архівних документів» (Київ, 2005), а також документи з комплектування та науково-технічного описування особових архівних фондів, створені та ухвалені Науково-методичною радою ІР НБУВ.

Законом України «Про наукову і науково-технічну експертизу», введеним у дію постановою Верховної Ради (№ 52/95-ВР від 10.02.95, ВВР, 1995, № 9, ст. 57, зі змінами 2021 р.), репрезентовано новий напрям роботи Бібліотеки та, відповідно, її рукописного підрозділу. Згідно з даним документом, наукову і науково-технічну експертизу можуть здійснювати наукові і науково-технічні установи, підприємства та організації різних форм власності та підпорядкування, а також спеціально створені експертні організації, статутна діяльність яких передбачає проведення наукових і науково-технічних експертиз, з ініціативи фізичних та юридичних осіб, зацікавлених в отриманні експертних висновків (Ст. 12 ЗУ 2021 р.). НБУВ також отримує право проведення експертизи, що було внесено до Статуту Бібліотеки. Основними завданнями наукової експертизи є об'єктивне, комплексне

---

³ Робота з документами особового походження : метод. посібник / авт.-укл. Л.О. Драгомірова, І.М. Мага, З.О. Сендик, К.Т. Селіверстова, Н.М. Христова. Київ, 2009. 284 с.

дослідження об'єктів експертизи (в даному випадку – архівних комплексів документів, що передаються на постійне державне зберігання), оцінка їхньої актуальності й відповідності науковій та культурній цінності для розвитку українського суспільства та державної політики, а також підготовка науково обґрунтованих експертних висновків.

Систематичне поповнення фондів профільними, переважно гуманітарного спрямування, документами, які мають наукове, соціально-культурне та історичне значення, є пріоритетною функцією ІР НБУВ⁴. Джерело комплектування рукописного фонду становлять матеріали, що перебувають в особистій власності приватних осіб (фондоутворювача, його родини та спадкоємців, власників матеріалів, колекціонерів), та рукописні документи від громадських організацій та установ⁵.

У 2000-х роках засади комплектування рукописних фондів НБУВ дістають струнку методологічну та методичну основу. Зокрема, І.С. Корчемна в низці своїх наукових студій актуалізує принципи системи комплектування та обліку архівних фондів ІР. Результати досліджень оприлюднені в її монографії «Система комплектування й обліку архівних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Створення електронного інтегрованого ресурсу»⁶. У виданні вперше на основі дослідження історії формування комплексу науково-методичної

⁴ Корчемна І.С. Профіль комплектування фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 21–23 трав. 2007 р. Київ, 2007. С. 216–217.

⁵ Корчемна І.С. Комплектування архівних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: сучасний стан // Рукописна та книжкова спадщина України. 2007. Вип. 12. С. 118–123.

⁶ Корчемна І.С. Система комплектування й обліку архівних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Створення електронного інтегрованого ресурсу / відп. ред. Л.А. Дубровіна; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2016. 220 с.

та облікової документації архівних фондів ІР з'ясована специфіка сучасного правового та нормативного забезпечення комплектування та державного обліку рукописних фондів, охарактеризовані основні облікові документи, що створюються у процесі їхнього опрацювання та комплектування, а також репрезентовано інформаційний інтегрований ресурс – база даних «Електронна справа рукописного фонду», досвід підготовки якої синтезує діяльність рукописного підрозділу НБУВ щодо організації фондів та оперативного контролю за їхнім станом.

Виконуючи свої основні функції як рукописний архів творчих документів та розвиваючи наукову діяльність у галузі дослідження фондів особового походження, Інститут рукопису протягом 2000–2021 рр. продовжує поповнення фондів за рахунок нових надходжень, провадить наукову експертизу цінності документів, здійснює наукове описування та облік документів як національної спадщини України, що зберігається у фондах бібліотек, архівів, музеїв. За цей період до Інституту надійшла значна кількість особових архівів та колекційних фондів, а також відбувалося поповнення одиничними надходженнями документів до вже існуючих архівів.

Процес комплектування має багатоступеневу структуру – від надходження документів до ІР до постановки їх на державний облік.

Отже, вже на первинному етапі комплектування оцінка наукової значимості архіву здійснюється науковими співробітниками – членами Експертної ради ІР (голова – О.П. Степченко, члени – І.С. Корчемна, Т.В. Коваль, Н.М. Зубкова, Л.В. Гарбар, С.В. Сохань, І.В. Клименко, Т.С. Горбач, І.В. Стичинський та ін.). Проведення експертизи цінності документів особового походження базується на критеріях цінності документів як системи науково обґрунтованих ознак, на підставі яких практично визначається

ступінь цінності документів. Систему критеріїв оцінки документів складають їхні групи: критерії походження (значення фізичної особи-фондоутворювача в житті суспільства; час і місце створення документів); критерії змісту (значущість інформації, що міститься в документах); повторення інформації документа в інших документах; вид документа; оригінальність документа; критерії зовнішніх ознак (форма фіксації та передання змісту, засвідчення, особливості оформлення та стан збереженості документів)⁷.

Із власниками, які передають документи до ІР у дар, узгоджуються права Бібліотеки на державний облік документів, використання матеріалів у відкритому доступі, права на фонд, умови зберігання та авторські права на публікацію документів, – усе це фіксується у спеціальному Акті.

Експерт, який ознайомлюється зі змістом і складом документів, встановлює їхню відповідність профілю комплектування ІР. Умовою первинного огляду та аналізу архіву є збереження принципу провенієнції, який не дозволяє розпорошувати документи єдиного походження, – забороняється виокремлювати документи без з'ясування їхнього взаємозв'язку та змішувати частини архіву для запобігання роз'єднанню органічно пов'язаних між собою документів.

Під час експертизи складаються коротка біографічна довідка про фондоутворювача, список його праць, перелік осіб із його оточення, а також відстежується наявність підписів на фотодокументах. Наступним етапом у роботі фахівця-експерта є первинне або чорнове розбирання документів, коли вони виокремлюються та систематизуються за такими структурними частинами: біографічні документи; творчі рукописи; мемуарні матеріали; документи службової і громадської діяльності; листування; господарчо-

---

⁷ Робота з документами особового походження : метод. посібник / авт.-укл. Л.О. Драгомірова, І.М. Мага, З.О. Сендик, К.Т. Селіверстова, Н.М. Хримова. Київ, 2009.

майнові документи; побутові матеріали; матеріали про фондоутворювача; образотворчі матеріали; документи інших осіб; колекції⁸. Ця схема систематизації прийнята для особових архівних фондів.

Для колекційних фондів складається історична довідка про походження, здійснюється попередня систематизація за запропонованою експертом схемою, розкриваються зміст та зв'язки з іншими колекціями документів або визначається окреме значення колекційного комплексу.

Окремі аспекти експертизи цінності на цих етапах відображені в спеціальних інструкціях ІР НБУВ з комплектування, науково-технічного описування та з перевірки фондів.

Передання на опрацювання відбувається на основі спеціально підготовленого експертом «Висновку», в якому зазначаються такі позиції: а) прізвище та ініціали особи, від якої приймається фонд (зазначаються її відносини з фондоутворювачем); б) ім'я, по батькові і прізвище фондоутворювача, дати його життя, професія або основне заняття, оцінка діяльності; в) загальна кількість матеріалів в умовних одиницях зберігання – картон, папка, листи тощо; г) перелік основних груп документів фонду і їхнє конкретне наповнення⁹.

Під час передання архівних документів у розсипу археограф проводить перший етап експертизи. Основна експертиза документів виконується на стадії їхнього науково-технічного опрацювання.

Період 2000–2021 рр. характеризується інтенсивним надходженням особових архівів, а також доопрацюванням та формуванням уже існуючих фондів.

⁸ Корчевна І. Розвиток методичних засад комплектування та обліку особових архівних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1940–1980-ті роки) // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2016. Вип. 44. С. 636–646. URL: http://np.nbu.gov.ua/doc/npnbuimviv_2016_44_51

⁹ Методичні рекомендації про експертизу цінності матеріалів особових архівів відділу рукописів ЦНБ АН УРСР. Архів ІР НБУВ, оп. 1, спр. 102. 17 арк.

Так, у **2001 р.** фонди ІР поповнюються, зокрема: родинним архівом державного діяча, вченого, хіміка-технолога Алли Григорівни Бондар (1921–1981) та інженера-технолога Олексія Георгійовича Дубяги (1919–1998); архівами літературознавця та поета Миколи Костянтинівича Холодного (1939–2006); демографа, статистика Юрія Овксентійовича Корчака-Чепурківського (1896–1967); художника-графіка Василя Федоровича Овчинникова (1907–1978); літературознавця Леоніда Єфремовича Махновця (1919–1993); історика Миколи Порфіровича Рудька (1925–1973).

Одиничними надходженнями доукомплектовано фонди літературознавця, бібліографа Олександра Адріановича Назаревського (1887–1977); поета, літературознавця, краєзнавця Петра Петровича Ротача (1925–2007); літературознавця Олександра Петровича Могилянського (1909–2001); історика права, археографа Олександра Федоровича Кістяківського (1833–1885); педагога, літератора Володимира Павловича Платонова (нар. 1927); журналіста, сценариста Миколи Архиповича Шудрі (1935–2012).

У **2002 р.** ІР отримує на постійне зберігання особові архіви письменника, літературного критика, громадського діяча, академіка Академії наук УРСР, Героя України Олесь Терентійовича Гончара (1918–1995), переданий його дружиною, Валентиною Данилівною Гончар; письменника Петра Йосиповича Панча (Панченка) (1891–1978), подарований дочкою письменника Ольгою Петрівною Рилеєвою; історика, літературознавця Юхима Йосиповича Меламеда (1951–2020); учителя математики, учасника Другої світової війни Луки Сергійовича Голобородька (1916–1944), переданий його дочкою М.Л. Скіртою; колишніх співробітників Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського – мистецтвознавця, книгознавця Євгенії Петрівни Демченко (нар. 1937); археографа, головного бібліотекаря відділу рукописів Анастасії Григорівни Адаменко (1914–1989).

Отримання матеріалів від іноземних громадян здійснюється через громадські організації та державні установи. Саме так до ІР у 2002 р. надходить архів церковного та громадського діяча, книгознавця та мовознавця, історика Церкви митрополита Іларіона (Огієнка Івана Івановича) (1882–1972), переданий голові Фундації імені митрополита Іларіона (Огієнка), досліднику спадщини митрополита Миколі Тимошику донькою митрополита Лесею Огієнко-Бідою (Монреаль, Канада) на постійне зберігання до ІР.

Також продовжується поповнення одиничними надходженнями особових фондів ІР – документами орієнталіста, славіста, історика української мови і літератури Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942); педагога та літератора Володимира Павловича Платонова (нар. 1927); письменника Віктора Пантелійовича Гамана (нар. 1937).

У **2003 р.** ІР отримує в дар від філолога, літературного редактора, бібліотекознавця, співробітниці НБУВ Олени Созонівни Лук'янчук (1928–2017) особистий архів, що складається з біографічних, творчих матеріалів, листування, матеріалів службової діяльності, фотоматеріалів тощо. Цінність архіву, окрім іншого, становить колекція автографів письменників, зібрана фондоутворювачкою під час її праці в редакціях різних видавництв.

Цього ж року до ІР надходить архів інженера-будівельника, дослідниці життя та діяльності репресованих діячів Лесі Никанорівни Падун-Лук'янової (1924–2002). Окрім її власних наукових студій, до документального комплексу входить архів художниці Ядвіги Олександрівни Мацієвської (1916–1996), правнучки академіка Російської імператорської Академії мистецтв білоруського художника Івана Хруцького.

Одиничними надходженнями доукомплектовуються особові архівні фонди дослідника єврейської спадщини та бібліографа Ю.Й. Меламеда; письменника П.Й. Панча (Панченка); поета, літературознавця М.К. Холодного; математика Г.Ф. Вороного; історика,

археографа, архівознавця Г.В. Боряка; родинний архів філологів, мовознавців, елліністів А.О. Білецького і Т.М. Чернишової.

У 2004 р. фонди ІР поповнюються особовими архівами композитора, піаніста, педагога Віктора Степановича Косенка (1896–1938); історика Івана Марковича Кулинич (1924–2002); журналіста, драматурга Василя Федоровича Малакова (1902–1988).

Від Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України в особі Голови Державної служби О.К. Федорука надходять архівні документи Павла Яковича Дункана (1879–[не раніше 1939]), поручика Російської імператорської армії та флоту, який у 1922 р. емігрував до Сполучених Штатів Америки. Документи архіву передані в дар Україні громадянином США Джоном Тезка за сприяння посольства України в США та МЗС України.

Особові архіви, що вже перебувають на державному архівному обліку, зокрема філолога-орієнталіста, академіка А.Ю. Кримського; письменника В.П. Гамана; помолога та селекціонера В.Л. Смирненка (1891–1938); археолога М.Ю. Брайчевського, поповнюються одиничними документами. Серед унікальних набутків ІР 2004 р. – автограф українського режисера та драматурга Леся Курбаса та оригінал листа Гетьмана Української Держави (1918) Павла Скоропадського.

У 2005 р. Інститут рукопису отримує архіви філолога, літературознавця Тетяни Петрівни Маєвської (1928–2003); мистецтвознавця, дослідника пам'яток архітектури Леоніда Михайловича Крощенка (1936–2004).

Низка документів приєднана до вже існуючих фондів – особових архівів В.П. Гамана, М.К. Холодного, Є.П. Кирилюка. Серед одиничних надходжень – документальна хроніка життя священика о. Тимофія Міненка з Канади, матеріали Н.Т. Костюк, поштова листівка від Р.А. Смирнової, ксерокопії рукописних описів

ф. 796 «Канцелярія Синоду (XVIII ст.)», що зберігаються в Російському державному історичному архіві. Нарешті, в архіві НБУВ виявлено листи, адресовані українському історичному, академіку І.П. Крип'якевичу.

У **2006 р.** до основного фонду ІР надходить архів поета, перекладача, теоретика літератури Степана Андрійовича Крижанівського (1911–2002).

Продовжують поповнюватися фонди ІР – архіви О.Т. Гончара, Г.Ф. Вороного, В.П. Мацька, родини краєзнавців, педагогів Гориновичів. Одиначним надходженням є лист, адресований історичному В.С. Іконникову.

У **2007–2008 рр.** до Інституту надходять архів історика, краєзнавця, пам'яткознавця Сергія Захаровича Заремби (1947–2003) та окремі документи до вже існуючих особових архівних фондів С.О. Висоцького, Є.П. Кирилюка, С.І. Маслова. Колекція рукописів з історії літератури 1763–1985 рр. поповнюється документами І.П. Крип'якевича та П.Г. Тичини.

У **2009–2010 рр.** до фондів ІР надходять архіви історика-архівіста Тетяни Борисівни Слюдикової (нар. 1922) та історика, юриста, радника Верховної Ради України Юрія Юхимовича Фоміна (нар. 1930). Також отримано документальні матеріали до фондів історика, літературознавця, політичного діяча Д.І. Дорошенка, юриста П.К. Скорделі та одиначні надходження, зокрема документи, які знаходились у складі колекційних книг І. Айзенштока та в колекції С. Ландкофа; архівні матеріали історика, краєзнавця В.І. Балабая; рукопис дисертації «Исходные моменты древнерусского наследственного права в сравнительном освещении» правознавця, історика права І.Я. Фааса; оригінали та копії матеріалів стосовно біографії Ф.К. Кушніра-Марченка.

У **2011–2012 рр.** до основного фонду ІР надійшли три особових фонди українських діячів науки і культури – письменника

і драматурга Івана Кіндратовича (1897–1937) та педагога Зінаїди Григорівни (1899–1973) Микитенків; історика, джерелознавця, археографа Юрія Андрійовича Мицика (нар. 1949); композитора, музичного і громадського діяча Левка Миколайовича Ревуцького (1889–1977).

Новими документами поповнюються фонди А.О. Білецького та Т.М. Чернишової; літературознавця, історика, джерелознавця С.І. Білоконя; журналіста, сценариста М.А. Шудрі; О.Т. Гончара. До фонду літературознавця, шевченкознавця, члена-кореспондента АН УРСР Є.П. Кирилюка додаються матеріали наукової та творчої діяльності, листи та фотоматеріали. До фонду поточних надходжень долучено копію карти Новогеорگیївського району Кіровоградської області 1948 р.

У **2013 р.** до основного фонду ІР надходить архів філолога, укладача словника румейських діалектів Рими Семенівни Харабадот (1927–2017). Додатковими документами поповнюються особові архівні фонди родини Микитенків, А.Ю. Кримського, Ю.А. Мицика та колекція рукописів 1818–1984 рр. «Гоголіана». Серед одиничних надходжень – документи щодо В.І. Вернадського, Б.К. Жука, поштова картка, адресована І.Я. Айзенштоку.

У **2014–2015 рр.** основний фонд ІР поповнюється архівами театрознавця, літературознавця Ростислава Ярославовича Пилипчука (1936–2014); історика українського козацтва, фахівця з економічної історії України, доктора історичних наук, професора Володимира Олексійовича Голобуцького (1903–1993); бібліотекознавця, літературознавця, бібліографа Юрія Олексійовича Меженка (1892–1969).

Низкою документів поповнюються особові фонди історика та археографа Ю.А. Мицика; біолога, дослідника творчості О. Гріна Ю.О. Первової; історика-джерелознавця та архівіста члена-кореспондента НАН України Г.В. Боряка; мистецтвознавця

Є.П. Демченко; історика та першого директора Українського товариства охорони пам'яток історії та культури С.З. Заремби; мовознавців А.О. Білецького та Т.М. Чернишової. Низка документів була приєднана до Архіву та зібрання рукописів Університету святого Володимира (XII–XX ст.) та до «Гоголіани». До фонду поточних надходжень долучено рукопис «Книга гуцулів».

У **2016–2017 рр.** до основного фонду ІР надходять архіви письменника, громадського та політичного діяча, одного з авторів «Акту проголошення незалежності України» Левка Григоровича Лук'яненка (1928–2018); українського історика, співробітника ВУАН, учня М.С. Грушевського Віктора Дмитровича Юркевича (1898–1939); театрознавця Івана Романовича Піскуна (1910–1990).

Документальні комплекси долучаються до особових фондів Ю.А. Мицика; Є.П. Демченко; родини Микитенків; бібліотекознавця М.С. Слободяника. Серед одиничних надходжень – універсал Данила Апостола 1729 р., копії листів XVIII ст., актові документи, книга М.М. Яковенко «Владимир Иванович Яковенко»; архівні документи М.К. Синковського; геолога В.І. Созанського та його дружини – завідувачої відділом аспірантури та секції педагогічної майстерності Київського університету імені Б. Грінченка, доктора історичних наук, професора Л.В. Артемової; макет пам'ятного знака ідеолога та фундатора української і російської кооперації М.П. Балліна; поштова картка з автографом українського поета і прозаїка С.О. Бердяєва; архівні документи поетеси К.І. Путилової.

У **2018–2020 рр.** основний фонд ІР поповнюється п'ятьма особовими архівними фондами – колишнього наукового співробітника відділу рукописів, бібліотекознавця Йосипа Веніаміновича Шубинського (1907–2014); киевознавця, мистецтвознавця та історика архітектури Дмитра Васильовича Малакова (1937–2019); громадського діяча Богдана Миколайовича Гориня (1936);

філолога, мистецтвознавця Вадима Леонтійовича Скуратівського (нар. 1941); українського митця-графіка, майстра книжкового оформлення Володимира Івановича Юрчишина (1934–2010), а також чотирма родинними архівами – філологів-мовознавців Людмили Аркадіївни Яворовської (1905–1989) та Петра Сильвестровича Гетманчука (нар. ?–1942); бібліотекознавця Катерини Семенівни Корнієнко (1925–2018) та мистецтвознавця Івана Сергієвича Корнієнка (1910–1975); правозахисників, дисидентів Миколи Даниловича (1920–2004) та Раїси Афанасіївни (нар. 1939) Руденків; діяча Української Центральної Ради Кирила Івановича (1890–1960) та громадської діячки, члена Всеукраїнського братства ОУН–УПА та Всеукраїнської Ліги Українських Жінок Наталії Кирилівни (нар. 1941) Осьмак.

Новими документами поповнилися архіви Р.С. Харабадот, І.Р. Піскуна, родини Микитенків, Т.П. Маєвської, А.Ю. Кримського, О.Т. Гончара. Серед одиничних надходжень – архівні документи Л.В. Таран, К.В. Харламповича, В.І. Созанського, рукопис українського митця-графіка В.І. Юрчишина «Слово про Ігорів похід».

У 2021 р. до ІР надходять на зберігання, зокрема: архів Київського товариства політв'язнів та репресованих (1994); родинні архіви – письменників Кості (Костянтина) Петровича Волинського (1922–2007) та Якова Васильовича Баша (Башмака) (1908–1986); скульптора Бориса Степановича (1928–2019) та журналісткішестидесятниці Маргарити Костянтинівни (нар. 1930) Довганів; поета Леоніда Миколайовича Талалая (1941–2012) та поетеси, прозаїка Раїси Петрівни Талалай (Харитонові) (нар. 1951); особові архіви – доктора філологічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, завідуючого відділом національної бібліографії НБУВ Сидора Степановича Кіраля (нар. 1956); доктора історичних наук, професора Лідії Валентинівни Таран (нар. 1937).

Нові документи приєднані до родового архіву письменників, літературознавців, журналістів, перекладачів Микитенків (1897); до архівного фонду родини правозахисників, дисидентів Миколи Даниловича (1920–2004) та Раїси Афанасіївни (нар. 1939) Руденків; до особового фонду історика, джерелознавця, археографа Юрія Андрійовича Мицика (нар. 1949) та до Колекції рукописів з історії літератури 1763–1985 рр.

За період 2013–2020 рр. особливо активно та знаковими документами (разом 184 од. зб.) поповнюється архівна спадщина неодмінного секретаря УАН–ВУАН, академіка А.Ю. Кримського. Серед тих, хто передав у дар кримськознавчі матеріали, – приватний власник М. Пономаренко, історик-краєзнавець В.М. Хоменко та науковий співробітник Інституту сходознавства імені А.Ю. Кримського НАН України Е. Циганкова. Певний обсяг документів було віднайдено в Академічному видавництві «Наукова думка» та поміж неописаних матеріалів ІР. Серед надходжень, зокрема: документи А.Ю. Кримського, документи щодо наукової діяльності академіка, документи родичів, мемуари Ф.І. Лаврова, М. Дем'янчук-Гайдамаки, М.А. Кримського, І.Ю. Гречихина про життя та діяльність ученого, невідомі фотографії А.Ю. Кримського, документи Ю.С. Кримського, М.З. Левченка, О.С. Каштанової та М.А. Кримського¹⁰.

Також архівний фонд ІР поповнюється двома колекціями, сформованими з комплексу неописаних рукописних документів Інституту. Це – «Колекція документів з історії землеволодіння України і Росії XVI–XVIII ст.», утворена з документів, що стосуються прав власності на землю певних родин (наукове

¹⁰ Корчемна І.С., Зубкова Н.М. Особовий архів академіка А.Ю. Кримського в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історія формування та нові надходження 2013–2020 років // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 367–378. doi:<https://doi.org/10.15407/rksu.27.367>

описання Т.В. Міцан) та «Колекція документів київських монастирів XVI–XVIII ст.», яка включає оригінали актових документів Михайлівського Золотоверхого, Микільського Пустинного, Братського, Межигірського, Богословського, Вознесенського монастирів (наукове описання С.В. Сохань)¹¹.

Статистика комплектування ІР протягом 2001–2021 рр. свідчить: архівний фонд підрозділу поповнили **46** особових архівних фондів; **1** колекційний фонд установи; **2** колекції історичних документів; **1** зібрання інвентарних книг і каталогів, сформоване з рукописів, виявлених в ІР; **1** архівний фонд, укладений з діловодних документів установи; одиничні надходження приєднано до **40** особових та **8** колекційних фондів ІР¹².

Історико-культурна документальна спадщина, яка зберігається в ІР НБУВ, станом на 1 січня 2020 р. налічує 441 фонд (загальний обсяг складає майже півмільйона одиниць зберігання, точніше 492 733 од. зб. – 473 699 описаних та 19 034 неописаних). З них – 351 особовий архівний фонд та 90 фондів у вигляді колекцій та зібрань (439 фондів документів на паперовій основі, 1 фонд воскових фоноциліндрів (ф. 322), 1 фонд негативів на склі (ф. 399).

¹¹ *Сохань С.В.* Колекція документів з історії землеволодіння України і Росії [С. 227–229]; Колекція документів київських монастирів [С. 217–219] // *Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського* : путівник / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; ред. кол.: Л.А. Дубровіна (голова), Г.В. Боряк, Н.М. Зубкова (заст. голови) та ін. Київ : НБУВ, 2015. 300 с.

¹² *Корчемна І.С., Коваль Т.В.* Комплектування фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2001–2020) // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 498–502.

3.2.

Наукове опрацювання фондів ІР НБУВ у 2000–2021 роках

До складу рукописного фонду ІР НБУВ належать фонди, що пройшли наукове опрацювання й поставлені на облік у відповідності до архівних правил, що регулюються «Інструкцією з обліку рукописних матеріалів ІР НБУВ» на підставі нормативних документів згідно з Порядком державного обліку документів Національного архівного фонду України, затвердженим наказом Міністерства юстиції України від 27 вересня 2013 р. № 2045/5, та іншими документами.

Продовжуючи планову діяльність з виконання наукових тем, значення якої полягає в залученні до наукового обігу та інтенсифікації використання ресурсів унікальної рукописної спадщини України, співробітники ІР займаються описуванням рукописних фондів різного рівня – подокументного та поколекційного.

Отже, опрацьовано та поставлено на державний облік:

2001–2003 рр.

Особовий архів журналіста, редактора, письменника Павла Олександровича Богацького (1883–1962). Містить автографи листів фондоутворювача до сина Левка Павловича Богацького з Баварії до Австралії, список нових надходжень до бібліотеки, в якій він

працював, кореспонденцію генерального секретаря НТШ В. Кубійовича, Української Громади Нової Південної Валії в Сідней та ін. Архів описаний О.П. Степченко.

Особовий архів лікаря-психіатра, члена керівництва Українського інформаційного центру в Голландії, Американської психіатричної асоціації, Королівського коледжу психіатрів Великої Британії, Німецького товариства психіатрів та невропатологів, правозахисника і політв'язня Семена Фішелевича Глузмана (нар. 1946). Містить творчі матеріали та біографічні документи, великий масив листування та фотодокументів. Науково-технічне описування архіву виконане І.Д. Лисоченко, опис укладено Т.В. Міцан.

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи Олександра Федоровича Кістяківського (1833–1885), історика права, археографа, архівознавця, громадського діяча, професора кримінального права Університету св. Володимира, голови Київського юридичного товариства, члена Південно-Західного відділення Російського географічного товариства, Історичного товариства Нестора-літописця, засновника журналу «Основа».

Документи Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942), орієнталіста, славіста, історика української мови і літератури, дослідника фольклору, перекладача, письменника, одного з організаторів Української академії наук у Києві та її Неодмінного секретаря, академіка, голови Історично-філологічного відділу УАН, директора Інституту української мови, професора Київського університету, заслуженого діяча науки УРСР.

Документи Федора Зотиковича Коновалюка (1890–1984), українського художника, викладача малювання і креслення.

Документи Василя Васильовича Кислова (нар. 1943), історика машинної техніки та аерокосмічної науки, інженера-механіка, Президента Аерокосмічної академії України.

Документи Георгія Йосиповича Бурчинського (1908–1993), головного лікаря-терапевта Київського військового округу, завідуючого кафедрою Київського медичного інституту, професора, доктора медичних наук, заслуженого діяча науки України, лауреата Державної премії.

Документи Олександра Петровича Могилянського (1909 – р. см. невід.), літературознавця, секретаря Інституту російської літератури АН СРСР, наукового співробітника Інституту мови і мислення АН СРСР, головного бібліотекаря Державної публічної бібліотеки ім. М.Є. Салтикова-Щедріна.

Документи Шодуарів (1746–1919), баронів, землевласників, колекціонерів старожитностей, бібліофілів.

2004 р.

Особовий архів Іоанікія (Оникія) Олексійовича Малиновського (1868–1932), правознавця, академіка ВУАН, голови Комісії по вивченню звичаєвого права ВУАН. Містить наукові матеріали, лекції та програми до них, біографічні матеріали (щоденники, автобіографії, спогади) та листування. Архів описаний С.В. Сохань.

Особовий архів Василя Федоровича Овчинникова (1907–1978), українського живописця, заслуженого діяча мистецтва. Містить творчі спогади, ілюстративні матеріали, фоторепродукції з серії картин, фотографії та документи про фондоутворювача. Архів описаний І.В. Клименко.

Особовий архів Луки Сергійовича Голобородька (1916–1944), учасника Другої світової війни, командира взводу 96-ї Гомельської ордену Суворова Червонопрапорної дивізії, вчителя математики. Містить біографічні матеріали, спогади про фондоутворювача, листування, фотографії. Архів описала М.Л. Скирта, донька фондоутворювача, опис складений О.П. Бодак.

Особовий архів Анастасії Григорівни Адаменко (1914–1989), археографа, головного бібліотекаря відділу рукописів, завідуючої

спецфондом ЦНБ АН УРСР. Містить біографічні матеріали, документи службової та громадської діяльності, листування. Архів описаний О.П. Бодак.

Особовий архів Павла Яковича Дункана (1879 – [не раніше 1939]), поручика Російської імператорської армії та флоту, учасника російсько-японської війни 1904–1905 рр., у 1922 р. емігрував до Сполучних Штатів Америки. Містить архівні документи української еміграції пореволюційної доби: біографічні, службові та громадської діяльності, листування, фотографії та образотворчі документи, документи інших осіб, репрезентовані листом П. Скоропадського до Президента Сполучених Штатів Америки, документами Товариства офіцерів російської армії і флоту у США, Російського імператорського дому. Архів описаний Т.В. Міцан.

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942).

Документи Івана Васильовича Лучицького (1845–1918), історика, громадського діяча, члена-кореспондента Петербурзької академії наук, депутата III Державної Думи від Центрального і Київського комітетів партії кадетів.

2005 р.

Особовий архів Андрія Юліановича Вияснівського (1898–1970), професора, доктора медичних наук, лікаря-психіатра, переданий до Інституту рукопису НБУВ його сином, О.А. Вияснівським. Містить біографічні, наукові та творчі матеріали (тези виступів, матеріали докторської дисертації «Пеллагра и психозы пеллагры» та монографії «Эрготизм», статті «Душевнобольные и психиатрическая помощь в Чечне» та ін.), листування, фотографії, матеріали інших осіб. Науково-технічна обробка фонду виконана В.Г. Врублевським, опис укладений О.В. Зосімовою.

Особовий архів Якова Омеляновича Риженка (1892–1974), мистецтвознавця, колекціонера давніх картин, килимів та інших

речей, організатора Пролетарського музею Полтавщини. Документи фонду систематизовані за усталеною в науковому описуванні особових архівних фондів схемою: біографічні, наукові та творчі матеріали, зокрема «Очерк кустарных промыслов и ремёсел Курской области», «Библиографический список главнейших источников по кустарным промыслам и ремёслам Курской области»; матеріали службової та громадської діяльності, листування, книги з дарчими написами, образотворчі та фотоматеріали, матеріали родини. Архів описаний Т.В. Міцан.

Особовий архів Федора Павловича Шевченка (1914–1995), українського історика, археографа, архівознавця, джерелознавця, члена-кореспондента АН УРСР, переданий його дружиною. Містить наукові та творчі матеріали вченого, зокрема кандидатську дисертацію «Російські воєводи на Україні (Нариси взаємовідносин України з Росією у другій половині XVII ст.)» з доповненнями та виправленнями автора, монографію «Політичні та економічні зв'язки України з Росією в середині XVII ст.», текст виступу на захисті докторської дисертації, статті: «Краткий обзор документов по истории Северной Буковины XIV–XV ст. в новейшей румынской публикации» (1957), доповіді на V Міжнародному з'їзді славістів: «Роль Києва в міжслов'янських зв'язках у XVII–XVIII ст.» (1963) та на конференції у Вінниці «Зв'язок історичного краєзнавства зі спеціальними історичними дисциплінами» (1982), підготовчі матеріали, рецензії, бібліографію наукового доробку, рецензії на праці Ф.П. Шевченка, документи службової, громадської та викладацької діяльності, біографічні матеріали, службові та приватні листування, документи родичів, фотографії, матеріали щодо «Українського історичного журналу», матеріали з дарчими написами, матеріали різних осіб. Архів описаний І.С. Корчемною та О.М. Костюченко.

Особовий архів Петра Михайловича Шморгуна (1921–1997), педагога, доктора історичних наук, професора, заслуженого дія-

ча науки, фахівця з історії України початку ХХ ст., автора понад 500 наукових праць. Містить біографічні, наукові і творчі матеріали, листування з науковцями з різних республік СРСР та із зарубіжжя, фотоматеріали, матеріали про фондоутворювача та інших осіб. Архів описаний Т.В. Міцан.

Архівний фонд Георгія Васильовича Малакова (1928–1979), українського графіка, майстра станкової та книжкової графіки, екслібриса, заслуженого художника України. Містить біографічні документи, приватне та офіційне листування (серед адресатів – бюро секції графіки Союзу художників України, директор Науково-дослідного інституту теорії та історії образотворчого мистецтва А. Лебедев, редакція журналу «Піонерія», серед кореспондентів – видавництво дитячої літератури «Веселка», Міністерство культури СРСР, журі Міжнародної виставки «Шедеври європейського екслібриса ХХ века», Московський клуб екслібрисистів), господарчо-майнові матеріали, матеріали про фондоутворювача та матеріали інших осіб. Значну частину фонду становлять документи батька фондоутворювача – українського драматурга Василя Федоровича Малакова, репрезентовані творчими матеріалами (п'єси, кіносценарій, оповідання), листуванням, рецензіями та відгуками на творчість В.Ф. Малакова, театральними афішами. Архів описаний І.В. Клименко.

Особовий архів митрополита Іларіона (Огієнка Івана Івановича) (1882–1972), державного, громадського і церковного діяча, мовознавця та книгознавця, історика Церкви, першоієрарха Української греко-православної церкви в Канаді. Містить наукові та творчі праці, а саме тези проповідей; послання різдвяні та пасхальні, звернення та настанови до духовенства; матеріали службової діяльності – грамоти про рукопокладення, програми та плани церковних конференцій, список духовенства УГПЦ; листування фондоутворювача; матеріали інших осіб, зокрема газетні ви-

різки зі статтями Б. Романенчука тощо. Переважна більшість документів митрополита Іларіона зберігається в архіві Консисторії УПЦ в Канаді. Науково-технічне опрацювання виконане І.Д. Лисоченко, опис складений В.Е. Лось.

Особовий архів Володимира Костянтиновича Піскорського (1867–1910), історика-іспанолога, фахівця з історії середньовічних Італії, Іспанії, Португалії, члена-кореспондента Барселонської королівської академії наук і мистецтв, професора Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька та Казанського університету. Містить творчі праці – вірш «Поэт! Твоим величьем пораженный...», біографічні матеріали (візитні картки В.К. Піскорського, некролог), щоденникові нотатки «История моего профессорства в Нежине», спогади «Заграничные воспоминания», господарчо-майнові документи, газетні вирізки, книги з дарчими написами, фотоматеріали, матеріали родини. Архів описаний І.В. Клименко.

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи Дмитра Олександровича Граве (1863–1939), математика, викладача, Голови Комісії прикладної математики АН УРСР, доктора чистої математики, професора, директора Інституту математики АН УРСР, члена-кореспондента Російської академії наук, члена Наукового товариства імені Шевченка, організатора алгебраїчної школи в Києві.

Документи Євгена Олександровича Ківлицького (1861–1921), історика, літератора, видавця, педагога, бібліографа, бібліотекознавця, голови Ради бібліотекарів, завідуючого Всенародною бібліотекою України, редактора журналу «Киевская старина».

2006 р.

Особовий архів Віри Феодосіївни Расенко (1922–1990), актриси, заслуженого працівника культури. Містить біографічні

матеріали, документи господарчо-майнового та побутового характеру, листування, документи про фондоутворювача, фотографії та документи родичів. Наукове описування архіву виконано Т.В. Міцан, редагування опису – О.М. Цицюрюю.

Особовий архів Володимира Михайловича Лелюха (нар. 1936), лікаря, поета-аматора, дисидента часів СРСР, автора 35 опублікованих наукових праць з медицини, заарештованого КДБ у 1962 р. за звинуваченням в антирадянській пропаганді як члена конспіративної української організації «Дніпро», у 1963 р. звільнений за відсутністю доказів та реабілітований у 1994 р. Містить біографічні, наукові та творчі документи, листування та документи громадської діяльності. Архів описаний Т.В. Міцан.

Зібрання матеріальних (інвентарних) книг та каталогів бібліотек установ і приватних осіб [XVIII ст.]–[1947 р.], сформоване шляхом об'єднання розрізнених документів, які надходили до відділу рукописів у період 1920–1930-х років і нині є вагомим інформаційним джерелом з історії формування та долі бібліотек і книжкових зібрань, зокрема Київської першої гімназії, Колегії Павла Галагана, Київської духовної академії та інших установ. Архів описаний І.В. Клименко.

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи до родинного фонду Грінченків (1863–1928), українських діячів-просвітників.

Документи Володимира Степановича Іконникова (1841–1923), історика, джерелознавця, академіка, одного із засновників та голови Історичного товариства Нестора-літописця, голови Комісії для розбору давніх актів.

Документи Максима Тадейовича Рильського (1895–1964), українського поета, перекладача, публіциста, літературознавця, мовознавця, фольклориста, Голови Спілки письменників України,

директора Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР, академіка.

Документи Павла Миколайовича Попова (1890–1971), літературознавця, мистецтвознавця, фольклориста, славіста, книгознавця, мовознавця, керівника відділу рукописів ВБУ при УАН, доктора філологічних наук, члена-кореспондента АН УРСР, члена Спілки письменників України.

Документи до: комплексного фонду «Листування»; Архіву і колекції документів XVI–XX ст. Української академії наук – Всеукраїнської Академії наук (1918–1933); Колекції рукописів 1544–1940 рр. Всеукраїнського історичного музею імені Т.Г. Шевченка (1899–1935); Колекції рукописів з історії літератури 1763–1985 рр.; Колекції архівних документів кін. XIX ст. – 30-х рр. XX ст. Всеукраїнського центрального кооперативного музею (1923–1935); Колекції дисертацій студентів Київської духовної академії 1829–1917 рр.

2007 р.

Одиничними документами поповнилися: комплексний фонд «Листування»; особові архівні фонди Георгія Феодосійовича Вороного (1868–1908); Пилипа Омеляновича Козицького (1893–1960), композитора, педагога, музикознавця, громадського діяча; Дмитра Івановича Богдашевського (1861– [не раніше 1927]), церковного діяча, теолога.

2008 р.

Особовий архів Михайла Юліановича Брайчевського (1924–2001), історика, археолога, доктора історичних наук, заслуженого діяча науки і техніки, лауреата премії Антоновичів, професора Києво-Могилянської академії. Містить наукові й творчі матеріали, зокрема монографії «Коли і як виник Київ», «Історія України», «Культура Русі XII–XIII ст.» та ін.; балади, поеми, статті, нариси, лекції, проспекти, доповіді. Біографічні документи й документи службової та громадської діяльності репрезентовані дипломами,

атестатами, посвідченнями, матеріалами про реконструкцію Червоної площі, про створення історико-археологічного комплексу «Стародавній Київ» та музею-заповідника «Києво-Могилянська академія» тощо. Архів описаний О.П. Степченко, О.П. Бодак.

2010 р.

Особовий архів Гелія (Євгена) Івановича Снегірьова (1927–1978), письменника, кінорежисера, кіносценариста, журналіста, радянського дисидента. У процесі науково-технічного опрацювання фонду виділено такі основні групи документів: біографічні та творчі матеріали (оповідання, новели, статті, нариси, повісті, монологи), робочі нотатки до оповідань та повістей, відгуки на праці фондоутворювача, листування, господарчо-майнові матеріали, протоколи обшуків Г.І. Снегірьова та його помешкання, записки з лікарні, фотоматеріали, матеріали інших осіб. Архів описаний Л.С. Щербою.

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи до родового фонду Коропчевських (1741–1879), поміщиків, землевласників, царських чиновників з козацького старшинського роду.

Документи до особового фонду Петра Януарійовича Стебницького (1862–1923), українського громадсько-політичного та державного діяча, ученого, письменника та публіциста, редактора та видавця.

Документи до особового фонду Сергія Івановича Масло-ва (1880–1957), книгознавця, літературознавця, педагога, доктора філологічних наук, члена Історичного товариства Нестора-літописця, члена-кореспондента АН УРСР.

Документи до особового фонду Павла Миколайовича Попова (1890–1971).

2011 р.

Особовий архів Володимира Львовича Симиренка (1891–1938), вченого-помолога, селекціонера, генетика, теоретика і практика садівництва, отриманий від доньки фондоутворювача Т.В. Симиренко-Торп. Містить копію рукопису «Часткове сортознавство плодових рослин» з правками, документи службової діяльності, зокрема службове листування щодо закупівлі та постачання продовольчих і канцелярських товарів на фронт, документи про фондоутворювача. Архів описаний Л.С. Щербою.

Особовий архів Степана Андрійовича Крижанівського (1911–2002), українського літературознавця, поета, перекладача. Матеріали архіву структуровані за такими групами: біографічні документи, літературні твори, підготовчі матеріали до наукових і творчих праць, бібліографія, документи громадської діяльності, офіційне та приватне листування, фотодокументи, колекція фронтових газет, документи інших осіб. Архів описаний С.Г. Даневичем.

2012 р.

Архів Українського Вільного Університету в Мюнхені. Містить документи з історії УВУ, документи адміністративної діяльності та ювілейні матеріали, присвячені УВУ та 1000-літтю хрещення Русі-України, матеріали конференцій, зокрема про заходи до 250-літнього ювілею від дня народження Г. Сковороди, документи, які відображають навчальний процес, зокрема діяльність викладачів УВУ, листування, документи українських громадських установ та студентських організацій тощо. Архів описаний І.С. Корчемною.

Особовий архів Петра Логвиновича Варгатюка (1919–2000), педагога, доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника Вищої школи. У процесі науково-технічного опрацювання фонду виділено такі групи документів: біографічні, наукові, документи інших осіб, листування. Містить дослідження з

історії України початку ХХ ст., головно стосовно революційного руху та більшовицьких організацій дожовтневого періоду. Архів описаний О.С. Боляк.

Особовий архів Миколи Костянтиновича Холодного (1939–2006), поета, літературознавця, публіциста, знакової постаті у правозахисному русі 60–80-х років ХХ ст. Містить біографічні документи, зокрема довідку зі слідчого ізолятора КДБ при РМ УРСР, видану М.К. Холодному про його перебування в місцях позбавлення волі з 20 лютого 1972 р. до 6 липня 1972 р., та описання життя і творчості фондоутворювача, наукові та творчі матеріали, приватне та офіційне листування, фотографії. Архів описаний М.Л. Скіртою.

2013 р.

Особовий архів Таміли Олексіївни Терещенко (1917–1995), літературознавця, письменника, журналіста. Містить біографічні документи, неопубліковані творчі матеріали: повісті, оповідання, вірші, п'єси, кіносценарії, інсценізації повістей та романів, статті, тези доповідей та лекції, спогади про письменників, виписки, а також офіційне, приватне та родинне листування, документи з дарчими написами, фотографії, матеріали про фондоутворювача, документи родичів та інших осіб. Науково-технічне описання виконане О.М. Цицурою та М.А. Філіпович, опис укладено М.А. Філіпович.

Особовий архів Олексія Федотовича Коломійця (1919–1994), письменника та драматурга, автора понад двадцяти п'єс, соціально-побутових і психологічних та історичних драм, нарисів, оповідань, члена Спілки письменників України. Містить біографічні документи, творчі матеріали, документи про фондоутворювача, листування, фотографії. Науково-технічне опрацювання фонду виконано В.Г. Врублевським, М.Л. Скіртою, О.П. Бодак, М.А. Філіпович, опис укладено М.А. Філіпович.

2014 р.

Особовий архів Івана Антоновича Цюпи (1911–2004), письменника, публіциста. Містить біографічні документи, творчі матеріали – вірші, повісті, новели, літературний кіносценарій, драми; рецензії, відгуки, висновки на праці фондоутворювача; офіційне, приватне та родинне листування; документи службової діяльності, фотодокументи. Архів описаний Л.С. Щербою.

Особовий архів Івана Демидовича Золотоверхого (1905–1978), історика культури, бібліотекознавця, у 1948–1951 рр. директора Державної публічної бібліотеки АН УРСР (нині – Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського). Містить документи біографічного характеру, автографи та авторизований машинопис наукових і творчих праць автора (монографії, статті, доповіді, виступи на радіо, матеріали до докторської дисертації, анотації, рецензії фондоутворювача; лекції), рецензії на праці І.Д. Золотоверхого, офіційне та приватне листування, окремі відбитки праць фондоутворювача, матеріали інших осіб. Архів описаний Л.В. Гарбар.

Особовий архів Юрія Овксентійовича Корчака-Чепурківського (1896–1967), демографа, статистика. Містить біографічні документи, фотографії, листування (серед адресатів – М.С. Хрущов, П.Г. Тичина та ін.). Науково-технічне опрацювання фонду та опис виконані І.Д. Лисоченко, О.С. Боляк і Т.В. Герасімовою.

Родинний архів Андрія Олександровича Білецького (1911–1995) та Тетяни Миколаївни Чернишової (1927–1993), філологів, мовознавців. Сформований із документальних матеріалів подружжя А.О. Білецького та Т.М. Чернишової, складається з декількох окремих частин. До першої частини належать документи А.О. Білецького: біографічні документи, документи наукової діяльності (кандидатська та докторська дисертації, розділи до праць,

статті, тези доповідей, передмови, анотації, відзиви, рецензії, замітки, лекції із загального мовознавства, підготовчі матеріали з діалектології, епіграфіки, етимології, історії, літературознавства, мовознавства, термінології та ін.), документи педагогічної діяльності та підготовчі матеріали до них, творчі матеріали (проза, переклади), публічні виступи, доповіді, екскурсії, некрологи, списки праць, праці у співавторстві, матеріали про службову, професійну, громадську діяльність, офіційне та приватне листування, матеріали господарчо-майнового та побутового характеру. Другу частину становлять документи Т.М. Чернишової: біографічні, наукової діяльності (кандидатська дисертація, монографія, статті, тези, передмови, анотації, відзиви, рецензії, підготовчі матеріали до наукової діяльності – начерки, нотатки, матеріали з діалектологічних, лексикографічних та фольклорних досліджень), документи педагогічної діяльності та підготовчі матеріали до них, творчі праці, матеріали службової та громадської діяльності, офіційне та приватне листування, матеріали господарчо-майнового та побутового характеру. Окрім того, у фонді є матеріали про фондоутворювачів, з дарчими написами, фотографії, матеріали колекцій, родичів та листування і матеріали інших осіб. Наукове опрацювання фонду і опис виконані В.Е. Лось (первинна систематизація), Є.К. Чернухіним (іншомовні матеріали та ідентифікація почерків), О.М. Купченком-Гринчуком, Т.С. Горбачем (науково-технічне опрацювання, складання описів та покажчиків).

Особовий архів Євгенії Володимирівни Корольової (1905–1997), історика авіації, інженера, літератора, інструктора оборонної промисловості Красноярського крайкому ВКП(б), консультанта сектору місцевої промисловості Управління справами Ради Міністрів УРСР, члена ініціативної групи з організації секції історії авіації і космонавтики Українського відділення Радянського національного об'єднання істориків природознавства та техніки

при Президії АН УРСР та її вченого секретаря. Містить документальні повісті та нариси, статті, доповіді, біографічні матеріали та матеріали громадської діяльності, листування, фотографії. Архів описаний Т.І. Воронковою, О.А. Івановою, Т.Г. Маєр, О.М. Гальченко, І.Ю. Куліш.

Особовий архів Дмитра Михайловича Косарика-Коваленка (1904–1992), письменника, літературознавця. Містить біографічні, наукові та творчі матеріали, спогади про О. Довженка, П. Тичину, С. Васильченка, офіційне та приватне листування, фотографії, матеріали з дарчими написами та матеріали інших осіб. Архів описаний О.С. Боляк, В.Г. Врублевським, О.П. Шевчук, В.О. Приладишевою, М.Л. Скіртою, Т.В. Герасімовою.

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи Олександра Адріановича Назаревського (1887–1977), літературознавця, бібліографа, педагога, професора Київського університету, наукового співробітника відділу рукописів ВБУ, члена Історичного товариства Нестора-літописця та Товариства любителів стародавньої писемності.

2015 р.

Особовий архів Федора Захаровича Шимченка (1922–1989), бібліотекознавця, книгознавця, заступника директора з наукової роботи та організації бібліотечно-бібліографічного обслуговування ЦНБ АН УРСР, заслуженого працівника культури УРСР. Містить біографічні документи, документи наукової та службової діяльності, листування, фотографії. Архів описаний І.С. Корчемною.

Особовий архів Омеляна Дмитровича Розумієнка (1905–1980), письменника, поета, редактора Держвидаву «ЛіМ», голови Правління Харківського обллітфонду (1937). Містить біографічні та творчі матеріали (повісті, оповідання, новели, етюди, вірші, зокрема «У лютому 1918 року», «Місто героїв. Епізоди з оборони

Луганська», «Від усього серця», «Соколи»), листування, документи службової діяльності, фотографії, документи родичів. Архів описаний І.С. Корчемною.

Особовий архів Миколи Порфировича Рудька (1925–1973), історика, педагога. Містить документи, пов'язані з вивченням фондоутворювачем постаті С.А. Подолінського, вченого, мислителя, основоположника соціальної гігієни в Україні, пропагандиста марксистського вчення, а також листування фондоутворювача. Архів описаний О.П. Шевчук.

Особовий архів Миколи Архиповича Шудрі (1935–2012), журналіста, сценариста, члена трьох творчих національних спілок – журналістів, письменників та кінематографістів, лауреата Державної премії України імені Тараса Шевченка за кіносценарії до повнометражних художньо-документальних фільмів про Григорія Сковороду «Відкрий себе» (1972) і Тараса Шевченка «Тарас» (1989), премії Спілки журналістів «Золоте перо» за серію репортажів із Чорнобиля. Сформований з документальних матеріалів, переданих безпосередньо фондоутворювачем та його дружиною К.С. Шудрею. Містить наукові та творчі матеріали (статті, нариси, есе, повісті, оповідання, розвідки, віршовані та драматичні твори, переклади, інтерв'ю, записи спогадів та бесід, підготовлені публікації, укладені збірники, літературні та режисерські сценарії і матеріали до них), рецензії та відгуки на праці інших осіб, робочі та підготовчі матеріали, проспекти та заявки на літературні твори, переліки публікацій, статей та перекладів, рецензії та відгуки на праці фондоутворювача, біографічні матеріали та матеріали про службову, професійну і громадську діяльність, офіційне та приватне листування, матеріали та листування інших осіб, фотографії, образотворчі матеріали, документи з дарчими написами. Архів описаний Т.І. Воронковою, І.С. Корчемною, С.О. Булатовою, Т.В. Герасімовою.

2016 р.

Особовий архів Бориса Степановича Бутника-Сіверського (1901–1983), мистецтвознавця та етнографа. У процесі науково-технічного опрацювання архіву виділено такі основні групи документів: біографічні документи, документи з наукової діяльності, серед яких праці з історії українського плаката ХХ ст. та з історії українського образотворчого мистецтва; листування (серед адресатів – М.П. Бажан, В.І. Свенцицька, С.Й. Сидорович, Л.М. Суха, О.Л. Кульчицька, А.К. Лебедев, П.М. Жолтовський, Я.П. Запаско та ін.), документи господарчо-майнового та побутового характеру, з дарчими написами, образотворчі документи, аркушеві образотворчі видання, листівки, плакати, художні репродукції, фотодокументи, документи інших осіб, каталоги виставок, колекційні матеріали. Опис архіву виконаний І.В. Клименко.

Одиничні документи приєднані до архіву Федора Івановича Титова (1864–1935), історика Церкви, археографа, книгознавця.

2017 р.

Особовий архів Сергія Олександровича Висоцького (1923–1998), історика, археолога, мистецтвознавця, дослідника кирилических графіті XI–XVII ст. Містить біографічні документи; документи з наукової діяльності, що переважно складаються з праць ученого з історії киеворуських графіті X–XII ст.; документи службової і громадської діяльності; листування; документи з дарчими написами; фотографії; матеріали інших осіб. Архів описаний І.В. Клименко.

Особовий архів Ольги Іванівни Сорокіної (1902–1988), педагога, дослідниці декабристського руху. Містить матеріали ілюстративного характеру з життя, діяльності, генеалогії декабристів та їхніх родин, листування фондоутворювача з нащадками декабристів. Архів опрацьований С.Г. Даневичем та Т.В. Герасімовою (первинний розбір), В.В. Горєвою (атрибуція та

систематизація портретів декабристів), С.В. Сохань (укладання опису та довідкового апарату).

Одиничними документами поповнився фонд Володимира Федоровича Лазурського (1869–1947), літературознавця, філолога, професора Новоросійського університету, професора Одеського інституту народної освіти, викладача Одеських Вищих жіночих курсів.

2018 р.

Особовий архів Сергія Захаровича Заремби (1947–2003), історика, краєзнавця, пам'яткознавця. У процесі науково-технічного описування виділено такі блоки: біографічні документи, документи наукової діяльності (дисертаційні дослідження на здобуття наукових ступенів кандидата і доктора історичних наук, монографії, підручники та посібники, наукові статті, анотації, відзиви та рецензії), документи педагогічної діяльності, творчі матеріали, публічні виступи та доповіді, праці у співавторстві, документи службової, професійної та громадської діяльності, листування, документи з дарчими написами, фотодокументи, колекції, документи про фондоутворювача, документи родичів, листування і матеріали інших осіб. Архів описаний Т.С. Горбачем.

Родинний фонд Гориновичів (1898 р.– XXI ст.), педагогів, краєзнавців. Містить біографічні документи, документи службової та професійної діяльності, фінансово-господарчі документи; творчі й колекційні документи, приватне листування, фотодокументи, документи родичів, колекційні матеріали, документи інших осіб. Архів описаний Є.К. Чернухіним.

Одиничними документами поповнені особові архіви Надії Віталіївни Суровцевої-Олицької (1896–1985) та Олександра Олександровича Вермишева (1879–1919), а також родовий фонд баронів Шодуарів (1746–1919).

2019 р.

Особовий архів Юрія Олексійовича Меженка (1892–1969), бібліотекознавця, літературознавця, бібліографа. Містить документи біографічного характеру, наукової та творчої діяльності та матеріали до них, присвячені бібліотекознавству, бібліографознавству, шевченкознавству, історії українського театру; документи службової, громадської діяльності, побутового та майновогосподарчого характеру; листування; документи про фондоутворювача та увічнення його пам'яті; документи та листування інших осіб; фотодокументи; колекції документів, зібрані фондоутворювачем. Архів описаний Л.В. Гарбар.

Особовий архів Олени Михайлівни Апанович (1919–2000), історика, архівіста, громадського діяча, письменниці, автора наукових та науково-популярних праць з історії українського козацтва, книгознавства, джерелознавства, історії науки, дослідниці життя та діяльності В.І. Вернадського. Містить біографічні, наукові та творчі документи, документи службової та громадської діяльності, листування, фотодокументи, документи інших осіб. Архів описаний О.П. Степченко, О.П. Бодак, Л.С. Щербою, Т.В. Герасімовою.

Особовий архів Віктора Степановича Косенка (1896–1938), композитора, піаніста, педагога. Сформований з архівних матеріалів та експонатів громадського Меморіального кабінету-музею В.С. Косенка, зібраних удовою композитора А.В. Канеп-Косенко та переданих до ІР Р.Е. Канеп, дочкою. Містить творчі документи фондоутворювача – нотні та ненотні рукописи; рецензії В.С. Косенка та радіопередачі за його участі; документи з редагування та видання творчої спадщини; рецензії на твори фондоутворювача; біографічні документи; документи про увічнення пам'яті композитора; документи службової діяльності; господарчопобутові документи; родинне та приватне листування; документи

меморіального кабінету-музею В.С. Косенка, Житомирського музичного училища імені В.С. Косенка, дитячої музичної школи імені В.С. Косенка № 3 у м. Києві; газетні та журнальні вирізки, присвячені творчості фондоутворювача; документи А.В. Канеп-Косенко та Р.Е. Канеп. Архів описаний В.В. Горєвою (первинна систематизація) та О.А. Івановою (систематизація, науково-технічне опрацювання, опис та іменний покажчик).

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи до особового архівного фонду митрополита Іларіона (Огієнка Івана Івановича) (1882–1972).

Документи до Колекції історичних документів (1374–1920), зокрема: оригінали архівних документів – настільна грамота російського царя Петра I преосвященному Іоасафу Кроковському з підтвердженням поставлення його на Київську митрополію 1708 р.; універсал гетьмана Данила Апостола знатному бунчуковому товаришу Івану Ломиковському на села Шахворостівка, Ярмаки, Милюшки 1729 р.; привілей імператриці Марії Терезії про надання герба Теодору Лазаровичу фон Адлерсфон 1778 р.

2020 р.

Особовий архів Олени Станіславівни Компан (1916–1986), історика, дослідниці історії пізнього Середньовіччя та часів раннього модерну. Містить документи наукової діяльності, зокрема праці з історії українських міст і міщанства XVII – поч. XVIII ст., про вплив визвольної війни українського народу 1648–1656 рр. на розвиток антифеодального руху в Польщі, участь міського населення у визвольній війні українського народу 1648–1656 рр., підготовчі матеріали до них; рецензії, відгуки на праці фондоутворювача; документи службової діяльності; з дарчими написами; листування; фотодокументи; комплекс документів чоловіка І.Ю. Сенченка; документи інших осіб. Архів описаний І.В. Клименко та М.А. Філіпович.

Одиничними надходженнями доповнено особовий архівний фонд Наталії Дмитрівни Полонської-Василенко (1884–1973), історика, археолога.

2021 р.

Особовий архів Петра Йосиповича Панча (Панченка) (1891–1978), українського письменника. Містить біографічні, творчі, службові матеріали, документи громадсько-політичної діяльності, приватне та офіційне листування, документи господарчо-майнового та побутового характеру; документи з дарчими написами; образотворчі документи; фотографії; документи родичів та інших осіб. Серед творчих матеріалів – повісті «Син Таращанського полку», «Чорний хрест», «Реванш»; оповідання «Бегемот», «Розмова не по літах», «Чорний монах»; новели «Струнко», «Голодний рік», «Полонений»; нариси «Барахло», «Рідна земля»; п'єси «Після дзвінка», «Обшук», «Голубі ешелони»; казки «Зайці», «Пастух і хазяїн», «Вогник»; вірші «Жнива», «Крізь бурю й сніг», «Розмова з Гітлером» та ін. Архів описаний Т.В. Міцан.

Особовий архів Олеся (Олександра Терентійовича) Гончара (1918–1995), українського письменника, громадського діяча. Містить творчі документи, зокрема повісті «Микита Братусь» та «Бригантина», авторизований переклад повісті «Далекі вогнища»; творчі матеріали до роману «Подорож до Мадонни» («Твоя зоря»), машинопис з авторською правкою роману «Циклон», робочі матеріали до романів «Собор», «Тронка», «Людина і зброя»; оповідання «Летять усміхнені птиці», «Під далекими соснами», «Геній в обмотках»; статті про письменників Ю. Яновського, М. Шолохова, Т. Шевченка, М. Бажана, І. Котляревського, Л. Толстого, П. Тичину; сценарій твору «Партизанська іскра»; кіносценарій «За мить щастя» з правками автора; літературно-критичні статті; виступи; етюди «Про наше письменство»; біографічні документи;

документи службової діяльності; листування; документи про увічнення та вшанування пам'яті; образотворчі документи; документи з дарчими написами; документи інших осіб; колекцію газетних вирізок, що відображає публічний аспект творчості та діяльності Гончара. Значну частину матеріалів становлять газетні вирізки, зібрані О. Гончаром та його дружиною. Архів описаний М.Л. Скиртою, С.О. Муссель-Драгомирецькою, О.О. Васильєвою, О.А. Скрипкою (науково-технічний опис), Г.Ю. Калініч (редагування, упорядкування, систематизація, передмова).

Одиничні надходження до архівів, уже поставлених на державний облік:

Документи до особового архівного фонду Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942), орієнталіста, славіста, історика української мови і літератури.

Документи до родинного фонду Андрія Олександровича Білецького (1911–1995) та Тетяни Миколаївни Чернишової (1927–1993), філологів, мовознавців.

Отже, співробітниками Інституту рукопису за 20 років систематизовано, описано та поставлено на державний облік: 53 фонди (54 описи), з них 44 особових фонди (52 911 од. зб.) та 9 колекційних фондів (1 370 од. зб.), – разом 54 281 од. зб. Новими надходженнями доповнені 64 фонди, з них 33 особових та 31 колекційний, – разом 1 464 од. зб. Відповідно загальний доробок за 2000–2021 рр. становить 55 745 од. зб.¹³

¹³ Корчемна І.С., Коваль Т.В. Комплектування фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (2001–2020) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 498–502.

3.3.

Особові архівні фонди як джерело історико- культурних досліджень. Електронний ресурс «Рукописний фонд: особові архівні фонди»

У 2000–2021 рр. в ІР здійснювалися різнобічні дослідження складу та змісту унікальних особових архівних фондів ІР НБУВ, укладався широкий спектр наукових та науково-довідкових видань, виконувалась археографічна підготовка документів до публікації, створювалися електронні ресурси як чинники формування нового знання про історичне минуле.

Участь ІР у виконанні науково-дослідної тематики НАН України, що відбувається на конкурсній основі, супроводжується публікацією статей, оглядів, наукових каталогів, покажчиків та довідників по фондах, якими інформаційний потенціал документального складу Інституту активно залучається до широкого наукового та громадського обігу.

Науково-довідкові видання ІР є багатоаспектною джерельною основою досліджень з історії та культури України. Актуальність цього напряму діяльності підрозділу визначається нагальністю розкриття фондів після багатьох років відсутності зведених

публікацій інформації про склад і зміст ретроспективних фондів ІР, зокрема тієї частини, що була отримана на зберігання до 90-х років ХХ ст. Ця робота фахівців у галузі камеральної археографії є найбільш складною, адже історія походження та надходження цих фондів, як правило, документально не зафіксована і, відповідно, вимагає складної наукової реконструкції.

Але й ті архівні фонди, які приймалися на зберігання впродовж останніх 20-ти років, також потребують проведення значної роботи з експертизи наукової цінності документів, зокрема з тих особових архівів, які надходять уже після смерті фондоутворювача. Експертиза наукової цінності є першим кроком у такій складній ділянці роботи ІР, як забезпечення «шляху документа» – процесу від комплектування, наукового описування, обліку, передання на зберігання до використання документа.

Загалом, слід зазначити, що особові архівні фонди – це складний об'єкт археографії та джерелознавства. Власне масив описаних особових фондів є цілісною інформаційною системою, що складається з організаційно-впорядкованої сукупності архівних фондів, колекцій, документів, створюваних і використовуваних науково-інформаційних технологій, довідкового апарату. Характерна особливість діяльності ІР полягає в комплектуванні та постійному поповненні фондами особового походження та історичними документальними колекціями, які потребують наукового опрацювання за певними правилами, а історичні колекції, зокрема створені штучно, вимагають ще й ґрунтовних розвідок стосовно історії, що має знайти відбиття в історичній довідці та в окремому подокументному описі.

Прийняті в 1980-х роках основні правила та критерії в галузі комплектування, експертизи та обліку рукописних матеріалів у загальних рисах залишаються актуальними й донині, хоча їхній зміст і зазнав деяких змін у відповідності до нових умов незалежного розвитку України.

Розвій нових концепцій стосовно форми та змісту науково-інформаційних видань репрезентується через створення довідників як по особових архівних фондах, так і за тематичними групами документів або колекціями наукових установ, організацій, товариств. Поглиблюється їхнє наукове археографічне описування з орієнтуванням на можливості розширення кола користувачів інформації через відмову від стандартних каталогів та покажчиків винятково пошукового характеру. Набуває розвитку наукова складова довідкових видань, якою передбачається дослідження життя та діяльності фондоутворювача і його родини, створення ґрунтовних біографічних та історичних передмов на основі джерелознавчого вивчення документів із залученням якнайповнішої джерельної бази з інших архівів та з наукових публікацій. Видання супроводжуються фаховими коментарями, розлогим науковим апаратом та бібліографічною складовою. Дані науково-довідкові студії мають власну специфіку, адже, хоча методичні рекомендації й окреслюють загальні принципи описування, проте за науковий рівень та точність, достовірність та необхідну глибину відповідає археограф, покликаний виконувати свою роботу згідно з «принципом необхідності і достатності інформації».

Науково-довідкові видання мають коротко, проте змістовно розкрити всі аспекти складу і змісту фонду, що описується. Принципи «згортання інформації», які характеризують науково-пошуковий апарат бібліотек, не можуть бути використані автоматично щодо рукописних документів. Наукова робота з описування фондів є досить складною та відповідальною, – архіви, як і люди, не схожі між собою, отож щоразу необхідне глибоке вивчення історії архіву та його засновника для проведення кваліфікованого наукового опису та систематизації документів.

Науково-довідкові видання, опубліковані за період 2000–2021 рр., зокрема путівники «Особові архівні фонди Інституту

рукопису НБУВ»¹⁴ і «Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»¹⁵, стали студіями нового типу – першими в Україні, що розкривають склад і зміст книжкової та архівної спадщини видатних персоналій та колекцій різних установ.

Складність підготовки путівника «Особові архівні фонди Інституту рукопису НБУВ» полягає в необхідності розроблення нової структури описової статті, що змогла б розкрити архівну спадщину різних фондоутворювачів, незалежно від їхнього статусу, фаху, наукової спеціалізації, життя та діяльності й характеру документів. Існуючі до цього в архівній системі довідники та путівники спиралися на спрощену схему наукового опису. Загальна схема описування та представлення в довідкових виданнях архівів різного походження розроблена ще в 90-х роках ХХ ст. директором ІР Л.А. Дубровіною та науковими співробітниками, зокрема завідуючими відділів джерелознавства та фондів рукописної спадщини Н.М. Зубковою та О.П. Степченко.

Особові архівні фонди Інституту рукопису, як правило, містять наукові та творчі документи, біографічні документи, документи службової та громадської діяльності, листування представників різних, переважно гуманітарних, галузей науки, а також до-

¹⁴ Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; кол. наук.-довідкове вид. ; редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.), Г.В. Боряк, С.Г. Даневич (відп. секр.), Л.А. Дубровіна (заст. відп. ред.), Н.М. Зубкова, Т.І. Ківшар, С.Г. Кулешов, В.Ю. Омельчук, Ю.А. Пінчук, П.Т. Тронько. Київ, 2002. 768 с.

¹⁵ Архіви, колекції та зібрання державних, громадських та релігійних установ у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : путівник / НАН України. Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; кол. наук.-довідкове вид. ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова), Г.В. Боряк, Н.М. Зубкова (заст. голови), О.С. Боляк (відп. секр.), С.Г. Кулешов, Г.В. Папакін, С.В. Сохань, О.П. Степченко, Н.А. Шип. Київ, 2015. 328 с.

кументи різних осіб. До путівника включено 264 фонди особового походження, описані та обліковані станом на 2002 р.¹⁶

Рукописна спадщина українських учених представлена архівами В.Б. Антоновича, Д.І. Багалія, М.П. Балліна, Д.І. Богдасhevського, М.М. Бережкова, М.Ф. Біляшівського, М.Ю. Брайчевського, Б.Я. Букреєва, М.Х. Бунге, М.П. Василенка, М.Ф. Владимирського-Буданова, К.Г. Воблого, Г.Ф. Вороного, А.Я. Гаркаві, О.М. Гілярова, Д.О. Граве, М.С. Грушевського, М.П. Дашкевича, Д.І. Дорошенка, М.П. Драгоманова, О.І. Душечкіна, С.О. Єфремова, П.Г. Житецького, І.М. Каманіна, Є.П. Кирилюка, О.Ф. Кістяківського, Ф.М. Колесси, М.І. Костомарова, А.Ю. Кримського, В.Л. Модзалевського, О.І. Левицького, А.М. Лободи, І.В. Лучицького, М.О. Максимовича, І.О. Малиновського, С.І. Маслова, Ф.І. Міщенко, В.П. Науменка, О.П. Новицького, М.В. Остроградського, Н.Д. Полонської-Василенко, П.М. Попова, В.В. Хвойки, Д.І. Яворницького та багатьох інших.

Фонди українських письменників репрезентують імена В.К. Винниченка, Б.Д. та М.М. Грінченків, М.К. Зерова, І.П. Котляревського, П.О. Куліша, Марка Вовчка, О.І. Олеся, М.Т. Рильського, Шолом-Алейхема та багатьох інших.

Музична культура України проілюстрована нотними рукописами, статтями, рецензіями, текстами лекцій з архівів С.О. Богуславського, М.І. Вериківського, В.М. Верховинця, Г.Г. Верьовки, С.П. Дремцова, П.О. Козицького, О.А. Кошиця, творами українських композиторів К.Г. Стеценка, М.Д. Леонтовича, Я.С. Степового, П.П. Сокальського та інших.

---

¹⁶ Особові архівні фонди Інституту рукопису : путівник / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; кол. наук.-довідкове вид. ; редкол.: О.С. Онищенко (відп. ред.), Г.В. Боряк, С.Г. Даневич (відп. секр.), Л.А. Дубровіна (заст. відп. ред.) Н.М. Зубкова, Т.І. Ківшар, С.Г. Кулешов, В.Ю. Омельчук, Ю.А. Пінчук, П.Т. Тронько. Київ, 2002. 768 с.

Образотворче мистецтво та мистецтвознавство представлені такими митцями, як І.С. Їжакевич, Ф.З. Коновалюк, Г.В. Малаков, А.Ф. Серета, С.А. Таранушенко.

Родові архіви зберігають фамільні документи О.М. Ігнат'єва, Капністів, Лопухіних-Демидових, Коропчевських, Шодуарів, Галаганів та багатьох інших.

Авторський колектив склали співробітники ІР, які свого часу виконували науково-технічне описування особових архівних фондів. Спираючись на набуту інформацію, вони створили описові статті до Путівника та уклали бібліографію до репрезентованих ними персоналій. Хоча основна робота зосереджувалась у відділі джерелознавства та відділі фондів рукописної спадщини, авторами-упорядниками став практично весь науковий та науково-допоміжний склад ІР – О.С. Боляк, С.О. Булатова, Т.І. Воронкова, С.Г. Даневич, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, М.К. Іваннікова, О.А. Іванова, І.В. Клименко, І.Д. Лисоченко, Т.В. Міцан, І.А. Сергєєва, М.Л. Скирта, С.В. Сохань, О.П. Степченко, К.П. Терещенко. Вміщено список фондів, які перебувають у процесі опрацювання. Найбільшу кількість статей було підготовлено Т.І. Воронковою, М.К. Іванніковою, І.Д. Лисоченко, О.П. Степченко, М.Л. Скиртою.

Для уніфікованого представлення наукового опису колекцій та особових архівних фондів як національного культурного надбання розроблено модель і структуру паспорта та довідкового ресурсу документальних колекцій, зібрань та особових архівних фондів спеціально для статей даного та всіх наступних науководовідкових видань у залежності від їхніх функцій та мети. Специфіка кожного архіву та колекції враховується через представлення розгорнутої та структурованої інформації про історію й походження колекції та особового архіву, розкриття змісту і складу документів, науково-пошукову інформацію (бібліографію досліджень

та публікацій). Фіксація наявності документів в інших колекційних зібраннях певною мірою дає змогу віртуально реконструювати цілісність колекцій та їхній первинний склад.

Особові фонди, описані в 2000–2021 рр., дозволяють залучити до наукового обігу багато нових архівних джерел, зокрема з особових архівних фондів відомих учених. На найбільш актуальні та затребувані фонди в ІР НБУВ створюються та публікуються покажчики і монографії, яким передують ґрунтовні дослідження життя та діяльності вчених. Значна робота з архівними фондами організацій в Інституті провадиться знаними науковцями, докторами та кандидатами наук, зокрема: О.М. Гальченко, Л.А. Гнатенко, С.О. Булатовою, Л.А. Дубровіною, Н.М. Зубковою, С.М. Кіржаєвим, Т.В. Міцан, І.А. Сергєєвою, С.В. Сохань, О.А. Івановою, І.В. Клименко, Е.С. Клименко, О.П. Степченко, Є.К. Чернухіним, О.О. Хамраєм, Л.В. Шаріповою, Л.В. Шолоховою та іншими, а також новою генерацією археографів та архівістів – Л.В. Гарбар, Т.С. Горбачем, В.В. Горевою, О.О. Васильєвою, І.С. Корчемною, В.Е. Лось, М.А. Філіпович та іншими.

Так, у **2007 р.** побачив світ науково-довідковий каталог О.П. Бодак «Архів Михайла Брайчевського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»¹⁷, що репрезентує архівну спадщину українського історика, культуролога, філософа, громадського діяча, одного із найяскравіших представників наукової та культурної еліти України другої половини ХХ ст. Михайла Брайчевського і зберігається у фондах ІР НБУВ. Відомо, що за життя М.Ю. Брайчевському вдалось опублікувати лише частину своїх праць, значний науковий доробок залишився в рукописах, та й ті, що були опубліковані

---

¹⁷ Бодак О.П. Архів Михайла Брайчевського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : каталог / ред. кол.: Л.А. Дубровіна (голова) та ін. Київ, 2007. 410 с.

в 1960-х роках, нині малодоступні для сучасних науковців. Тому виняткове значення для історико-біографічного дослідження особистості вченого та його вагомий внесок в українську науку та культуру має особовий архівний фонд М.Ю. Брайчевського, до складу якого належать творчі та наукові документи, біографічні документи, підготовчі матеріали до наукових праць, рецензії, документи громадської та службової діяльності, документи археологічної діяльності, листування, матеріали з дарчими написами фондоутворювачеві, образотворчі документи, фотографії. Дослідження та залучення до наукового обігу документів особового архіву М.Ю. Брайчевського заповнюють певні лакуни в науковій літературі та розкривають нові аспекти історії України.

У **2008 р.** було опубліковано монографічне дослідження Н.М. Зубкової «Архів і бібліотека видатного діяча українського просвітництва Б.Д. Грінченка»¹⁸, де висвітлено архівну та бібліотечну спадщину цього знаного діяча українського просвітницького руху кінця XIX – початку XX ст., що різними шляхами та в різні періоди надійшла на зберігання до НБУВ і яку можна охарактеризувати і як особисте зібрання документів стосовно життя та діяльності Б.Д. Грінченка, і як позаособовий комплекс документів з історико-культурного розвитку України зазначеного періоду. Залучення до наукового обігу інформації стосовно бібліотеки діяча не лише має важливе значення для вивчення його світогляду та кола зацікавлень, а й допомагає встановити зміст книжкової продукції, на яку спиралась у своїй діяльності вітчизняні просвітники кінця XIX – початку XX ст. Склад бібліотечного зібрання Б.Д. Грінченка засвідчує його колекційність, а незаперечну цінність підтверджує велика кількість примірників з автографами. Аналізуючи архів

¹⁸ Зубкова Н.М. Архів і бібліотека видатного діяча українського просвітництва Б.Д. Грінченка (з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського). Київ, 2008. 180 с.

діяча, Н.М. Зубкова спирається на основоположні засади архівної організації особових фондів, враховуючи принцип походження документів, принцип відношення, який виражається в можливості об'єднувати матеріали різного походження в групи стосовно до предмета або теми, та принцип спорідненості документів як за походженням, так і за змістовими ознаками. На засадах джерелознавчого дослідження архівних документів та опублікованих видань Н.М. Зубковою складено якнайповнішу біографію Б.Д. Грінченка, за принципом основних напрямів, змісту та характерних особливостей творчої та просвітницької роботи визначені основні етапи його життя, запропоновано предметно-хронологічну періодизацію діяльності. Книжково-рукописна спадщина Б.Д. Грінченка розглядається також як джерело для вивчення історії бібліотечної та видавничої діяльності в Україні кінця XIX – початку XX ст. Аналіз складу та змісту бібліотеки й архівного зібрання діяча дозволяє визначити основні напрями просвітницького руху, народної педагогіки, бібліотечно-бібліографічної та видавничої справи в Україні задекларованого періоду.

У 2014 р. світ побачило джерелознавче наукове видання Є.К. Чернухіна, Т.С. Горбача, О.М. Купченка-Гринчука, В.Е. Лось «Архів українських філологів А.О. Білецького і Т.М. Чернишової у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Біографічне дослідження. Науковий каталог»¹⁹. Видання репрезентує архівну спадщину українських філологів-елліністів А.О. Білецького і Т.М. Чернишової, що зберігається в ІР. Матеріали особового архіву родини Андрія Білецького дозволяють глибше зануритись у повсякденне і водночас наукове або суспільно значуще життя фондоутворювачів. У праці

¹⁹ Чернухін Є.К., Горбач Т.С., Купченко-Гринчук О.М., Лось В.Е. Архів українських філологів А.О. Білецького і Т.М. Чернишової у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Біографічне дослідження. Науковий каталог. Київ, 2014. 304 с. : іл.

представлені описання матеріалів, що відображають життєвий і творчий шлях фондоутворювачів, їхній науковий доробок, листування тощо. Подані також описання документів, що стосуються діяльності інших осіб, які формували наукове, літературне та культурне тло епохи. Документи фонду слугують ґрунтовною джерельною базою для багатовекторних досліджень у галузі лінгвістики, епіграфіки, топоніміки, історії мови та літератури, зокрема греків південно-східної України.

Ґрунтовна джерельна праця **2014 р.** О.П. Степченко «Архівна спадщина П.Я. Стебницького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Каталог»²⁰ є результатом тривалої копіткої праці дослідниці з вивчення та реконструкції архівної спадщини громадського, політичного, культурного діяча України, званого публіциста та видавця. Один із фундаторів Національної бібліотеки України, П.Я. Стебницький створив умотивовану та життєздатну концепцію відділу та фонду «Україніка». Належав до провідників українського націєтворення, його теоретиків, захисників та популяризаторів, фактично очолював українську громаду Петербурга, а саме її видавничу інституцію – «Благодійне товариство видання загальнокорисних і дешевих книг». Діяч мав безпосереднє відношення до численних українських заходів, зокрема видавничих проєктів – долучився до видання першого, найповнішого на той час, «Кобзаря» Т. Шевченка за редакцією В. Доманицького тощо. Відмітною рисою видання є те, що авторкою репрезентовано всю рукописну спадщину П.Я. Стебницького, яка, окрім особового архівного фонду, зберігається в ІР ще й у фондах «Літературні матеріали», «Листування», «Архів УАН/ВУАН», в особових фондах С.П. Постернака, Л.М. Же-

²⁰ *Степченко О.П.* Архівна спадщина П.Я. Стебницького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Каталог. Київ, 2014. 464 с. : іл.

буньова, Г.П. Житецького, К.В. Широцького, А.В. Ніковського, С.О. Єфремова та інших. Архівна спадщина П.Я. Стебницького структурована за ustalеними принципами, прийнятими в сучасній археографії. Основними засадами передбачалися систематизація документів за видами та розташування всередині розділів за хронологічним принципом. Отож до першого розділу віднесено наукові та творчі праці П.Я. Стебницького; другий розділ складають біографічні документи; третій репрезентує епістолярій – офіційний та приватний; документи з громадсько-політичного, культурного та освітнього життя українства кінця XIX – 20-х років XX ст., активну участь в якому брав П.Я. Стебницький понад 35 років, а також матеріали різних осіб та різного походження, що не належать перу діяча, але тісно пов'язані з його професійною та суспільною діяльністю, віднесені до четвертого розділу. П.Я. Стебницький як людина і фахівець мав глибокі знання у природничих та гуманітарних науках, відзначався літературною обдарованістю, надзвичайною сумлінністю і порядністю, широким колом зацікавлень. Йому доводилося виступати і в ролі автора, і редактора, і видавця, а то й просто технічного працівника. С.Х. Чикаленко називав його «одним з найважливіших і найвідданіших українських діячів».

У тому ж руслі побачили світ два видання, підготовлені спільно НБУВ й Інститутом археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, – «Є. Чикаленко, П. Стебницький. Листування: 1901–1922 роки» (автори-укладачі Н. Миронець, І. Старовойтенко, О. Степченко)²¹ та «Петро Стебницький в українському національному житті (до 150-річчя від дня

---

²¹ Є. Чикаленко, П. Стебницький. Листування, 1901–1922 роки / НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського ; уклад.: Н. Миронець, І. Старовойтенко, О. Степченко ; вступ. ст. Н. Миронець, І. Старовойтенко ; наук. ред. І. Гирич. Київ : Темпора, 2008. 628 с.

народження)» (авторський колектив – Н. Миронець, В. Піскун, О. Степченко та ін.)²². В обох дослідженнях з різних аспектів висвітлено постать П.Я. Стебницького та охарактеризовано його діяльність на культурно-просвітницькій ниві в Петербурзі, участь в Українській революції та останні роки життя в більшовицькій УРСР. Через публікацію листування репрезентовані взаємини П.Я. Стебницького з колом однодумців.

У 2015 р. вийшов друком науковий каталог «Архів українського мистецтвознавця Б.С. Бутника-Сіверського (1901–1983) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»²³, укладений І.В. Клименко. Наукова діяльність Б.С. Бутника-Сіверського, відомого мистецтвознавця, історика та етнографа, певною мірою окреслила цілу епоху у вітчизняному мистецтвознавстві, уособивши широкий спектр естетичних ідей та духовних настроїв різних періодів історії ХХ ст. Архівна спадщина вченого тривалий час залишалася маловідомою для широкого кола дослідників історії та культури України, отож метою укладеного І.В. Клименко наукового каталогу стало залучення дуже значного за обсягом та різноаспектного за змістом особового архіву митця, що зберігається у фондах ІР, до широкого наукового обігу. У виданні представлено біографічні документи, які відтворюють основні етапи життєвого шляху митця, документи з наукової та громадської діяльності, листування, документи господарчо-майнового та побутового характеру, документи з дарчими написами, образотворчі документи, аркушеві образотворчі

²² Петро Стебницький в українському національному житті (до 150-річчя від дня народження): монографія. Київ: Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2013. 252 с.

²³ Клименко І.В. Архів українського мистецтвознавця Б.С. Бутника-Сіверського (1901–1983) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Біографічне дослідження. Науковий каталог / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2015. 464 с. : 50 іл.

видання, листівки, плакати, художні репродукції, фотографії, каталоги виставок українських та російських художників, приватних зібрань, промислової графіки, декоративно-прикладного мистецтва, колекційні матеріали. Науковий каталог, підготовлений І.В. Клименко, є важливим джерелом для вивчення історії українського образотворчого мистецтва, зокрема народного декоративного мистецтва, агітаційно-масових форм мистецтва, історії монументального мистецтва, мистецької спадщини Т.Г. Шевченка, художньої критики тощо.

Опубліковане в **2016 р.** комплексне наукове дослідження архіву документів, що належали маріупольському протоієрею Трифілію Карацоглу і перебувають нині у фондах ІР НБУВ, Є.К. Чернухін представив у виданні «Архів протоієрея Трифілія Карацоглу : першоджерела з історії греків Криму та Надазов'я XVIII ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»²⁴. У виданні містяться археографічні описи та тексти рукописних матеріалів, що належали протоієреєві Трифілію Карацоглу, одному з духовних керманців греків, які були переселені з Криму до Надазов'я в 1778–1780 рр. Документи, складені новогрецькою, російською та тюркськими мовами, розкривають особливості духовно-релігійного життя кримських греків XVIII ст., а також церковної організації та побуту мешканців Маріупольської округи в перші десятиліття після переселення. Вони складають 57 позицій за археографічним описом джерел. Репрезентовано 52 од. зб. з фондів ІР. Документальний комплекс систематизовано за двома розділами. До першого розділу увійшли наративні джерела – богослужбова, житійна, патристична та «наукова» або просвітницька література. До другого потрапили

²⁴ Чернухін Є. Архів протоієрея Трифілія Карацоглу : першоджерела з історії греків Криму та Надазов'я XVIII ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Київ, 2016. 320 с. : іл.

різноманітні документи – поминальні синодики, розписки, рапорти, заяви, свідчення, листи тощо. Значення архіву протоієрея Трифілія Карацоглу для широкого спектра історичних і філологічних наук важко переоцінити. Проте не менш важливим може виявитися використання документів архіву для інших гуманітарних галузей: етнографії, соціології, соціолінгвістики, релігієзнавства, церковної літургії та навіть правознавства.

У 2019 р. побачило світ наукове видання «Архів українського історика Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біографічне дослідження : науковий каталог»²⁵, підготовлене О.П. Бодак, О.П. Степченко, Л.С. Щербою. Каталог репрезентує архівну спадщину українського історика та громадського діяча, яскравої представниці наукової та культурної еліти України другої половини ХХ ст. Олени Михайлівни Апанович, що зберігається в ІР НБУВ і є вагомим джерельним підґрунтям для вивчення її особистості, набуття достовірної інформації про життєвий і творчий шлях ученої, її світогляд, наукові взаємини та родинні зв'язки. Особливу вагу в ньому становить розкриття змісту документів, їхня атрибуція, встановлення походження та зв'язок з діяльністю О.М. Апанович. Учена залишила великий науковий спадок, проте її ім'я відоме насамперед як автора численних наукових та науково-популярних праць з історії українського козацтва. Знають Олену Михайлівну і як дослідницю постаті світового рівня, одного із засновників та першого Президента Української академії наук В.І. Вернадського, відомого вітчизняного вченого, доктора історичних наук Ф.П. Шев-

²⁵ *Степченко О., Бодак О., Щерба Л.* Архів українського історика Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біограф. дослідження; наук. каталог / редкол. : Л.А. Дубровіна (голова), О.С. Боляк (відп. секретар), Г.В. Боряк, Н.М. Зубкова, Г.І. Ковальчук, Т.В. Коваль, Н.А. Шип ; Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ: НБУВ, 2019. 268 с.

ченка. Як кодиколог О.М. Апанович досліджувала українську рукописну світську книгу XV–XVIII ст. Отож життєвий шлях та багатоаспектна діяльність ученої репрезентовані в її особовому архівному фонді біографічними документами, науковими та творчими працями дослідниці, підготовчими матеріалами до наукових праць, рецензіями, документами службової та громадської діяльності, листуванням, фотодокументами та матеріалами інших осіб. Науково-довідковий апарат видання складається з іменного і географічного покажчиків та покажчика установ і організацій, що згадуються в документах.

Цього ж року вийшло друком науково-довідкове видання М.А. Філіпович та І.В. Клименко «Архів українського історика Олени Компан у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Біографічне дослідження. Науковий каталог»²⁶. Видання репрезентує архівну спадщину українського історика, дослідниці середньовічної та ранньомодерної історії України, історіософа Олени Компан (1916–1986), що зберігається у фондах ІР НБУВ. Видання складається з передмови, в якій висвітлюється життєвий і творчий шлях ученої, та власне Каталогу, де представлені археографічні описання документів особового архівного фонду, зокрема біографічних документів, наукових праць, підготовчих матеріалів, документів службової та громадської діяльності, листування, фотодокументів. В окрему групу виділено матеріали чоловіка Олени Станіславівни, українського письменника Івана Юхимовича Сенченка. Наукове видання є ґрунтовною джерельною базою як для вивчення життєвого шляху та інтелектуальної біографії вченої, так і для дослідження

²⁶ *Філіпович М.А., Клименко І.В.* Архів українського історика Олени Компан у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / редкол.: Л.А. Дубровіна (голова), О.С. Боляк (відп. секретар), Г.В. Боряк, Н.М. Зубкова, О.П. Степченко, Н.А. Шип; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2019. 200 с.

історичних поглядів та світобачення українських радянських істориків 30–70-х років ХХ ст., які змушені були працювати в умовах регламентованого радянського метанаративу.

Поглиблене фахове дослідження музичних рукописних комплексів репрезентує науковий каталог О.А. Іванової «Архів В.С. Косенка (1896–1938) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»²⁷. Видання представляє архівну спадщину українського композитора, піаніста і педагога, професора Музично-драматичного інституту імені М.В. Лисенка (тепер – Національна музична академія імені П.І. Чайковського) Віктора Степановича Косенка (1896–1938). Він залишив по собі десятки творів, які увійшли до золотого фонду української музики. Це – романси, пісні, обробки українських народних пісень для чоловічого квартету, твори для дітей, зокрема цикл із шести дитячих ялинкових пісень, тощо. У Каталогі містяться творчі матеріали композитора – автографи його творів та їх перші видання, значну частину становлять симфонічні твори, концерти для солюючих інструментів з оркестром, музика до кінофільмів та вистав, твори для духового оркестру, камерно-інструментальні ансамблі, твори для тріо, для скрипки і фортепіано, для віолончелі і фортепіано, вокальні та вокально-інструментальні твори тощо. Важливою частиною є документи та епістолярна спадщина, що висвітлюють основні етапи життєвого і творчого шляху В.С. Косенка, численні спогади його сучасників, друзів та колег, а також матеріали дружини композитора Ангеліни Володимирівни Канєп, яка впродовж багатьох років очолювала музей В.С. Косенка і залишила спогади про митця. Каталогіві передують біографічне дослідження життя та творчості композитора, а також визначення структури та специфіки його архіву.

²⁷ Іванова О.А. Архів В.С. Косенка (1896–1938) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біографічне дослідження; науковий каталог. Київ: НБУВ, 2019. 200 с. URL: <http://irbis-nbu.gov.ua/everlib/item/er-0003515>

У **2020 р.** побачив світ збірник документів, що репрезентують родинне листування київського протоієрея Петра Гавриловича Лебединцева (1819–1896), видатного представника українського православного духовенства другої половини XIX ст.²⁸, укладений дослідницею життя та діяльності знакової для історії України родини Лебединцевих Г.Ю. Калініч. Видання включає листи п'ятьох братів Лебединцевих, зокрема Феофана Лебединцева, засновника «Київської старовини», та інших родичів. Документи відображають життєвий шлях, службову, наукову, публіцистичну діяльність Лебединцевих, події в церковному, освітньому і громадському житті Києва, Київщини, Одеси, Петербурга, релігійні й освітні процеси в підросійській Польщі у другій половині XIX ст., соціальні механізми, прагнення та політичну позицію представників православного духовенства і російського чиновництва. Тексти листів супроводжуються науковими примітками і коментарями та розгорнутою вступною статтею.

У **2021 р.** опубліковано науковий каталог архіву Петра Панча, підготовлений Т.В. Міцан, що репрезентує величезну за обсягом та надзвичайно інформативну за змістом рукописну спадщину українського письменника²⁹. У ньому проаналізовано структуру особового архівного фонду митця, висвітлені основні напрями його літературної та громадської діяльності, підкреслено, що документи особового походження у своїй сукупності є віддзеркаленням творчого та наукового потенціалу письменника. Архівні джерела дозволяють зупинитися на ролі однієї окремої особи в контексті історичної епохи та надають можливість по-новому оцінити внесок

²⁸ Родинне листування протоієрея Петра Гавриловича Лебединцева : зб. документів / упоряд., авт. вступ. статті Г.Ю. Калініч. Київ, 2020.

²⁹ Міцан Т.В. Архів Петра Панча з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як джерело з історії української літератури XX ст. : науковий каталог / ред. кол. Л.А. Дубровіна (голова), О.С. Боляк (відп. секретар), Н.М. Зубкова, Т.В. Коваль, О.П. Степченко. Київ : НБУВ, 2021. 860 с.

письменника в розвиток української літератури ХХ ст. Структура каталогу обумовлена видовим наповненням та складом документів творчого спадку митця. Перший розділ репрезентує біографічні документи, другий розділ сформовано з творчого доробку фондоутворювача, третій розділ утворюють документи службової та громадсько-політичної діяльності письменника. На окрему увагу та дослідження заслуговує четвертий розділ, сформований з епістолярної спадщини П.Й. Панча, адже серед адресатів та кореспондентів митця – І.Л. Андроніков, М.П. Бажан, П.А. Байдебура, Я.В. Баш, Д.І. Бедзик, В.Л. Василевська, Остап Вишня, Ірина Вільде, П.М. Воронько, Я.О. Галан, А.В. Головка, О.Т. Гончар, В.Д. Довженко, І.Г. Еренбург, Л.В. Забашта, Ю.О. Збанацький, О.Є. Корнійчук, Д.М. Косарик, Л.М. Ревуцький, М.Т. Рильський, М.О. Стельмах, П.Г. Тичина, Н.М. Ужвій, Ю.І. Яновський та багато інших відомих постатей. До п'ятого розділу увійшли матеріали господарчо-майнового та побутового характеру. У шостому розділі виокремлено документи з дарчими написами. Сьомий становлять образотворчі матеріали письменника (П. Панч був майстром замальовок та шаржів). У восьмому розділі репрезентовано фотоматеріали – як приватні (переважно П.Й. Панча та його родини), так і службові (на з'їздах, пленумах СП СРСР та СПУ, декадах української літератури і мистецтва та ін.). Дев'ятий розділ утворюють матеріали про фондоутворювача: відгуки про літературну діяльність П.Й. Панча, зібрані власне письменником та його рідними, нариси, спогади та статті про П.Й. Панча. У десятому, останньому, розділі об'єднано матеріали родичів письменника та інших осіб. Науково-довідковий апарат каталогу складають іменний та географічний покажчики, покажчики установ та організацій, список скорочень. Посилання в покажчиках подаються на позиції (номери) одиниць зберігання. Каталог має на меті інформування широкого наукового та суспільного загалу про склад та

зміст архівного фонду українського письменника П.Й. Панча, що зберігається в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського і є важливим першоджерелом для вивчення особистості та творчого доробку письменника в контексті розвитку українського літературного процесу ХХ ст.

Результати багатоаспектних досліджень особових архівних фондів ІР представлені також у численних наукових статтях співробітників підрозділу, що публікуються в науковому збірнику «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних бібліотечних та архівних фондів».

Так, Е.С. Клименко, здійснивши науково-технічне описування особового архівного фонду видатного українського композитора, педагога, музичного та громадського діяча Л.М. Ревуцького, оформила результати своєї праці у змістовній розвідці, де висвітлює історію надходження, розкриває принципи та особливості систематизації творчих рукописів композитора. Дослідження дозволяє реконструювати цілісність окремих творів та їхніх частин, виділити маловідомі аспекти творчості митця, що поповнює його доробок новими архівними документами, репрезентувати документи педагогічної діяльності Л.М. Ревуцького. У статті також актуалізовані нотні рукописи осіб, тісно пов'язаних з творчою діяльністю композитора³⁰.

Є.К. Чернухін у своїй статті репрезентує біографічне дослідження родини Гориновичів, зокрема життєвого шляху, поглядів, діяльності її численних представників, описавши та науково опрацювавши їхній родинний архівний фонд³¹.

³⁰ *Клименко Е.С.* Архів Л.М. Ревуцького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: структура та склад // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2019. Вип. 23. С. 5–14.

³¹ *Чернухін Є.К.* Фонд 350 (архів родини Гориновичів) в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: фондоутворювачі, структура, огляд матеріалів // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2018. Вип. 22. С. 24–48.

Мета ґрунтовної розвідки Т.В. Коваль полягає в залученні до широкого наукового та громадського обігу наукового спадку М.І. Сагарди, що відклався у відомчих та особових фондах ІР³². У науковому дослідженні визначено інформаційну складову архівної спадщини вченого як джерела з історії бібліотечної справи України і, зокрема, формування спеціалізованих фондів у період становлення Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.

Історії комплектування, формування та використання фонду автографів, започаткування якого припадає на перші роки заснування Бібліотеки, присвячена інша стаття Т.В. Коваль³³. Вченою проаналізовано шляхи комплектування сформованого протягом сторіччя унікального комплексу авторизованих друків з автографами та дарчими записами визначних історичних особистостей. Вивчення цієї збірки доповнює та поглиблює інформацію про видатних представників вітчизняної та світової науки й культури.

Джерелознавчі студії Н.М. Зубкової стосуються архівної спадщини С.О. Єфремова³⁴, його листування з П.Я. Стебницьким³⁵, історії формування особового архівного фонду А.Ю. Кримського³⁶.

³² Коваль Т.В. Архівна спадщина М.І. Сагарди у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (до 150-річчя від дня народження) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 54–63.

³³ Коваль Т.В. Фонд автографів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історія формування, дослідження, використання // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 55–70.

³⁴ Зубкова Н.М. Документи С.О. Єфремова у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2007. Вип. 11. С. 90–98.

³⁵ Зубкова Н.М. Листування П.Я. Стебницького з С.О. Єфремовим як джерело з історії просвітництва в Україні початку ХХ ст. // Рукописна та книжкова спадщина України. 2007. Вип. 12. С. 310–322. (Співавтор – О.П. Степченко).

³⁶ І.С. Корчемна, Н.М. Зубкова. Особовий архів академіка А.Ю. Кримського в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історія формування та нові надходження 2013–2020 років // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 267–384.

О.П. Степченко, анонсує особовий архівний фонд С.А. Таранушенка, досліджує комплекс документів з історії українського народного будівництва монументальних і житлових споруд та репрезентує основні праці вченого з історії народної архітектури, що зберігаються в ІР НБУВ³⁷.

І.В. Клименко обрала об'єктом своїх наукових студій архіви українських часописів як джерел з історії вітчизняної редакційно-видавничої діяльності, проаналізувавши зміст та склад архівних фондів Видавничого товариства «Друкарь»³⁸, літературно-мистецької групи «Гроно»³⁹, часопису «Рідний Край»⁴⁰.

Питання призначення службовців навчальної дирекції і вчителів до греко-католицьких початкових і середніх навчальних закладів, що торкається одночасно кількох концептуальних проблем історії України, Польщі, Російської імперії та Східноєвропейського регіону загалом, висвітлює стаття Г.Ю. Калініч⁴¹.

Наукові розвідки співробітників ІР, оприлюднені в низці періодичних видань різних установ науки та культури України, є важливим чинником популяризації змісту та складу особових архівних фондів Інституту.

³⁷ *Степченко О.П.* Особовий архівний фонд С.А. Таранушенка з фондів Інституту рукопису НБУВ як джерело з історії українського народного монументального та житлового будівництва // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2017. Вип. 21. С. 97–106.

³⁸ *Клименко І.В.* Видавниче товариство «Друкарь» (1916–1924) : склад та зміст архівного фонду Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2005. Вип. 10. С. 105–113.

³⁹ *Клименко І.В.* Альманах «Гроно» – видання літературно-мистецької групи «Гроно» // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2010. Вип. 14. С. 335–344.

⁴⁰ *Клименко І.В.* Архів часопису «Рідний Край» як джерело з історії редакційно-видавничої справи в Україні // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2009. Вип. 13. С. 382–386.

⁴¹ *Калініч Г.Ю.* Кадрове питання при відкритті греко-католицьких навчальних закладів на Холмщині і Підляшші (1865–1867 рр.) за родинним листуванням протоієрея Петра Лебединцева // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2019. Вип. 24. С. 247–267.

Так, оглядова стаття О.П. Степченко, опублікована в міжвідомчому збірнику наукових праць «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство», висвітлює документальну складову особового архіву академіка М.С. Грушевського у фондах ІР⁴². У щорічнику Держкомархіву України «Пам'ятки» репрезентувала результати своїх досліджень джерел з історії вітчизняної редакційно-видавничої діяльності, зокрема архівного фонду літературної організації «Плуг»⁴³, І.В. Клименко. Стаття О.П. Степченко, О.П. Бодак та Л.С. Щерби «Архів Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського»⁴⁴ оприлюднена в науковому збірнику «Історіографічні дослідження в Україні», який видає академічний Інститут історії України. У низці розвідок Т.В. Коваль у різних виданнях висвітлено основні етапи наукової та педагогічної діяльності українського бібліографа, педагога, теолога, філософа, перекладача Миколи Івановича Сагарди, укладено бібліографію його наукових праць, детально розглянуто період, коли вчений обіймав посаду завідуючого відділом періодики ВБУ, охарактеризовані його напрацювання в галузі бібліотекознавства та бібліографознавства, узагальнено концептуальні засади М.І. Сагарди стосовно формування та опрацювання періодичних видань⁴⁵.

⁴² *Степченко О.П.* Архів М.С. Грушевського у фондах Інституту рукопису НБУВ // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : міжвід. зб. наук. пр. Київ, 2001. Вип. 3. С. 28–34.

⁴³ *Клименко І.В.* Маловідомі документи письменницької організації «Плуг» : статут, протоколи засідань (1930–1931). Публікації документів // Пам'ятки : археографічний щорічник / Держкомархів України ; УНДІАСД. Київ, 2006. Т. 6. С. 56–64.

⁴⁴ *Степченко О.П., Бодак О.П., Щерба Л.С.* Архів Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Історіографічні дослідження в Україні. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2019. Вип. 30. С. 71–86.

⁴⁵ *Коваль Т.В.* Жизнь, посвященная науке [С. XVI–XXVI] ; Библиография трудов Н.И. Сагарды [С. XVII–XXXVI] // Сагарда Н.И. Лекции по патрологии I–IV века : пособие по курсу патрологии для духов. учеб. заведений Рус. православ. церкви. Москва, 2004; *Коваль Т.В.* Сагарда Микола Іванович // Сходознавство і візантологія в Україні в іменах. Київ : Ін-т сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАНУ, 2011. С. 199–200;

Активна участь співробітників ІР у різноманітних науково-практичних заходах НАН України також сприяє залученню інформації про архівні фонди Інституту до широкого наукового та суспільного обігу. Це стосується передусім доповідей, виголошених на наукових фахових конференціях та опублікованих у збірниках тез. Так, архівну спадщину О.М. Апанович активно популяризують О.П. Степченко, О.П. Бодак та Л.С. Щерба; Н.М. Зубковою охарактеризовано склад та зміст описаної нею архівної колекції документів з історії та культури Білорусі⁴⁶; І.В. Клименко репрезентує археографічний огляд особового архіву українського історика, археолога, знаного дослідника Київської Русі С.О. Висоцького, який набув широкої популярності завдяки поглибленому вивченню унікального писемного історичного джерела – київських кирилических графіті XI–XVII ст. на стінах архітектурних споруд, зокрема Софії Київської, церкви Михайла Видубицького монастиря, руїн Успенського собору Києво-Печерської лаври, Золотих воріт, Кирилівської церкви, а також фресок Софії Київської⁴⁷; О.П. Степченко аналізує документальну спадщину С.А. Таранушенка як джерело з вивчення народного мистецтва України⁴⁸. До кола наукових розвідок Л.В. Гарбар, які вона оприлюднює

Коваль Т.В. Практик та теоретик бібліотечної справи Микола Іванович Сагарда // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2004. Вип. 13. С. 139–149.

⁴⁶ *Зубкова Н.М.* Колекція документів з історії та культури Білорусі Інституту рукопису НБУВ: склад і зміст архівного фонду // Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.): у 2 т. Т. 2 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2019. С. 299–302.

⁴⁷ *Клименко І.В.* Особовий архів С.О. Висоцького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : археографічний огляд // Бібліотека. Наука. Комунікація : актуальні тенденції у цифрову епоху : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовтня 2019 р.): у 2 т. Т. 2 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2019. С. 313–317.

⁴⁸ *Степченко О.П.* Особовий архівний фонд Стефана Андрійовича Таранушенка як джерело вивчення народного мистецтва України // Бібліотека. Наука. Комунікація :

на низці конференцій, належать студії щодо архівних документів І.П. Крип'якевича, академіка, дійсного члена НТШ, доктора філософських та історичних наук, історика-медієвіста, книгознавця, археографа і педагога⁴⁹; новознайдених документів відомої української вченої Н.Д. Полонської-Василенко⁵⁰; історії створення, складу та змісту особового архівного фонду музикознавця, засновника музичного відділу Всенародної бібліотеки України О.Т. Дзбанівського⁵¹. Інформація про нові надходження до особового архівного фонду журналіста, письменника, кінодраматурга, перекладача М.А. Шудрі оприлюднена Т.А. Добрянською та Ю.Б. Дудкою⁵². Архівна спадщина М.А. Шудрі, з огляду на її багатоаспектність, вивчається також Т.В. Герасімовою, яка у своїй доповіді характеризує один з напрямів діяльності діяча, а саме – шевченкознавство⁵³. Вона також популяризує склад та зміст ін-

---

формування національного інформаційного простору : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 4–6 жовт. 2016 р. / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2016. С. 530–533.

⁴⁹ *Гарбар Л.В.* Архівні документи Івана Петровича Крип'якевича у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 437–441.

⁵⁰ *Гарбар Л.В.* Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна (1884–1973) : нові документи з доробку вченої // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2020. С. 584–588.

⁵¹ *Гарбар Л.В.* Особовий архівний фонд музикознавця О.Т. Дзбанівського (1870–1938) – засновника музичного відділу Всенародної бібліотеки України: історія формування, документальний склад // Українська музика : науковий часопис. Львів, 2020. Число 4 (38). С. 81–85.

⁵² *Добрянська Т.А., Дудка Ю.Б.* Особовий архів М.А. Шудрі з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: археографічний огляд надходжень 2012 р. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями: матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, НБУВ, 2021. С. 454–457.

⁵³ *Герасімова Т.В.* Особистість Тараса Шевченка в дослідженні Миколи Шудрі (за матеріалами фондів Інституту рукопису НБУВ) // Бібліотека. Наука. Комунікація : ма-

ших особових архівних фондів, зокрема: українського історика авіації, інженера, літератора Є.В. Корольової (1905–1997); авіа-конструктора, історика авіації С.І. Карацуби (1897–1984); авіа-конструктора О.Д. Карпеки (1894–1918); інженера-механіка, історика науки і техніки В.В. Кислова (1943)⁵⁴. Інформативними є й огляди документального складу особових архівів з фондів ІР, зокрема знаного українського поета П.Г. Тичини⁵⁵ (Л.А. Петрушко), громадського діяча, кооператора та літератора М.В. Левицького⁵⁶ (О.П. Степченко), української перекладачки, письменниці, літературознавця Віри Вовк⁵⁷ (А.М. Сукало), виголошені на різноманітних наукових заходах. Склад та зміст особового архівного фонду

теріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2015 р.) : в 2 ч. Ч. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. та інформ. центрів академії наук – членів МААН. Київ, 2015. С. 84–86; *Герасімова Т.В.* Шевченкознавчі документи в архіві Миколи Шудрі (за матеріалами з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2015. Вип. 19. С. 69–75.

⁵⁴ *Герасімова Т.В.* Документальна спадщина українських істориків авіації та авіа-конструкторів з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : джерелознавчий аспект // Рукописна та книжкова спадщина України. 2016. Вип. 20. С. 102–111; *Герасімова Т.В.* Особові фонди українських істориків авіації та фахівців авіаційної галузі в архівах України : інформаційний потенціал // Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2016 р.) : в 2 ч. Ч. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. та інформ. центрів академії наук – членів МААН. Київ, 2016. С. 485–487.

⁵⁵ *Петрушко Л.А.* Особовий фонд П.Г. Тичини у зібранні Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Наукові читання. Тичинівська епоха. Народження поетів, до 130-річчя від дня народження Павла Тичини. Київ, Рівне, 2021. С. 103–114.

⁵⁶ *Степченко О.П.* Документний склад архівної спадщини М.В. Левитського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: загальний огляд та інформаційний потенціал // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 525–528.

⁵⁷ *Сукало А.М.* Епістолярна спадщина Віри Вовк (за документами особового архівного фонду ЦДАМЛМ України) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 528–532.

українського літературознавця, історика-медієвіста, археолога, перекладача, бібліографа Леоніда Єфремовича Махновця (1919–1993) активно досліджується Т.В. Коваль. Учена, до того ж, актуалізує архівну спадщину Л.Є. Махновця, що зберігається в інших архівних установах України, тим самим спробувавши реконструювати розпорошені документи в єдиний віртуальний масив⁵⁸. Проаналізовані Т.В. Коваль фотодокументи з архіву Л.Є. Махновця, які є цінним історичним джерелом, також доповнюють у візуальній формі відомості про події, факти з життя та творчого шляху науковця⁵⁹. Епістолярну спадщину церковного, громадського діяча, історика, протоієрея Петра Лебединцева, зокрема листування з першим ректором Університету св. Володимира Михайлом Максимовичем, що зберігається у фонді редактора часопису «Київська старовина» В. Науменка⁶⁰, популяризує Г.Ю. Калініч. Архівні документи особового фонду Є.В. Спекторського, зокрема ті, що висвітлюють маловивчені питання методології суспільствознавства, оприлюднені Н.А. Шип⁶¹.

⁵⁸ Коваль Т.В. Архівна спадщина Л.Є. Махновця в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матеріали Міжнар. наук. конф., м. Київ, 6–8 жовт. 2020 р. Київ, 2020. С. 615–617.

⁵⁹ Коваль Т.В. Фотодокументи у складі особового фонду Л.Є. Махновця // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 489–491.

⁶⁰ Калініч Г.Ю. Листування Петра Лебединцева і Михайла Максимовича із фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як частина архіву часопису «Київська старовина» // Бібліотека. Наука. Комунікація : 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 718–722.

⁶¹ Шип Н.А. Питання методології суспільствознавства в наукових дискурсах Євгена Васильовича Спекторського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 543–547.

Важливим напрямом наукової діяльності ІР є виконання спільних проєктів зі спорідненими установами НАН України. Так, у 2004 р. світ побачило видання «Істину встановлює суд історії: збірник на пошану Федора Павловича Шевченка», підготовлене разом з Інститутом історії України НАН України та Українським науково-дослідним інститутом архівної справи і документознавства до 90-річчя від дня народження українського історика, члена-кореспондента НАН України Федора Павловича Шевченка. В археографічній підготовці, написанні коментарів та укладанні бібліографії до першого тому збірника, де публікуються документи з особового архівного фонду вченого, що зберігається в ІР, зокрема спогади учнів і колег вченого, документи про його життя, наукову й організаційну діяльність, щоденникові нотатки 1942–1944, 1968–1977 рр., теоретичні та історіософські праці, видрукувані впродовж 1959–1968 рр., перша (1966) та остання (1992) статті вченого про М.С. Грушевського, активну участь брали співробітники ІР І.С. Корчемна, О.П. Степченко, Л.А. Дубровіна⁶².

Спільно з Інститутом історії України НАН України співробітниками ІР (Г.В. Боряк, Л.А. Дубровіна, І.С. Корчемна) підготовлено до друку видання «Федір Шевченко. Історичні студії. Збірка вибраних праць і матеріалів (До 100-річчя від дня народження)»⁶³, зокрема здійснена підготовка до публікації рукописів Ф.П. Шевченка з фондів ІР.

⁶² «Істину встановлює суд історії»: збірник на пошану Ф.П. Шевченка : в 2-х т. / УНДІАСД, Ін-т рукопису Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського, Ін-т археології, Ін-т історії України Нац. академії наук України ; упоряд.: С. Батуріна, Г. Боряк, І. Корчемна, Л. Дубровіна, І. Матяш, О. Титаренко; у підготовці видання брали участь: Л. Андрієвська, О. Бернікова, Л. Васько, Л. Демченко, Н. Лісунова, Н. Московченко, Н. Павловська, І. Мага, І. Прокопенко, О. Степченко ; вступне слово Дмитра Табачника ; відп. ред. Геннадій Боряк. Київ, 2004. 782 с.

⁶³ Федір Шевченко. Історичні студії. Збірка вибраних праць і матеріалів (До 100-річчя від дня народження) / Нац. академія наук України. Ін-т історії України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису ; упоряд. Г.В. Боряк, Л.А. Дубровіна, І.С. Корчемна. Київ, 2014. 700 с.

У розвій інформаційно-ресурсного напрямку діяльності ІР НБУВ, у контексті проєктів організації доступу за допомогою електронних технологій, є укладання бази даних «Електронна справа рукописного фонду ІР НБУВ», що орієнтується на функції обліку та одночасно – на використання окремих комплексів інформації для читачів у читальному залі ІР. Цей напрям розробляється протягом 2000–2021 рр. за активної допомоги співробітників Інституту інформаційних технологій НБУВ, зокрема у напрацюванні ними унікальних інформаційних технологій.

Основною метою в питаннях автоматизації та створення «Електронної справи рукописного фонду» є розроблення розгалуженої уніфікованої структури рубрик/полів, що охоплює всі етапи та сфери комплектування й обліку в системі основної діяльності ІР і дозволяє:

- 1) оптимізувати традиційний процес опрацювання документів – експертизи, комплектування, описування, обліку, каталогізації та зберігання;
- 2) активізувати використання інформації, відображеної у фондах ІР, через напрацювання системи електронних довідників та БД, що надають цілісне уявлення про склад та зміст архівних фондів;
- 3) вирішити питання про збереженість унікальних документів та тих, які користуються найбільшим попитом, шляхом створення на ці документи повнотекстових баз даних та електронних страхових копій.

Процес інформатизації діяльності ІР, як і всієї архівної справи в Україні, складається з трьох взаємопов'язаних складових: 1) науково-архівознавчої; 2) інформаційно-технологічної; 3) науково-організаційної та управлінської.

Структура запису «Електронна справа рукописного фонду» має декілька окремих структурних блоків, які разом утворю-

ють цілісну систему розгалужених відомостей облікового характеру включно з процедурою використання інформації фондів, що стосується облікових документів. За основу прийнято такий важливий документ, як паспорт фонду, адже цей документ системно пов'язаний з усією сукупністю документів, що стосуються комплектування та використання документів, та системою обліку під час діяльності ІР загалом. Також сформовані такі робочі аркуші, як, зокрема: «Історична довідка», «Паспорт фонду» для запису «ФОНД»; допоміжний довідник «Схема систематизації фонду» для запису «ОПИС»; Робочий аркуш до запису «ДОКУМЕНТ». Усі ці записи БД надають широкі можливості для аналізу стану обліку та документального складу всіх регламентуючих документів щодо організації фондів, фондоутворювачів, користування фондами.

Програмно-технологічні питання вирішуються директором Інституту інформаційних технологій НБУВ К.В. Лобузіною, яка розробляє технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності, включаючи ресурси Інституту рукопису⁶⁴. Вчена опрацьовує проблему створення системного інформаційного ресурсу НБУВ по різних напрямках, на базі єдиної платформи «ІРБІС 64», що надає широкі можливості для напруцювання взаємопов'язаних баз даних рукописної та книжкової спадщини.

З огляду на це для створення БД «Електронна справа рукописного фонду» використана Система автоматизації бібліотек «ІРБІС 64». До переваг платформи «ІРБІС 64» належить те, що її

---

⁶⁴ Лобузіна К.В., Лобузін І.В. Інформаційні технології в організації роботи спеціалізованих підрозділів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 2011. Вип. 29. С. 173–184; Лобузіна К.В. Онлайновий інформаційний ресурс «Історико-культурні фонди» // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 15. С. 125–136; Лобузіна К.В. Формування електронних інформаційних ресурсів рукописної та архівної спадщини // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 16. С. 234–245.

характеристики найбільше підходять до вимог системної багаторівневої бази даних з комплектування та обліку. На відміну від інших інформаційно-пошукових систем, які ІР намагався пристосувати для своїх потреб, САБ «ІРБІС-64» має широкі можливості для її адаптації до умов праці конкретної бібліотеки на основі інструментальних засобів налагодження та профілів користувачів; повністю поєднується з міжнародними форматами подання бібліографічних даних RUSMARC/UNIMARC/MARC21 на основі засобів двосторонньої конверсії даних; дозволяє створювати і підтримувати одночасно будь-яку кількість БД; пропонує технологію автоматичного формування словників, на основі яких реалізується швидкий пошук за будь-якими елементами описування та їх поєднанням; підтримує традиційні «паперові» технології, надаючи можливість для отримання широкого спектра вихідних форм; пропонує засоби для ведення та використання Авторитетних файлів, Алфавітно-предметних покажчиків класифікаційних схем і Тезауруса; на основі автоматизованого формування словників реалізує швидкий пошук за будь-якими елементами записів та їх поєднанням; містить технології, орієнтовані на використання штрих-кодів; містить засоби, що дозволяють широко використовувати ілюстративний матеріал; підтримує багатомовність (полілінгвістичність); пропонує засоби для перекладу інтерфейсів користувачів іншими мовами тощо.

База даних «Електронна справа рукописного фонду» має унікальну структуру та функціональну специфіку⁶⁵. Її основна ідея – створення комплексного, взаємопов’язаного ресурсу на особові архівні фонди ІР, а надалі – і на колекційні фонди науково-просвітницьких установ та організацій, що зберігаються в ІР. БД

---

⁶⁵ Корчемна І. База даних «Електронна справа рукописного фонду ІР НБУВ» // Вісник Книжкової палати. 2010. № 3. С. 41–44.

«Електронна справа рукописного фонду» дає змогу простежити рух рукопису, починаючи від прийняття його до фондів і закінчуючи поставленням на облік. У ній відзначено особливості обліку та формування наукового опису, надається подокументна інформація про склад фонду. Наукові співробітники ІР створюють та вносять до БД розширену, потрібну як для обліку, так і для використання дослідниками інформацію за окремими розділами, записами, які надалі пов'язуються в системі: «Паспорт фонду», «Історична довідка про фонд та фондоутворювача», «Опис фонду на рівні окремого документа» (І.С. Корчемна, К.В. Лобузін, О.П. Бодак, С.О. Муссель-Драгомирецька).

База даних «Електронна справа рукописного фонду» не має аналогів у вітчизняних та зарубіжних бібліотеках. До неї закладено всю облікову та науково-пошукову документацію на особові архівні фонди та колекції. Облікова документація тут тісно пов'язана з процесами комплектування, рухом фондів, відомостями про фондоутворювачів, відображає склад наукових описів фондів та допоміжну інформацію. Запис «Окремий документ» виконує функції електронного каталогу на архівні описи, що надає наукову інформацію про подокументний склад рукописних фондів. Підготовка включає в себе: архівний пошук, виявлення і редагування інформації; уточнення назв та видів фондів; дати першого надходження; визначення меж фондів та крайніх дат документів, складу документів; характеристику документального комплексу; обсяг фонду (кількість одиниць зберігання); історичну довідку про фондоутворювача та відомості про історію фонду. Ця база є інтелектуальним продуктом НБУВ.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Особові архівні фонди ІР НБУВ репрезентують різноаспектну та різновидову документальну спадщину видатних особистостей і є важливою інформаційною базою для історичних, філологічних, мистецтвознавчих та інших студій з гуманітарної сфери знань. Археографічні та джерелознавчі дослідження унікальних особових архівних фондів ІР – це розкриття складу та змісту їх як частини рукописних фондів НБУВ, а також форма залучення отриманих наукових результатів до широкого суспільного обігу, що має велике значення для розвитку інтелектуальної та духовної складової історії України.

Комплектування фондів провадиться постійно і є чи не найважливішою ланкою у процесі зберігання та використання духовної спадщини України. Воно здійснюється на засадах фахової експертизи наукової цінності архіву та значимості особи, що його створила. У процесах комплектування, наукового описування, дослідження фондів особового походження, укладання наукових каталогів беруть участь усі наукові співробітники Інституту рукопису, а також науково-допоміжний персонал – редактори, бібліотекарі, що визначається великим обсягом надходжень архівів та необхідністю проведення як наукової, так і науково-допоміжної роботи. Складність та багатопрофільність фондів потребують глибоких знань як об'єкта (особи-фондоутворювача), так і предмета досліджень (сфери наукової або творчої діяльності, історичних умов, в яких вони жили і працювали).

Чільне місце в діяльності ІР посідає активізація залучення джерельного потенціалу особових архівних фондів у соціокультурний простір України та світу шля-

хом створення системи наукових, науково-довідкових видань та публікацій документів. Поглиблюючи та вдосконалюючи науково-методичні засади дослідження документів, ІР репрезентує новий, професійно напрацьований інформаційний ресурс українського суспільства, а також цифрові джерела національної рукописної та книжкової спадщини.

У період інтенсивної інформатизації всіх суспільних процесів розгортаються роботи зі створення науково-облікових та довідкових баз даних на рукописні фонди, зібрані у сховищах ІР, що дозволяє значно прискорити управління фондами та посилює пошукові можливості щодо отримання інформації про засновників, склад і зміст фондів, їхній облік, наукове описування та рух документів, удоступнює користування фондами, підготовку виставок тощо. Передусім ідеться про БД «Електронна справа рукописного фонду» з її напрацюваннями щодо комплектування, обліку та наукового використання фондів, яка, як сучасна інформаційна система, дає можливість, зокрема:

- повністю автоматизувати рутинну роботу з випуску всієї облікової документації, пов'язаної з прийманням, опрацюванням, зберіганням і використанням;
- збирати, обробляти, видавати інформацію про документи, виставки, персоналії, історичні події в єдиному взаємозв'язаному інформаційному просторі – базі даних, поєднуючи облікові та довідково-пошукові функції;
- підвищити оперативність отримання інформації про архівні фонди та документи, вивільнити архівних працівників від рутинної трудомісткої праці, прискорити процес підготовки довідок, каталогів, покажчиків та ін.;

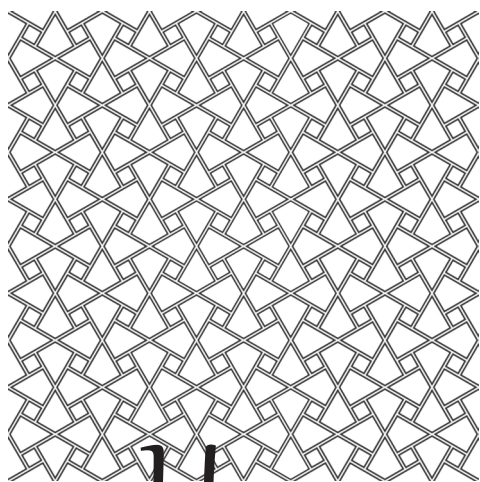
РОЗДІЛ 3 КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА ОПРАЦЮВАННЯ ОСОБОВИХ АРХІВНИХ ФОНДІВ, АРХІВНІ ДОВІДНИКИ ТА СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ

- зберігати не тільки текстову, але й будь-яку іншу інформацію: графічну, аудіо, відео, прив'язану до опису документів, виставок, персоналій;
- поєднувати швидкий доступ до інформації з можливостями пошуку будь-якого ступеня складності;
- отримувати паспорти фондів, списки, топографічні описи, каталоги, інвентарні картки безпосередньо із системи;
- автоматизувати випуск документації підрозділів ІР (відділів фондів рукописної спадщини, джерелознавства, кодикології та кодикографії, фонду юдаїки) та зберігання облікової, наукової інформації та інформації про реставраційні й інші роботи;
- створювати на основі бази даних електронні виставки, тематичні компакт-диски й онлайн-публікації для відвідувачів ІР та віддалених користувачів.

Отже, найважливішими стратегічними напрямами діяльності Інституту рукопису були і залишаються комплектування, науково-технічне описування та системна інформатизація архівних фондів – знакової складової історико-культурної спадщини України та світу.

Розділ 4

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ПРОЄКТИ З ІСТОРІЇ
НАУКИ, АРХІВНОЇ ТА БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ.
СТВОРЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ РЕСУРСІВ
КНИЖКОВОЇ ТА ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ

4.1.

Дослідження історії Національної академії наук України та її засновників. Вернадськіана

Сьогодні наша Бібліотека носить ім'я академіка Володимира Івановича Вернадського. Особливу увагу до постаті В.І. Вернадського як фундатора Академії наук України та Національної бібліотеки Української Держави спричинило ґрунтовне вивчення його діяльності в період заснування цих знакових вітчизняних суспільних інституцій, а також наукової та архівної спадщини видатного вченого. Так, у НБУВ започатковані та проводяться щорічні наукові читання, присвячені академіку В.І. Вернадському, участь в яких беруть співробітники ІР НБУВ, зокрема Л.А. Дубровіна¹, науковці Інституту архівознавства, відділу національної бібліографії НБУВ. До підготовки окремих видань долучалися вчені Інституту історії України та інших установ Національної академії наук України.

Однією з перших репрезентацій Вернадськіани стало науково-бібліографічне видання «В.І. Вернадський: Громадянин. Вчений. Мислитель. Праці вченого

¹ Читання академіка В.І. Вернадського / НАН України; Комісія НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2019. Вип. 1. С. 66–71.

та література про нього з фондів Центральної наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського Академії наук України» (Київ, 1992), підготовлене відділом національної бібліографії за участю науковців рукописного підрозділу. У довіднику було зібрано бібліографію праць, а також літературу про життя та діяльність академіка. До складу видання увійшов також укладений С.М. Кіржаєвим опис рукописної наукової спадщини вченого, яка зберігається в невеликому за обсягом архіві В.І. Вернадського у фондах ІР НБУВ. Розширена і доповнена версія цього бібліографічного покажчика, напрацьована під керівництвом В.Ю. Омельчука, побачила світ ще у 2003 та у 2012 рр.²

Наступною стала публікація «В.И. Вернадский: Дневники. 1917–1921» у двох випусках: перший охоплював період від жовтня 1917 р. до січня 1920 р. (Київ, 1994), другий – від січня 1920 р. до березня 1921 р. (Київ, 1997). Це була спільна публікація Комісії з розробки наукової спадщини В.І. Вернадського НАН України, Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та Архіву Російської АН. Упорядниками обох видань були М.Ю. Сорокіна, С.М. Кіржаєв, О.В. Мемелов, В.С. Неаполітанська. Обидва видання супроводжуються коментарями та ґрунтовним науково-довідковим апаратом, зокрема анотованим іменним покажчиком, покажчиками географічних назв, установ і організацій, періодичних та продовжуваних видань³.

² В.І. Вернадський. Вчений. Мислитель. Громадянин. Праці вченого та література про нього з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : бібліогр. покажч. / НАН України. НБУВ; уклад.: Л.В. Беляєва, Л.С. Новосьолова та ін.; наук. ред. В.Ю. Омельчук. Київ, 2003. 260 с.

³ В.И. Вернадский: Дневники. 1917–1921 : в 2 т. / сост.: С. Киржаев, М. Сорокина, В. Неаполитанская, О. Мамелов ; НАН Украины, РАН, Комиссия НАН Украины по разраб. науч. наслед. акад. В.И. Вернадского, Центр. науч. б-ка им. В.И. Вернадского. Кн. 1. Киев : Наук. думка, 1994. 209 с.; Кн. 2. (Январь 1920 – март 1921). Киев : Наук. думка, 1997. 325 с.

За період 2000–2021 рр. дослідженню життєвого і творчого шляху, а також архівної й рукописної спадщини В.І. Вернадського теж присвячено низку наукових праць.

Знаковою для вітчизняної та світової науки подією є багатотомна серія «*Вибрані наукові праці В.І. Вернадського*», присвячена 150-річному ювілеєві академіка й ініційована Комісією НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського. Загальним координатором з підготовки серії стала Л.А. Дубровіна. Світ побачили 10 томів видання (у 16-ти книгах).

Колектив ІР НБУВ брав активну участь на всіх етапах укладання перших двох томів. Підготовка видань до друку тривала три роки – у 2010–2012 рр. – і здійснювалася спільно з Інститутом архівознавства НБУВ, Інститутом історії України НАН України та Архівом Російської академії наук.

Великі обсяги публікацій праць і листування В.І. Вернадського та складність матеріалу вимагали значної попередньої роботи, зокрема було напрацьовано основні принципи передачі текстів як для першого, так і для другого томів окремо, розроблено методичні рекомендації щодо виявлення документів, складання наукових коментарів та значного за обсягом допоміжного апарату (показники біографічний, імен та установ). Віднайдення та прочитання неопублікованих листів ученого та його кореспондентів стало окремим складним напрямом діяльності авторів-упорядників (найбільший обсяг роботи був виконаний К.Є. Новохатським та С.М. Кіржаєвим). Трудомісткими також виявилися розшифровка й набір текстів, складання довідок біографічного характеру до персоналій, написання передмов, наукових статей, докладних коментарів до опублікованих праць та листування, які вимагали додаткового пошуку інформації стосовно великої кількості імен та подій, про які йшлося в листах В.І. Вернадського, редагування тексту тощо.

Перший том серії складається з 2-х книг, присвячених науково-організаційній діяльності В.І. Вернадського в 1918–1921 рр.⁴ та публікації його вибраних наукових праць, пов'язаних з Україною⁵.

У першій книзі першого тому серії у ґрунтовній аналітичній статті авторства чл.-кор. НАН України Л.А. Дубровіної, академіків НАН України О.С. Онищенко та В.А. Смолія⁶ висвітлений фундаментальний внесок В.І. Вернадського в організацію української науки. Слід зазначити, що ця тематика надалі була розвинута в окремих статтях, зокрема: Л.А. Дубровіної, О.С. Онищенко, В.А. Смолія «В.І. Вернадський і Україна»⁷ та Л.А. Дубровіної, О.С. Онищенко «Ви знаєте, як мені дорога Україна...»⁸. Значний резонанс серед української та російської вченої спільноти викликала праця, написана А.Г. Загороднім, О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіною і присвячена українським етапам життя та діяльності академіка В.І. Вернадського⁹.

⁴ Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1. Кн. 1: Володимир Іванович Вернадський. Науково-організаційна діяльність в Україні (1918–1921) / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України; редкол.: О.С. Онищенко (голова), М.В. Багров, В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, С.М. Кіржаєв [та ін.]. Київ, 2011. 670 с. (Вибрані наук. пр. акад. В.І. Вернадського).

⁵ Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1. Кн. 2: Володимир Іванович Вернадський. Вибрані праці / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України; редкол.: О.С. Онищенко (голова), М.В. Багров, В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, В.М. Даниленко, Л.А. Дубровіна [та ін.]. Київ, 2011. 584 с.

⁶ В.І. Вернадський і Україна // Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського / авт.-уклад.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова [та ін.]. Київ, 2011. Т. 1 : Володимир Іванович Вернадський і Україна, Кн. 1: Науково-організаційна діяльність (1918–1921). С. 97–132.

⁷ Онищенко О.С., Смолій В.А., Дубровіна Л.А. В.І. Вернадський і Україна // Вісник НАН України. 2013. № 3. С. 38–66.

⁸ Онищенко О.С., Дубровіна Л.А. «Ви знаєте, як мені дорога Україна...» : до 150-річчя від дня народження В.І. Вернадського // День. 12.03.2013. № 44. С. 5.

⁹ Загородний А.Г., Онищенко А.С., Дубровіна Л.А. Украинские этапы жизни и деятельности В.И. Вернадского. Москва, 2013. 32 с.

Основу першої книги складає комплекс документів, що розкривають діяльність В.І. Вернадського у справі заснування Української академії наук. Їхня публікація дозволяє визначити та охарактеризувати етапи розвитку наукових підходів та практичні кроки у створенні Академії, які відбувалися в складній політичній та економічній ситуації 1918–1919 рр., оцінити напружену, масштабну і цілеспрямовану роботу В.І. Вернадського та його соратників для реалізації їхніх задумів, становлення ідейних парадигм та прийняття конкретних рішень стосовно збереження Академії як державної установи тощо.

Зі створенням УАН тісно пов'язане й започаткування Національної бібліотеки Української держави. Документи стосовно місця та ролі В.І. Вернадського у створенні НБУ (з 1919 р. Всенародна бібліотека України, нині Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського), без якої вчений не уявляв розвитку національної науки та культури¹⁰, також вміщені в першій книзі першого тому серії. Це, зокрема, програмний документ «Про заснування Національної бібліотеки Української держави», протоколи засідань Тимчасового комітету із заснування Бібліотеки, в яких відображений процес формування фонду, обговорення принципів та напрямів діяльності її як національної та академічної, пошук приміщення, комплектування й організація каталогів, наукова та видавнича робота, надано інформацію про перший склад штату книгозбірні тощо.

Автори-упорядники також вирішили за доцільне оприлюднити документи стосовно роботи Комісії у справах вищої школи та наукових закладів на чолі з В.І. Вернадським, в яких відображається процес підготовки до створення українських національних університетів. До цього ж комплексу включені й протоколи

¹⁰ *Онищенко О.С., Дубровіна Л.А.* В.І. Вернадський та його концепція Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Бібліотечний вісник*. 2013. № 2. С. 3–11.

засідань підкомісії з наукових товариств. Ще один змістовний блок документів докладно висвітлює перебування В.І. Вернадського на посаді ректора Таврійського університету та його опікування долею цього вищого навчального закладу.

Друга книга першого тому серії присвячена вибраним працям В.І. Вернадського, що ілюструють його зв'язок з Україною¹¹. Репрезентовані як природничі, так і громадсько-політичні праці, а також відгуки академіка на результати наукової діяльності українських учених, з якими він тісно співпрацював.

Творча спадщина В.І. Вернадського в галузі природничих наук зберігається в оригіналах у фондах Інституту рукопису НБУВ, у Полтавському краєзнавчому музеї та архівах України, а також в Архіві Російської академії наук. У цей розділ включені також і опубліковані статті, написані після його експедицій Полтавською губернією, Київщиною, Кримом, що висвітлюють дослідження академіком природних багатств України.

Основу комплексу публікацій «Суспільно-політичні та публіцистичні праці» склали рукописи статей В.І. Вернадського за період 1916–1921 рр., присвячених роздумам ученого про руйнівні громадсько-політичні процеси в російському та українському суспільстві періоду світової війни, революції, громадянської війни, національне питання, зокрема українське, російське та польське, ставлення до різних політичних сил, значення ролі незалежної науки та демократичної освіти для розвитку держав, зокрема й під час суспільних перетворень.

Співробітники ІР брали активну участь у підготовці документів до друку: серед укладачів та авторів коментарів – Л.А. Ду-

¹¹ Володимир Іванович Вернадський і Україна. Т. 1. Кн. 2: **Володимир Іванович Вернадський**. Вибрані праці / НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського, Ін-т історії України; редкол.: О.С. Онищенко (голова), М.В. Багров, В.А. Смолій [та ін.]; уклад.: О.С. Онищенко, В.М. Даниленко, Л.А. Дубровіна [та ін]. Київ, 2011. 584 с.

бровіна та Н.М. Зубкова; науково-допоміжні роботи виконували О.А. Скрипка, Ю.Б. Дудка; у підготовці довідкового ресурсу біографічних матеріалів та іменного покажчика були задіяні О.П. Степченко, С.В. Сохань, С.О. Булатова, О.А. Іванова, Т.В. Міцан, І.В. Клименко, Л.В. Гарбар, О.С. Боляк.

Другий том серії – «Листування з українськими вченими»¹² – репрезентує максимально вичерпний спектр ділового та приватного спілкування В.І. Вернадського. Авторами-укладачами видання був колектив таких відомих учених, як О.С. Онищенко, В.Ю. Афіані, В.А. Вергунов, В.М. Даниленко, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, І.М. Ільїна, М.Ю. Кисельов, С.М. Кіржаєв, Н.О. Лаас, В.В. Лавров, К.Є. Новохатський, І.Г. Тараканова, Н.М. Хоменко, Л.М. Яременко. Значні за обсягом науково-допоміжні роботи виконували О.П. Степченко, Ю.Б. Дудка, Л.В. Гарбар, О.С. Боляк.

Епістолярій В.І. Вернадського становить особливий зріз його спілкування з діячами науки та культури, які жили і працювали в Україні, а також з деякими російськими вченими, з якими академік контактував з питань розвитку науки та освіти в Україні, описував українські події або висловлював свої думки стосовно них. Увага приділялася не лише тим комплексам листування, де була широко представлена українська проблематика, але й окремим листам від різних кореспондентів, які посідали важливе місце в науковому чи особистому житті вченого і де містилася інформація з науково-організаційних або приватних питань.

¹² В.І. Вернадський і Україна: листування. Том 2. Кн. 1 : А–І / авт. та упоряд.: С.М. Кіржаєв, К.Є. Новохатський, Л.М. Яременко [та ін.] ; редкол.: А.Г. Загородній (голова), О.С. Онищенко (заст. голови)) [та ін.] ; НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ, 2018. 572 с.; В.І. Вернадський і Україна: листування. Том 2. Кн. 2 : К–Я. Офіційне. Родинне / авт. та упоряд.: С.М. Кіржаєв, К.Є. Новохатський, Л.М. Яременко [та ін.] ; редкол.: А.Г. Загородній (голова), О.С. Онищенко (заст. голови) [та ін.] ; НАН України, Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ, 2019. 1040 с.

Підготовка цього тому здійснювалась у плідній співпраці академічних учених та фахових архівістів, співробітників закладів освіти та бібліотек, що дало можливість здійснити комплексну наукову реконструкцію епістолярної спадщини В.І. Вернадського за опублікованими та неопублікованими джерелами. Переважна більшість листів публікується вперше, це, зокрема, листи з фондів Архіву Російської академії наук у Москві та його філії в Санкт-Петербурзі, Центрального державного архіву-музею літератури та мистецтва України, Інституту рукопису та Інституту архівознавства НБУВ, Центрального державного історичного архіву України (м. Київ), Центрального державного історичного архіву України (м. Львів), Полтавського краєзнавчого музею, Народного музею Національного гірничого університету (м. Дніпро), а також з особистого архіву С.І. Білоконя.

Згідно з концепцією видання, листування В.І. Вернадського, його колег та друзів за змістом мало репрезентувати наукові проблеми в галузі мінералогії, кристалографії, геохімії та біогеохімії, радіоактивності, гідрології, ґрунтознавства, корисних копалин, історії та філософії науки тощо. Важливим уявлявся й соціально-політичний зріз тих подій, що відбувалися в Україні та Росії й обговорювалися В.І. Вернадським у листуванні. Документи свідчать про постійний обмін результатами наукової праці між кореспондентами, містять інформацію щодо проведення наукових конференцій та з'їздів, спільних з українськими вченими наукових досліджень. У листах неодноразово згадуються й студії В.І. Вернадського, над якими він працював у різні роки свого життя, зокрема про біосферу, живу речовину, хімічну будову біосфери Землі, історію мінералів земної кори тощо. Серед тем, актуалізованих в епістолярії В.І. Вернадського, є організація та проведення біогеохімічних досліджень на Дніпровській станції в Старосіллі та в Києві в 1919, 1928–1929 рр., експедиції в Полтавську губернію та Крим, кримський період життя академіка тощо.

Значна увага приділялася науково-організаційним питанням не лише в галузі організації академічної науки та розвитку наукової думки, але й щодо створення національної вищої школи в Україні: відкриттю Київського та Кам'янець-Подільського університетів, кафедр у Катеринославському та Полтавському університетах, становленню Таврійського університету, діяльності Харківського університету, функціонуванню Вченого комітету Наркомату земельних справ під головуванням В.І. Вернадського та різних наукових товариств.

У межах серії здійснене перевидання щоденників В.І. Вернадського за 1917–1921 рр. (упоряд. С.М. Кіржаєв, О.В. Мемелов, В.С. Неаполітанська, М.Ю. Сорокіна), яке супроводжувалося новим великим археографічним вступом (Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова) (Київ, 2011).

Перший том видання отримав міжнародний диплом лауреата конкурсу Ради з книговидання МААН «Краще наукове видання» 2012 року.

Творча співпраця авторського колективу вчених, які впродовж декількох років вивчали внесок В.І. Вернадського у створення НАН України, отримала подальший розвиток у низці розвідок, присвячених концептуальним питанням національного і світового в ідеях В.І. Вернадського стосовно організації науки та освіти в Україні¹³. Світ побачили статті про місце і роль В.І. Вернадського та М.П. Василенка у фундації Національної бібліотеки Української держави¹⁴, про видатних організаторів академічної науки,

¹³ Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Концепція національного і світового в ідеях організації науки та освіти в Україні В.І. Вернадського // Історія освіти, науки і техніки в Україні: матер. VIII Всеукр. конф. молодих учених та спеціалістів (21 травня 2013 р. м. Київ). Київ, 2013. С. 24–30. *Іх же*. Синтез національного та світового в концепції організації науки та освіти в Україні В.І. Вернадського // Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика / НАН України, Ін-т історії України; редкол.: С.І. Білокінь, В.М. Даниленко (відп. ред.) [та ін.]. Київ, 2013. Вип. 18. С. 15–23.

¹⁴ Дубровіна Л.А. М.П. Василенко та В.І. Вернадський як фундатори Національної бібліотеки Української держави // Архівна та бібліотечна справа в Україні доби визвольних змагань (1917–1921 рр.): зб. наук. пр. Київ, 1998. С. 185–198.

перших академіків УАН–ВУАН О.І. Левицького, А.Ю. Кримського, В.І. Липського, О.О. Богомольця, О.В. Палладіна, Є.О. Патона, Д.К. Заболотного¹⁵, про першого директора академічного Інституту технічної механіки С.П. Тимошенка¹⁶ та багатьох інших.

У цих працях глибоко проаналізована концепція створення Академії наук України, показано, як розвивалися погляди В.І. Вернадського на роль науки в Україні, охарактеризовано його перспективну модель Академії з її національними, державними та гуманістичними принципами устрою (державний статус, самоврядність у наукових справах, гармонійне поєднання природничих, технічних і соціогуманітарних наук). Автори довели, що реалізація цієї моделі В.І. Вернадського невдовзі перетворила Академію на головну наукову установу України і визнаний у міжнародному середовищі центр фундаментальних досліджень, що постав силами потужного колективу українських учених у складних соціально-політичних умовах як живий організм, що невпинно розвивається, тримається в руслі світових наукових процесів і працює на завдання всебічного забезпечення зміцнення власної держави¹⁷.

У фундаментальній статті «Видатні організатори академічної науки», написаній Л.А. Дубровіною у співавторстві з віцепрезидентом НАН України академіком С.І. Пирожковим, уперше комплексно висвітлюється діяльність президентів Академії як видатних особистостей, які визначали та визначають її розвиток і здобутки. Розглянуто також окремий внесок цих діячів та характерні об'єднуючі особливості їхніх концептуальних підхо-

¹⁵ Пирожков С.І., Дубровіна Л.А. Видатні організатори академічної науки // Вісник Національної академії наук України. 2018. № 11. С. 18–33.

¹⁶ Дубровіна Л.А., Богданов В.Л. Роль М.П. Тимошенка у заснуванні НАН України і Інституту технічної механіки // Вісник Національної академії наук України. 2018. № 12.

¹⁷ Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Академік В.І. Вернадський і заснування Української академії наук / Вісник Національної академії наук України. 2018. № 5. С. 23–26.

дів до розвою академічної науки, наполегливу роботу зі створення Академії як головного наукового інтелектуального центру, що об'єднує природничі та соціогуманітарні науки й забезпечує спадкоємність високих принципів її організації, закладених у підмурук Академії її засновниками. Підкреслюється дотримання президентами, зокрема: концепції гармонійного розвитку фундаментальних та прикладних наук і чіткого розуміння того, що фундаментальні науки є базисом та гарантією успішної реалізації функцій прикладних наук; превалювання синтезу національних і світових складових; уваги до створення наукових шкіл. Серед персональних якостей очільників Академії відзначаються високі вимоги до себе та подвижницьке служіння науці.

Вивчення спадщини першого президента НАН України триває й нині. У НБУВ, створеній у 1918 р. як потужна лабораторія науки і книгозбірня світової літератури та національної писемної спадщини, зберігається науковий і творчий доробок власне В.І. Вернадського – його наукові публікації та особовий архів. Потужним інформаційним джерелом з історії вітчизняної академічної науки є архів УАН–ВУАН, особові архівні фонди видатних учених Академії, що зберігаються в ІР НБУВ. На порталі Бібліотеки створено електронний ресурс «Вернадськіана», що постійно поповнюється. Така велика увага до історії української Академії наук, осмислення її ідеологічних парадигм з позицій сучасності ще раз засвідчує важливість цього напрямку в діяльності як Інституту рукопису, так і Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського загалом.

У цьому ж руслі науковці ІР долучилися до святкування 90-ї та 100-ї річниць Національної академії наук України¹⁸.

¹⁸ Національна академія наук України. 1918–2008 : до 90-річчя від дня заснування / авт. кол.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, Т.Л. Кулаковська, В.А. Кучмаренко, В.І. Попик, Л.М. Яременко, С.В. Старовойт [та ін.] ; редкол.: Б.Є. Патон (голов. ред),

Так, в ювілейному для НАН України 2008 році світ побачило колективне видання «Національна академія наук України. 1918–2008: До 90-річчя від дня заснування» (Київ, 2008), у створенні якого, а саме в написанні підрозділу «Історія заснування Академії. Доленосне значення академічної моделі В.І. Вернадського», взяла участь директор ІР Л.А. Дубровіна. У підрозділі охарактеризовано період наукового та організаційного утворення УАН, коли були реалізовані та отримали розвій основні концептуальні положення «системного» погляду В.І. Вернадського на зміст і суть академічної науки в незалежній державі індустріального періоду, обґрунтовано необхідність фундації Академії як головного наукового центру, що об'єднує державні дослідницькі установи з широким спектром технічних, природничих та соціогуманітарних наук. Ретроспективний огляд подій періоду заснування УАН дав можливість переконатися в масштабності та глибині концептуальної моделі В.І. Вернадського щодо устрою української науки, яка декларувалася як зміцнювальний чинник та стратегічний орієнтир на майбутнє.

У монографії, присвяченій академіку Б.Є. Патону, авторству О.С. Онищенко та Л.А. Дубровіної належать розділи «Патонівські науково-технічні прориви» (с. 13–84) та «На чолі Академії: сума стратегій розвитку науки» (с. 85–125)¹⁹. У дослідженнях підкреслюється, що Б.Є. Патон очолив Академію в період, коли перед радянською наукою стояло завдання прискорення науково-технічного прогресу і зростання продуктивних сил суспільства в умовах активізації розвитку світової науки та її формування за новими напрямками, насамперед розвій провідних галузей при-

---

О.С. Онищенко та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : Вид-во КММ, 2008. 624 с.; Національна академія наук України: 1918–2018. До 100-річчя від дня заснування. Київ, 2018.

¹⁹ Керманіч української науки : життєвий шлях Б.Є. Патона : до 100-річчя від дня народження / авт. кол. О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, О.К. Маковецька та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 350 с.

родознавства, математики, фізики, хімії, біології, наук про Землю і Всесвіт, піднесення технічних, медичних і сільськогосподарських наук. Особлива увага приділялася як фундаментальним наукам, так і виробленню ефективних форм інтеграції науки й виробництва. В період президентства Б.Є. Патона найповніше відбулося втілення ідей В.І. Вернадського стосовно пріоритетів фундаментальних та прикладних досліджень, активної ролі науки у створенні базису економічної потужності держави та її духовного розвитку, завоювання свого місця в міжнародному науковому співтоваристві.

Масштаб особистості Б.Є. Патона визначив і масштаб та принципи реформування Академії, консолідацію наукових сил навколо вирішення перспективних напрямів науково-технічного прогресу, розвиток нових фундаментальних напрямів академічної науки, стрімке зростання рівня кадрів та широкомасштабне впровадження результатів і конкретних завдань в усі сфери виробництва. Під його керівництвом НАН України було визнано одним з лідерів світової науки.

Академіку А.Г. Загородньому, який сьогодні очолює НАН України, присвячується біобібліографічний покажчик, укладений до його 70-річчя відділом національної бібліографії НБУВ, з біографічною вступною статтею Л.А. Дубровіної, в якій стисло викладено наукову біографію вченого та розкрито концепцію наукового поступу А.Г. Загороднього, що передбачає поєднання спадкоємності в історії розвитку науки, збереження та примноження наукових традицій. Розглядається запропонована А.Г. Загороднім програма та системна концепція перспективного розвитку Академії. Його програма як президента НАН України спрямована на розуміння суспільством та владою потужного потенціалу науки, можливість НАН України відігравати першочергову роль у науковому супроводі всіх сфер економічного, науково-технічного, соціально-політичного і культурного розвитку суспільства. Основна увага

фокусується на органічному розвитку фундаментальної науки та ефективному впровадженні прикладних науково-технічних розробок, розвої новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та інноваційної діяльності, інтегруванні науки й освіти та розширенні міждисциплінарних досліджень. У статті розкривається також розуміння президентом НАНУ єдності природничих та соціогуманітарних наук, які піклуються про розв'язання нагальних національних проблем державобудівництва, інтелектуально-культурного статусу України, формування національної духовної складової держави. Підкреслюється і робота А.Г. Загороднього з вивчення та популяризації наукової спадщини великого вченого й засновника НАН України академіка В.І. Вернадського²⁰.

Серед останніх досліджень історії НАН України – видання, де здобутки Академії репрезентовані за тридцять років незалежності нашої держави. Л.А. Дубровіна залучилася до написання розділу «Науково-інформаційна та видавнича діяльність України»²¹. У цьому розділі розкрито принципово нову концептуальну модель академічної бібліотеки ХХІ ст. як інфополіса – дослідницького, науково-інформаційного й науково-аналітичного, видавничого й культурно-освітнього комплексу з розвиненою інфраструктурою формування та опрацювання із застосуванням новітніх інтелектуальних інформаційних технологій документних потоків для забезпечення потреб науки, виробництва, освіти і культури, підтримки інноваційного розвитку. Це дозволяє по-новому оцінити роль НБУВ у системі академічних установ НАН України як інтегратора інформаційних ресурсів вітчизняної та світової науки й

²⁰ Академік Анатолій Глібович Загородній : до 70-річчя від дня народження : матер. до біобібліографії / авт.-упоряд.: С.В. Блиндарук, Т.В. Добко, Л.А. Дубровіна, А.О. Жабін [та ін.] ; відп. ред. О.С. Онищенко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2021.

²¹ Дубровіна Л.А. Науково-інформаційна та видавнича діяльність України // НАН України в 2018–2021 рр. До тридцяти років незалежності України : кол. моногр. / НАН України. Київ, 2021. С. 144–162.

національної культурної спадщини. Підкреслюється, що розбудовано масштабний інформаційний ресурс друкованих та електронних документів загальнонаціонального значення, який охоплює взаємопов'язану систему електронного каталогу, реферативної бази даних, унікального за своєю повнотою репозитарію вітчизняної наукової періодики, повнотекстових електронних бібліотек, цифрових колекцій, архівів, баз даних.

4.2. Дослідження історії Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та вітчизняної бібліотечної справи

Знаковим напрямом дослідницької діяльності Інституту рукопису є вивчення історії Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як головної наукової і національної установи, де сконцентрувалися величезні фонди історико-культурної спадщини та інформаційного ресурсу України і яка пройшла через випробування ХХ ст., зберігши й примноживши свій інформаційний та культурний потенціал. Потужним стимулом для цього стало повернення Бібліотеці статусу національної, згідно з Указом Президента України «Про надання Центральній науковій бібліотеці імені В.І. Вернадського статусу національної» № 244/96 від 5 квітня 1996 р.

Одним із перших завдань стало відновлення реальної історії Бібліотеки, що базувалася б на архівних та книжкових джерелах, адже через партійно-радянські постулати організації бібліотеки як ідеологічної установи, що супроводжувалися нівелюванням національної ідеї, закладеної в концепцію створення НБУВ, перебудовою в 1920–1930-х роках бібліотечної діяльності та знищенням потужного кадрового складу бібліотечних науковців і академічних учених, які працювали в її складі як кадрове ядро, об'єктивні дослідження історії НБУВ були практично відсутні.

У монографії 1979 року історія НБУВ репрезентована дуже схематично: її періоди розглядаються під кутом зору радянських наративів, коли основне завдання будь-якої бібліотечної установи, зокрема й академічної бібліотеки, полягало у формуванні фондів радянської літератури для науково-інформаційного обслуговування в першу чергу ідеологічних настанов держави²². Історія бібліотечної справи була знеособлена, у забуття пішла праця видатних особистостей та цілих колективів, які, незважаючи ні на що, намагалися зберігати та досліджувати історичну національну спадщину.

Уперше фундаментально і корпусно історія Національної бібліотеки від її започаткування в 1918 р. і до першого десятиріччя постання незалежної України репрезентована у тритомному виданні авторства акад. НАН України О.С. Онищенко та чл.-кор. НАН України Л.А. Дубровіної²³, а також у монографії, створеній колективом науковців НБУВ²⁴.

²² Гутянський С.К., Білодид І.К. и др. *История Центральной научной библиотеки Академии наук Украинской ССР*. Київ : Наук. думка, 1979. 226 с.

²³ Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. *Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–1941*. Київ : НБУВ, 1998; *Їх же. Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1941–1964*. Київ: Наук. думка, 2003. 360 с.; *Їх же. Історія Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1965–1991*. Київ, 2008. 374 с.

²⁴ *Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1992–2002)* / авт. колектив. Київ, 2019.

На основі глибокого вивчення архівних джерел у першій книзі «Історії Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» висвітлений період від фундації найбільшої книгозбірні країни у 1918 р. до 1941 р., який у радянських виданнях був представлений найбільш тенденційно.

Друга книга присвячена долі Бібліотеки під час Другої світової війни та її реорганізації й зміні функцій як наукової та культурної установи і охоплює період 1941–1964 рр. Уперше проаналізовано процес її деструкції в 1941–1943 рр., спричинений війною, евакуацією та окупацією, відродження Бібліотеки в повоєнний час, її діяльність як Державної публічної бібліотеки, що одночасно залишалася бібліотекою при Академії наук УРСР.

Третя розкриває період 1965–1991 рр., коли НБУВ повернулася до виконання функцій Центральної наукової бібліотеки Академії наук УРСР з метою забезпечення прискореного розвитку української та загальнорадянської науки і розвою науково-технічного прогресу. Цей часовий відтинок у діяльності Бібліотеки характеризується як період стабілізації її основних наукових функцій, органічного поєднання функцій головного державного книгосховища універсальної літератури, академічної бібліотеки і наукової установи, покликаної здійснювати бібліотечно-бібліографічне забезпечення запитів науки, політики, економіки та культури України.

Основним висновком дослідження історії НБУВ є констатація того, що кожен з етапів розвитку Бібліотеки ніс у собі змістовне значення, пов'язане з її роллю в суспільному житті України.

Фундаментальне дослідження Л.А. Дубровіної та О.С. Онищенко «Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті»²⁵ висвітлює

---

²⁵ Дубровіна Л.А., Онищенко О.С. Бібліотечна справа в Україні в ХХ столітті : моногр. / НАН України ; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського ; Ін-т рукопису. Київ, 2009. 530 с.

основні тенденції розвитку й долі бібліотек та бібліотечної справи в загальнодержавному масштабі. Функціонування бібліотечної системи розглядається протягом значного часового терміну і в різних суспільно-політичних умовах: у складі Російської імперії; в період Українських визвольних змагань; у 1920–1930-х роках, коли формувалися засади радянської бібліотечної справи; у воєнний та повоєнний час; у період засудження культу Сталіна; у другій половині 1960-х – у 1980-х роках та нарешті протягом набуття Україною незалежності. Досліджені фундаментальні зміни в організації книгозбірень та їхня роль у суспільстві, традиції та інновації в діяльності бібліотек, формування бібліотечної мережі, бібліотечні фонди, інформаційні ресурси, науково-довідковий апарат, обслуговування, культурно-інформаційна та видавнича діяльність. Простежений інтенсивний розвиток бібліотечної системи в Україні – відкриття стаціонарних бібліотек, філій, пунктів, забезпечення планомірного комплектування фондів на базі упорядкування видавничої діяльності, книгообмін, удосконалення міжвідомчого та міжміського абонементів для обслуговування науки та народного господарства.

Визначені види та типи бібліотек, правові засади бібліотечної справи, професійна освіта, створення громадських організацій тощо. Значну увагу приділено розвитку бібліотечної науки – книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства, теорії та практики бібліотечної справи.

Важливе місце в дослідженні посідає період руйнування радянської бібліотечної системи та початок її перебудови, що збігся із загальнополітичною реформою в СРСР та Україні. Водночас визначаються перспективи подальшого розвитку бібліотечної справи в Україні. Констатується зміна на початку XXI ст. стратегічних завдань: найважливішими з них визначені створення і підтримка функціонування ефективної бібліотечної системи, яка б охоплю-

вала всі прошарки населення та всі регіони і була б надійною складовою інформаційної системи держави, накопичувачем та хранителем національного науково-інформаційного ресурсу й документальної духовної спадщини. Першочерговими для розвою бібліотечної справи також є створення і розвиток бібліотек, їх мереж і систем, формування комплексних фондів на всіх видах носіїв інформації, укладання наукового-довідкового апарату, забезпечення широкої системи доступу користувачів до фондів та інформаційних ресурсів, організація їх збереженості, інформаційний супровід державотворчих процесів, науки, освіти, культури, проведення профільних наукових досліджень та впровадження їх у практику діяльності бібліотек.

Автори спеціально наголосили на необхідності прискорення залучення бібліотек до процесу інформатизації суспільства, коли їхні функції як соціального організму відповідно розвиваються та трансформуються – з центрів зберігання та використання творів друку і рукописів вони перетворюються на центри зосередження, опрацювання і суспільного використання всіх ресурсів та основних потоків інформації. Тому бібліотеки покликані розширювати свій традиційний рукописний і друкований ресурс ще й за рахунок електронної та аудіовізуальної продукції.

Монографія Л.А. Дубровіної та О.С. Онищенко з історії бібліотечної справи України у ХХ ст. залишається єдиним дослідженням, в якому праналізовано основні тенденції, особливості розвитку бібліотечної системи в контексті загального історичного процесу нашої держави.

У низці наукових студій співробітників ІР, напрацьованих у 2000–2021 рр., також оприлюднені дослідження різних періодів та аспектів діяльності Бібліотеки, охарактеризований персонологічний ряд діячів та визначений їхній внесок у розвиток бібліотечної справи.

Так, монографія О.П. Степченко «Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1918–1934)»²⁶ стала продовженням ґрунтовного вивчення архівних фондів ІР та НБУВ стосовно висвітлення періоду 20–30-х років ХХ ст., реалізованого авторкою в її кандидатській дисертації «Особові архівні фонди видатних українських учених як джерело з історії організації спеціалізованих фондів Всенародної (Національної) бібліотеки України (1918–1934)»²⁷. У науковому виданні розкриваються шляхи реалізації ідеї національної української бібліотеки та її подальшого поглиблення, висвітлені процес формування спеціалізованих історико-культурологічних фондів, розробка принципів внутрішньої діяльності ВБУ. Відновлений персонологічний ряд фахівців бібліотечної справи, які протягом довгого радянського періоду були викреслені з історії бібліотечної справи України. Зокрема актуалізовані архівні джерела стосовно Є.О. Ківлицького (старший бібліотекар, виконуючий обов'язки директора в 1919–1921 рр.), С.П. Постернака (член Тимчасового Комітету для заснування ВБУ, перший офіційний директор Бібліотеки в 1922–1929 рр.), В.Ф. Іваницького (заступник директора та завідувач відділу бібліотекознавства, стародруків, орієнталії в 1929–1933 рр.), Г.П. Житецького (член Тимчасового Комітету для заснування ВБУ, завідувач відділу рукописів у 1918–1928 рр.), М.В. Геппенера (завідувач відділу рукописів у 1934–1938 рр.), В.О. Кордта (член Тимчасового Комітету для заснування ВБУ, завідувач відділу карто-

²⁶ *Степченко О.П.* Українські вчені – фундатори спеціалізованих відділів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1918–1934) / відп. ред. Л.А. Дубровіна ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Ін-т рукопису. Київ, 2008. 217 с.

²⁷ *Степченко О.П.* Особові архівні фонди видатних українських учених як джерело з історії організації спеціалізованих фондів Всенародної (Національної) бібліотеки України (1918–1934) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / наук. кер. Л.А. Дубровіна / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 1997. 16 с.

графії в 1918–1933 рр.), М.І. Ясинського (завідувач відділу україніки в 1923–1933 рр.), О.Т. Дзбанівського (завідувач музичного відділу в 1928–1934 рр.), А.С. Криловського (завідувач Подільської філії ВБУ в 1923–1929 рр.), П.Я. Стебницького (член Тимчасового Комітету для заснування ВБУ, завідувач відділу україніки в 1922–1923 рр.). Унікальність НБУВ, на думку авторки, полягає саме в наявності в ній спеціалізованих підрозділів, що репрезентують національну пам'ять України та всього людства.

Значний суспільний резонанс отримало науково-довідкове видання Л.В. Гарбар «Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матеріали до біобібліографічного словника»²⁸. Вперше в історії України в одному виданні репрезентовані біографічні довідки співробітників різних за статусом бібліотек України, чиї імена вдалося встановити за архівними джерелами та за згадками в опублікованих документах. Структура описової статті надає: прізвище, ім'я, по батькові / криптоніми, псевдоніми / дати народження та смерті / місце народження / походження / відомості про навчання / фах / учені звання / посади / основний внесок у розвиток бібліотечної справи / список наукових праць / літературу / відомості про архівні джерела / фотодокументи. Дослідниця встановила значну частину загального складу діячів бібліотечної справи України, основна частина яких належала ще до дореволюційної інтелігенції, – як знаних учених, так і простих бібліотекарів, тим самим повернувши з небуття близько тисячі персоналій.

Копітка робота виконувалася впродовж багатьох років, розпочавшись ще під час написання Л.В. Гарбар кандидатської дисертації «Українські діячі та їх внесок у розвиток бібліотечної

---

²⁸ Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.): матер. до біобібліограф. словника / упоряд. Л.В. Гарбар. Київ, 2017.

справи (1918–1941)» (2013)²⁹, де пошукувачкою вже було оприлюднено відомості про понад 500 осіб – не лише про тих, які безпосередньо працювали в бібліотечній системі, а й про низку науковців та просвітницьких діячів – філологів, істориків, етнографів, що були фундаторами сучасних для задекларованого періоду бібліотекознавчих напрямів, зокрема в галузі бібліотечної соціології, читачезнавства, бібліопедагогіки, каталогізації, класифікації та систематизації бібліотечних фондів, створення предметного каталогу, фондознавства, статистики та управління бібліотечною справою. Встановлено, що серед них були академіки, професори університетів та вищих духовних навчальних закладів, викладачі й вихованці дореволюційних вузів та шкіл, політичні й державні діячі, бібліотекарі з гуманітарною та природничою освітою, діячі просвітницького руху. У дисертаційному дослідженні також було запропоновано напрацьовані Л.В. Гарбар засади створення біобібліографічного словника українських діячів бібліотечної справи ХХ ст.

Учена визначила та охарактеризувала чотири етапи розвитку бібліотечної справи у 1918–1933 рр., пов'язані зі змінами суспільно-політичної ситуації та кадровими змінами у відповідності до реформ радянської влади, спрямованих на створення нової бібліотечної системи та управління нею, поступове спрямування на побудову бібліотек соціалістичної держави, розробку питань обслуговування та вивчення потреб масового читача, комплектування книжково-бібліотечного фонду масовою літературою тощо³⁰.

²⁹ *Гарбар Л.В.* Українські діячі та їх внесок у розвиток бібліотечної справи (1918–1941) : автореф. дис. ... канд. іст. наук / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2013. 16 с.

³⁰ *Гарбар Л.В.* Розвиток бібліотечної справи та бібліотекознавства у Національній (Все-народній) бібліотеці України (1918–1933) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 15. С. 198–222.

Низку своїх студій Л.В. Гарбар, продовжуючи свої дослідження бібліотечної справи України та її представників, оприлюднила на сторінках наукового збірника ІР НБУВ «Рукописна та книжкова спадщина України». У 2000–2021 рр. світ побачили розвідки вченої, присвячені історіографічним аспектам бібліотекознавства 20–30-х років ХХ ст.³¹, а також окремим персоналіям, зокрема В.О. Козловському³², Н.В. та О.В. Піскорським³³, Д.М. Йофанову,³⁴ М.М. Новицькому³⁵.

Л.В. Гарбар та К.В. Лобузіню започатковано проект БД «Українські діячі бібліотечної справи»: підготовлено та занесено до БД біобібліографічні довідки на діячів періоду 1918–1941 рр. (понад тисячу імен). Ця БД у співпраці з енциклопедичним словником, що паралельно створюється Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого, може стати загальнонаціональним ресурсом історії бібліотечної справи в особах.

Знаковою подією в історії книгознавства та бібліотечної справи України став збірник наукових праць, присвячений видатному бібліотекознавцю, книгознавцю, сходознавцю Віктору Федоровичу Іваницькому (20.11.1881–26.02.1955), заступнику директора Всенародної бібліотеки України та завідувачеві відділів бібліотекознавства, стародруків, орієнталії в 1929–1933 рр., підготовлений

³¹ *Гарбар Л.В.* Історіографія питань розвитку бібліотечної справи та бібліотекознавства в Україні в 20–30-х роках ХХ ст. // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2013. Вип. 17. С. 441–471.

³² *Гарбар Л.В.* Всеволод Олександрович Козловський : життя та діяльність на бібліотечній ниві // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. 2011. Вип. 31. С. 591–615.

³³ *Гарбар Л.В.* Ніна Володимирівна та Олена Володимирівна Піскорські – діячі української бібліотечної справи // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2012. Вип. 16. С. 390–416.

³⁴ *Гарбар Л.В.* Д.М. Йофанов – літературознавець, педагог, завідуючий відділом рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2010. Вип. 14. С. 73–84.

³⁵ *Гарбар Л.В.* Михайло Михайлович Новицький (1892–1964) : матеріали до біографії // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2015. Вип. 19. С. 332–343.

за ініціативи та при активній участі директора Інституту книгознавства НБУВ Г.І. Ковальчук. Глибоко вивчаючи особистість В.Ф. Іваницького як книгознавця, вона багато зробила для реконструкції архівної спадщини діяча, укладання максимально повної бібліографії тощо³⁶. Видання підготовлене до 100-річчя НБУВ.

Видання складається зі статей про життєвий та творчий шлях В.Ф. Іваницького, публікацій архівних документів (автобіографія, спогади, заяви щодо реабілітації, підготовлені ним бібліотечні інструкції), а також бібліографічних покажчиків – списків праць ученого, літератури про нього та іменного покажчика. Автори статей доводять, що як заступник директора НБУВ В.Ф. Іваницький зробив великий внесок в організацію спеціалізованих фондів Бібліотеки та розвиток наукових досліджень фондів у ВБУ: йому належить методичне опрацювання структури спеціалізованих фондів, обґрунтування та методичне забезпечення діяльності відділу орієнталії та єврейського відділу, відділів стародруків, бібліотекознавства, резервного, картографічного, а також підручного фонду та академічного абонементу. В.Ф. Іваницький брав участь у підготовці проєктів статутів Бібліотеки, опрацьовував теоретичні питання організації науково-технічної та науково-дослідної роботи в галузі бібліотекознавства й методичні засади організації підготовки кадрів і аспірантури.

Дописувачами збірника стали вчені з різних наукових установ, зокрема й співробітники ІР НБУВ. Зокрема, Н.А. Шип присвятила свою статтю висвітленню участі В.Ф. Іваницького та його колег по Київській духовній академії у розгортанні гебраїстичних і сходознавчих студій у ВУАН та ВБУ у 20-х – на поч. 30-х ро-

³⁶ Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова), Т.В. Добко та ін. ; авт. кол.: Г.І. Ковальчук, Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко, Л.В. Гарбар та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 312 с.

ків ХХ ст.; Л.А. Дубровіна охарактеризувала наукову та науково-організаційну діяльність В.Ф. Іваницького у ВБУ в 1923–1933 рр.; О.П. Степченко проаналізувала внесок В.Ф. Іваницького в теоретичні та практичні засади розвитку бібліотечної справи в Україні; Л.В. Гарбар оприлюднила особові документи В.Ф. Іваницького, що зберігаються в різних архівах м. Києва, та визначила їхню джерелознавчу складову.

Серед пріоритетної тематики було й вивчення подій Другої світової війни в аспекті її впливу на стан бібліотечної справи України, зокрема періоду нацистської окупації, що базувалося на дослідженні документальних джерел не лише українських, але й німецьких архівів.

Цей період глибоко вивчався співробітниками НБУВ, зокрема й науковцями Інституту рукопису. Результатами їхніх студій стали фундаментальні видання «Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943)» (Н.І. Малолетова та Л.А. Дубровіна)³⁷ та «Деятельность Оперативного штаба рейхсляйтера Розенберга в оккупированной Европе в период Второй мировой войны» (Н.Г. Кашеварова, Н.І. Малолетова, Л.А. Дубровіна)³⁸. Уперше науковій спільноті представлені ґрунтовні анотовані покажчики архівних документів періоду окупації, де в дослідницькій частині висвітлено проблеми бібліотек у контексті війни, основні напрями нацистської політики в галузі «культурного» освоєння окупованих територій, організації «захисту» та переміщення

³⁷ Бібліотеки Києва в період нацистської окупації (1941–1943): Дослідження. Анотований покажчик. Публікації документів / укл.: Л.А. Дубровіна, Н.І. Малолетова ; Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, ЦДА вищих органів влади та управління України; редкол.: О.С. Онищенко (голова) та ін. Київ, 2004. 813 с.

³⁸ Кашеварова Н., Малолетова Н. Деятельность Оперативного штаба рейхсляйтера Розенберга в оккупированной Европе в период Второй мировой войны: справочник-указатель архивных документов из киевских собраний / НАН Украины, Нац. б-ка Украины им. В.И. Вернадского, Госкомархив Украины. Киев, 2006. 577 с.

книжкових цінностей, аспекти використання книжкових фондів, вивчено роботу Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга, Рейхсміністерства окупованих східних областей та Рейхскомісаріату України. В окремих розвідках Л.А. Дубровіною, у співавторстві з Н.І. Малолетовою, проаналізовано діяльність Київської міської управи стосовно бібліотечної справи³⁹, Крайової бібліотеки Рейхскомісаріату України (створеної на базі Бібліотеки Академії наук УРСР) тощо⁴⁰.

У виданнях представлені публікації документів з київських архівів, що ілюструють нацистську політику відносно культурних цінностей на окупованих територіях. Встановлення долі вивезених книжкових фондів Бібліотеки⁴¹ започаткувало вивчення історії переміщення книжкової спадщини України в період Другої світової війни⁴².

Колективна монографія «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (1918–2018 рр.)» (ав-

³⁹ Дубровіна Л.А., Малолетова Н.І. Діяльність Київської міської управи в галузі бібліотечної справи під час нацистської окупації (1941–1942) // Бібліотечний вісник. 2003. № 3. С. 17–28.

⁴⁰ Дубровіна Л.А., Малолетова Н.І. Звіти про діяльність Крайової бібліотеки Рейхскомісаріату України як джерело з історії бібліотек і долі бібліотечних фондів у період нацистської окупації Києва (1941–1943 рр.) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: зб. наук. пр. та спогадів пам'яті відомого вченого, доктора іст. наук, проф. Володимира Олександровича Замлинського : у 2-х част. Київ, 2001. № 6(7), ч. 2. С. 6–24; Дубровіна Л.А., Малолетова Н.І. «Фонд Рейхскомісара України (1941–1944)» у ЦДАВО України: огляд документів з історії бібліотек періоду нацистської окупації Києва // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : Студії на пошану Руслана Пирого : міжвід. зб. наук. пр. Київ, 2001. Вип. 4. С. 408–427.

⁴¹ Дубровіна Л.А., Малолетова Н.І. Нацистська бібліотечна політика у період окупації Києва у 1941–1943 рр. і доля книжкових фондів Бібліотеки Академії наук УРСР // Рукописна та книжкова спадщина України. 2000. Вип. 5. С. 139–172.

⁴² Боряк Г.В., Дубровіна Л.А. Дослідження історії переміщення книжкової культурної спадщини України в період Другої світової війни // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2004. Вип. 1. С. 23–36; Дубровіна Л.А., Малолетова Н.І. Нацистська політика щодо вивезення бібліотечних фондів з окупованих територій у 1941–1944 рр. і формування Східної бібліотеки і Центральної бібліотеки Вищої школи у Німеччині // Пам'ятки : археогр. щоріч. 2003. Т. 4. С. 46–69.

тори: О.П. Бодак, О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, Л.В. Гарбар, О.М. Гальченко, Г.А. Ривкіна, Л.А. Дубровіна)⁴³ поповнила низку видань, присвячених 100-річчю НАН України та НБУВ.

Оригінальною є структура цього видання, яка дозволила всебічно висвітлити історію, напрями діяльності ІР, його персональний склад та бібліографію праць співробітників за 100 років.

Історія Інституту, яку репрезентує перший розділ монографії, представлена за тематично-хронологічним принципом. Також досліджені процеси формування та функціонування рукописного фонду, актуалізовані джерела комплектування, принципи каталогізації та обліку архівів, надані кількісні характеристики документального комплексу, відтворено читацький склад; проаналізовано науково-дослідну роботу та внесок Інституту в розвиток історії книжкової культури та спеціальних історичних дисциплін, зокрема археографії, джерелознавства, кодикології та кодикографії, палеографії, архівознавства, документознавства.

У другому розділі «Видання відділу рукописів/Інституту рукопису (1918–2018)» (укладач О.М. Гальченко) за хронологічним принципом подано бібліографічну інформацію, що відображає науково-видавничу діяльність рукописного підрозділу НБУВ у вигляді окремих видань. *De facto* показчик праць розпочинається від 1951 р., періоду, коли відділ рукописів починає розвивати комплексні наукові дослідження фондів. Уперше зібрано воєдино практично всі публікації, що побачили світ за активної участі чи за сприяння відділу рукописів/Інституту рукопису та в його співпраці з іншими науковими і громадськими установами України й поза її межами. До складу цього розділу увійшли монографії, науково-довідкові видання (путівники, каталоги, бібліографічні та археографічні показчики), публікації документів тощо.

⁴³ Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : 1918–2018 / автори: О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова, Г.А. Ривкіна, О.П. Степченко. Київ, 2018.

Окрім друків, виданих звичайним способом на паперових носіях, наданий і бібліографічний опис видань на електронних носіях (SD-ROM). Повністю розкривається постатейний зміст 21 випуску збірника «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів», що готується редакційною колегією, членами якої є низка співробітників ІР, та видавничою групою Інституту.

Третій розділ «PERSONALIA» присвячений характеристиці кадрового складу (187 осіб) рукописного підрозділу Бібліотеки за 1918–2018 рр. У процесі підготовки матеріалів здійснена велика пошукова робота із залученням документальних джерел з Архіву НБУВ, особових фондів, які зберігаються в ІР, інших архівів, а також інформації від працюючих нині співробітників. Біографічні довідки згруповані в алфавітному порядку за трьома підрозділами – «Керівний штатний склад», «Постійний штатний склад» та «Тимчасовий штатний склад». Окрім основних біографічних даних надається характеристика наукової та прикладної діяльності особи. Довідки супроводжуються іконографією та містять бібліографію публікацій співробітників за період роботи в Інституті. Бібліографія систематизована таким чином: перший рівень – окремі видання (книги, брошури, науково-довідкові видання, автором, упорядником або укладачем яких виступає співробітник); другий – статті, що вийшли друком у збірниках наукових праць, у виданнях матеріалів і тез конференцій, в енциклопедіях та довідниках тощо; третій – видання, в яких співробітники ІР брали участь.

Не менш знаковою для історії бібліотечної справи є колективна монографія «Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1992–2002)»⁴⁴, в якій співробітники ІР взяли участь у написанні декількох розділів.

⁴⁴ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1992–2002) / авт. колектив. Київ, 2019.

Л.А. Дубровіна та Н.М. Зубкова долучилися до підготовки першого розділу, присвяченого висвітленню нових тенденцій у діяльності НБУВ в умовах набуття Україною незалежності та розгортання національно-державного будівництва. У розділі проаналізовані соціально-політичні зміни, нові правові засади та громадські ініціативи розвитку бібліотечної справи 90-х років ХХ ст. – поч. ХХІ ст., створення українських та міжнародних професійних асоціацій, низка громадських ініціатив у бібліотечній та архівній сфері задекларованого періоду. Основна увага зосереджена на фундаментальних змінах у структурі, функціях та основних напрямках діяльності Центральної наукової бібліотеки ім. В.І. Вернадського АН України в 1991–1995 рр. та на реорганізації структури спеціалізованих фондів історико-культурної спадщини Бібліотеки в 1992–1995 рр. Зокрема охарактеризовані передумови створення Інституту рукопису та інших підрозділів, що виокремилися як окремі інститути – архівознавства, української книги, бібліотекознавства та біографістики, інформаційний центр і центр реставрації та консервації. Наукова діяльність цих підрозділів визначена в затвердженому НАН України четвертому напрямі для НБУВ – «Вивчення, збереження та видання української історико-культурної спадщини».

Розгортання та поглиблення наукових напрямів роботи в галузі дослідження фондів, а також увага до прискорення впровадження електронних ресурсів створили нові умови для повернення Бібліотеці статусу національної та визначення напрямів і розгортання її як бібліотечно-інформаційного, науково-дослідного та культурно-просвітницького комплексу⁴⁵.

Власне діяльність ІР в галузі комплектування та наукового описування й обліку документів, специфічні засади цієї роботи

---

⁴⁵ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1992–2002) / авт. колектив. Київ, 2019. С. 11–108.

розкрито І.С. Корчемною та Т.В. Коваль у другому розділі монографії, присвяченому технологічним циклам роботи установи (с. 125–132).

У четвертому розділі увага акцентувалася на становленні нових напрямів науково-дослідницької діяльності в галузі використання інформаційного потенціалу рукописних та архівних фондів. Написаний спільно співробітниками інститутів рукопису та архівознавства Л.А. Дубровіною, О.П. Степченко, Н.М. Зубковою, Л.М. Яременко, Г.А. Індиченко, він репрезентує археографічні, джерелознавчі, кодикологічні та архівознавчі дослідження (с. 320–388). У розділі також актуалізовані співпраця НБУВ з архівними та академічними установами й освітніми закладами (Л.А. Дубровіна, М.А. Філіпович), комплексні історико-бібліотечнознавчі, історико-книгознавчі дослідження 90-х років ХХ ст. – поч. ХХІ ст. (Л.А. Дубровіна, Г.І. Ковальчук), становлення та розвиток системи підготовки кадрів вищої кваліфікації в НБУВ у 1993 р. – на поч. ХХІ ст. (Л.А. Дубровіна, Л.А. Литвинова).

Співробітники ІР активно долучаються до популяризації історії комплектування фондів ІР на різних конференційних заходах. Так, Т.В. Коваль у своїх студіях досліджує формування книжкових збірок Інституту, яке розпочалося з моменту заснування Бібліотеки, зокрема фонду авторизованих друків і підручно-довідкового фонду, висвітлює процес надходження видань у 20–30-ті роки ХХ ст.⁴⁶; аналізує масив друкованих та електронних копій рукописних документів з метою інтеграції розпорошених інформаційних ресурсів в єдине середовище для подальшого пред-

⁴⁶ Коваль Т.В. Історія формування книжкових збірок Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація : 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада директорів б-к та інформ. центрів – членів МААН. Київ, 2018. С. 664–666.

ставлення в інформаційному просторі⁴⁷; визначає особливості культурно-просвітницької та презентаційної діяльності ІР, що поєднує традиційні форми виставкової роботи з електронними технологіями та виставковими проєктами із застосуванням сучасних інноваційних форм, які повною мірою розкривають унікальність раритетів, що зберігаються у НБУВ⁴⁸.

У 2019 р. історико-культурні фонди ІР НБУВ поповнилися унікальним документом – Підтверджувальною Грамотою Петра I від 14 вересня 1708 р. на поставлення Іоасафа Кроковського на Київську митрополію⁴⁹.

Ця Грамота була вивезена в роки Другої світової війни з рукописного відділу Бібліотеки, а саме із зібрання Софійського монастиря, де зберігалися документи Київської митрополії та колекції Софійської митрополичої ризниці. Цей факт був встановлений групою німецьких та українських експертів, які сприяли поверненню Грамоти, що опинилася після війни в Тюбінгені, в Інституті східноєвропейської історії та регіональних досліджень Тюбінгенського університету імені Ебергарда Карла (земля Баден-Вюртемберг, Німеччина). Її історія детально висвітлена в спільній

⁴⁷ Коваль Т.В. Опубліковані рукописні документи та їхня роль у наукових дослідженнях // Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек : матер. Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 3–5 жовт. 2017 р.). Київ, 2017. С. 476–478.

⁴⁸ Коваль Т.В. Особливості популяризації рукописних документів у сучасному культурному просторі // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (м. Київ, 8–10 жовт. 2019 р.). Київ, 2019. Т. 2. С. 317–320.

⁴⁹ Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра I Іоасафу Кроковському 1708 року = RÜCKGABE AUS DEUTSCHLAND IN DIE UKRAINE DER URKUNDE PETER DES I. AN JOASAPH KROKOVSKIJ AUS DEM JAHR 1708 : Матеріали урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції = *Materialien der feierlichen Übergabe der Urkunde und des ukrainisch-deutschen Kolloquiums am 30. Mai 2019, gewidmet der Geschichte des einzigartigen Dokuments der Sammlung von Sofia* / упоряд.: Т.І. Арсеєнко, Л.А. Дубровіна, З.К. Шарикова; редкол. Г.В. Боряк, Л.А. Дубровіна, Л.В. Муха, О.С. Онищенко, Г.В. Папакін. Київ, 2019. 123 с. ISBN 978-966-02-9139-3. URL: <http://irbis-nbu.gov.ua/everlib/item/er-0003706>

статті німецьких та українських науковців і експертів, причетних до повернення Грамоти⁵⁰.

Значний внесок і, власне, вирішальні кроки у справі повернення Грамоти зроблено нашими німецькими колегами з Тюбінгенського університету імені Ебергарда Карла, українськими та німецькими дослідниками. Окремо слід відзначити роботу Змішаної українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції втрачених і незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей, створеної при Міністерстві культури України. Співголовою цієї комісії з Української сторони була перший заступник міністра культури України С. Фоменко, співголовою з Німецької сторони – посол з особливих доручень, статс-секретар у відставці М. Янсен.

30 травня 2019 р. відбулася низка заходів, присвячених офіційному переданню Грамоти від Міністерства культури України до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, в яких взяли участь віце-президент Національної академії наук України академік НАН України С. Пирожков, міністр культури Є. Нищук, заступник міністра культури С. Фоменко, директор Інституту історії НАН України, академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України академік НАН України В. Смолій, Надзвичайний та Повноважний Посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні Е. Райхель, директор Інституту східноєвропейських студій Тюбінгенського університету професор К. Гества, генеральний директор Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського Л. Дубровіна.

Того ж дня відбувся й українсько-німецький колоквіум «Поставлення на Київську митрополію Іоасафа Кроковського 1708 р.:

⁵⁰ Кур-Корольов К., Кухер К., Сінкевич Н., Себта Т. Трофеї війни: історія вивезеної з Києва грамоти Петра I та німецькі студії Східної Європи до і після 1945 р. // Бібліотечний вісник. 2017. № 1. С. 39–54 (URL: http://bv.nbu.gov.ua/doc/bv_2017_1_8).

Українсько-німецька історія оригіналу грамоти Петра I», організований під патронатом Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Німеччина та Національної академії наук України. У роботі колоквиуму взяли участь українські та німецькі фахівці й експерти, які долучилися до вивчення й повернення цього історичного документа, зокрема згаданий вище професор Клаус Гества, професор Вольфганг Айхведе (Бремен/Берлін), Наталія Сінкевич (Київ/Тюбінген), Корінна Кур-Королев (Берлін), Катаріна Кухер (Тюбінген), Тетяна Себта (Київ), Ольга Степченко (Київ) та Галина Ковальчук (Київ).

Українські вчені у своїх виступах аргументували приналежність Грамоти до Софійської колекції НБУВ: Тетяна Себта (Інститут археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України) оприлюднила доповідь «Від Софійського собору до Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського: Місцезнаходження Грамоти до 1941 року», Ольга Степченко та Галина Ковальчук (НБУВ) виголосили доповідь «Книжкове зібрання та колекція рукописів Софійського монастиря в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського».

В обговоренні взяли участь Л.А. Дубровіна (доповідь «Колекційні фонди Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: доля під час війни»), І.П. Татіївська («Інституційна діяльність України в галузі повернення та реституції мистецьких культурних цінностей (1992–2011): історія та перспективи»), Г.В. Боряк («Подолання стереотипів й ідеологем у процесі спільної співпраці з повернення культурних цінностей: нотатки експерта-ветерана»), О.С. Онищенко («Важлива складова успішного результату – об'єднання зусиль у науковому процесі вивчення складних питань історії переміщень культурних цінностей»), С.І. Кот («Повернення Грамоти 1708 року в Україну та актуальні проблеми сучасних українсько-німецьких взаємин у сфері повернення та

реституції втрачених культурних цінностей»), Н.Г. Кашеварова («Дослідження долі культурних цінностей періоду нацистської окупації під час Другої світової війни в Україні (1992–2019)»), О.В. Живкова («Мистецька культурна спадщина у реституційних процесах: проблеми та перспективи взаємодії дослідників»).

4.3.

Інтегровані цифрові ресурси національної книжкової та докумен- тальної спадщини: розвиток теоретичних та науково-практичних засад

Однією з ознак розвитку суспільства знань є перетворення сучасних наукових бібліотек, завдяки інтегрованим рукописним та книжковим фондам історико-культурної спадщини, в багатофункціональні соціальні інститути пам'яті. Питання бібліотеки як інституту пам'яті не є абстрактним при всій очевидності цієї тези. Зазвичай воно тісно пов'язане з меморіальною функцією бібліотек, покликаних комплектувати, зберігати та надавати доступ до джерел пам'яті з метою впливу на формування менталітету особистості та розвитку суспільства в усіх його сферах. Цей постулат, тим не менш, реалізується завжди в конкретних історичних умовах. У кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. виникає проблема

розширення доступу та організації інформації, активізації цих функцій з допомогою цифрових технологій та впровадження інноваційних технологій реалізації функцій пам'яті, зокрема для України, яка здобула незалежність і почала вибудовувати свій ресурс історичної та національної пам'яті й методи його використання бібліотеками, зокрема національними.

В умовах стрімких соціальних змін особлива увага зосереджувалася на наукових книгозбірнях, які, зберігаючи культурну спадщину, виконують потрібну функцію – акумулюють джерела історичного досвіду нації завдяки постійному комплектуванню фондів, забезпечують розвиток сучасної науки, освіти, культури та розвивають комунікаційні засоби трансляції духовних цінностей, що містяться в бібліотеках, від покоління до покоління. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій трансформує наукові бібліотеки в активних учасників комунікаційного та цифрового простору і значно розширює функції їхнього впливу на поступ суспільства. Особлива роль у процесах розвитку духовної сфери людства належить унікальним фондам рукописів, стародруків, рідкісних видань, історичних колекцій як важливій складовій національної духовної спадщини. До 90-х років ХХ ст. цьому питанню не приділялося належної уваги. У 2001 р. унікальний фонд рукописів, стародруків, рідкісних видань, історичних колекцій, архівний фонд та депозитарій Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2001 р. № 1709, віднесено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

Інноваційні процеси відповідно вимагали глибокого наукового аналізу, що й було реалізовано у виконанні взаємопов'язаних науково-дослідних тем НБУВ, які затверджувалися Президією НАН України впродовж 2000–2021 рр. На порядку денному постають питання, які потрібно вирішити в умовах створення

документально-інформаційних ресурсів: щодо структури та змісту історико-культурної та наукової документальної спадщини, забезпечення зберігання національного надбання, його включення в українську та світову інформаційну мережу, гідного представлення історичної спадщини нашої держави з її давнім корінням і традиціями.

Дослідження документальної та книжкової спадщини з метою виокремлення з документальних потоків найбільш значимої для людства інформації, яка заслуговує на довічне зберігання та впровадження до нової інформаційної інфраструктури, містить низку процедур. З іншого боку, постійного перегляду та вдосконалення науково-інформаційного апарату потребують і вже поставлені на державний облік ретроспективні джерела (фонди рукописів, стародруків та рідкісних видань, бібліотечних та архівних колекцій, газетні, нотні, образотворчі, картографічні фонди, історична частина архівного примірника друку тощо). Найбільш уразливими стали національні історико-культурні фонди, що були вилучені із суспільного обігу кількох поколінь або опрацьовані за принципом узагальнюючого опису на групи документів у 60-х роках ХХ ст.

Цей напрям розвивається під час виконання низки науководослідних тем, затверджених Президією НАН України, зокрема: «Створення системи інтегрованих ресурсів на рукописні фонди, рідкісні видання та книжкові колекції» (2010–2012), «Розвиток електронних інформаційних ресурсів рукописної та книжкової спадщини України» (2013–2015), «Рукописні фонди бібліотек у системі історико-культурної комунікації» (2016–2018), «Пам'ятки рукописної спадщини в науковому та культурному просторі України» (2019–2021).

Проблематика вивчення особливостей еволюції наукової бібліотеки та трансформації її діяльності в інформаційному суспільстві актуалізувалася за останні двадцять років в усьому сві-

ті, стала пріоритетною в діяльності міжнародних та національних установ. Активним учасником цього процесу стає Інститут рукопису НБУВ, який розгортає роботу не лише з описування та класифікації рукописних і архівних фондів, а й паралельно, разом з відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж НБУВ, починає спільну розробку питань уніфікації підготовки метаданих та створення унікального ресурсу на фонди рукописів, баз даних на різні види та типи джерел і формування цифрових колекцій рукописних та книжкових пам'яток. Ці ресурси сьогодні складають значний сегмент сайтів та порталів сучасних бібліотек. Формування такого ресурсу відбувається в загальному процесі інформатизації НБУВ і набуває пріоритетного значення, зокрема починається робота з підрозділами, що зберігають та досліджують історико-культурну спадщину НБУВ. Робота тривала двадцять років та оформилася в окремий науковий напрям, який нині отримав назву цифрової гуманітаристики.

Можливості цифрових технологій суспільства можуть бути використані за умови розробки спільних технологій зберігання та організації доступу до ресурсів книжкової й документальної спадщини, представлених в єдиному цифровому просторі культури. Тому впродовж 2000–2021 рр. ІР бере участь у комплексних розробках цих питань разом з Інститутом інформаційних технологій НБУВ, створеним на базі відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж Бібліотеки.

У наукових студіях розробка питань інтеграції документальних ресурсів архівної та рукописної спадщини розпочалася ще в 90-х роках ХХ ст., під час створення концепції архівної та рукописної україніки, яка напрацьовувалася за участю представників ІР. Тоді були сформульовані поняття архівної, рукописної та книжкової україніки і документальної спадщини України (серед учасників розробки – Л.А. Дубровіна, С.М. Кіржаєв, О.М. Гальченко,

Н.М. Зубкова та ін.)⁵¹. Остання декларувалася такою, що об'єднує всі види та типи документів як сукупність архівних, бібліотечних фондів (і частково музейних, у частині документальних експонатів), що підлягають реєстрації в ДРНКН як історико-культурна спадщина, твори друку, рукописні та унікальні архівні документи. Були розроблені методичні рекомендації щодо структури уніфікованого археографічного опису, визначено перші підходи до формування електронної бібліотеки «Україніка» – зведеного бібліографічного та електронного ресурсу всієї документальної спадщини України – з організацією доступу до науково-довідкових, бібліографічних і текстових ресурсів, репрезентацією оригіналів документів у цифровому форматі. Принциповим в організації ресурсів електронних бібліотек є впровадження єдиної системи організації знань на основі наукового довідково-пошукового апарату.

На той час зазначені пріоритетні напрями в гуманітарній галузі знань відіграли свою визначну роль у створенні наукових заasad національно-культурного відродження України у сфері документальної (архівної, рукописної та книжкової) спадщини, на що й були спрямовані ці проєкти, підтримані Державним комітетом науки та техніки України в перші роки незалежності нашої держави. Безумовно, занадто широкий підхід до інтеграції цих джерел духовності в умовах тогочасного рівня інформаційних технологій та можливостей міжвідомчої організації не набув масштабного розвитку. Отож основним здобутком цих проєктів стало розуміння єдності та взаємозв'язків джерел у новій документально-інформаційній інфраструктурі України, яка складалася з документів оперативного управління та документів національної пам'яті, що зберігалися в архівах, бібліотеках,

---

⁵¹ Дубровіна Л.А. До витоків концепцій інформаційних ресурсів україніки: міжвідомчі проєкти та державні програми в галузі архівознавства, археографії та бібліографії в 90-х роках ХХ ст. // Рукописна та книжкова спадщина України. 2017. Вип. 21. С. 213–232.

музеях. У цей період було створено платформу для подальшого розвитку наукових засад вивчення та включення в інформаційний простір історико-культурної архівної та книжкової спадщини держави⁵². Вперше в історії архівної та бібліотечної діяльності спільними колективами вчених та ентузіастів своєї справи, фахівців у різних галузях знань були здійснені колективне осмислення та методологічні розробки інтегрованих підходів до спільних питань джерельної бази української документальної архівної, рукописної та книжкової спадщини.

На початку 2000-х років розробляються концептуальні засади створення такого ресурсу (Л.А. Дубровіна, К.В. Лобузін, О.М. Гальченко, О.І. Іванова, І.С. Корчемна), основною ідеєю яких стало представлення джерела в системі національної спадщини та національної культури, що вимагало напрацювання інтелектуалізованих технологій як в археографії, так і в інформаційно-технологічній сфері. Ці бази даних виходили за межі традиційного розуміння електронного каталогу, який створювався на базі бібліографічного опису. Джерела національної культурної спадщини описувалися на засадах археографічних методик та передбачали проведення значної науково-дослідної роботи з атрибуції цих джерел, наукового супроводу та включення в контекст історії науки й культури.

За останні двадцять років теоретичні аспекти дослідження рукописної, книжкової та архівної спадщини стосувалися визначення понять, тенденцій та шляхів її історичного розвитку, структури, функцій, взаємозв'язків рукописно-книжкових та документальних джерел національних бібліотек у системі пам'яті та формуванні духовної сфери суспільства, а також напрацювання методологічних засад, методів та прийомів формування електронних

---

⁵² Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : моногр. / авт. кол.: О.С. Онищенко, В.М. Горюхов, Л.А. Дубровіна та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2012. С. 172–197.

ресурсів спадщини. Розробка цих чинників проводилася в межах спільної науково-дослідної тематики ІР, Інституту архівознавства та Інституту книгознавства, який продовжив традиції Інституту української книги НБУВ (керівник Л.А. Дубровіна). Увага зосереджується на визначенні ролі бібліотек у системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної документальної спадщини, які об'єднують усю різноманітну сукупність бібліотечних та архівних фондів⁵³. Разом з К.В. Лобузінною напрацьовуються основні засади створення електронних цифрових ресурсів культурної та наукової спадщини, створюються оригінальні бази даних.

Дослідження теоретичних питань з цієї проблематики починається від 2011 р. Зокрема, монографія «Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства»⁵⁴ стала результатом інтеграції зусиль гуманітаріїв та фахівця в галузі технічних наук К.В. Лобузінної, яка на той час розвивала засади створення та інтелектуалізації інформаційного довідково-пошукового апарату на всі спеціалізовані ресурси – рукописні, книжкові, архівні, газетні, картографічні, бібліографічні, образотворчі тощо.

У розділі «Історико-культурні фонди бібліотек: розвиток документальних та електронних інформаційних ресурсів» Л.А. Дубровіна розглядає формування баз даних рукописної та книжкової спадщини з урахуванням досвіду національних бібліотек та міжнародних культурно-освітніх організацій як у теоретичному, так і в реальному науково-практичному аспекті, пропонує огляд структури

⁵³ Дубровіна Л.А. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини // Рукописна та книжкова спадщина України. 2016. Вип. 20. С. 232–251.

⁵⁴ Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства : моногр. / авт. кол.: О.С. Онищенко, Л.А. Дубровіна, В.М. Горовий, В.І. Попик, К.В. Лобузінна та ін. ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2011. 332 с.

наукового ресурсу та технологічних рішень. Важливим досягненням ученої стала репрезентація електронного цифрового ресурсу історико-культурної спадщини бібліотек як сегмента глобальних мережеских наукових, освітніх, культурних ресурсів та визначення основ розуміння книжкової спадщини національних бібліотек як складової духовної інфосфери українського суспільства.

Монографія К.В. Лобузіної «Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності» є результатом спільної копіткої роботи авторки з фахівцями інститутів архівознавства, рукопису, книгознавства, картографії, бібліографії, нотних та музичних фондів у галузі наукового описування та дослідження фондів, підготовки уніфікованих даних, а також вироблення науково-технологічних рішень⁵⁵.

Ці ідеї отримують продовження в колективній монографії «Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища»⁵⁶, де Л.А. Дубровіна, зокрема, аналізує організаційну структуру документально-інформаційної ресурсної бази України та її функції, які вчена класифікує за двома великими організаційно різними масивами, що мають кожен свою специфіку в опрацюванні та створенні ресурсу. Перший складається з ресурсу документів, який перебуває в оперативному обігу і репрезентує документальну базу повсякденної діяльності державних установ та інших соціальних інституцій і зберігається в тих державних і недержавних суспільних інститутах, які її утворили, на визначений архівним законодавством термін, що забезпечує оперативну діяльність. Це переважно адміністративний ресурс документів управлінського характеру, що віддзеркалює всю сукупність державних

---

⁵⁵ Лобузіна К.В. Технології організації знанневих ресурсів у бібліотечно-інформаційній діяльності : моногр. Київ : НБУВ, 2012. 252 с. URL:<http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002150>

⁵⁶ Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : моногр. / авт. кол.: О.С. Онищенко, В.М. Горовий, Л.А. Дубровіна та ін. Київ, 2012. 194 с.

процесів і функцій. Управління цим ресурсом та власне ресурс перебувають у постійному обігу, що стимулює впровадження стандартизованих та уніфікованих засобів підготовки, зберігання й використання документів. Сьогодні вже існує нормативно-правова база України, яка регламентує створення документів та електронний документообіг і належить до сфери архівної справи⁵⁷. Після втрати оперативного значення цього документального ресурсу та проведення відбору на засадах спеціальної експертизи документи переходять на постійне архівне зберігання, набувають меморіального значення і використовуються в наукових дослідженнях.

Те саме стосується й бібліотечних фондів загального зберігання, які формуються постійно з нової літератури поточного надходження і покликані обслуговувати сучасний розвиток наукового знання в усій сукупності новітніх книжок. Інформаційний ресурс цих книжок репрезентує *електронний каталог*. Вони лише з часом та на засадах експертизи переходять у статус національного надбання і впродовж значного терміну існують у складі загальних електронних каталогів бібліотеки.

Інший масив документальної пам'яті складають спеціалізовані бібліотечні фонди – рукописні книги, стародруки, рідкісні книжки та історичні колекції книжок і документів, а також великий комплекс спеціалізованих видань музичної, образотворчої, картографічної та іншої друкованої продукції ретроспективного характеру, зокрема й газети. Цей масив формується з допомогою інтелектуальних технологій і на інших засадах уже як культурне надбання, що потребує нових методик каталогізації та *створення комплексного колекційного ресурсу із складовою цифрових копій джерел*.

У монографічному дослідженні доводиться, що документальна спадщина виконує найважливішу функцію розвитку ду-

⁵⁷ Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : моногр. / авт. кол.: О.С. Онищенко, В.М. Горовий, Л.А. Дубровіна та ін. Київ, 2012. С. 180–181.

ховної сфери суспільства, формування сучасного менталітету та національно-культурного відродження. Її збереження, вивчення і включення до суспільного обігу перетворюється в умовах незалежності на політично значущий процес, що необхідно враховувати при створенні електронних ресурсів. Документальна спадщина поповнюється й творчими документами видатних особистостей, які збирають інституції національної пам'яті. До творчих документів мають застосовуватися інші технології наукового описування та формування системного ресурсу, що відображають численні зв'язки особи із суспільством та інституційні зв'язки. Створення такого ресурсу включає ґрунтовну аналітичну роботу з виокремлення джерел у колекції, їх наукове представлення з розкриттям місця в системі знання та наукові коментарі.

У системі документальної спадщини створюється концепція поняття «документальна пам'ятка» як частини пам'яток культури, що на сьогодні вже регламентується нормативними актами, охоплює не всі соціально та історично значущі історичні документи, а лише ті, що є найціннішими набутками історії та культури України. Поняття «пам'ятка» пов'язане із культурологічним змістом документа і перевіряється часом.

Ресурс документальної спадщини стає національним надбанням тоді, коли він уже відібраний на стадії експертизи цінності документів в інтересах розвитку суспільства з оперативного ресурсу інформації, створеної з метою включення в сучасний науковий та культурний обіг. Він репрезентує комплекс першоджерел світового або національного значення, який визначається роботою спеціально підготовлених досвідчених експертів. Л.А. Дубровіна аналізує й загальнодержавну нормативну базу такого масиву інформації та її спрямованість в Україні, акцентуючи на тому, що створення цього електронного масиву та інформаційне представлення в локальних і міжнародних мережах є важливими для

кожної незалежної держави, зокрема для її статусу, і має ґрунтуватися на міжнародних стандартах⁵⁸.

У НБУВ від 2010 р. починається створення цифрового ресурсу страхових копій, який відображає всю систему інформаційно-документального ресурсу України, хоча пріоритетною є найцінніша його частина – культурна спадщина, її інтелектуальна та гуманістична складові⁵⁹. В основу концепції покладено ідею якісного розвитку інформаційних технологій, що дозволяє значно розширити ареал створення цифрового ресурсу історико-культурної книжкової та документальної спадщини не лише з реєстраційною метою, а й як широку джерельну основу для виконання різноманітних досліджень історичного минулого, що, на думку Л.А. Дубровіної, є головною метою прогресу гуманітарної науки.

Це концептуальне положення розвивалося й надалі – у студіях Л.А. Дубровіної та К.В. Лобузінної, представлених у колективних монографіях, присвячених вирішенню питань національного інформаційного комплексу України у глобальному інформаційному просторі та технологій його захисту, зокрема у виданнях «Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі»⁶⁰ та «Технології розвитку і захисту національного інформаційного простору»⁶¹. У цих роботах підкреслюється особливе значення історико-культурного ресурсу бібліотек,

---

⁵⁸ Розвиток ресурсної бази вітчизняного інформаційного середовища : моногр. / авт. кол.: О.С. Онищенко, В.М. Горовий, Л.А. Дубровіна та ін. Київ, 2012. С. 200–207.

⁵⁹ Бодак О., Лобузінна К. Створення страхового фонду цифрових копій унікальних документів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2012. Вип. 15. С. 246–256.

⁶⁰ Дубровіна Л.А. Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі. Київ, 2014. С. 70–97 (розділ: Традиційні та електронні ресурси рукописно-книжкової спадщини в духовній культурі України).

⁶¹ Технології розвитку і захисту національного інформаційного простору / кер. кол. О.С. Онищенко. Київ, 2015. С. 198–282 (розділ: Центри збереження і розвитку інформаційного документного ресурсу національної пам'яті).

що реалізують державну політику соціальної, історичної та національної пам'яті, організують збереження джерел пам'яті, проводять наукову атрибуцію, ідентифікацію, вивчають походження документів та колекцій, історію документальної спадщини. Увага акцентується на укладанні науково-дослідницького супроводу науково-довідкового апарату ІР, що створюється на засадах наукового опрацювання фондів, отримання достовірних та науково-обґрунтованих знань про діяльність осіб та інституцій і спрямований на формування та утвердження національної пам'яті, її інтеграції у світовий гуманітарний простір.

Набуте об'єктивне знання про минуле забезпечує об'єктивною інформацією сучасних державних діячів, освітян, учених, культурних діячів, сприяє протидії тенденційному тлумаченню історичного процесу, деформації пам'яттєвих сенсів минулого та сучасного, маніпулюванню змістом історичних фактів та соціокультурних чинників. Це є додатковим результатом наукових досліджень, який знайшов своє втілення в базі даних «Рукописний фонд», що поєднує облікові та науково-пошукові завдання і має складну структуру зв'язків між документами, науковими знаннями, фондоутворювачами та користувачами інформації.

Створення ресурсу колекцій супроводжується розкриттям їхньої історії, визначенням критеріїв відбору документів, якщо колекція публікується лише частково і репрезентує окремі, найбільш важливі документальні пам'ятки, коментарями для користувачів інформації, бібліографією тощо. Тим самим цей ресурс має статус електронних публікацій колекцій за правилами едиційної археографії. Те саме стосується електронних виставок, які сьогодні набули великого значення для популяризації фондів, що демонструє сайт ІР НБУВ (<http://www.nbuv.gov.ua/node/1>) у системі інтернет-порталу Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>), який діє від 2013 р.

Отже, бібліотека як науково-дослідницький інститут змінює традиційний підхід до своєї наукової діяльності – від опрацювання з метою створення описів та покажчиків як основної продукції до монографічних досліджень історії культурної спадщини та її джерельного потенціалу у вигляді електронних публікацій, науково-популярного ресурсу (виставки, презентації, електронні екскурсії тощо). Такий підхід значно розширює традиційні функції бібліотечних наук, об'єктом яких є рукописна та книжкова спадщина⁶².

У монографії «Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі»⁶³ Л.А. Дубровіною розвиваються поняття рукописно-книжкової культури, ідеї співвідношення духовної сфери і національної культури в епоху глобалізації; актуалізується потреба в діалозі культур; визначається специфіка бібліотеки, архіву, музею як соціальних інститутів національної та світової пам'яті й хранителів і суб'єктів комунікаційної діяльності в галузі розробки питань рукописної та книжкової спадщини; досліджуються проблеми наукової реконструкції повноти спадщини, періоди писемності і книжності в соціальних комунікаціях; розкривається зміст категоріального поняття книги як суб'єкта і об'єкта сучасної комунікації, а також поняття рукописно-книжкової спадщини як національно-культурного джерела духовності у книжковій культурі.

У виданні запропоновано розглядати кожну окрему книгу, яка має подвійну природу та є продуктом матеріальної і духовної культури, як самостійну складну комунікаційну систему, що складається з різних підсистем культури і вивчається різними фахівцями. Одночасно книга є суб'єктом більшої суспільної комунікацій-

⁶² Дубровіна Л.А. Рукописно-книжкова спадщина України в сфері національної культури створення традиційних та електронних ресурсів // Рукописна та книжкова спадщина України. 2014. Вип. 18. С. 286–315.

⁶³ Національний інформаційний комплекс і його роль у глобальному інформаційному просторі : моногр. / авт. кол.: О.С. Онищенко, В.М. Горовий, В.І. Попик, Л.А. Дубровіна та ін. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014. 217 с.

ної системи – соціально-комунікаційних інститутів, які організують цю взаємодію: скрипторіїв, видавництв, друкарень, книготорговельних та громадських організацій, а також бібліотек, музеїв і архівів. Лише врахування всіх компонентів, упевнена Л.А. Дубровіна, допоможе з'ясувати тенденції рукописно-книжкової культури певного історичного періоду та її спадкоємність.

Поняття рукописно-книжкової спадщини розглядаються в контексті як меморіального, так і сучасного ресурсу пам'яті в системі глобальних цінностей; структура цього ресурсу – в сучасній системі знання, інформації та комунікації. Книжкова та документальна форми спадщини дають можливість акумулювати багатоаспектні етнічні та національні фактори культурних складових, культурно-політичні орієнтації, а також реалізувати довгостроковий вплив на формування свідомості значної кількості поколінь, реконструювати численні соціальні структури та портретний ряд діячів науки й освіти, здійснювати усвідомлення базових культурних цінностей як у духовно-релігійній, так і в загальнолюдській сфері життя. Л.А. Дубровіна здійснює огляд історичного шляху рукописної книги та рукописно-книжкової культури, специфіки дослідження книги як факту писемності та раннього друку, а також історіографії вивчення книги як об'єкта книжкової культури в аспектах книгознавства.

Сталі тенденції, стверджує вчена, виявляються на великих масивах опрацьованих джерел цієї спадщини. З цього формуються важливі завдання створення масивів даних розвинутої структури для побудови електронних ресурсів історичної та національної пам'яті. Але розробка проблеми структурування та адаптації книжкової спадщини до сучасного культурного контексту й потреб гармонізації суспільства в нових вимогах до джерельної бази сучасної науки можлива лише за умови розвитку інтегрованої наукової праці, науково-інформаційної функції та комунікації в галузі духовної культури спеціальних соціальних інституцій, якими

є бібліотеки, архіви та музеї⁶⁴. Діяльність цих інституцій інтегрується на різних рівнях, пов'язаних із національними цінностями, залученням до світової культури та розв'язанням проблем стихійної інтеграції культур у глобальному середовищі. Документальні та книжкові джерела в такому контексті виступають як єдиний ресурс знання про розвиток цивілізацій і суспільств; створення керованого інформаційного цифрового ресурсу запобігає, окрім того, виникненню конфліктів культур та їхній маргіналізації⁶⁵.

Тим самим розробляються теоретико-методологічні засади нового інтегрованого напрямку науково-дослідницької роботи бібліотек, пов'язаної з рукописною та книжковою спадщиною і створенням методології дослідження історії й тенденцій рукописної та книжкової культури в її взаємозв'язку. Здійснюється перехід від розуміння змісту діяльності бібліотечних наук як таких, що здійснюють бібліографічний опис фондів та надання рукопису і книги читачам, дослідникам історії культури в її широкому змісті, до вивчення власне книги як об'єкта і сховища багатоаспектної інформації й універсального транзитного засобу передачі знань крізь покоління, до дослідження взаємозв'язків та аналізу засобів спадкоємності знання, духовності й культурних цінностей у реаліях суспільства, де книги створювалися та побутували.

Ці теоретичні підходи реалізуються у практичній площині діяльності ІР та інших спеціалізованих підрозділів і у спільних наукових дослідженнях провідних учених, які репрезентують керівний склад НБУВ і вивчають фонди як об'єкти історичної спадщини, зокрема Г.І. Ковальчук, О.П. Степченко, Л.М. Яременко, О.А. Вакульчук, Т.О. Батанової, К.В. Лобузінної, Т.В.Добко, О.В. За-

⁶⁴ Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України // Бібліотечний вісник. 1917. № 1. С. 3–10.

⁶⁵ Дубровіна Л.А. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини // Рукописна та книжкова спадщина України. 2016. Вип. 20. С. 232–251.

єць, Л.В. Івченко та інших. Відбувається процес формування якісно нових історичних досліджень у бібліотеках, не лише пов'язаний із встановленням системного знання про книги та колекції для задоволення інформаційних потреб гуманітарних учених, а й як окремий самостійний напрям бібліотечних наук, що вирізняється об'єктом системного дослідження історико-культурних фондів, інтегрованими методами джерелознавчого дослідження з урахуванням специфіки історико-культурної спадщини, широким базовим ресурсом джерел з історії розвитку духовної культури.

4.4.

Створення різновидового електронного ресурсу, баз даних документальної і книжкової спадщини та сайту ІР НБУВ

Цифровий період інформаційного суспільства демонструє нам реальне входження в суспільство знань. Спадкоємність соціокультурних, у тому числі й інформаційних, функцій бібліотек, архівів, музеїв як соціальних інституцій забезпечується наявністю документально-інформаційних фондів різних категорій, поєднанням меморіальної, кумулятивної та науково-інформаційної функцій. Ці інституції виконують завдання організації збирання, зберігання та використання документальної спадщини в інтересах розвитку суспільства як у документальній,

так і в електронній формі. З допомогою новітніх технологій документальна спадщина репрезентує своє нове значення у світі, що швидко змінюється. Сьогодні певний підсумок цієї роботи репрезентований у колективній монографії «Цифрові бібліотечно-інформаційні ресурси у розбудові наукового сегмента національного інформаційного простору» (2021)⁶⁶.

Наукові дослідження колективу співробітників ІР НБУВ в 2000–2021 рр. спрямовані на організацію наукового процесу реалізації функцій документальної та книжкової спадщини, що відбувався в тісній співпраці з Інститутом інформаційних технологій Бібліотеки. Серед поставлених завдань:

- наукове описування особових архівів; облік та організація рукописного і книжкового фонду за новими електронними технологіями; напрацювання спеціальних технологічних рішень для всебічного розкриття змісту рукописного та книжкового фонду; забезпечення сумісності інформаційних продуктів;
- розробка методик наукового описування, каталогізації та класифікації рукописних і книжкових масивів за різними рівнями, видами та специфікою, створення різного типу метаданих; вироблення концептуальних засад формування електронного ресурсу архівної спадщини; організація актуального цифрового ресурсу культурної та наукової спадщини, цифрових колекцій документів та рукописних книг; створення фонду страхових копій шляхом оцифрування та забезпечення їхнього збереження.

Дослідження книжкової спадщини та створення різновидового електронного ресурсу в ІР НБУВ пройшли значний етап визначення спеціальних теоретичних напрямів, вирішення науково-методичних книгознавчих та інформаційно-технологічних питань стосовно створення інформаційних ресурсів на багатоаспек-

⁶⁶ Цифрові бібліотечно-інформаційні ресурси у розбудові наукового сегмента національного інформаційного простору : моногр. / кол. авт. ; відп. ред. К.В. Лобузін ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2021. 420 с.

тні об'єкти рукописної та книжкової спадщини, зокрема на рукописні книги, стародруки та рідкісні видання різного походження і часу, на колекції архівних документів та історичних бібліотечних зібрань. Це дає можливість включити до наукового обігу великий інтелектуально опрацьований дослідницький матеріал, конче необхідний для прискорення розвитку різних напрямів науки, освіти та культури України⁶⁷.

Упродовж останніх років розвивається новий науковий напрям *цифрової гуманітаристики*. У спільних дослідженнях Л.А. Дубровіної, Г.В. Боряка, К.В. Лобузїної запропоновано її поняття та предметну галузь, що включає в себе формування інтегрованих цифрових електронних ресурсів, розвиток партнерства технічних та гуманітарних наук у реалізації ініціатив із цифрової підтримки гуманітарних досліджень. Сучасні погляди на цифрову гуманітаристику та її предметну галузь ще й досі розвиваються – від конкретних форм створення ресурсів до широкого проникнення цифрових технологій у підготовку та реалізацію гуманітарних досліджень на базі розвитку інтегрованих технологій. Аналізуються широкі та вузькі погляди зарубіжних учених на зміст уже існуючого терміна «цифрова гуманітаристика». Досвід таких проєктів у світі та Україні, зокрема в кооперації фахівців НБУВ, демонструє позитивний приклад роботи з цифровими джерелами історико-культурної спадщини та інтеграцію методів технічних і гуманітарних наук у створенні інтелектуальних цифрових проєктів, що напрацьовуються спільними колективами гуманітаріїв та вчених у галузі інформації, які узгоджують мету, завдання, підходи до структури й контенту, визначають набір смислових відносин та моделей, а також методи розкриття інформації й

---

⁶⁷ Цифрові бібліотечні ресурси та сервіси підтримки наукових досліджень: сучасні підходи та роль у науковій комунікації : аналіт. записка / Лобузїна К.В., Дубровіна Л.А., Гарагуля С.С., Горовий В.М. ; відп. ред. Л.А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2020. 65 с.

управління нею. Цифрові БД, створені в НБУВ, є якісно новим науковим продуктом, що репрезентує розвиток та взаємодоповнення спільних методів як гуманітарних, так і технічних наук, а також визнається окремою інтелектуальною власністю⁶⁸.

Визначення цифрового гуманітарного проєкту як основи цифрової гуманітаристики та окремого виду наукової продукції, його особливостей є важливим для розвитку міждисциплінарної методології гуманітаристики та інформаційних технологій. Специфічні критерії його експертного оцінювання; це, зокрема: інтелектуальний та інноваційний внесок міждисциплінарного колективу в розвиток наукового знання; значення та вага для розвитку освітньої й наукової дослідницької інфраструктури; науковий та суспільний вплив на інші проєкти. Нова модель наукової комунікації передбачає необхідність удосконалення та залучення цифрових технологій у процесі наукового дослідження та процедури отримання, опрацювання, публікації, управління та використання наукових даних, формування актуальних гуманітарних баз знань з допомогою провідних комп'ютерних технологій, досягнень соціо-гуманітарних наук, бібліотечної та інформаційної діяльності та ін. Критерієм нового знання стає не лише новий контент, але й нові засоби організації, класифікації та взаємодії з цим контентом⁶⁹.

Напрацювання вчених, які досліджували історико-культурну спадщину бібліотек, були представлені на порталі НБУВ, де розташовані ресурси е-бібліотек «Україніка» та «Історико-культурна спадщина», у складі яких співіснують як окремі рукописні книги та документи з фондів ІР, так і цілісні колекції. Принциповим для е-бібліотеки «Україніка» є впровадження єдиної системи упоряд-

⁶⁸ Дубровіна Л.А., Лобузін К.В., Онищенко О.С., Боряк Г.В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 290–309.

⁶⁹ Dubrovina, L., Lobuzina K., Boriak H., Onyshchenko O. Digital humanitarian project as a component of digital humanities. *Science and Innovation*, 2021, 17.1: 54-63. doi: <https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/38> *Web of Science, Scopus*.

кування знань на основі наукового довідково-пошукового апарату та розробка понять представленої книгою галузі знань, що супроводжується іконографічною та довідково-енциклопедичною інформацією і, відповідно, надає змогу визначити для кожного ресурсу його тематичні, територіальні, часові й інтелектуальні атрибути. Все це створює для дослідників умови ефективного пошуку джерел наукової інформації та розвиток сервісів наукових досліджень.

У переліку типологічної структури – 12 позицій: «Газети», «Інтернет-ресурси», «Архівні документи», «Карти», «Книги», «Мультимедійні матеріали», «Ноти», «Образотворчі матеріали», «Періодика», «Рукописи», «Статті, фрагменти публікацій», «Фотоматеріали». Важливу частину семантики даних е-бібліотеки «Україніка» складають різні бібліографічні зв'язки. Крім стандартних – таких, як томи багатотомника, статті збірника або випуски періодичного видання, – застосовуються також інші пов'язані дані: рукопис – видання, рукопис – дослідження, першопублікація – перевидання, оригінал твору – переклад тощо. Довідкові записи про видавництва також поєднують продукцію одного видавництва. Довідкові записи про мову поєднують видання, де застосована ця мова. Довідкові записи про певну країну дають змогу ознайомитися з виданнями про Україну, опублікованими в цій країні⁷⁰.

У 2000–2021 рр. кодикологами ІР вирішувалися завдання наукового забезпечення створення Державного реєстру національного культурного надбання України, розвитку науково-інформаційної діяльності та інформаційної бази для наукових досліджень у соціогуманітарній сфері, залучення нового історико-культурного знання до системи історичних знань, включення української культурної спадщини у світове інформаційне середовище, передусім бібліографічними та цифровими проєктами «Україніка», «Цифрова

⁷⁰ Лобузін К., Перенесієнко І. Організація тематичного доступу до бібліотечних електронних ресурсів україніка // Семантичні технології у науковій бібліотеці : моногр. Київ, 2019. С. 201–230. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0003606>

бібліотека історико-культурної спадщини» НБУВ, створеними у відповідності до світових стандартів⁷¹.

Створено взаємопов'язану систему електронних ресурсів ІР, представлена на локальному та інституціональному рівні на порталі НБУВ. Упродовж усього задекларованого періоду тривало формування та наповнення локальних баз даних на рукописні фонди, зокрема БД «Кодекс», «Рукописні фонди Інституту рукопису НБУВ»; «Електронний фонд оцифрованих документів рукописної спадщини»; «Українські діячі бібліотечної справи ХХ ст.»; низка БД відділу фонду юдаїки – «Єврейські стародруки західноєвропейськими мовами»; «Юдаїка-росіка», про які вже згадувалося в попередніх розділах. Ці БД є інтелектуальним продуктом колективів археографів та бібліографів ІР та Інституту інформаційних технологій НБУВ, який постав у процесі узгодження спільних технологій цифрової гуманітаристики, тому цей ресурс становить самостійний науковий продукт, що підпадає під поняття охорони авторського права.

Продовжується наповнення БД науково-довідкових видань «Підручний фонд ІР» (О.А. Скрипка, Т.В. Коваль). Основою створення БД є зібрання, що містить понад 4 тис. книг – спеціальних довідників, монографій з історії рукописної спадщини, публікацій рукописних пам'яток та каталогів рукописних книг, якими користуються співробітники та дослідники-відвідувачі ІР. Значний попит має повнотекстова бібліографічна БД «Рукописна та книжкова спадщина України»⁷² (О.П. Бодак, К.В. Лобузін, А.О. Радзіловська), напрацьована у 2009–2010 рр. спільно ІР та відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж НБУВ. Це був перший досвід, який може бути застосований для

⁷¹ Лобузін І. Цифрові бібліотечні проєкти: технологічні рішення та управління життєвим циклом колекцій : моногр. Київ, 2016. 216 с.

⁷² Бодак О.П. Повнотекстова база даних «Рукописна та книжкова спадщина України» як електронний науково-інформаційний ресурс Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2010. Вип. 14. С. 359–371.

формування організованих масивів періодичних видань. Повнотекстова бібліографічна БД відображає наукові статті, опубліковані в однойменному науковому збірнику, який видається в ІР.

Наступний напрям – представлення наукових праць співробітників ІР, що репрезентують результати виконання науководослідницьких тем з вивчення культурної спадщини в повнотекстових ресурсах на порталі НБУВ, у розділі «Інформаційні ресурси Інституту рукопису». Це частина цифрової бібліотеки НБУВ, де, окрім видань співробітників ІР НБУВ, представлені електронні виставки, презентації, вітчизняні та міжнародні конференції тощо.

Сайт ІР НБУВ має структуру, що вміщує науково-організаційну інформацію про: історію та діяльність Інституту (загальні відомості), структурну організацію (відділи та співробітники), фонд, інформацію про роботу читальних залів, інформаційні ресурси, виставки, а також новини, пов'язані з ІР. У контексті сучасних наукових процесів великою популярністю користується розділ «Інформаційні ресурси та електронні виставки Інституту рукопису» (див. Додатки). Слід зазначити, що електронні виставки було започатковано від 2011 р., й нині, станом на грудень 2021 р., увазі користувачів доступні 90 електронних виставок з фондів ІР, присвячених різним персоналіям, організаціям та установам, подіям, документальним пам'яткам тощо.

У відповідному ресурсі сайту НБУВ, що інформує про науково-дослідницьку діяльність, містяться й наукові звіти Інституту. На сайті ІР та бібліотечному порталі НБУВ розміщені великі обсяги ресурсів, які розкривають численні основні та спеціалізовані фонди Бібліотеки, зокрема й ІР, а також міжвідомчі цифрові проєкти, наприклад, проєкти цифрових документальних колекцій видатних персоналій – академіків В.І. Вернадського, М.С. Грушевського, А.Ю. Кримського, Б.Є. Патона, літературних геніїв Т.Г. Шевченка та Лесі Українки, розпочався проєкт колекції Г.С. Сковороди, в перспективі – інших видатних представників

науки та культури. Такі науково-популярні колекції є інноваційним ресурсним продуктом науково-дослідницької діяльності Бібліотеки та формою електронного обслуговування архівними й рукописними, бібліографічними та ілюстративними джерелами НБУВ.

Сьогодні в широкому доступі для користувачів наявні мережевий перелік архівних фондів IP, імідж-каталоги та науково-довідкові видання. За допомогою останніх можна через мережу Інтернет дистанційно працювати з відсканованими каталожними картками IP та довідниками, а також оцифрованими рукописами – найпопулярнішим компонентом сайту, представленим майже сотнею рукописних книг. Наразі розпочалося створення документальних колекцій видатних особистостей. Діджиталізація є одним з основних напрямів як науки в цілому, так і архівних та бібліотечних установ зокрема. Значна кількість національних бібліотек світу переводять або вже перевели (якщо дозволяє ресурс комп'ютерного обладнання) в цифровий формат свої фонди та зібрання.

Важливо також окремо відзначити роботу веб-сайту фахового наукового збірника Інституту рукопису, що індексується в престижних міжнародних базах даних Web of Science та Scopus, – *Рукописна та книжкова спадщина України* (<http://rksu.nbu.gov.ua/>). Ця сторінка, окрім історії й загальної інформації про видання, містить також повний склад статей та комплекс відомостей для потенційних авторів. Одним із ключових елементів сайту *Рукописної та книжкової спадщини України* є електронний архів видання, де представлені цифрові копії випусків збірника наукових праць з моменту його заснування в 1993 р. Крім цього, на сторінці міститься повний перелік авторів публікацій в алфавітному порядку.

Зручності зв'язку між користувачами та Інститутом також сприяє сторінка IP НБУВ у соціальній мережі Facebook.

Над розробкою, створенням та наповненням мережевих інформаційних ресурсів Інституту працювали й продовжують працювати фахівці з НБУВ та безпосередньо IP – К.В. Лобузін,

А.Г. Клочок, О.С. Боляк, Н.М. Зубкова, Т.В. Герасімова, Т.С. Горбач, І.С. Корчемна, Л.В. Гарбар, Ю.Б. Дудка, І.В. Стичинський.

Таким чином, діяльність Інституту рукопису практично повністю репрезентована у світовій науковій мережі, маючи широке мережеве представництво: сайт, портал НБУВ та сторінку в соціальній мережі. Адже наявність веб-сайту вже є таким самообов'язковим елементом будь-якої наукової організації, як і діяльність, спрямована на діджиталізацію даних, розширення доступу до інформації за допомогою мережі Інтернет тощо.

Актуальності цьому ресурсові додала пандемія коронавірусної хвороби, яка, на жаль, спіткала людство останніми роками. Завдяки високому рівню розвитку та розгалуженості цифрових мереж суспільні інституції не припинили свою діяльність, а наявність відповідних інтернет-ресурсів продемонструвала, наскільки вони є важливими в плані загальної інклюзивності організації відносно користувача.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 4

Активним учасником процесу інформатизації діяльності бібліотек, передусім створення інтегрованих ресурсів науки та культури, стає НБУВ, яка розгортає роботу щодо створення багатоаспектного наукового ресурсу всеукраїнського значення. Це – завдання національних бібліотек, які зберігають рукописні книги, історичні документи та нарративні джерела, архіви видатних осіб, музейні колекції, стародруки та рідкісні видання, історичні книжкові колекції, спеціалізовані види друку тощо. Окрім того, національні бібліотеки складають ресурсну базу української науки.

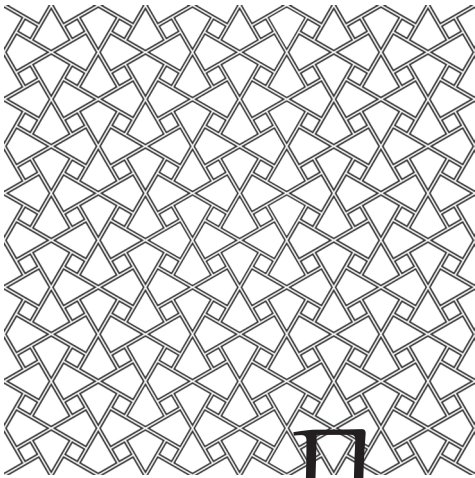
ІР НБУВ разом із відділом програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж НБУВ (сьогодні Інститут інформаційних технологій) спільно працює над роботою унікального ресурсу на фонди рукописів та архівних документів, укладанням баз даних різних видів

та типів джерел і формуванням цифрових колекцій рукописних та книжкових пам'яток. Ця діяльність базується на наукових засадах інтеграції та сукупного представлення рукописно-архівно-книжкових археографічних джерел в електронних ресурсах Інтернет-мережі; напрацьований поняттєвий апарат, зокрема поняття рукописних та документальних пам'яток, рукописно-книжкової спадщини, рукописно-книжкової культури. Створенням теоретичних та науково-практичних основ наукового опису рукописних пам'яток, архівних документів та документів особового походження, системи облікових та науково-довідкових ресурсів традиційного та електронного типу на рукописні та книжкові фонди враховане те, що ці джерела національної історико-культурної спадщини України мають розширити комунікаційні можливості доступу широких кіл користувачів до багатоаспектної ретроспективної та сучасної інформації, що зберігається в рукописних джерелах, в мережі Інтернет.

Інтелектуалізація процесу створення ресурсів та глибокі дослідження складу фондів означають перехід від розуміння змісту діяльності бібліотечних наук: від поняття бібліографічного опису фондів та надання рукопису і книги дослідникам історії культури в її широкому змісті – до вивчення самої книги та документа в його загальному та специфічному вигляді як сховища багатоаспектної інформації, універсального транзитного засобу передання її крізь покоління. Це вимагає розуміння взаємозв'язків та аналізу засобів спадкоємності знання в реаліях суспільства, де книги створювалися й побутували.

Завдяки інтеграційним технологіям в IP започатковані бази даних на рукописні книги, історичні документи та особові архівні фонди різного походження, а також повнотекстовий ресурс збірника наукових праць *Рукописна та книжкова спадщина України*.

Розділ 5

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ЗНАНЬ,
СОЦІОКУЛЬТУРНА ТА ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ,
ОБСЛУГОВУВАННЯ ЧИТАЧІВ

5.1.

Участь у міжнародних наукових заходах, професійно- навчальних програмах та стажуванні

Участь у міжнародних конференціях, всесвітніх форумах, семінарах, колоквиумах, симпозиумах, круглих столах є найважливішою формою оприлюднення результатів наукової діяльності і водночас – популяризації рукописного фонду НБУВ. За період 2000–2021 рр. науковці ІР у той чи інший спосіб долучилися до проведення 634-х міжнародних наукових заходів. Автори вважають за потрібне згадати найбільш авторитетні міжнародні та всеукраїнські конференції, які щорічно проводяться НБУВ як окремо, так і спільно з іншими академічними установами та культурними закладами¹.

Найбільший сегмент участі співробітників ІР у міжнародних наукових заходах зафіксований відносно міжнародних конференцій НБУВ під загальною назвою «Бібліотека. Наука. Комунікація», що проходять кожного року і віддзеркалюють актуальні питання розвитку наукових бібліотечних напрямів. Ці конференції проводяться Бібліотекою спільно з Асоціацією бібліотек України, Радою директорів наукових

¹ Повний перелік наукових заходів, спрямованих на популяризацію фондів ІР, див.: Додатки.

бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів МААН. ІР разом з Інститутом архівознавства та Інститутом книгознавства на постійній основі організовує, зокрема, секцію «Рукописна та архівна спадщина», семінари, книгознавчі читання, присвячені різним аспектам наукової бібліотечної діяльності.

Співробітники ІР є регулярними учасниками зарубіжних конференцій. Так, міжнародне співробітництво тісно пов'язує НАН України та Македонську академію наук, в наукових заходах яких брали участь Л.А. Дубровіна, О.А. Іванова, Л.А. Гнатенко. Це, зокрема: «Дні науки України» в Республіці Македонія (Македонська академія наук і мистецтв, м. Скоп'є, 2003 р.), Міжнародна наукова конференція «Роль науки в соціальній трансформації суспільств України та Республіки Македонія» в рамках Днів науки Македонії в Україні (НБУВ, м. Київ (Україна), 2004 р.), «Українсько-македонські паралелі в історії та сучасності» (м. Скоп'є, 2007 р.), Міжнародний славістичний конгрес (м. Охрид, 2008 р.) тощо.

Давні наукові та дружні стосунки пов'язують Україну й Грецію: в Першій Міжнародній науковій конференції «Росія та Середземномор'я» (м. Афіни (Греція), 2005 р.), круглих столах щодо вивчення грецької спадщини в Україні на постійній основі бере участь Є.К. Чернухін.

У 2000–2021 рр. в ІР значно активізувався напрям поліністичних студій, репрезентований, зокрема, на Круглому столі «Україна – Польща: європейське сусідство» (м. Київ (Україна), 2004 р.), на «Іконографічній сесії Міжнародної школи гуманітарних наук Східної і Центральної Європи» (м. Варшава, 2008 р.), Міжнародній конференції «Klasztor w gospodarce średniowiecznej i powożutnej» (м. Вроцлав, 2012 р.), науковій конференції «До року Республіки Польща в Україні» (м. Київ (Україна), 2003 р.) тощо.

Спільні дослідження історії книжкової культури отримують відображення в участі співробітників ІР у міжнародних конфе-

ренціях у Білорусі. Йдеться про такі наукові заходи: «Библиотеки в информационном пространстве: проблемы и тенденции развития» (ЦНБ ім. Я. Коласа, м. Мінськ, 2010). Міжнародна наукова конференція «Берковские чтения. Книжная культура в контексте международных контактов» (м. Мінськ, 2011 р.), VII Міжнародні книгознавчі читання «Исторические книжные коллекции во времени и пространстве» (м. Мінськ, 5–7 вересня 2012 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і спеціалістів «Библиотека и общество: история, реальность, перспективы взаимодействия» (м. Мінськ, 1 листопада 2012 р.), XV Міжнародний з'їзд славістів (Рада Міністрів Республіки Білорусь, м. Мінськ, 20–27 серпня 2013 р.), V Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та спеціалістів «Библиотека и общество: проблемы и направления развития» (м. Мінськ, 2013 р.), «XVI Міжнародны кнігазнаўчы чытання: да 500-годдзя заснавання Жыровіцкага манастыра і бібліятэкі» (Національна бібліотека Білорусі, м. Мінськ, 2020 р.), «XVII Международные книговедческие чтения» (Національна бібліотека Білорусі, м. Мінськ, 2021 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Беларусь–Літва–Польшча: дыялог народаў і культур (культурная спадчына ВКЛ і беларуска-літоўска-польскага памежжа ў гістарычнай памяці народаў-суседзяў)» (м. Гродно, 2–4 липня 2013 р.).

У 2002 р. співробітники ІР відвідали Міжнародний щорічний регіональний науковий семінар Американської ради наукових товариств (м. Київ (Україна), 28 вересня 2002 р.).

Науковці ІР, досліджуючи писемну спадщину Литви, долучилися до участі в конференціях у Литовській Республіці, зокрема: «International conference dedicated to the 100-th birth anniversary of Prof. Levas Vladimirovas (1912–1999)», «The Past Returned: the phenomenon of Prof. Levas Vladimirovas and dissemination of his scientific ideas» (м. Вільнюс (Литовська Республіка), 2012 р.) та

Міжнародна наукова конференція «Письменное наследие и информационные технологии – E1Manuscript-2016» (м. Вільнюс (Литовська Республіка), 2016 р.).

У Вірменії за участі співробітників ІР відбулися регіональний тематичний тренінг ЮНЕСКО та Міжнародної ради музеїв «Превентивная консервация – основной фактор сохранения музейных коллекций: рукописные фонды» (м. Єреван (Республіка Вірменія), 2012 р.) та II Міжнародний науково-практичний семінар для музейних працівників країн СНД «Лики памяти: новейшие технологии сохранения и восстановления рукописного и печатного наследия» (м. Єреван (Республіка Вірменія), жовтень 2012 р.).

Питання книжкової культури розглядалися на російських V Міжнародній науковій конференції «Книжная культура. Опыт прошлого и проблемы современности: к 285-летию основания Академической типографии в России» (м. Москва, 2012 р.), щорічних Федоровських читаннях, у тому числі на XIV Міжнародних наукових читаннях «К 110-летию со дня смерти Н.Ф. Федорова и 150-летию со дня рождения В.И. Вернадского» (Російська державна бібліотека, м. Москва, 2013 р.), Міжнародній науковій конференції «Палеография и кодикология. 300 лет после Монфокона» (м. Москва, 14–16 травня 2008 р.), Міжнародній науковій конференції з нагоди 75-річчя доктора історичних наук, члена-кореспондента Афінівської Академії Б.Л. Фонкича «Палеография, кодикология, дипломатика: современный опыт исследования греческих, латинских и славянских рукописей и документов» (м. Москва, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Музейные библиотеки в современном обществе. Книжный переплет: проблемы изучения» (Державний історико-культурний заповідник «Московский Кремль», м. Москва, 2014 р.), XIII Міжнародній науковій книгознавчій конференції «Книга в информационном обществе» (МАН, Наукова рада РАН «История мировой культуры», Московський державний університет друку, м. Москва, 2014 р.).

Наукові співробітники ІР О.М. Гальченко, Л.А. Гнатенко, О.А. Іванова, Т.А. Добрянська, С.В. Сохань, І.В. Клименко та інші є постійними учасниками щорічних міжнародних конференцій, приурочених до Дня слов'янської писемності і культури, що проводяться спільно Українським комітетом славістів НАН України, Національною бібліотекою України імені В.І. Вернадського, Інститутом української мови НАН України, Інститутом літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, Інститутом мовознавства імені О.О. Потебні НАН України, Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Українським мовно-інформаційним фондом НАН України, Київським національним університетом ім. Тараса Шевченка.

Фахівці ІР беруть участь у міжнародних конгресах україністів, що проводяться в Україні (НАН України, Міжнародна асоціація україністів, Київська міська державна адміністрація, Міністерство освіти і науки України, Міністерство культури України), зокрема в Міжнародному науковому симпозіумі «Ярослав Богдан Рудницький – видатний український мовознавець, славіст, педагог, видавець» у рамках III Всесвітнього форуму українців (відділ зарубіжної україніки НБУВ, м. Київ, 17 серпня 2001 р.), у XIII щорічній Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні, політичні та етнонаціональні чинники буття народу в системі українознавства» (м. Київ, 21–22 жовтня 2004 р.), в Міжнародній науковій конференції «Слов'янство і національно-культурні процеси XXI століття» (НАН України, НБУВ, Український комітет славістів, Інститут археології НАН України, Інститут філології КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 2006 р.), в Міжнародній науковій конференції «Слов'янське слово і культура в контексті світового розвитку» (НБУВ, Інститут археології НАН України, Український комітет славістів, Національна бібліотека Білорусі, Інститут філології КНУ ім. Тараса Шевченка,

м. Київ, 2007 р.), у П'ятій Міжнародній українсько-канадській конференції «Україна у світі: Україна є там, де живуть українці» (Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка, Фондація добродійних громадських ініціатив «Україна–діаспора», м. Чернігів, 15–17 травня 2009 р.).

Значна кількість наукових заходів присвячується відзначенню ювілейних дат видатних діячів науки та культури, архівна та рукописна спадщина яких зберігається у фондах ІР. Отож співробітники підрозділу, популяризуючи зміст та склад його документальних комплексів, беруть активну участь у таких ювілейних конференціях. Це, зокрема: Книгознавчі читання, присвячені 150-річчю заснування Колегії Павла Галагана (2021), Міжнародна наукова конференція «До 150-річчя від дня народження академіка А.Ю. Кримського» (НАН України, Ін-т сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ, 2021 р.), Наукові читання «Видатний український книго-та бібліографознавець Федір Пилипович Максименко» (м. Київ, 2007 р.), Ювілейні наукові читання «Вклад В.И. Вернадского в развитие мировой цивилизации» в рамках Міжнародної наукової конференції «В.И. Вернадский и глобальные проблемы современной цивилизации», присвяченої 150-річчю від дня народження академіка (Міністерство освіти і науки України, НАН України, МААН, Державний фонд фундаментальних досліджень України, РАН, Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, м. Київ, м. Сімферополь, 2013 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 2014 р.), Всеукраїнська наукова конференція «Сімнадцяті джерелознавчі читання», присвячена 150-річчю з дня народжен-

ня Михайла Грушевського (кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 2016 р.), Міжнародна наукова конференція «Отець Климентій Шептицький (1869–1951): життєвий і духовний шлях Блаженного Католицької Церкви» (Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Постуляційний Центр Монастирів Студійського Уставу УГКЦ, м. Львів, 2019 р.) тощо.

Круглі столи постійно проводяться з посольствами Грузії, Азербайджану, Монголії, Китаю, Білорусі та інших зарубіжних країн.

Тематичний спектр доповідей, виголошених співробітниками ІР за період 2000–2021 рр. на різноманітних конференціях, є дуже широким: це питання розвитку кодикології, джерелознавства, археографії, документознавства, архівознавства, краєзнавства; історія архівів та колекцій; персональний внесок видатних осіб в науку та культуру України й світу; славістичні дослідження тощо.

Окремий проблемний блок конференційних заходів – питання інформатизації та створення цифрових ресурсів; формування й використання бібліотечно-інформаційних ресурсів, проблеми, досвід, перспективи; адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів; наукові та науково-методичні засади підготовки баз даних тощо.

Одним із засобів залучення історико-культурної спадщини, що зберігається в ІР, є участь в різноаспектних енциклопедичних виданнях, зокрема в Енциклопедії сучасної України (Г.А. Ривкіна, Л.В. Гарбар, Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова), Українській бібліотечній енциклопедії (Л.В. Гарбар, Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко), Великій українській енциклопедії (В.В. Черноіваненко), Українській архівній енциклопедії (Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, О.М. Гальченко, С.В. Сохань), Енциклопедії історії України (Л.А. Дубровіна, О.М. Гальченко) тощо.

З метою презентації власних наукових досягнень, популяризації фонду IP, а також підвищення кваліфікації та обміну досвідом і знаннями наукові співробітники Інституту протягом 2000–2021 рр. неодноразово перебували на стажуванні та в закордонних відрядженнях до Польщі, Литви, Німеччини, Ізраїлю, США та інших країн.

Так, у 2000 р. С.О. Булатова стала стипендіатом польського Фонду підтримки науки «Каса імені Юзефа Мьяновського» в галузі вивчення архівних і бібліотечних матеріалів роду Яблоновських (Головний Архів Давніх актів, Бібліотека Народова, м. Варшава; Бібліотека Чарторийських, Бібліотека Ягеллонського університету, м. Краків (Республіка Польща).

У 2003 р. Є.К.Чернухін перебував на стажуванні в Греції як стипендіат Фонду державних стипендій у Школі новогрецької мови Афінського Університету Каподистрії (червень–липень) та як стипендіат Міністерства освіти та релігії Грецької Республіки в Британській археологічній школі (вересень–грудень) за напрямом «Візантійська лексикографія». У 2004–2006 рр. як запрошений дослідник він працював у відділі історіографії Інституту новогрецьких досліджень Національної фундації досліджень (м. Афіни (Грецька Республіка); для надання консультацій з приводу систематизації та опису документів архіву скита св. Андрія – у монастирі Ватопед (Афон (Грецька Республіка), 14–15 березня 2020 р.).

Метою наукового стажування В.Е. Лось стало виявлення та опрацювання рукописної українки в бібліотечних і архівних установах Кракова (Бібліотека Ягеллонського університету, м. Краків (Республіка Польща), 1–30 листопада 2008 р.).

У 2016 р. Т.С. Горбач перебував у відрядженні до м. Варшави як учасник стипендіальної програми Музею історії Польщі у Варшаві за темою дослідження «Проблема відносин Німецького ордену з Галицько-Волинським князівством у XIII–XIV ст. та роль

Польського королівства у цих відносинах» (Музей історії Польщі, м. Варшава, червень 2016 р.). У 2018 р. він також відвідав м. Перемишль у зв'язку з IX Міжнародною конференцією з циклу «Colloquia Russica» – «Ruś a Polska IX–XIV w.» із доповіддю та презентацією своєї монографії «Inter pacem et bellum: Польща і Німецький орден у XIII – на початку XV ст.».

Т.О. Батанова стажувалася в Ізраїлі (Національна бібліотека Ізраїлю, м. Єрусалим, 14 червня – 3 липня 2015 р., та Єврейський університет в Єрусалимі, м. Єрусалим, 23 липня – 20 серпня 2017 р.) за темою «Методологія та практика: розвиток єврейських бібліотек і архівів» навчальної програми «At the Source»/«Біля джерела».

У 2010–2021 рр. Л.А. Дубровіна, яка тривалий період досліджує долю бібліотек у період Другої світової війни в контексті втрати та повернення культурних цінностей, була призначена експертом Міністерства культури України, Національної академії наук України, науковим експертом Міжнародного комітету архівів (ІСА)². Вона працювала у двох міжнародних комісіях, створених під егідою Міністерства культури України – як керівник групи експертів з бібліотек та бібліотечної справи Міжурядової українсько-польської комісії у справі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей (відбулося шість засідань, три в Україні і три – в Польщі) та як експерт у складі Змішаної українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей (відбулося 12 засідань, шість – в Україні, шість – у Німеччині).

---

² Дубровіна Л.А., Боряк Г.В. Дослідження історії переміщення книжкової культурної спадщини України в період Другої світової війни // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. Київ, 2004. Вип. 1. С. 23–36. Історію бібліотечної справи під час Другої світової війни в контексті втрати та повернення культурних цінностей див. у Розділі 4.

Діяльність зазначених комісій сприяла поверненню багатьох культурних цінностей, передусім музейних, до України³. Так, завдяки спільній праці українських та німецьких учених у фонди Софійської колекції ІР НБУВ повернулася Грамота Петра I 1708 року про призначення київського митрополита Іоасафа Кроковського, що до війни зберігалась у відділі рукописів Бібліотеки та була незаконно вивезена в Німеччину⁴.

Останніми роками ІР брав участь у низці міжнародних проєктів. Це, зокрема, спільний європейський міжнародний проєкт, що виконувався під егідою ЄС та CENL, – «Дунай: мандрівка в минуле» на платформі Європейської цифрової бібліотеки «Europeana», в якому разом задіяні НБУВ та десять національних бібліотек Європи з країн, територією яких тече Дунай. Підготовлена цифрова експозиція «Дунай та Україна»: у вільному доступі репрезентовані історичні карти, фотографії та інші візуальні документи.

НБУВ та Бібліотека ім. Врублевських Литовської АН працювали над спільним проєктом дослідження рукописних пам'яток, що стосуються Великого князівства Литовського, в тому числі Першого та Другого Литовських статутів.

Разом із Центром аналізу зображень та матеріалів культурного надбання Віденського університету (Австрія), який отримав грант ЄС, досліджувалися унікальні глаголичні рукописи європейських бібліотек, зокрема й одна з найдавніших пам'яток слов'янської писемності «Київські глаголичні листки» ІХ ст. з фондів НБУВ.

³ *Татіївська І.П.* Інституційна діяльність України в галузі повернення та реституції культурних цінностей (1992–2011 рр.) : дис. ... канд. іст. наук за спец. 26.00.01 – Теорія та історія культури. Київ, 2018.

⁴ *Dubrovina L.* Return from Germany to Ukraine of the «Sofian Charter» of Peter the Great on the metropolitan appointment of Ioasaph Krokovskyi in 1708: Ukrainian-German history of the original Charter and prospects for restitution of cultural valuables / L. Dubrovina, K. Gestwa // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 329–342. URL: http://rksu.nbu.gov.ua/doc/rks_2019_24_22

З Національною бібліотекою Ізраїлю (Єрусалим) реалізується міжнародне співробітництво в галузі наукових досліджень рукописної юдаїки; підготовки спільних публікацій єврейської культурної спадщини; створення цифрових науково-інформаційних ресурсів обох сторін тощо.

Уперше за період незалежності нашої держави отримала плідний розвиток гуманітарна та історико-культурологічна співпраця з Республікою Польща в галузі дослідження та публікації джерел. Ідеться про низку міжнародних цифрових видавничих проєктів, зокрема: «Філософська спадщина XVII–XVIII ст. в рукописах та стародруках», що виконувався разом з Бібліотекою Ягеллонського університету Польщі та Інститутом філософії НАН України. Ще один унікальний проєкт стосувався публікації рукописних карт Польщі та України XVIII ст. видатного європейського картографа Кароля де Пертеса (Германа Шарля де Пертеса), що зберігаються в колекціях НБУВ, і був реалізований підрозділами Бібліотеки з Інститутом історії Польської АН та Люблінським католицьким університетом Іоанна-Павла II. З Королівським музеєм у Варшаві напрацьовувався проєкт проведення великої міжнародної виставки, присвяченої польському королю Станіславу Августу Понятовському, де центральне місце посідають раритети з бібліотеки короля, яка міститься у НБУВ. Низка проєктів присвячувалася публікаціям пам'яток письма та друку, зокрема рукописної пам'ятки XVIII ст. «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast gobienia» з фонду ІР, що здійснюється через спільний проєкт між Бібліотекою та Музеєм-палацом Яна III Собеського у Вілянєві.

5.1.1.
Популяризація
фонду юдаїки
ІР НБУВ

Окремим напрямом у діяльності ІР є вивчення та залучення до наукового обігу унікального фонду юдаїки. Співробітники відділу фонду юдаїки як висококваліфіковані фахівці беруть активну участь

у прикладних академічних дослідженнях, оприлюднюючи їх результати на конференціях, семінарах, круглих столах тощо в Україні та за кордоном⁵.

Так, у 2009 р. І.А. Сергєєва та О.Ю. Горшихіна долучилися до проведення міжнародного наукового проєкту «Трансформація єврейської ідентичності і збереження традиційної культури у Чернівцях (XX – початок XIX ст.): польове дослідження», спрямованого на вивчення окремих аспектів традиційного єврейського життя в місті і прилеглих до нього територіях. Основою для вирішення питань збереження традиційної культури та пам'яток матеріальної культури стали етнографічна програма С. Ан-ського «Людина» (детальне етнографічне опитування єврейського населення, розроблене на початку XX ст.), сучасні наукові здобутки та власний досвід науковців ВФЮ. Під час роботи в Чернівцях проведено опитування, записані інтерв'ю від понад 50 представників єврейської громади, укомплектовано фотоархів (фотозйомки синагог, єврейських кладовищ).

Протягом 2012 р. І.А. Сергєєва, О.Ю. Горшихіна та Н.О. Щеколдіна брали участь у міжнародній професійно-навчальній програмі та чотирьох сесіях наукових семінарів «Кетер: Розуміння і опіка над вашою колекцією юдаїки» для музейних і бібліотечних працівників України. Сесійні щоквартальні семінари відбулися у Львові. Організатором заходу стала Європейська фундація Ротшильда (Ганадів). Співробітники ВФЮ виголосили низку тематичних наукових доповідей на семінарах, зокрема про книжкові власницькі знаки з фонду юдаїки НБУВ, рідкісні стародруки з Венеції, стан збереженості фонду⁶.

⁵ Повний перелік науково-просвітницьких заходів за участі співробітників ВФЮ див.: Додатки.

⁶ Сергєєва І., Горшихіна О. Відділ фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Програма Кетер: розуміння збірок юдаї-

Як представник ВФЮ ІР НБУВ у 2012 та 2014 рр. І.А. Сергєєва – член оргкомітету міжнародної наукової конференції для фахівців бібліотечної справи в галузі збереження юдаїки «Curated Collections: Toward A Jewish Digital Culture: International Conference of Judaica-Collection Curators» (Національна бібліотека Ізраїлю, м. Єрусалим), як фахівець брала участь в експертній міжнародній зустрічі «Превентивна консервація – основний чинник збереження музейних колекцій: рукописні фонди» на конференції для музейних працівників «Регіональний тематичний тренінг UNESCO/ICOM» (м. Єреван, 2012 р.), як лектор виступала з двома доповідями-презентаціями на 32-й Міжнародній конференції з єврейської генеалогії (м. Париж, 2012 р.), була учасницею конгресів (світового в Єрусалимі та європейського) і багатьох міжнародних конференцій з юдаїки.

Т.О. Батанова стала учасницею німецько-української наукової школи-семінару «Єврейська спадщина України – підґрунтя громадянського суспільства в Україні» на Факультеті славістики в Університеті Регенсбурга (Німеччина), що тривала від 8 до 15 лютого 2015 р., а також тритижневого навчального курсу «Методологія та практика: розвиток єврейських бібліотек і архівів» програми «At the Source» у Національній бібліотеці Ізраїлю, де фахівці ділилися своїм досвідом із реставрації, каталогізації, цифрових бібліотечних технологій, зберігання стародруків і рукописів, а також робили власні презентації фондів юдаїки.

У 2016 р. Т.О. Батанова брала участь в академічному семінарі «Перлини мови та культури їдиш» у Міжнародному центрі мови та культури їдиш (м. Вільнюс, Литва), присвяченому історії мови

ки та опіка над ними в українських музеях [The Keter Programme: Understanding and Caring for Judaica Collections in Ukrainian Museums] / ред. В. Сусак, Н. Римська; пер. М. Фавлер, П. Грицак. London, Wien: Rothschild foundation (Hanadiv), Jewish museum, 2012. С. 47–48 (українською та англійською мовами).

та методиці викладання й вивчення єврейської літератури і музики, де оприлюднила досвід бібліотечного зберігання та науково-го вивчення єврейської культурно-історичної спадщини в Україні.

Унікальність фондів ВФЮ та висока професійна підготовка забезпечили постійну участь співробітників відділу у Всесвітніх конгресах з юдаїки. Так, 6–10 серпня 2017 р. в Єврейському університеті в Єрусалимі відбувся 17-й Всесвітній конгрес з юдаїки, де членами української делегації, серед інших, були І.А. Сергєєва, О.О. Хамрай, В.В. Черноіваненко⁷. І.А. Сергєєва виступила з доповіддю «Відстеження колекцій Семена Ан-ського після ліквідації Єврейського історико-етнографічного товариства в 1930 році».

15–16 жовтня 2017 р. в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» відбулася наукова конференція «Євреї України: Революція й післяреволюційна модернізація. Політика, культура, суспільство», організована Українською асоціацією юдаїки й магістерською програмою з юдаїки в НаУКМА за підтримки Фонду «Надав» та Європейської асоціації юдаїки⁸. На секції, присвяченій джерелознавству історії євреїв в Україні, виступили з доповідями І.А. Сергєєва – «Збирання єврейської документальної спадщини: від скасування межі осілості до радянізації» та Т.О. Батанова – «Революційна сатира: автобіографічний роман Дер Тункелера (Йосефа Тункеля) “Мандри Біньяміна Четвертого” як історичне джерело»⁹.

⁷ Черноіваненко В. Українські учасники на 17-му Всесвітньому конгресі юдаїки (Єрусалим, 6–10 серпня 2017) // *Judaica Ukrainica*. Vol. 6. 2017. С. 222–224. URL: <http://judaicaukrainica.ukma.edu.ua/volume2017/15>. DOI 10.14653/ju.2017.15.

⁸ Гірік С. Міжнародна конференція «Євреї України: Революція й післяреволюційна модернізація. Політика, культура, суспільство» (Київ, Національний університет «Києво-Могилянська академія, 15–16 жовтня 2017) // *Judaica Ukrainica*. Vol. 6. 2017. С. 224–228. URL: <https://judaicaukrainica.ukma.edu.ua/volume2017/16>. DOI 10.14653/ju.2017.16

⁹ Батанова Т. Революційна сатира: автобіографічний роман Дер Тункелера (Йосефа Тункеля) «Мандри Беньяміна Четвертого» як історичне джерело // *Євреї України:*

18–20 жовтня 2017 р. у Кривому Розі пройшов Всеукраїнський науково-практичний семінар «Музейний простір: збереження та презентація предметів юдаїки. Обмін досвідом», в якому взяли участь працівники музеїв, університетів, дослідницьких установ і наукових бібліотек з Києва, Житомира, Кривого Рогу. І.А. Сергєєва оприлюднила доповідь «Музей и Архив Еврейского историко-этнографического общества (1914–1929)»¹⁰, Т.О. Батанова – «Збереження єврейської спадщини їдишем: проблеми і перспективи».

Українська секція, присвячена рукописній та друкованій спадщині українських євреїв як джерелу дослідження історії єврейських громад і їхніх трансформацій у модерну добу, працювала протягом 15–19 липня 2018 р. на XI Конгресі Європейської асоціації юдаїки у Кракові. О.О. Хамрай, І.А. Сергєєва та Т.О. Батанова у своїх виступах висвітлили склад та зміст спадщини Авраама Гаркаві та колекцію пінкасім ВФЮ, охарактеризували газети єврейських політичних партій як важливе джерело для вивчення історії єврейських громад України доби революції 1917–1918 рр.¹¹

У 2019 р. на Міжнародній науковій конференції Української асоціації юдаїки «Де будуть євреї – там Ерец-Ізраель»: Українсько-єврейські літературні контакти (друга половина ХІХ – перша

Революція й післяреволюційна модернізація. Політика. Культура. Суспільство: збірка статей / за ред. С. Гіріка. К.: Laugus, 2018. 198 с., іл.; (Серія «Бібліотека журналу “Judaica Ukrainica”»). С. 186–195.

¹⁰ Сергєєва І. Музей и Архив Еврейского историко-этнографического общества (1914–1929) // Музейний простір: збереження та презентація предметів юдаїки: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, 18–20 жовтня 2017 р. / Громадська організація «Кетер», Музей культури єврейського народу та історії Голокосту «Музей Михайла Мармера»; упор. та наук. ред. Світлана Піддубна. Кривий Ріг : Козлов Р. А., 2017. С. 50–64.

¹¹ «Українські дослідники виступили на XI Конгресі Європейської асоціації юдаїки (Краків, 15–19 липня 2018)» // Українська асоціація юдаїки (офіційний сайт). URL: <https://uajs.org.ua/index.php/uk/news/ukrainski-doslidniki-vistupili-na-hi-kongresi-evropeiskoi-asociacii-udaiki-krakiv-15-19-lipna>

половина ХХ століть)», що проходила в м. Одеса, Т.О. Батанова була модератором, організатором та учасником Круглого столу «Переклади з їдишу на слов'янські мови»¹².

Культурно-просвітницька та лекційна діяльність є важливою складовою розвитку гуманітарної сфери знань в Україні і світі. Отож фахівці ВФЮ активно долучаються до цього процесу, беручи участь у різноманітних освітянських заходах.

Від 2000-х років І.А. Сергєєва неодноразово працювала в етнографічних та епіграфічних експедиціях в Україні та Польщі, які мали за мету збирання єврейської історико-культурної спадщини; викладала в літніх академічних школах, організованих Центром наукових працівників і викладачів юдаїки «Сефер» (Москва), а також виступала на семінарах у Варшавському і Центральноєвропейському університетах.

Перший Відкритий форум працівників єврейської освіти України «Етрог 5761», що зібрав близько 250 освітян, які працюють в єврейських дитячих садах, школах і вищих навчальних закладах країни, проходив від 30 квітня по 3 травня 2001 р. в Києві. Форум проводився за фінансової підтримки Фонду розвитку єврейської освіти в діаспорі Л.А. Пінкуса (Ізраїль) та Американського єврейського розподільчого комітету «Джойнт». Виконавчим директором Форуму стала І.А. Сергєєва, вченим секретарем – Н.О. Щеколдіна, до організації заходу долучалися й інші працівники ВФЮ.

І.А. Сергєєва та О.О. Хамрай ще від 1990-х викладали курси лекцій з єврейської тематики в Міжнародному Соломоновому університеті в Києві, від 2003 р. – брали участь у заснованій міждисциплінарній сертифікатній програмі з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія», від 2012-го – у

¹² До дня народження Ірини Сергєєвої. Відеозапис панелі за участі дослідниці на конференції УАЮ 2019 //Українська асоціація юдаїки (офіційний сайт). 18 липня 2020. URL: <https://uajs.org.ua/index.php/uk/news/do-dna-narodzenna-irini-sergeevoi-videozapis-paneli-za-ucasti-doslidnici-na-konferencii-uau>

новоствореній магістерській програмі з юдаїки кафедри історії. У НаУКМА до червня 2020 р. продовжили їхню викладацьку діяльність колишні їх учні й теперішні співробітники ВФЮ Т.О. Батанова (курс «Їдиш») та В.В. Черноіваненко (викладав 9 різних авторських курсів з юдаїки).

У 2017 р. Т.О. Батанова та О.О. Хамрай стали учасниками Магістерської програми з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія». А участь у місячному літньому академічному стажуванні в Єрусалимі, організованому спільно Міжнародним центром університетського викладання юдаїки Єврейського університету в Єрусалимі та Магістерською програмою з юдаїки в НаУКМА, надала стажерам можливість попрацювати в Бібліотеці Єврейського університету в Єрусалимі, Національній бібліотеці Ізраїлю, Центральному архіві історії єврейського народу, Центральному сіоністському архіві та інших книгозбірнях, музеях і дослідницьких інституціях Держави Ізраїль.

Продовжуючи популяризаторський напрям діяльності ВФЮ, О.О. Хамрай та Т.О. Батанова протягом 2019 р. викладали в науково-популярному лекторії «Євреї України: від Давньої Русі до Незалежності», організованому Українською асоціацією юдаїки, Національним університетом «Києво-Могилянська академія» та єврейським обшинним центром «Халом». 12 травня 2019 р. І.А. Сергєєва прочитала академічну лекцію-презентацію «“Час створити єврейську етнографію!”: експедиція під керівництвом Семена Анського (1912–1914)»¹³, а 9 червня 2019 р. разом з О.О. Хамраєм – спільну лекцію «Сто років однієї колекції: єврейські пам'ятки

¹³ Див. відеозапис лекції: Сергєєва І. А. «“Час створити єврейську етнографію!”: експедиція під керівництвом Семена Анського (1912–1914)» / Науково-популярний лекторій «Євреї України: від Давньої Русі до Незалежності» у єврейському обшинному центрі «Халом». Організатори: Українська асоціація юдаїки, магістерська програма з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) та єврейський центр «Халом»; м. Київ, 12 травня 2019 р. // Українська асоціація юдаїки [офіційний сайт] URL: <http://uajs.org.ua/uk/news/videozapis-publicnoi-lekcii-irini-sergeevoi-cas-stvoriti-evreisku-etnografiju>)

у фондах Національної бібліотеки України»¹⁴. 8 грудня 2019 р. Т.О. Батанова виступила з лекцією «Від жаргону до офіційної мови: їдиш у Києві в 1917–1919 роках»¹⁵.

На запрошення Міжнародного центру мови та культури їдиш Т.О. Батанова неодноразово брала участь як академічний лектор у міжнародних освітніх семінарах «Перлини мови та культури їдиш» у Вільнюсі (2018, 2019 рр.), Києві, Житомирі, Львові, Одесі, Острозі. 26 квітня 2021 р. В.В. Черноіваненко прочитав доповідь «Пам'яті Нормана Голба: проблема авторства сувоїв Мертвого моря в історіографії ХХ–ХХІ ст.»¹⁶ в рамках постійного семінару «Historia Ecclesiae et Religionis» Центру з вивчення історії релігії та церкви Інституту всесвітньої історії Російської академії наук.

15 серпня 2019 р. І.А.Сергєєва, О.Ю. Горшихіна та Т.О. Батанова стали учасниками зйомок документального фільму про музикознавця й етнографа Мойсея Береговського, фонографічні та архівні матеріали якого зберігаються в Інституті рукопису НБУВ і є частиною унікальної колекції єврейського музичного фольклору, яку включено до реєстру пам'яток ЮНЕСКО.

¹⁴ Див. відеозапис лекції: Сергєєва І.А., Хамрай О.О. «Сто років однієї колекції: єврейські пам'ятки у фондах Національної бібліотеки України» / Науково-популярний лекторій «Євреї України: від Давньої Русі до Незалежності» у єврейському об'єднанні центрі «Халом». Організатори: Українська асоціація юдаїки, магістерська програма з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) та єврейський центр «Халом»; м. Київ, 9 червня 2019 р. // Українська асоціація юдаїки [офіційний сайт] URL: <http://uajs.org.ua/uk/news/videozapis-publicnoi-lekcii-irini-sergeevoi-ta-oleksiea-hamraa-sto-rokiv-odniei-kolekcii>)

¹⁵ Див. відеозапис лекції: Батанова Т.О. «Від жаргону до офіційної мови: їдиш у Києві в 1917–1919 роках» / Науково-популярний лекторій «Євреї України: від Давньої Русі до Незалежності» у єврейському об'єднанні центрі «Халом». Організатори: Українська асоціація юдаїки, магістерська програма з юдаїки в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) та єврейський центр «Халом»; м. Київ, 8 грудня 2019 р. // Українська асоціація юдаїки [офіційний сайт] URL: <https://uajs.org.ua/uk/news/videozapis-publicnoi-lekcii-tetani-batanovoi-idis-u-kiievi-v-1917-1919-rokah>

¹⁶ Див. відеозапис доповіді-лекції: Відеозапис доповіді Віталія Черноіваненка «Пам'яті Нормана Голба: проблема авторства сувоїв Мертвого моря» // Українська асоціація юдаїки [офіційний сайт] URL: <https://uajs.org.ua/index.php/uk/news/videozapis-dopovidi-vitaliya-chnoivanenka-pamyati-normana-golba-problema-avtorstva-suvoiv>

У 2020 та 2021 рр. в ІР проходили меморіальні заходи пам'яті І.А. Сергєєвої (1958–2019), яка передчасно пішла з життя. 26 жовтня 2020 р. був організований міжнародний академічний онлайн-захід «Життя як експедиція: згадуючи Ірину Сергєєву»¹⁷. 5 жовтня 2021 р., в межах Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями», відбувся семінар «Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек»¹⁸, присвячений пам'яті багаторічної завідувачки ВФЮ. 14 доповідачів з різних країн світу, зокрема з України, США та Ізраїлю, відзначили значний внесок І.А. Сергєєвої в розвиток української юдаїки.

5.2. Соціокультурна діяльність

Завданням ІР НБУВ, з одного боку, є збереження унікальних рукописних фондів, з іншого – їх інтеграція в сучасний науковий та громадський обіг. Отож чи не найбільш важливою ланкою соціокультурної діяльності ІР є різноаспектні виставкові проекти, завдяки яким здійснюється популяризація фондів підрозділу.

¹⁷ Повний відеозапис меморіального вечора доступний для перегляду на офіційному youtube-каналі «Української асоціації юдаїки» за посиланням: Меморіальний онлайн-вечір «Життя як експедиція: Згадуючи Ірину Сергєєву» // Ukrainian Association for Jewish Studies Youtube channel. Published November 30, 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=ddbuAVMQO-o>

¹⁸ Розділ 10. Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек. Семінар, присвячений пам'яті Ірини Анатоліївни Сергєєвої (1958–2019) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матеріали Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН; відп. за вип. М.В. Іванова. Київ, 2021. С. 748–788. (2 авт. арк.).

Раніше, говорячи про виставкову роботу, перш за все малися на увазі традиційні книжкові або, якщо це стосувалося архівних, рукописних відділів, – документально-книжкові експозиції. В епоху комп'ютерних технологій виставки суттєво розширили та змінили свої репрезентативні форми: технічне удосконалення Бібліотеки, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій відкривають нові можливості для представлення документальних експонатів.

Організація виставкової роботи ІР здійснювалася в кількох напрямках: це – виставкові проєкти у співпраці з іншими установами, локальні та електронні виставки.

Проведення спільних виставкових проєктів включає весь спектр бібліотечної, бібліографічної, довідкової, організаційної, консультаційної та науково-дослідної роботи. Зокрема, фахівці ІР (О.М. Гальченко, О.А. Іванова, Т.В. Коваль, О.П. Степченко, Т.С. Горбач) виконували науковий пошук та підбір документів, надавали консультацію співавторам проєкту, здійснювали науковий опис заявлених документів, готували документацію для укладання договорів з установами про співпрацю та тимчасову передачу на відповідальне зберігання експонатів, здійснювали експертну оцінку страхової вартості рукописів і передання документів на відповідальне зберігання, брали активну участь у презентаціях, круглих столах з нагоди відкриття експозицій тощо.

Протягом 2000–2021 рр., у рамках популяризації пам'яток національного культурного надбання України, співробітники ІР долучалися до організації понад 60 виставкових проєктів спільно з музейними установами, громадськими організаціями, інституціями, в тому числі міжнародними, на яких експонувалися сотні унікальних документів з фондів Інституту. Значний суспільний та науковий резонанс отримали спільні виставкові проєкти з історичним факультетом Київського національного університету іме-

ні Тараса Шевченка – виставка «Історичні портрети» (2004), «Інноваційні технології НАН України» (2005), «Барвіста Україна» (2005), «Україна – козацька держава» (2006), що відбувалися в Національному виставковому центрі «Експо-Наука».

До 10-річчя утворення Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України у приміщенні Меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років» демонструвалася виставка «Врятовані, збережені, повернуті» (2010).

Інститут рукопису долучився до створення постійно діючого Музею, присвяченого життю та творчості видатного освітнього та громадського діяча, письменника, педагога, історика, видавця Бориса Грінченка в Київському університеті імені Бориса Грінченка (2010). Серед експонатів – численні художні фотокопії документів з архівної спадщини родини Грінченків (ІР НБУВ, ф. І, 170).

Матеріали Інституту рукопису НБУВ були використані у виставках Українського інституту національної пам'яті, зокрема у виставці «Символ твоєї свободи. 100 років Державного герба України», яка віддзеркалила еволюцію державного символу від часів Русі до сьогодення, та у виставці «Наказано не знати: українські археологи в лещатах тоталітаризму», присвяченій діяльності українських археологів у радянський час.

Значне місце у виставковій діяльності посідає співпраця з національними історико-культурними заповідниками. Це – виставкові проекти «Художник Іван Їжакевич: "... хочу бути корисним Лаврі"» (до 150-річчя від дня народження) в Національному Києво-Печерському історико-культурному заповіднику з використанням творчих матеріалів з особового фонду живописця, графіка І.С. Їжакевича (ІР НБУВ, ф. XVII) (2014) та «Володимирова спадщина: Київська православна митрополія у калейдоскопі української історії XVII–XVIII ст.» – спільний проєкт Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника,

Національного музею історії України та ІР НБУВ, де експонувався один із списків рукописної книги «Палінодія» Захарії Копистенського 1635 р. з колекції рукописів Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії (ІР НБУВ, ф. 301) (2020).

У рамках наукової співпраці НБУВ з Національним заповідником «Софія Київська» для виставкових проєктів було підготовлено та передано унікальні рукописні документи. Зокрема для виставки «Монастирські сади», яка пройшла в приміщенні «Брами Заборовського» XVIII ст., – «Книга прохладный цветник названая, собранная от многих и различных врачей, к содержанию человеческого здравия надлежащая» XVIII ст., «Абецадло», альбом навчальних малюнків малярської майстерності Києво-Печерської лаври «Кужбушки» XVIII ст., «Садоводство, производимое черноризцем Святым Киево-Печерской лавры Илларионом под влиянием Киевского климата» 1826 р. та ін. (2018). Для виставки «Судак – Сугдея – Солдайя. На перехрестях імперій та світів», що відбулася в «Будинку митрополита», – копії документів з фондів ІР (2018). Для виставкового проєкту в Соборі Святої Софії «Раритети з бібліотеки Софії Київської XVI–XVIII ст.» – настільні грамоти XVI–XVIII ст. з колекції історичних документів 1490–1962 рр. (ІР НБУВ, ф. XIV), Євангеліє Тетр і Апостол з передмовою блаженного Феофілакта XVIII ст., Книга із записами Київського митрополита Петра Могили XVII ст., Пом’яник XVIII ст. та інші (ІР НБУВ, ф. 312) (2019).

Знаковою стала виставка «Раритети Української козацької держави – Гетьманщини XVII–XVIII ст.: до 30-річчя Незалежності України», що відбулася спільно з Національним заповідником «Софія Київська» (2021). Вперше за 311 років Швеція передала для експонування латинський варіант Конституції Пилипа Орлика – визначну історичну пам’ятку української та європейської думки XVIII ст. Головними експонатами виставки стали

8 унікальних історичних артефактів з архівних і музейних закладів Королівства Швеція та України. Це – латиномовний оригінал знаменитої Конституції 1710 року, яка зберігається в Державному архіві Швеції, булава Івана Мазепи з кабінету раритетів єпархіальної бібліотеки м. Лінчопінг, клейнод гетьмана Івана Мазепи – знак гідності Голови Української держави з Національного культурно-мистецького і музейного комплексу «Мистецький Арсенал» та п'ять універсалів 1687–1702 рр., написаних гетьманом Іваном Мазепою в Батурині з фондів ІР НБУВ. На матеріалах виставки підготовлений науковий каталог, серед співавторів якого був і співробітник ІР Т.С. Горбач.

Репрезентувати рукописні документи як складний об'єкт експонування в історичному, науковому, художньому значеннях у контексті з музейними експонатами дозволяють спільні виставкові проекти з музейними закладами. Це, зокрема, виставка, створена до 150-річчя від дня народження І.Я. Франка з Національним музеєм літератури України (2006); «Автографи М. Булгакова» – з Літературно-меморіальним музеєм М. Булгакова (2007); виставка рукописів Г.С. Сковороди – з Літературно-меморіальним музеєм Г.С. Сковороди, Харківська обл. (2004); виставка до 95-ї річниці пам'яті В.О. Щавинського з Національним музеєм мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (2019).

З Музеєм книги і друкарства України підготовлено виставкові проекти до 140-річчя від дня народження Б.Д. Грінченка та 185-річчя від дня народження П.О. Куліша (2004); «Я ще вернуся! Гарячим вітром ...» (2018), присвячений відомому українському поетові Олександрю Олесю; «Сила духу і похвала науці» (2021) – до 150-річчя з дня народження сходовознавця, лінгвіста, літературознавця, історика, письменника, перекладача, одного з фундаторів Української академії наук А.Ю. Кримського, де експонувалися світліни академіка, його родини, друзів, колег (ІР НБУВ, ф. XXXVI).

Національним художнім музеєм України та ІР НБУВ було підготовлено низку спільних виставкових проєктів: «Український портрет XVIII ст.» (2005); «ЯВЛЕННЯ. Пам'ятки Братського монастиря», серед експонованих раритетів уперше були представлені рисунки-проекти А. Меленського, П. Спарро, В. Ніколаєва із зображенням фасаду та іконостасу Богоявленського собору Братського монастиря з колекції Всеукраїнського історичного музею імені Т.Г. Шевченка (ІР НБУВ, ф. XXVIII) (2019); «Знак Соборності. Великий герб України: від Нарбута до Якутовича», присвячений столітній традиції Великого герба України, репрезентований друкарським відбитком Герба Української Народної Республіки, затвердженого Центральною Радою 12 лютого 1918 р., з фонду П.Я. Стебницького (ІР НБУВ, ф. 244) (2020).

Плідна співпраця поєднує ІР НБУВ з Національним музеєм історії України. Протягом 2000–2021 рр. було здійснено низку спільних проєктів із залученням унікальних рукописних документів – до 145-річчя від дня народження публіциста та мецената Є.Х. Чикаленка (2006); «Віхи історії: тисячоліття української печатки», де експонувався рукопис XVIII ст. «Права, по которым судится малороссийский народ» (2013); виставка фотокопій документів із особового архіву М.Ф. Біляшівського (ІР НБУВ, ф. XXXI); «Символ твоєї свободи: 100 років Державного герба України» (2018); «Очима ближніх і дальніх сусідів: Україна в графіці XVIII–XIX ст.» (2018) – представлено маловідомі зображення українських краєвидів, міст, історичних пам'яток та власне українців в альбомах Т.Г. Шевченка «Живописная Украина» 1844 р. (ІР НБУВ, ф. 208); Де ля Фліза Домініка П'єра «Костюмы крестьян Государственных имуществ Киевской губернии» 1851 р. (ІР НБУВ, ф. 150). Виставковий проєкт «Козацька звитяга під Хотиним 1621 року і доля Центрально-Східної Європи» з нагоди 400-річчя від завершення Хотинської війни 1621 р. (2021) де-

монструє міжнародний масштаб Хотинської воєнної кампанії 1621 року та показує її ключових учасників – українських козаків, литовських, польських, османських і татарських вояків, репрезентує зразки зброї і предметів побуту, а також артефакти з фондів ІР – Ярлик кримського хана Мухаммеда-Гирея I населенню фортеці Крик-Ера на підтвердження тарханних прав 1514 р., Фірман турецького султана Ахмеда II про захист турецьких володінь від нападу поляків та козаків [1691–1695], Літопис Григорія Грабянки XVIII ст., фрагмент Літопису Самійла Величка XVIII ст. та ін. На виставці «Рятував від небуття. Музейний простір і всесвіт особистості Федора Ернста» (2021) з нагоди 130-річчя від дня народження мистецтвознавця, пам'яткоохоронця та музейного діяча – документи про вступ Ф. Ернста до Українського наукового товариства (ІР НБУВ, ф. І).

У 2018 р., на виконання Указу Президента України «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років» та розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років та вшанування пам'яті її учасників на період до 2021 року», ІР став співорганізатором міжнародної виставки «Українське коло: до сторіччя визвольних змагань (1917–1921)», яка проходила в Музеї історії міста Києва, та виставки «Символ твоєї свободи: 100 років Державного герба України» у Національному музеї історії України, ініціатором якої виступив Український інститут національної пам'яті.

Останнім часом набувають все більшої популярності інноваційні форми презентаційної діяльності. Сучасні виставкові проєкти змінюють засоби презентації від суто зорових до інтерактивних, які допомагають розкрити експозицію та подивитися на виставкові експонати по-новому. Мультимедійні технології включають спектр різноманітних засобів, зокрема: інтерактивне

обладнання, рухливі зображення, графічні інтерфейси, об'ємний звук, медіа-інсталяції та інші інтерактивні технології, які в поєднанні із загальним художнім задумом експозиції надають широкий спектр різноманітної інформації. Саме в такому ракурсі розробляють соціокультурні проєкти Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал». Серед проєктів «Арсеналу», в яких брав участь ІР, – виставка «Велике і Величне» (2013), де експонувалася видатна пам'ятка української писемної культури Пересопницьке Євангеліє (1556–1561) – перший відомий переклад канонічного євангельського тексту українською літературно-писемною мовою, національна святиня нашої держави, на якій присягають президенти України під час інавгурації. На інтерактивному виставковому проєкті про історію та культуру Кримського півострова «Дивовижні історії Криму» ІР експонував рукописні книги XV–XVI ст. з етнічно-культурної спадщини півострова та рідкісні ярлики кримських ханів Мухаммеда-Гирея та Менглі-Гирея про надання тарханних прав (2019). Слід також згадати виставку «Роліт сусіди» про легендарний київський «Будинок робітників літератури», який і досьогодні є уособленням історії української літератури радянського періоду. На особливу увагу заслуговує унікальний проєкт «Спецвантаж» про повернення культурних цінностей до України, де була представлена вивезена під час Другої світової війни з колекцій НБУВ та повернута Німеччиною в Україну у 2019 р. Грамота російського царя Петра I преосвященному Іоасафу Кроковському з підтвердженням поставлення його на Київську митрополію 14 вересня 1708 р. (2019). Виставковий проєкт «Футуромарення» (2021) присвячений яскравій авангардній течії – футуризму, представниками якого були О.Ф. Влизько та А.А. Чужий, чиї творчі матеріали зберігаються у фондах ІР та були надані «Мистецькому Арсеналу» для експозиції.

Окреме місце серед культурних заходів «Мистецького Арсеналу» посів культурно-освітній проєкт «Музей новин», присвячений 20-річчю створення програми ТСН. 10 залів з інтерактивними зонами презентували унікальні експонати часів здобуття незалежності, серед них факсимільне видання Пересопницького Євангелія.

2019 року у зв'язку з великим резонансом виставка «Українське коло: до сторіччя визвольних змагань (1917–1921 рр.)» була продовжена в Українському Музеї (м. Нью Йорк, США). Її приурочили до століття проголошення Акту Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки – возз'єднання етнічних українських земель в єдину соборну державу. Для експонування на виставці були надані рукописні документи з історії державотворення України з архівів: М.П. Василенка (ІР НБУВ, ф. 40) – Офіційний лист Української академії наук М.П. Василенкові з власноручними підписами академіків В.І. Вернадського та А.Ю. Кримського; М.С. Грушевського (ІР НБУВ, ф. 357) – малюнок-кариатура на М.С. Грушевського «Грицько для которого и теперь вечерньця» та рукопис статті М.С. Грушевського «На порозі нової України» 1918 р.; П.Я. Стебницького (ІР НБУВ, ф. 244) – Герб Української Народної Республіки, затверджений Центральною Радою 12 лютого 1918 р. До відкриття виставки в Українському Музеї у Нью-Йорку вийшов каталог з описом та фотографіями експонатів, більшість з яких була невідома не тільки широкому загалу, але й вузькому колу фахівців.

ІР НБУВ як утримувач рукописної спадщини А.Ю. Кримського взяв участь у музейній експозиції видатного українського вченого, письменника та перекладача в муніципалітеті ліванського міста Шуейр, де діяч тривалий час проживав. Значну частину експонатів становлять унікальні архівні документи з особових фондів А.Ю. Кримського (ІР НБУВ, ф. XXXVI) та літературознавця, мистецтвознавця, фольклориста П.М. Попова (ІР НБУВ, ф. 285), з

комплексного фонду «Літературні матеріали» (ІР НБУВ, ф. І). Це – «Бейрутські оповідання», «Опис Лівану», уривки із сирійського щоденника, листування з Ю.Ю. Кримським, Ю.С. Кримським, М.Ю. Кримською, світлини А.Ю. Кримського, його родини, друзів, колег, фотоматеріали про перебування науковця у Шуейрі тощо.

Значна робота здійснюється з укладання електронних виставок власне Інституту рукопису, переважно присвячених видатним ученим, історичним діячам, діячам культури. Виставки готувалися й до різних ювілейних дат, культурних та політичних подій (див. Додатки).

У цьому процесі найбільше задіяні Г.А. Ривкіна (по фондах відділу фонду юдаїки) та Л.В. Гарбар (по матеріалах відділу фондів рукописної спадщини), а також Т.С. Горбач, І.В. Стичинський, І.С. Корчемна, Є.К. Чернухін, Л.А. Петрушко, Г.Ю. Калініч, С.О. Муссель-Драгомирецька, Л.А. Борисова, Т.І. Коростельова та інші співробітники ІР.

Тематичні книжкові виставки влаштовуються й у читальних залах ІР або ж в інших приміщеннях – під час відвідування Бібліотеки офіційними делегаціями, на честь прийому закордонних дипломатичних представників або інших соціокультурних заходів. Так, у жовтні 2021 р. Г.А. Ривкіна підготувала книжкову виставку «Сергеєва Ірина Анатоліївна (18 липня 1958 – 26 жовтня 2019) – дослідниця історії та матеріальної культури східноєвропейського єврейства, творчої спадщини С. Ан-ського, членкиня виконавчого комітету УАЮ, завідувачка відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ, викладачка» у читальній залі відділу фонду юдаїки, де були представлені наукові праці І.А. Сергеєвої (51 од. зб.). Також у ВФЮ систематично проводяться оглядові екскурсії та тематичні книжково-рукописні виставки документів і друків для зарубіжних гостей та студентів Національного університету «Києво-Могилянська академія» (див. Додатки).

5.3.

**Видавнича діяльність,
рецензування,
підготовка кадрів
вищої кваліфікації,
науково-організаційна
робота**

Видавнича діяльність Інституту рукопису НБУВ – один з найважливіших напрямів роботи підрозділу, який не лише засвідчує ґрунтовний науковий доробок учених ІР, розкриває значимість досліджень для розвитку науки і культури, але й є засобом залучення до гуманітарної сфери нового знання, спрямованого на ліквідацію «білих плям» в історичному розвої держави.

Під керівництвом кандидата історичних наук, завідувачки відділу джерелознавства Н.М. Зубкової, у складі О.С. Боляк, М.Л. Скирти, Т.В. Герасімової, О.М. Гальченко, О.М. Литвина, Я.В. Кучмій, С.Г. Даневича, активно працює науково-видавнича група, що займається науково-редакційною підготовкою до публікації видань, які виходять як у друкованій, так і в електронній формах. Протягом 2000–2021 рр. науково-видавничою групою здійснювалися наукове, філологічне, археографічне та бібліографічне редагування видань Інституту рукопису та інших підрозділів НБУВ, укладання науково-довідкового апарату, створення оригінал-макетів.

Окрім підготовки до друку планових праць співробітників, у 2000–2021 рр. науково-видавничою групою ІР НБУВ було підготовлено 20 випусків збірника наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (вип. 7–27), що видається на базі ІР від 1993 р., за широкої участі інших наукових підрозділів НБУВ, вітчизняних і закордонних бібліотечних та архівних установ. Кожен випуск збірника становить собою презентацію широкому суспільному загалові наукових студій, що базуються на дослідженнях рукописних та книжкових фондів, архівних джерел України й інших країн. У збірнику висвітлюються різні аспекти вивчення історії та побутування рукописних книг і стародруків, спеціалізованих бібліотечних та архівних фондів; репрезентуються наукові дослідження зі спеціальних історичних дисциплін; серед публікацій документів – невідомі науці артефакти, віднайдені у фондах НБУВ, ЛННБ ім. В. Стефаника, інших книго- та архівосховищ України й зарубіжжя; науково-довідкові та науково-інформаційні матеріали – огляди фондів, археографічні та бібліографічні описи, покажчики, повідомлення, рецензії, *Personalia*; статті з проблем зберігання, реставрації та консервації рукописних і книжкових фондів, а також з питань створення автоматизованих технологій обробки, описування рукописів та книг, використання інформаційно-пошукових систем у бібліотечній та архівній справі, представлення результатів формування електронних ресурсів історико-культурної спадщини тощо.

Збірник наукових праць індексується низкою наукометричних баз даних: від 2016 р. – Index Copernicus (IC), від 2017 р. – Google Scholar, Scientific Indexing Services, ResearchBib, Український реферативний журнал, від 2018 р. – Web of Science (WOS), від 2019 р. – Scopus. Членами редакційної колегії є авторитетні вчені – як вітчизняні, так і зарубіжні.

Високий фаховий рівень співробітників ІР дозволяє їм долучатися до рецензування наукових студій, що надходять до низки наукових періодичних видань: це, зокрема, «Рукописна та книжкова спадщина України», «Бібліотечний вісник», «Наукові праці НБУВ», «Наука та інновації» та ін. (Л.А. Дубровіна, Г.В. Боряк, Г.В. Папакін, Н.А. Шип, О.В. Пастушенко, І.А. Сергєєва, О.О. Хамрай, О.П. Степченко, Є.К. Чернухін, О.А. Іванова, С.О. Булатова, О.П. Бодак, С.В. Сохань, М.А. Філіпович та інші). Науковці ІР брали активну участь також у рецензуванні монографій, освітніх програм та науково-дослідних проєктів, писали відгуки на дисертаційні праці. За двадцять років було написано понад 620 рецензій та відгуків.

За участі співробітників ІР відбувається підготовка кадрів вищої кваліфікації: в роботі спеціалізованої вченої ради Д 26.165.01 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) історичних наук та соціальних комунікацій у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського за спеціальностями «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» та «Документознавство, архівознавство» (Л.А. Дубровіна як заступник голови та голова спеціалізованої вченої ради, Н.А. Шип, Г.В. Папакін, Г.В. Боряк, С.Г. Кулешов як її члени); спеціалізованої вченої ради Д 26.850.01 у Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв за спеціальністю «Культурологія» (Л.А. Дубровіна, з 2018 р.); спеціалізованої вченої ради К 26.864.01 з правом приймати до розгляду та проводити захисти дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за двома спеціальностями – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» та «Документознавство, архівознавство» в Українському науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства (Л.А. Дубровіна, з 2003 р.).

Наукове керівництво аспірантами та пошукувачами здійснювали Л.А. Дубровіна, Л.А. Гнатенко, Н.М. Зубкова, І.А. Сергєєва, О.М. Гальченко; науковими опонентами на захистах докторських і кандидатських дисертацій виступали С.О. Булатова, Л.А. Дубровіна, Л.А. Гнатенко, О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, І.А. Сергєєва, О.М. Гальченко, В.В. Горєва.

Міністерством культури України Бібліотека включена до переліку установ, які мають право здійснювати державну експертизу цінності культурної спадщини в аспектах рукописному та книжковому. Низка співробітників ІР – Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко, С.О. Булатова, О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.А. Гнатенко, О.А. Іванова, І.С. Корчемна, Т.В. Коваль, І.А. Сергєєва та інші регулярно виконують експертні замовлення як від державних установ, так і від приватних власників. За 2000–2021 рр. через експертизу із оформленням офіційних експертних висновків для Міністерства культури пройшло понад 230 цінних книжок та рукописів.

Л.А. Дубровіна впродовж 2017–2020 рр. була головою та членом атестаційних комісій установ НАН України, що перевіряли на предмет проходження державної атестації Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Львівську національну наукову бібліотеку України імені В. Стефаника НАН України, Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, Малу Академію наук НАН України тощо.

5.4. Обслуговування читачів, науково- консультаційна діяльність

З асадничим напрямом діяльності Інституту рукопису є обслуговування користувачів підрозділу рукописними документами та науково-довідковими виданнями в читальних залах, а також електронними ресурсами на сайті ІР та в базах даних, проведення наукових консультацій, підготовка довідок, виставкова діяльність, що разом слугують залученню історико-культурної спадщини України до суспільного обігу¹⁹.

Багатоаспектна робота з фондами та обслуговування тісно пов'язані зі збереженістю фондів. Цей аспект діяльності ІР має постійний характер; сюди відносяться організація фондів, контроль за фізичним станом документів, облік, звірка фондів, підготовка рукописів до користування ними в читальних залах, для оцифрування рукописних і друківаних матеріалів, для експонування на виставках, проведення екскурсій. Цим усім опікуються бібліотечні співробітники ІР – М.О. Балабан, Л.А. Борисова, В.Є. Віоліна, Ю.Б. Дудка, С.О. Муссель-Драгомирецька, О.О. Онищенко,

¹⁹ Докладніше про процеси обслуговування, науково-консультаційну та виставкову діяльність ІР див.: Додатки.

В.О. Приладишева, А.О. Радзиловська, Д.О. Репеха, С.Ж. Силко, О.А. Скрипка, О.Ю. Стеблівець, О.М. Цицюра, О.П. Шевчук та інші.

У 2000–2021 рр. тривало упорядкування науково-довідкового апарату ІР, зокрема: поповнення топографічної картотеки на підручний книжковий фонд та предметно-тематичного каталогу; доповнення та редагування фондового, іменного та хронологічного каталогів; укладання бібліографічних покажчиків (О.С. Боляк, Л.А. Борисова, О.К. Веселко, Т.В. Герасімова, О.Ю. Горшихіна, Т.І. Коростильова та інші). Г.А. Ривкіна здійснює методичну роботу, координацію та контроль за виконанням звірки фондів з обліковою документацією ІР НБУВ, редагування та вдосконалення описових статей і архівних описів.

Усі співробітники ІР так чи інакше долучаються до надання наукових та бібліотечних консультацій на запити читачів та колег з питань змісту й історії фондів, з фахової джерелознавчої, археографічної, кодикологічної та книгознавчої проблематики. Щорічно в ІР виконується понад 500 консультаційних запитів.

Вузькофахові консультації, як правило, надають наукові співробітники ІР. Так, О.А. Іванова допомагає в питаннях атрибуції рукописних книг, їхнього датування та походження, встановлення історії побутування РК. О.М. Гальченко, профілем наукової діяльності якої є інтролігаторство, до прикладу, консультувала науковців Національного музею України ім. Шептицького (м. Львів) щодо атрибуції та характерних ознак київських оправ XVIII ст. на Євангеліях, допомагала в описуванні конструкції оправи Євангелія арабською мовою, виданого коштом Мазепи 1708 р., для українського посольства в Лівані тощо. Л.А. Гнатенко консультувала зокрема: музейників з Батурина (з приводу київського списку Літопису Самійла Величка), Л. Тимошенка (Литва) (щодо наявності віленських конфесійних рукописів XVI–XVII ст.), Ю. Мікульського (Білорусь) (щодо напрестольних Євангелій XVI–XVIII ст. у

зібранні Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника та рукописів із фонду КПЛ та КДА в ІР НБУВ), Ю. Ясіновського (щодо атрибуції Ірмологіона 1728 р., який зберігається в ІР), М. Кочмар зі Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка (щодо кодексу з музичною нотацією з архіву КДА), К. Верещинську, вчену зі Львова, перекладачку (щодо опублікованих перекладів українською мовою Нового Завіту та Псалтиря П. Морачевського й інших україномовних видань Святого Письма), С. Іванова (Росія) (щодо текстів із Прологів XV та XVI ст.), П. Троневица (щодо Луцького Євангелія XV ст. і кодексів луцького походження), В. Корнієнка і В. Мойсієнка (щодо кодикологічних і палеографічних особливостей Віденського Октоїха XII–XIII ст.), В. Корнієнка (щодо Кодексу Гертруди XI ст. та Христінопільського Апостола XII ст.), С. Волощенко (щодо палеографічної атрибуції кириличних аркушів XII ст., знайдених ученим у Польщі), М. Мозера (Австрія) (щодо характерних орфографічних особливостей київського списку Літопису Самійла Величка) та багатьох інших дослідників рукописної книги XI–XVI ст. Консультації щодо документальної спадщини київських монастирів надає С.В. Сохань, колекційних архівних фондів українських журналів, видавництв та видавничих об'єднань – І.В. Клименко, актових джерел – Т.С. Горбач та І.В. Сличинський, грецьких та латинських рукописів – Є.К. Чернухін, арабських – О.О. Хамрай. І це лише незначна частина прикладів щоденної високофахової праці науковців ІР.

Протягом 2000–2021 рр. з документами ІР НБУВ працювали дослідники з понад 40 культурно-освітніх та науково-дослідних інституцій та з понад 50 закладів вищої освіти України. Загалом читальні зали ІР за двадцять років відвідало понад 110 тис. користувачів, було видано понад 1,2 млн. од. зб., близько 25 000 друкованих видань з підручного фонду та описів фондів.

За персональним складом користувачами читального залу Інституту рукопису були вчені, зокрема академіки та члени-кореспонденти НАН України, доктори та кандидати наук, наукові співробітники без ученого ступеня, фахівці з вищою освітою, аспіранти, студенти вишів, музейники, представники преси, громадських організацій та ін. До читацького контингенту ІР також належать співробітники НБУВ.

Значний відсоток постійних читачів становлять співробітники академічних Інституту історії України, Інституту археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського, Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка, Інституту філософії імені Г. Сковороди, Інституту всесвітньої історії, Інституту археології, Інституту сходознавства імені А.Ю. Кримського, а також Центру пам'яткознавства, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури; численних вишів – Київського університету ім. Тараса Шевченка, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, Рівненського державного гуманітарного університету, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Кам'янець-Подільського національного університету та ін. Серед відомчих – Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства.

Читачі-музейники репрезентують Історичний музей України, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, Національний заповідник «Софія Київська», Музей Гетьманства, Музей книги і друкарства України, Одеський державний літературний музей, Національний музей України у Львові ім. Шептицького тощо.

Близьке та далеке зарубіжжя представлене дослідниками Австрії, Азербайджану, Білорусі, Великобританії, Вірменії, Греції,

Грузії, Ізраїлю, Індонезії, Ірану, Італії, Канади, Литви, Німеччини, Польщі, Росії, США, Туреччини, Чехії, Швейцарії, Швеції, Японії та інших країн (всього з понад 70-ти різних закладів, установ, організацій світу).

Наведемо для прикладу вибіркового персонілогічного читачького складу останніх років: науковий співробітник Інституту історії Познанського університету Адам Міцкевич; доцент Православно-го богословського факультету Белградського державного університету, доктор богословських наук Владислав Пузович; доктори Університету Яна Кохановського в Кельцях, члени міжнародної дослідницької групи Національної програми «Humanistica» Веслав Цабан та Томаш Войцік; провідний науковий співробітник Інституту слов'янознавства Російської академії наук Ю.А. Лабинцев; докторант Вільнюського університету Ліелуонюс Владас; викладач Кембриджського університету Олена Певна; магістр Тбіліського державного університету ім. Ів. Джавахішвілі Роман Афакідзе; студент Київського національного лінгвістичного університету, громадянин Турецької Республіки Аслан Махір; докторант слов'янської філології Мачератського університету (Італія) Лаура Ораці; науковий співробітник Візантійської бібліотеки, доктор історії К.І. Ветошніков; науковий співробітник Інституту Інсбрукського університету Мартін Роде; науковець Університету Флоренції Маддалена Моджера; доктор гуманітарних наук Варшавського університету Пьотр Кролль; аспірант відділення Слов'янських мов і літератур Торонтського університету Олександр Авербух; професор Вищої школи економіки Марселя Жиль Кампаньоло та багато інших.

4 травня 2012 р. ІР відвідав та ознайомився з найціннішими документами перший космонавт нашої держави, Герой України Леонід Каденюк.

Значний обсяг консультаційної роботи ІР реалізовується шляхом листування з дослідниками вітчизняних та закордонних бібліотечних, архівних та музейних установ.

Коло користувачів рукописних фондів розширюється також через надання консультацій та тематичних довідок електронною поштою (відповідальна А.М. Сукало). Сьогодні цей вид обслуговування є одним з актуальних напрямів діяльності підрозділу. Від 2020 р. – періоду пандемічних карантинних заходів в Україні та світі – значно збільшилася кількість звернень за допомогою e-mail та послуги «віртуальна довідка», посилення на яку розташоване на офіційному сайті НБУВ, що, в свою чергу, викликало необхідність удосконалення довідкового апарату та прискорення цифровізації архівного фонду ІР НБУВ для задоволення попиту зацікавленої громадськості. За електронними адресами співробітниками ІР надано понад **1200** довідок про склад та зміст фондів, наявність рукописів у фондах ІР, стосовно уточнення назв та дат написання рукописів, одиниць зберігання, наявності оздоблення тощо (О.П. Степченко, Т.О. Батанова, О.П. Бодак, Т.В. Коваль, І.С. Корчемна, О.С. Боляк, С.О. Муссель-Драгомирецька, Ю.Б. Дудка, І.В. Клименко, Г.Ю. Калініч, А.М. Сукало, М.А. Філіпович, С.В. Сохань, О.М. Гальченко, Л.А. Гнатенко, Т.А. Добрянська, Т.С. Горбач, С.О. Булатова, І.В. Стичинський, Є.К. Чернухін, Е.С. Клименко, Л.В. Гарбар, О.А. Іванова, Г.А. Ривкіна, Л.С. Щерба, Т.В. Міцан та ін.).

Цей напрям діяльності ІР детально розкривається в Додатках, де репрезентований повний перелік установ, яким було підготовлено електронні довідки та цифрові копії документів; наданий тематичний зріз запитів та довідок тощо. Слід відзначити те, що фондами ІР користувалися не лише науковці, а й представники органів влади та управління, зокрема Головного організаційного управління Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Пре-

зидента України, депутатського корпусу Верховної Ради України, Національного банку України, Головного управління Державної служби України, Державної архівної служби України тощо.

Як хранитель та упорядник Відомчого архіву НБУВ Інститут рукопису надавав письмові довідки про заробітну плату та про трудовий стаж кадрового складу Бібліотеки (С.Ж. Силко, Л.С. Щерба, Ю.Б. Дудка).

На сьогодні в ІР НБУВ функціонують дві читальних зали – відділу фондів рукописної спадщини на 32 читацьких місця та відділу фонду юдаїки – на 12.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 5

Найважливішою формою оприлюднення результатів наукової діяльності ІР і водночас – популяризації складу та змісту його фондів є участь учених підрозділу в міжнародних конференціях, всесвітніх форумах, семінарах, колоквиумах, симпозіумах, круглих столах тощо.

Так, у 2000–2021 рр. співробітники ІР активно долучалися до проведення низки міжнародних конференцій НБУВ під загальною назвою «Бібліотека. Наука. Комунікація», що проводиться кожного року і присвячується актуальним питанням розвитку багатоаспектної наукової діяльності НБУВ.

Високий науковий рівень співробітників ІР виявляється і в залученні їх до реалізації міжнародних проєктів, пов'язаних із науковим дослідженням та репрезентацією спільної культурної спадщини з країнами Європейського Союзу, Ізраїлем; участі у професійно-навчальних програмах; запрошеннях на стажування до провідних фахових установ Польщі, Литви, Німеччини, Греції, Ізраїлю, США та інших країн зарубіжжя.

Соціокультурна діяльність ІР реалізується у виставкових проєктах спільно з музеями, різними науковими та суспільними інституціями. Активізувалося проведення популяризаторських заходів із залученням мас-медіа. Репрезентація складу та змісту фондів ІР здійснюється також у численних екскурсіях, інтерв'ю та зустрічах з ученими, діячами культури, представниками міжнародних освітніх установ та організацій.

Залучення результатів наукових досліджень співробітників ІР реалізується також через видавничу діяльність, науковий електронний ресурс, участь в енциклопедичних виданнях.

Науковці ІР беруть активну участь у реалізації функції підготовки кадрів вищої кваліфікації, роботі спеціалізованої та Вченої рад НБУВ, експертній діяльності.

Інститут здійснює обслуговування рукописними фондами як у читальних залах, так і на порталі НБУВ та на сайті ІР. У двох читальних залах (відділу фондів рукописної спадщини та відділу фонду юдаїки) надають у користування рукописи та книги з підручних бібліотек, електронні ресурси, що є в доступі в читальних залах, провадяться консультації й надаються довідки, зокрема й онлайн, за запитом читачів.

Читацький склад ІР представляють учені наукових та освітніх установ, працівники музеїв, архівів, бібліотек, органів влади, громадських організацій та окремі дослідники – краєзнавці, генеалози тощо, колеги з інших підрозділів НБУВ.

ПІСЛЯМОВА

За тридцять років незалежності в загальній політиці України відносно культурної спадщини, що становить національне надбання, відбулися ґрунтовні зміни, які спричинили не лише законодавче забезпечення державної реєстрації, охорони та доступу до інтелектуальних цінностей, але й наукову актуалізацію фондів, що значний час перебували поза суспільним обігом. Наразі нагальними визнані питання науково-інформаційного гарантування розвитку гуманітарного напрямку та формування електронних ресурсів і цифрових колекцій, які є джерельною основою національної пам'яті.

У 90-х роках ХХ ст. Бібліотека набула статусу національної і стала соціальним інститутом із офіційно закріпленим Президією Національної академії наук України напрямом діяльності – «Вивчення, збереження та залучення до наукового обігу рукописної і книжкової спадщини».

У 2000–2021 рр. ці процеси підносяться на новий науково-дослідницький, науково-практичний та науково-інформаційний рівень роботи з фондами Бібліотеки. Основними чинниками створення джерельної бази для гуманітарних розробок визначені, зокрема: дослідження рукописних книг, рукописно-книжкових комплексів та історичних колекцій, а також формування та опрацювання особливих архівних фондів, що персоніфікують історію України

та світу. Пріоритетними стали й напрацювання інформаційних ресурсів на засадах цифрових технологій та організація відкритого доступу до документальних джерел.

Для виконання кожного напрямку діяльності ІР базовими є визначення теоретичних та науково-методичних засад відповідних досліджень. Створення сучасних науково-інформаційних ресурсів як у вигляді опублікованих видань, так і у вигляді електронних баз даних довідкової та повнотекстової інформації спирається на поглиблені та удосконалені методики спеціальних історичних дисциплін – книгознавства, документознавства, кодикології та кодикографії, археографії, джерелознавства, архівознавства тощо.

Так, кодикологічне вивчення рукописних книг та напрацювання нових кодикографічних методик, що здійснюються на основі наукової атрибуції та розгорнутого наукового описування окремих РК та рукописно-книжних комплексів, передбачають студіювання документів у контексті обставин їх створення та побутування з використанням уніфікованої структури, що орієнтується на підготовку інформаційних ресурсів.

Кодикологами ІР у 2000–2021 рр. підготовлено та опубліковано унікальні наукові каталоги рукописних книг кириличного письма XII–XVI ст. з фондів Інституту. Видання супроводжуються ґрунтовним аналізом РК як об'єктів національної культурної спадщини, розробкою удосконаленої структури даних відповідно до хронологічної специфіки кодексів різних періодів Середньовіччя, створенням наукового апарату та бібліографії. У каталогах також репрезентовані різноаспектні дослідження

історії, змісту та соціального значення кодексів; встановлені репертуар РК для кожного періоду, специфіка атрибуції (з'ясування авторства, дати створення й локалізації) та різних технологій створення книги; визначені мовні редакції; окреслені місце та значення книжних артефактів у культурі України і світу, що все разом надає вагому інформацію для концептуального вивчення розвитку рукописної книжності XI–XVIII ст. Наукові каталоги РК та електронний ресурс бази даних «Кодекс» забезпечують гуманітарні дослідження достовірною інформацією про рукописно-книжну культуру різних історичних періодів, тим самим інтегруючи сегмент української рукописної книжної спадщини у світовий інформаційний простір.

У 2000–2021 рр. сформований кадровий потенціал фахівців-кодикологів ІР, захищено низку кандидатських та докторських дисертації, написані монографії з історії рукописної книги кириличного, грецького, латинського, єврейського письма, опубліковані видання пам'яток. А напрацьовані, зокрема й ученими ІР, засади «Методичних рекомендації для Державної реєстрації книжкових пам'яток України: Кириличні рукописні книги та стародруки» дозволяють об'єднати роботу різних наукових бібліотек в аспектах атрибуції та уніфікації наукового опису для реєстрації книжкових пам'яток на державному рівні. Отож до наукового обігу залучено великий інтелектуальний дослідницький комплекс рукописно-книжної спадщини для прискореного розвитку вітчизняних гуманітарних досліджень. Інститут рукопису НБУВ по праву визнаний головним науковим центром з дослідження писемної спадщини України.

Наступний напрям наукової діяльності ІР – це комплексне джерелознавче та книгознавче вивчення меморіальних історичних колекцій та зібрань, що одночасно є універсальними та багатоаспектними, мають антикварно-бібліографічний характер, різне походження, мовну розмаїтість. Практична відсутність до 1990-х років дослідницьких розробок, науково-довідкового апарату на ці зібрання та колекції стала значною перешкодою для суспільного використання цієї колосальної писемної спадщини, яка репрезентує документи різних видів, типів та часу створення – від актових джерел, епістолярію та творчих рукописів до унікальних рукописних книг та періодики. Вченими Інституту – книгознавцями, джерелознавцями, археографами і бібліографами – було розроблено унікальну методику описування таких зібрань, що включає в себе вивчення історії роду, статусу, колекційних зацікавлень представників роду, процесу формування колекцій та бібліотек, змісту джерел та книжкових комплексів, нарешті – реконструкцію, як правило, віртуальну, колекцій та зібрань, розподілених свого часу між різними підрозділами Бібліотеки або й різними книгосховищами країни.

Копітка праця науковців ІР дала змогу заповнити значні лакуни не лише стосовно встановлення історії формування колекцій, визначення їхньої наукової та культурної цінності та залучення до наукового обігу, але й стосовно укладання науково-довідкового апарату ІР, без якого неможливо залучити цей цінний матеріал до вітчизняного та всесвітнього інформаційного простору. Ґрунтовні монографії, статті в науковій періодиці, довідники по колекціях

та зібраннях є прикладним внеском ІР в дослідження колекційної спадщини України.

Ще одним науковим напрямом є формування та вивчення творчої спадщини видатних українських діячів культури й науки, яка зберігається в особових архівних фондах ІР, становить важливу джерелознавчу базу для багатопрофільних історичних, філологічних, етнографічних, мистецтвознавчих та інших досліджень гуманітарної сфери знань і є певною формою презентації внеску видатних діячів України в духовну спадщину України. В ІР на постійній основі здійснюються процеси комплектування та описування фондів, укладання довідників та покажчиків по особових архівних фондах, що поповнюють інтелектуальний інформаційний ресурс українського суспільства.

У 2000–2021 рр. співробітники ІР брали активну участь у комплексних дослідженнях НАН України з історії академічної науки, передусім з історії УАН–ВУАН 1918–1933 рр., в ювілейних виданнях, присвячених 90- та 100-річним ювілеям Академії, а також у ґрунтовних біографічних студіях стосовно видатних учених України. Вагомим внеском у цю тематику є монографічні студії з історії академічної Бібліотеки в різні періоди її функціонування, а також загалом бібліотечної справи України у ХХ ст.

Окремим напрямом діяльності ІР є розробка методологічних та методичних засад створення інтегрованих ресурсів документальної спадщини в її розмаїтті. Характерною особливістю сучасного періоду стало поєднання інформаційних функцій бібліотек, архівів, музеїв, що зберігають документально-інформаційні фонди різних категорій, з меморіальними та кумулятивними функціями.

Укладання спеціалізованих баз даних та інформаційних ресурсів надало нового змісту діяльності ІР стосовно розбудови українського сегменту наукового простору мережі Інтернет. Ці інноваційні напрацювання мають першорядне значення для розвитку освітньої й науково-дослідницької інфраструктури, що представлена на сайті ІР та порталі НБУВ, де містяться не лише сучасні наукові ресурси, але й ресурси е-бібліотеки «Україніка» та «Цифрових колекцій історико-культурної спадщини», у складі яких співіснують і окремі рукописні книги та документи, і цілісні колекції та зібрання з фондів ІР. Цифрові бази даних, створені в ІР, є якісно новим науковим продуктом, що взаємодоповнює методики гуманітарних та технічних наук, номінований як окрема інтелектуальна власність і визначає засади для розвитку нового наукового напрямку – цифрової гуманітаристики.

Вагомість отриманих результатів визначається суспільно важливими наслідками вдосконалення теорії і практики наукової комунікації, можливістю залучення нової інтелектуально опрацьованої інформації, що її створюють ІР та інші фондоутримувачі НБУВ, в науковий і культурний обіг. На сьогодні нагальними є удосконалення системи облікових та науково-довідкових ресурсів традиційного та електронного типу на рукописні фонди, а також розширення комунікаційних можливостей доступу до інформації широкого наукового та суспільного загалу завдяки використанню розроблених науковцями ІР та Інституту інформаційних технологій НБУВ електронних інформаційних ресурсів на рукописну книгу та документи унікально-

го фонду рукописів у мережі Інтернет. Наразі в ІР здійснюються наповнення та редагування даних 12 електронних баз даних.

У межах нової концепції історичного фондознавства вченими ІР заповнюються лакуни національної та історичної пам'яті українського народу, тим самим визначаючи власні об'єкт і предмет досліджень у соціогуманітаристиці. Значний обсяг підготовлених видань та цифрових інформаційних ресурсів свідчить про надзвичайно плідну роботу співробітників рукописного підрозділу за профілем своєї діяльності.

Співробітники ІР беруть активну участь у популяризації фондів Інституту на міжнародних конференціях, у міжбібліотечних та міждержавних проєктах, створюють наукову продукцію, зокрема видають свій фаховий збірник наукових праць «Рукописна та книжкова спадщина України», визнаний міжнародною науковою спільнотою, готують виставки та презентації, провадять лекційну роботу тощо.

У 2000–2021 рр. відбулося формування якісно нових історичних досліджень у бібліотеках, пов'язаних із встановленням системного знання про книги та колекції для задоволення інформаційних потреб гуманітарних учених, і виокремився окремий самостійний історико-культурологічний напрям гуманітарної науки, що вирізняється об'єктом дослідження та інтегрованими методами з урахуванням специфіки історико-культурної спадщини.

ШТАТНИЙ РОЗПИС ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ (2000–2021)

Керівний склад

1. **Батанова Тетяна Олександрівна** (2013 р. – дотепер) : бібліотекар 2 кат. (12.2013 р.), бібліотекар 1 кат. (12.2014 р.), молодший науковий співробітник (02.2016 р.), завідувач (11.1919 р.), науковий співробітник з виконанням обов'язків завідувача (11.2020 р.) відділу фонду юдаїки.
2. **Бодак Ольга Петрівна**, к.і.н. (2003–2011 рр.; 2016 р. – дотепер) : редактор 1 кат. (11.2003 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (02.2008 р.), молодший науковий співробітник (11.2008 р.), в.о. наукового співробітника (12.2009 р.), науковий співробітник (12.2010 р. – 01.2011 р.) відділу кодикології та кодикографії; старший науковий співробітник (03.2016 р.) відділу фондів рукописної спадщини; завідувач (10.2020 р.) відділу кодикології та кодикографії.
3. **Дубровіна Любов Андріївна**, д.і.н, проф., засл. діяч науки і техніки України, чл.-кор. НАН України (1984–2018 рр.) : директор ІР (02.1993 р.); генеральний директор НБУВ (11.2018 р.).
4. **Горєва Вікторія Володимирівна**, к.і.н. (2015–2016 рр.) : науковий співробітник (01.2015 р.), завідувач (03.2016 р. – 12.2016 р.) відділу джерелознавства.
5. **Зубкова Наталія Михайлівна**, к.і.н., с.н.с. (1990 р. – дотепер) : завідувач (09.1994 р. – 06.2012 р.), старший науковий співробітник (07.2012 р.) відділу джерелознавства.
6. **Коваль Тетяна Володимирівна**, к.і.н. (2016 р. – дотепер) : старший науковий співробітник (05.2016 р.) відділу фондів рукописної спадщини; в.о. завідувача (07.2017 р.), завідувач (07.2017 р.) відділу джерелознавства.
7. **Корчемна Ірина Степанівна**, к.і.н. (2000 р. – дотепер) : бібліотекар 2 кат. (12.2000 р.) відділу кодикології та кодикографії; бібліотекар 1 кат. (11.2001 р.), провідний бібліотекар (01.2004 р.), головний бібліотекар (09.2004 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (02.2005 р.), молодший науковий

- співробітник (11.2008 р.), в.о. наукового співробітника (06.2010 р.), науковий співробітник (11.2011 р.), старший науковий співробітник (10.2017 р.), в.о. завідувача (04.2018 р.), завідувач (06.1918 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
8. **Сергєєва Ірина Анатоліївна**, к.і.н., с.н.с. (1992–2019 рр.) : завідувач (10.1992 р.) сектору сходознавства; завідувач (01.2002 р. – 10.2019 р.) відділу фонду юдаїки.
9. **Сохань (Онищенко) Світлана Валентинівна**, к.і.н. (1992 р. – дотепер) : молодший науковий співробітник (12.1992 р.) відділу джерелознавства; молодший науковий співробітник (12.2001 р.), в.о. наукового співробітника (01.2003 р.) відділу фондів рукописної спадщини; в.о. наукового співробітника (01.2004 р.), науковий співробітник (05.2004 р.), в.о. старшого наукового співробітника (02.2007 р.), старший науковий співробітник (06.2007 р.), в.о. завідувача (07.2012 р.), завідувач (03.2013 р.) відділу джерелознавства; старший науковий співробітник (12.2016 р.) відділу кодикології та кодикографії.
10. **Степченко Ольга Петрівна**, к.і.н., с.н.с. (1979 р. – дотепер) : в.о. завідувача (11.1994 р.), завідувач (12.2000 р.) відділу фондів рукописної спадщини; в.о. директора (05.2018 р.), директор (07.2019 р.).
11. **Філіпович Марина Анатоліївна**, к.і.н. (2012 р. – дотепер) : молодший науковий співробітник (2012–2013 рр.) відділу джерелознавства; молодший науковий співробітник (2013 р.), науковий співробітник (2013–2015 рр.), завідувач (05.2015 р.), старший науковий співробітник (02.2021 р.) відділу кодикології та кодикографії.

Науковий та бібліотечний склад

12. **Балабан Марія Орестівна** (2018 р. – дотепер) : провідний бібліотекар (05.2018 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
13. **Боляк Оксана Степанівна** (1991 р. – дотепер) : редактор 1 кат. (02.1999 р.) відділу фондів рукописної спадщини; редактор 1 кат. (12.2001 р.) відділу джерелознавства; в.о. молодшого наукового співробітника (01.2003 р.) відділу фондів рукописної спадщини; в.о. молодшого наукового співробітника (01.2004 р.), молодший науковий співробітник (06.2007 р.), науковий співробітник (04.01.2021 р.) відділу джерелознавства.
14. **Борисова Лариса Анатоліївна** (2004 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. (10.2004 р.), провідний бібліотекар (04.2012 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
15. **Булатова Світлана Олегівна**, к.і.н., с.н.с. (1988 р. – дотепер) : в.о. наукового співробітника (02.1999 р.), в.о. старшого наукового співробітника (03.2000 р.), старший науковий співробітник (12.2000 р.) відділу кодикології та кодикографії.

16. **Добрянська** (Бургомістренко) **Тетяна Андріївна**, к.і.н. (2014 р. – дотепер) : молодший науковий співробітник (2014 р.) відділу кодикології та кодикографії; науковий співробітник (2017 р.) відділу джерелознавства; старший науковий співробітник (12.2020 р.) відділу кодикології та кодикографії.
17. **Васильсва Ольга Олексіївна**, к.і.н. (2013–2021 рр.) : науковий співробітник (08.2013 р., на тимчасовій посаді, 07.2015 р. – 01.2021 р., прийнята у штат) відділу кодикології та кодикографії.
18. **Веселко Александра Костянтинівна** (2005 р. – дотепер) : провідний редактор (10.2005 р.) відділу фонду юдаїки.
19. **Віоліна Валентина Євгеніївна** (1995–2006 рр.) : бібліотекар 2 кат. (10.1995 р.), бібліотекар 1 кат. (02.2000 р.) відділу кодикології та кодикографії; бібліотекар 1 кат. (12.2001 р.), провідний бібліотекар (01.2003 р. – 02.2006 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
20. **Воронкова Тетяна Іванівна** (1971–2002 рр.) : науковий співробітник (10.1992 р. – 12.2002 р.) відділу джерелознавства.
21. **Врублевський Володимир Григорович**, к.і.н. (2004–2006 рр.) : старший науковий співробітник (2004–2006 рр., за контрактом) відділу джерелознавства.
22. **Гальченко Олена Михайлівна**, к.і.н., с.н.с. (1988 р. – дотепер) : старший науковий співробітник (01.1995 р.) відділу кодикології та кодикографії.
23. **Гарбар Лариса Володимирівна**, к.і.н. (2003 р. – дотепер) : редактор 1 кат. (07.2003 р.), провідний бібліотекар (04.2006 р.), молодший науковий співробітник (02.2008 р.) відділу фондів рукописної спадщини; науковий співробітник (02.2011 р.) відділу кодикології та кодикографії; науковий співробітник (01.2013 р.) відділу джерелознавства; науковий співробітник (02.2016 р.), старший науковий співробітник (02.2020 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
24. **Герасімова Тетяна Володимирівна** (2013–2019 рр.) : бібліотекар 1 кат. (11.2013 р. – 06.2014 р.), провідний редактор (06.2014 р. – 01.2016 р.), молодший науковий співробітник (01.2016 р. – 05.2019 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
25. **Гнатенко Людмила Анатоліївна**, д.і.н., с.н.с. (1990 р. – дотепер) : в.о. старшого наукового співробітника (01.1998 р.), старший науковий співробітник (12.2000 р.) відділу кодикології та кодикографії.
26. **Горбач Тимур Сергійович**, к.і.н. (2013 р. – дотепер) : молодший науковий співробітник (10.2013) відділу кодикології та кодикографії; науковий співробітник (03.2014 р.), старший науковий співробітник (02.2016 р.) відділу джерелознавства.
27. **Горшихіна Ольга Юліївна** (1992 р. – дотепер) : бібліотекар 2 кат. (1992 р.) сектору сходознавства; молодший науковий співробітник (02.2000 р.) відділу фонду юдаїки.

28. **Даневич Сергій Григорович** (1993–2012 рр.) : провідний бібліотекар (02.1999 р.) відділу фондів рукописної спадщини; головний бібліотекар (11.2001 р.) відділу кодикології та кодикографії; головний бібліотекар (12.2001 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (01.2003 р.), молодший науковий співробітник (06.2004 р. – 11.2012 р.) відділу джерелознавства.
29. **Дивінська Людмила Іванівна** (2001–2002 рр.) : провідний бібліотекар відділу фондів рукописної спадщини (11.2001 р. – 08.2002 р.).
30. **Дудка Юлія Борисівна** (1999 р. – дотепер) : бібліотекар (02.1999 р.), бібліотекар I кат. (12.2002 р.), провідний бібліотекар (02.2008 р.), молодший науковий співробітник (11.2019 р.) відділу джерелознавства.
31. **Зосімова Оксана Валеріївна** (2004–2005 рр.) : бібліотекар 2 кат. (09.2004 р. – 05.2005 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
32. **Іваннікова (Кондрашихіна) Марія Костянтинівна**, к.і.н. (1989–2002 рр.) : бібліотекар 1 кат. (04.1997 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (11.2001 р. – 11.2002 р.) відділу кодикології та кодикографії.
33. **Іванова Ольга Андріївна**, к.ф.н., с.н.с. (1988 р. – дотепер) : редактор 1 кат. (01.1995 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (12.2002 р.), в.о. наукового співробітника (09.2004 р.), науковий співробітник (10.2004 р.), в.о. старшого наукового співробітника (12.2009 р.), старший науковий співробітник (11.2011 р.) відділу кодикології та кодикографії.
34. **Калініч Ганна Юріївна**, к.і.н. (2015 р. – дотепер) : науковий співробітник (2015 р.) відділу джерелознавства; науковий співробітник (2017 р.) відділу фонду юдаїки.
35. **Кирій Світлана Василівна** (2000 р.) : бібліотекар 2 кат. (02.2000 р. – 04.2000 р.) відділу кодикології та кодикографії.
36. **Клименко (Юрченко) Еріка Станіславівна**, к.і.н. (1995 р. – дотепер) : редактор 2 кат. (1995 р.), редактор 1 кат. (2002 р.), молодший науковий співробітник (2006 р.) відділу кодикології та кодикографії; науковий співробітник (2008 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
37. **Клименко Ірина Валентинівна**, к.і.н. (1987 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. (10.1992 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (02.2000 р.) відділу кодикології та кодикографії; в.о. молодшого наукового співробітника (12.2000 р.), молодший науковий співробітник (04.2002 р.), в.о. наукового співробітника (09.2004 р.), науковий співробітник (12.2000 р.) відділу фондів рукописної спадщини; науковий співробітник (04.2012 р.), старший науковий співробітник (04.2017 р.) відділу джерелознавства.
38. **Коростельова Тамара Іванівна** (2003 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. відділу зберігання та використання фондів (01.2003 р.); провідний бібліотекар (04.2017 р.) відділу фонду юдаїки.

39. **Кошелєва Ксенія Костянтинівна** (2004–2005 рр.) : провідний редактор (04.2004 р. – 08.2005 р.) відділу фонду юдаїки.
40. **Куліш Інна Юліївна** (2013–2014 рр.) : провідний бібліотекар (07.1913 р., на тимчасовій посаді), провідний редактор (03.02 – 06.2014 р., прийнята у штат) відділу джерелознавства.
41. **Купченко-Гринчук Олексій Миколайович**, к.і.н. (2013–2014 рр.) : старший науковий співробітник (10.2013 р. – 10.2014 р.) відділу джерелознавства.
42. **Кучмій Ярослава Вікторівна** (2018 р. – дотепер) : науковий співробітник (08.2018 р.), молодший науковий співробітник (02.2019), провідний бібліотекар (11.2019 р.) відділу джерелознавства.
43. **Лелюх Дар'я Дмитрівна** (2020 р. – дотепер) : молодший науковий співробітник (08.2020 р.), провідний бібліотекар (06.2021 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
44. **Лисоченко Інна Дмитрівна** (1953–2002 рр.) : науковий співробітник (09.1992 р.) відділу джерелознавства; науковий співробітник (12.2001 р. – 12.2002 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
45. **Литвин Олександр Миколайович** (2015–2019 рр.) : бібліотекар 1 кат. (11.2015 р. – 01.2019 р.) відділу джерелознавства.
46. **Лось Валентина Едуардівна**, к.і.н. (2004–2018 рр.) : молодший науковий співробітник (10.2004 р., на тимчасовій посаді, 05.2005 р. прийнята у штат), в.о. наукового співробітника (02.2008 р.), науковий співробітник (12.2008 р. – 12.2018 р.) відділу джерелознавства.
47. **Ляшко Світлана Миколаївна**, к.і.н. (2021 р. – дотепер) : старший науковий співробітник (11.2021 р.) відділу джерелознавства.
48. **Мицан (Кропивка) Тетяна Володимирівна**, к.і.н. (1992 р. – дотепер) : молодший науковий співробітник (12.1992 р.) відділу фондів рукописної спадщини; молодший науковий співробітник (12.2001 р.), в.о. наукового співробітника (01.2003 р.), науковий співробітник (05.2004 р.), в.о. старшого наукового співробітника (04.2006 р.), старший науковий співробітник (06.2007 р.) відділу джерелознавства.
49. **Мусатова Ірина Олексіївна** (2001–2004 рр.) : провідний редактор (11.2001 р. – 03.2004 р.) відділу фонду юдаїки.
50. **Муссель-Драгомерецька Світлана Олександрівна** (2009–2017 рр.) : бібліотекар 1 кат. (10.2009 р.), в.о. молодшого наукового співробітника (02.2011 р.), молодший науковий співробітник (02.2016 р. – 03.2017 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
51. **Онищенко Олена Олександрівна** (2000–2003 рр.; 2016 р. – дотепер) : бібліотекар (02.2000 р. – 04.2003 р.) сектору сходознавства; провідний бібліограф (09.2016 р.) відділу фонду юдаїки.

52. **Охріменко Людмила Георгіївна** (1995–2001 рр.) : головний бібліотекар (11.1995 р. – 11.2001 р.) відділу кодикології та кодикографії.
53. **Петрушко Людмила Анатоліївна**, к.і.н. (2019 р. – дотепер) : науковий співробітник (09.2019 р.) відділу кодикології та кодикографії.
54. **Приладишева Валентина Онисимівна** (1996 р. – дотепер) : редактор 2 кат. (09.1996 р.), редактор 1 кат. (01.2003 р.), провідний редактор (09.2006 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
55. **Радзіловська Анастасія Олексіївна** (2012–2016 рр.) : бібліотекар 1 кат. (02.2012 р.), провідний бібліотекар (01.2013 р. – 06.2016 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
56. **Репеха Дар'я Олегівна** (2016–2018 рр.) : провідний бібліотекар (07.2016 р. – 11.2017 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
57. **Ривкіна Ганна Абрамівна** (1996 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. (07.1996 р.) сектору сходознавства, провідний бібліотекар (06.2000 р.), головний бібліотекар (01.2003 р.) відділу фонду юдаїки.
58. **Силко Світлана Жунуспеківна** (2011–2021 рр.) : головний бібліотекар (09.2011 р. – 05.2021 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
59. **Скирта Маргарита Луківна** (1992–2014 рр.) : провідний редактор (11.1994 р. – 01.2014 р.) відділу джерелознавства.
60. **Скрипка Ольга Анатоліївна** (2009 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. (09.2009 р.) відділу фондів рукописної спадщини; провідний бібліограф (01.2012 р.) відділу джерелознавства.
61. **Стеблівець Ольга Юріївна** (2017 р. – дотепер) : провідний бібліотекар (12.2017 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
62. **Стичинський Іван Валентинович**, к.і.н. (2019 р. – дотепер) : науковий співробітник (08.2019 р.) відділу джерелознавства.
63. **Сукало Алевтина Миколаївна**, к.і.н. (2019 р. – дотепер) : старший науковий співробітник (11.2019 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
64. **Титаренко Ольга Леонідівна** (2002–2003 рр.) : провідний бібліотекар (09.2002 р. – 11.2003 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
65. **Хороших Олександр Віталійович** (2002–2003 рр.) : провідний бібліотекар (09.2002 р. – 11.2003 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
66. **Цицюра (Костюченко) Оксана Миколаївна** (2004–2008 рр.) : редактор 2 кат. (02.2004 р.) відділу джерелознавства; бібліотекар 1 кат. (06.2005 р. – 01.2008 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
67. **Черноіваненко Віталій Віталійович**, к.і.н. (2020 р. – дотепер) : старший науковий співробітник (03.2020 р.) відділу фонду юдаїки.
68. **Чернухін Євген Костянтинович**, к.ф.н. (2013 р. – дотепер) : провідний бібліотекар (10.2013 р.), науковий співробітник (10.2014 р.), старший науковий співробітник (04.2018 р.) відділу фонду юдаїки.

69. **Шевчук Олена Павлівна** (2004–2016 рр.; 2020 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. (08.2004 р.), провідний бібліотекар (10.2004 р. – 06.2016 р.) відділу фондів рукописної спадщини; провідний бібліотекар (01.2020 р.) відділу джерелознавства.
70. **Шип Надія Андріївна**, д.і.н. (2010 р. – дотепер) : провідний науковий співробітник (2010 р., за сумісництвом; 2020 р., прийнята у штат) відділу фондів рукописної спадщини.
71. **Шолохова Людмила Володимирівна**, к.мист. (1994–2001 рр.) : в.о. молодшого наукового співробітника (08.1994 р.), молодший науковий співробітник (02.1995 р.), науковий співробітник (11.1997 р. – 05.2001 р.) сектору сходознавства.
72. **Щеколдіна Наталія Олексіївна** (1991 р. – дотепер) : бібліотекар 2 кат. (12.1992 р., за сумісництвом), молодший науковий співробітник (11.2003 р., прийнята у штат) відділу фонду юдаїки.
73. **Щерба Людмила Сергіївна** (1999 р. – дотепер) : бібліотекар 1 кат. (02.1999 р.), редактор 2 кат. (01.2000 р. – 05.2003 р.), бібліотекар 1 кат. (12.2003 р.), провідний бібліотекар (02.2008 р.), молодший науковий співробітник (11.2017 р.) відділу фондів рукописної спадщини.
74. **Щокань Ганна Петрівна** (2003–2008 рр.) : редактор 2 кат. (02.2003 р.), редактор 1 кат. (09.2004 р. – 01.2008 р.) відділу фондів рукописної спадщини.

НАУКОВІ ЗАХОДИ ЗА УЧАСТЮ СПІВРОБІТНИКІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ (2000–2021)

2000

1. Х Ювілейні читання академіка В.І. Вернадського (НАН України, НБУВ, березень 2000 р.)
2. XVII Міжнародний київський симпозіум з наукознавства та науково-технічного прогнозування «Наука і використання наукових знань в країнах з перехідною економікою» (НАН України, м. Київ, березень 2000 р.)
3. VIII Міжнародна наукова конференція «Єврейська історія та культура в країнах Східної та Центральної Європи. Десять років єврейського національного відродження в пострадянських країнах : досвід, проблеми, перспективи (м. Київ, 28–30 серпня 2000 р.)
4. Міжнародна конференція «Бібліотеки – центри науково-інформаційних ресурсів XXI століття» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 10–13 жовтня 2000 р.)
5. Рада Міжнародної асоціації академій наук (МААН) (м. Мінськ, Республіка Білорусь, жовтень 2000 р.)
6. Семінар «Архівна каталогізація: сучасні проблеми створення інформаційних ресурсів НАФ», «Архів і особа» (м. Київ, жовтень–листопад 2000 р.)
7. Наукове стажування С.О. Булатової. Дослідницька стипендія від Фонду підтримки науки «Каса імені Юзефа Мяновського» (Республіка Польща) у галузі історії щодо виявлення та опрацювання архівних і бібліотечних матеріалів роду Яблоновських (Головний Архів Давніх актів, Бібліотека Народова, м. Варшава; Бібліотека Чарторийських, Бібліотека Ягеллонського університету, м. Краків, Республіка Польща, 2000 р.)

2001

8. VII Міжнародна міждисциплінарна конференція наукових працівників та викладачів вищої школи в галузі юдаїки (Центр «Сефер», м. Москва, РФ, 30 січня – 2 лютого 2001 р.)
9. Наукова конференція «Соціокультурні чинники розвитку інтелектуального потенціалу українського суспільства і молодь» (НАН України, АПН України, Т-во «Знання» України, м. Київ, січень 2001 р.)
10. Міжнародна наукова конференція з дослідження юдаїки «Between two Worlds: S/ An-sky and the Jews in Eastern Europe on the Turn of Centuries» (Стенфорд, США, березень 2001 р.)
11. Семінар «Проблеми створення електронних фондів каталогів Національного архівного фонду України» (м. Київ, 28–29 травня 2001 р.)
12. Міжнародний науковий симпозіум «Ярослав Богдан Рудницький – видатний український мовознавець, славіст, педагог, видавець» у рамках III Всесвітнього форуму українців (відділ зарубіжної україніки НБУВ, м. Київ, 17 серпня 2001 р.)
13. Міжнародна наукова конференція «Києво-Печерська Лавра в духовній традиції християнства» (м. Київ, 21 серпня 2001 р.)
14. VIII Міжнародна наукова конференція «Єврейська історія і культура в країнах Центральної та Східної Європи – Катастрофа європейського єврейства. Рефлексії на межі століть» (Ін-т рукопису НБУВ, м. Київ, серпень 2001 р.)
15. Міжнародна наукова конференція «Бібліотечно-інформаційний сервіс» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 9–11 жовтня 2001 р.)
16. Міжнародна науково-практична конференція «Архіви – складова інформаційних ресурсів суспільства» (Держархів України, Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, м. Київ, 17–18 жовтня 2001 р.)
17. X щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Стан, проблеми, перспективи розвитку українознавства» (НАН України, Київський міський будинок учителя, м. Київ, 20 жовтня 2001 р.)
18. Конференція Асоціації єврейських народних університетів (м. Москва, РФ, 22–24 жовтня 2001 р.)

2002

19. IX Міжнародна міждисциплінарна конференція викладачів вищої школи в галузі юдаїки «Сефер» (м. Москва, РФ, 30 січня – 3 лютого 2002 р.)

20. Семінар-практикум «Організація довідково-бібліографічного обслуговування електронними інформаційними ресурсами» (НБУВ, м. Київ, січень 2002 р.)
21. Нарада «Інтеграція електронних інформаційних ресурсів бібліотек мережі НАН України» (НБУВ, м. Київ, 8 лютого 2002 р.)
22. Спільне засідання Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України, Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України на тему «Інноваційна культура вченого інформаційного суспільства» (НАН України, Міністерство освіти і науки України, м. Київ, червень 2002 р.)
23. X Міжнародна наукова конференція «Єврейська історія та культура в країнах Східної та Центральної Європи» (м. Київ, 28–30 серпня 2002 р.)
24. Міжнародний щорічний регіональний науковий семінар Американської ради наукових товариств (м. Київ, 28 вересня 2002 р.)
25. Міжнародна наукова конференція «Професійний імідж бібліотекаря інформаційного суспільства» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 8–10 жовтня 2002 р.)
26. Засідання Міжнародної комісії Загальнослов'янського лінгвістичного атласу (НАН України, м. Київ, 14–22 жовтня 2002 р.)
27. II Міжнародна наукова конференція «Проблеми Голокосту в Україні» (м. Київ, 21–23 жовтня 2002 р.)
28. Засідання Фонду інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття» (Фонд інтелектуальної співпраці «Україна – XXI століття», Міністерство освіти і науки України, м. Київ, 13 листопада 2002 р.)
29. VI Наукова конференція «Експертиза и атрибуция произведений изобразительного искусства» (Державна Третьяковська галерея, м. Москва, РФ, 27–30 листопада 2000 р.)
30. VII Міжнародні Могиланські читання, присвячені 130-й річниці заснування Церковно-археологічного музею при КДА «Музейна справа в Україні на зламі тисячоліть» (м. Київ, 5–6 грудня 2002 р.)
31. Наукова конференція «Документознавство та інформаційна діяльність : наука, освіта, практика» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва України, м. Київ, 18 грудня 2002 р.)
32. Науково-практична конференція «Проблеми створення Державного реєстру книжкових пам'яток України» (м. Київ, 2002 р.)

2003

33. X щорічна Міжнародна міждисциплінарна конференція наукових працівників та викладачів вищої школи в галузі юдаїки «Сефер» (м. Москва, РФ, 5 лютого 2003 р.)
34. IV Міжнародна науково-практична конференція «Реставрація музейних пам'яток у сучасних умовах. Проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 20–21 травня 2003 р.)
35. Наукова конференція «До року Республіки Польща в Україні» (м. Київ, червень 2003 р.)
36. Засідання Президії НАН України на тему «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи» (НАН України, м. Київ, 9 липня 2003 р.)
37. Міжнародна наукова конференція «Єврейська історія та культура в країнах Центральної та Східної Європи» (м. Київ, 26–28 серпня 2003 р.)
38. Урочисте засідання Ради директорів наукових бібліотек і інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук та Асоціації бібліотек України, присвячене 10-річчю утворення Міжнародної асоціації академій наук (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 7 жовтня 2003 р.)
39. Міжнародна наукова конференція «Інноваційна діяльність – стратегічний напрям розвитку наукових бібліотек» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 7–9 жовтня 2003 р.)
40. Наукова конференція «Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ» (м. Київ, 12–14 жовтня 2003 р.)
41. Круглий стіл «Проблеми наукового забезпечення інноваційного розвитку бібліотек» (НБУВ, м. Київ, 13 жовтня 2003 р.)
42. 5-та Міжнародна наукова конференція «Библиотека в контексте истории» (Російська державна бібліотека, Науково-дослідний відділ бібліотекознавства, Сектор історії бібліотечної справи, м. Москва, РФ, 21–23 жовтня 2003 р.)
43. Дні науки України в Республіці Македонія (Македонська академія наук і мистецтв, м. Скоп'є, Республіка Македонія, 22–23 жовтня 2003 р.)
44. Науково-практична конференція «Вітчизняні колекції пам'яток писемності та друку: проблеми формування, збереження, розкриття» (Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка, м. Харків, 2003 р.)
45. Міжнародна наукова конференція «Україна XVII ст.: суспільство, філософія, культура» (Ін-т філософії ім. Г. Сковороди НАНУ, м. Київ, 2003 р.)

46. Міжнародна наукова конференція «Історичні колекції у книгозбірнях: проблеми збереження, вивчення і реконструкції» (Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова, м. Одеса, 2003 р.)

2004

47. XI щорічна Міжнародна конференція з юдаїки (м. Москва, РФ, 3–5 лютого 2004 р.)
48. Російсько-український круглий стіл з історії та історіографії української книжності (м. Москва, РФ, 20–21 квітня 2004 р.)
49. Міжнародна наукова конференція «The Future of the Jewish Heritage in Europe» (м. Прага, Чеська Республіка, 23–29 квітня 2004 р.)
50. Міжнародна наукова конференція «Рукописна і стародрукована книга» (XII Федоровський семінар) (м. Львів, 23–25 травня 2004 р.)
51. I Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва України, м. Київ, 25–26 травня 2004 р.)
52. Міжнародна наукова конференція «Роль науки в соціальній трансформації суспільств України та Республіки Македонія» у рамках Днів науки Македонії в Україні (НБУВ, м. Київ, 31 травня – 7 червня 2004 р.)
53. I щорічна Міжнародна науково-практична конференція молодих учених, дослідників українознавства «Минуле, сучасне й майбутнє українознавства» (м. Київ, 1–2 червня 2004 р.)
54. Круглий стіл «Україна – Польща: європейське сусідство» (м. Київ, червень 2004 р.)
55. Науково-практичний семінар «Польща – історія й сьогодення» (НБУВ, м. Київ, червень 2004 р.)
56. XII Міжнародна конференція «Єврейська історія та культура у країнах Центральної та Східної Європи» (м. Київ, 23–25 серпня 2004 р.)
57. Міжнародні києвознавчі читання «Образ міста в контексті історії, філософії, культури» (м. Київ, 30 вересня – 2 жовтня 2004 р.)
58. Міжнародна наукова конференція «Інноваційна діяльність архівних установ України та Польщі на сучасному етапі» (Держархів України, м. Біла Церква Київської обл., 3 жовтня 2004 р.)
59. Міжнародна наукова конференція «Архівна наука та наука в архівах» (м. Київ, 4–6 жовтня 2004 р.)
60. Міжнародна конференція «Бібліотеки та інформаційні центри в системі наукового супроводу суспільних реформ» (НБУВ, Асоціація бібліотек Украї-

ни, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 12–14 жовтня 2004 р.)

61. XIII щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-економічні, політичні та етнонаціональні чинники буття народу в системі українознавства» (м. Київ, 21–22 жовтня 2004 р.)
62. VI Міжнародна наукова конференція «Книга в России» (Бібліотека Академії наук РФ, м. Санкт-Петербург, РФ, 29 листопада – 1 грудня 2004 р.)
63. Міжнародна наукова конференція «Сучасний стан та перспективи розвитку документознавства» (м. Київ, 1–3 грудня 2004 р.)

2005

64. XII Міжнародна міждисциплінарна наукова конференція наукових працівників та викладачів вищої школи в галузі юдаїки «Сефер» (Москва, РФ, 1–3 лютого 2005 р.)
65. IV Всеукраїнська наукова конференція аспірантської, студентської та учнівської молоді «Від духовних джерел Візантії до сучасності» (м. Київ, лютий 2005 р.)
66. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна. Сучасний стан науки: досягнення, проблеми та перспективи розвитку» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 10–11 березня 2005 р.)
67. Міжнародна конференція «Шевченковские чтения» (Санкт-Петербурзький державний університет, Центр з вивчення історії України, м. Санкт-Петербург, РФ, березень 2005 р.)
68. Міжнародна наукова конференція «Федоровские чтения–2005» (м. Москва, РФ, 20–21 квітня 2005 р.)
69. Наукова конференція «Україна у Другій світовій війні (до 60-річчя перемоги над нацистською Німеччиною)» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 29 квітня 2005 р.)
70. Міжнародна науково-практична конференція «Бібліотеки України в період Великої Вітчизняної війни» (НБУВ, м. Київ, 4 травня 2005 р.)
71. II Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва України, м. Київ, 17–18 травня 2005 р.)
72. I Міжнародна наукова конференція «Росія та Середземномор'я» (м. Афіни, Греція, 19–22 травня 2005 р.)

73. П'ята міжнародна науково-практична конференція «Проблеми збереження, консервації, реставрації та експертизи музейних пам'яток» (м. Київ, 22 травня 2005 р.)
74. Міжнародна наукова конференція «Проблеми етносоціального та етнокультурного розвитку Київської Русі та слов'янський світ» (Ін-т археології НАН України, Ін-т історії України НАН України, Український комітет славістів, НБУВ, м. Київ, 24 травня 2005 р.)
75. Відкриття виставки «Український портрет XVIII ст.» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний художній музей України, м. Київ, травень–жовтень 2005 р.)
76. Наукова сесія інститутів та наукових відділів НБУВ «Співпраця підрозділів НБУВ у здійсненні міждисциплінарних досліджень, зокрема у формуванні вітчизняних електронних біобіографічних інформаційних ресурсів» (НБУВ, м. Київ, 7 червня 2005 р.)
77. Наукова історико-краєзнавча конференція «Єврейське краєзнавство та колекціонування» (м. Київ, 24–26 серпня 2004 р.)
78. Нарада Міжнародної польсько-української експертної комісії (Бібліотека Народова, м. Варшава, вересень 2005 р.)
79. 6-та Міжнародна наукова конференція «Библиотека в контексте истории» (м. Москва, РФ, 4–5 жовтня 2005 р.)
80. Міжнародна наукова конференція «Інтелектуальні інформаційні технології у бібліотечній справі» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 11–12 жовтня 2005 р.)

2006

81. Круглий стіл «Україна – Грузія : історико-культурні взаємозв'язки» (НБУВ, Посольство Грузії в Україні; НБУВ, м. Київ, 12 січня 2006 р.)
82. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна. Сучасний стан науки: досягнення, проблеми та перспективи розвитку» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 2–3 березня 2006 р.)
83. Наукова конференція «Україна-Монголія : 800 років у контексті історії» (НАН України, НБУВ, Посольство Монголії в Україні, Укрінформ; НБУВ, 18 квітня 2006 р.)
84. Одинадцята конференція молодих істориків освіти, науки і техніки України (Центр досліджень наукового потенціалу та історії науки імені Г.М. Доброва, м. Київ, 21 квітня 2006 р.)

85. Наукова конференція «Національна академія наук України – Чорнобилію» (НАН України, НБУВ, м. Київ, 25 квітня 2006 р.)
86. Міжнародна наукова конференція «Рукописна і стародрукована книга» (XIII Федоровський семінар) (м. Львів, 5–6 травня 2006 р.)
87. III Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва України, м. Київ, 16–18 травня 2006 р.)
88. Міжнародна наукова конференція «Слов'янство і національно-культурні процеси XXI століття» (НАН України, НБУВ, Український комітет славістів, Ін-т археології НАН України, Ін-т філології КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 24 травня 2006 р.)
89. Другі Чишковські читання з історичної біографістики (Ін-т біографічних досліджень НБУВ, м. Київ, 5 червня 2006 р.)
90. Міжнародна наукова конференція «Українське єврейство під час Першої світової війни» (м. Дніпропетровськ, 3–7 липня 2006 р.)
91. Міжнародна наукова конференція «Роль бібліотек у формуванні єдиного науково-інформаційного простору України» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 10–11 жовтня 2006 р.)
92. Міжнародна наукова конференція «Політична, громадська та наукова діяльність М. Грушевського» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 23 жовтня 2006 р.)
93. Перша регіональна конференція «Роль етнічних спільнот Донеччини в розбудові української державності» (м. Донецьк, 15–16 грудня 2006 р.)
94. III Міжнародний науковий конгрес українських істориків «Українська історична наука на шляху творчого розвитку» (м. Луцьк, 2006 р.)
95. Наукова конференція «Насилля влади проти свободи сумління: репресивна політика російської імперії щодо Християнських церков та вірних» (м. Київ, 2006 р.)

2007

96. I Всеукраїнські Зарембівські наукові читання (м. Київ, 24 січня 2007 р.)
97. Міжнародна наукова конференція «Україна – Узбекистан: паралелі історичного шляху та магістралі співробітництва в XXI столітті» (Посольство Республіки Узбекистан в Україні, НАН України, НБУВ, м. Київ, 1 лютого 2007 р.)
98. Всеукраїнська наукова конференція «Рік книги і століття знань» (м. Київ, 21 лютого 2007 р.)

99. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна», присвячена 90-річчю Української революції 1917–1920 рр. (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 2–3 березня 2007 р.)
100. Наукові читання «Видатний український книго-та бібліографознавець Федір Пилипович Максименко» (м. Київ, 22 березня 2007 р.)
101. XVI конференція «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (м. Київ, 21–22 березня 2007 р.)
102. Міжнародна конференція. Семінар з юдаїки «Четверті академічні читання пам'яті Семена Акимовича Ан-ського (Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, 26–28 березня 2007 р.)
103. Науково-практична конференція «Бібліотекознавство та книгознавство: історія, теорія, сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 10 квітня 2007 р.)
104. Міжнародний науковий симпозіум «Бражниковские чтения» (м. Санкт-Петербург, РФ, 15–20 квітня 2007 р.)
105. Міжнародна рада з проєкту віртуальної реконструкції документальної спадщини та книжкових зібрань Радзивіллів (Національна комісія Республіки Білорусь у справах ЮНЕСКО, Московське Бюро ЮНЕСКО, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 26–27 квітня 2007 р.)
106. Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток бібліотечної науки, освіти, професії в умовах інформатизації суспільства» (м. Київ, 16 травня 2007 р.)
107. Фестиваль науки «Наукові видання Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (м. Київ, 17 травня 2007 р.)
108. XII Всеукраїнська конференції молодих істориків освіти, науки і техніки та спеціалістів (Відділення історії та методології освіти, науки і техніки Академії наук вищої освіти України, м. Київ, 20 травня 2007 р.)
109. IV Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва України, м. Київ, 21–22 травня 2007 р.)
110. Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотека в контексті світової культури, науки, інформації» (м. Вінниця, 23–25 травня 2007 р.)
111. Міжнародна наукова конференція «Слов'янське слово і культура в контексті світового розвитку» (НБУВ, Ін-т археології НАН України, Український комітет славістів, Національна бібліотека Білорусі, Ін-т філології КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 24–25 травня 2007 р.)

112. Круглий стіл до Дня слов'янської писемності та культури «Київ у контексті слов'янських культур» (м. Київ, 24 травня 2007 р.)
113. Щорічний семінар «Бібліотечно-інформаційні ресурси НАН України: формування, збереження, використання» (НБУВ, 29 травня 2007 р.)
114. Конференція до Дня слов'янської писемності і слов'янських культур «Н.П. Румянцев и славянский мир» (м. Москва, РФ, 28–29 травня 2007 р.)
115. Міжнародна наукова конференція «Федоровские чтения 2007» (Науковий центр дослідження історії книжкової культури Науково-виробничого об'єднання «Издательство “Наука”» Російської академії наук, м. Москва, РФ, 6–8 червня 2007 р.)
116. ШЧишківські читання з історичної біографістики (м. Київ, 14 червня 2007 р.)
117. XVI Міжнародна наукова конференція ім. проф. Сергія Бурого «Мова і культура» (м. Київ, 27 червня 2007 р.)
118. Міжнародна наукова конференція «Українсько-македонські паралелі в історії та сучасності» (м. Скоп'є, Республіка Македонія, 17–21 вересня 2007 р.)
119. Міжнародна наукова конференція (Македонська академія наук і мистецтв, НАН України, м. Бітола, Республіка Македонія, 18–19 вересня 2007 р.)
120. Міжнародна наукова конференція «Книжкові колекції, рідкісні видання та рукописи в сучасному науково-інформаційному просторі» (Одеська державна наукова бібліотека ім. Максима Горького, м. Одеса, 25–27 вересня 2007 р.)
121. Міжнародна наукова конференція «Польські стародруки в бібліотеках на Сході (в Росії, Україні, Литві, Білорусі та ін.)» (м. Краків, Республіка Польща, 8–12 жовтня 2007 р.)
122. Міжнародна наукова конференція «Інтранет/екстранет-ресурси в наукових бібліотеках» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 9–10 жовтня 2007 р.)
123. II Міжнародний конгрес «Україна і світове українство» (м. Київ, 25–27 жовтня 2007 р.)
124. IV Міжнародна науково-практична конференція «Софійські читання»: «Пам'ятки Національного заповідника “Софія Київська”: культурний діалог поколінь» (м. Київ, 25–26 жовтня 2007 р.)
125. Міжнародна конференція «Культура і наука – історичні платформи цивілізації майбутнього» (МААН, Республіка Македонія, 26–28 жовтня 2007 р.)
126. Семінар «Як зберегти в Україні та зробити доступними стародруки» (м. Київ, 2 листопада 2007 р.)

127. Наукова конференція «Україна – Туреччина: історія культурних зв'язків і співробітництво на сучасному етапі» (м. Київ, 8 листопада 2007 р.)
128. IV Міжнародна наукова конференція: «Польща та Україна на шляху демократичних перетворень: історія, сучасність, майбутнє» (м. Житомир, 9–11 листопада 2007 р.)
129. Всеукраїнська науково-практична конференція «Художньо-освітній простір України в контексті новітньої історії» (м. Київ, 22–23 листопада 2007 р.)
130. XII Міжнародна наукова конференція «Могилянські читання» (м. Київ, 7–8 грудня 2007 р.)
131. Міжнародна наукова конференція «Еврейская печать в России» (м. Москва, РФ, 8–12 грудня 2007 р.)
132. Науково-практичний семінар «Централізований облік документів Національного архівного фонду України» (м. Київ, 2007 р.)

2008

133. Міжнародна конференція «Феномен “Культур-Ліги” у контексті епохи» (Національний університет «Кієво-Могилянська академія», м. Київ, 22–23 січня 2008 р.)
134. XIV Міжнародна наукова конференція викладачів та науковців вищої школи в галузі юдаїки «Сефер» (м. Москва, РФ, 29–31 січня 2008 р.)
135. VI Міжнародна науково-практична конференція молодих учених «Шевченківська весна» (м. Київ, 20–21 березня 2008 р.)
136. XVII Міжнародна конференція «Дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (м. Київ, 26–27 березня 2008 р.)
137. VI Міжнародна науково-теоретична конференція студентів, аспірантів і молодих учених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (м. Тернопіль, 16 квітня 2008 р.)
138. Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Дні науки історичного факультету–2008», присвячена 360-річчю Козацької революції 1648–1667 рр. та 90-річчю Гетьманату П. Скоропадського (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 23–24 квітня 2008 р.)
139. Міжнародна наукова конференція «Рукописна і стародрукована книга» (м. Львів, 7–8 травня 2008 р.)
140. Міжнародна наукова конференція «Палеография и кодикология. 300 лет после Монфокона» (м. Москва, РФ, 14–16 травня 2008 р.)
141. V Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практи-

- ки» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтва, Ін-т державного управління та інформаційної діяльності, м. Київ, 20–22 травня 2008 р.)
142. Круглий стіл, присвячений Дню слов'янської писемності та культури (м. Київ, 21 травня 2008 р.)
143. Іконографічна сесія Міжнародної школи гуманітарних наук Східної і Центральної Європи (м. Варшава, Республіка Польща, 1–13 червня 2008 р.)
144. IV Чишківські читання з історичної біографістики «“Великі” і “малі” українці: особа в історії і сучасності» (м. Київ, 5 червня 2008 р.)
145. Всеукраїнська науково-практична конференція «Культура в сучасному українському суспільстві: стан та проблеми» (м. Київ, 6–7 червня 2008 р.)
146. Україно-російський науковий форум «Книжкова культура. Особливості становлення та розвитку» (м. Київ, 11 червня 2008 р.)
147. Міжнародна наукова конференція міжнародної школи для студентів й аспірантів вищих навчальних закладів і наукових інституцій «История евреев Восточной Европы второй половины XIX – первой половины XX ст.» (м. Москва, РФ, 1–17 липня 2008 р.)
148. Школа-конференція «Еврейская этнография и фольклор» (м. Москва, РФ, 9–16 липня 2008 р.)
149. Міжнародна ювілейна конференція з мови їдиш «Їдиш – 110 років єврейській національній мові» (м. Чернівці, 18–22 серпня 2008 р.)
150. XIV Міжнародний славістичний конгрес (м. Охрид, Республіка Македонія, 10–16 вересня 2008 р.)
151. II Міжнародна конференція стипендіатів польських програм «Мій досвід» (м. Буча, 3–4 жовтня 2008 р.)
152. Міжнародна наукова конференція «Проблеми гармонізації традиційних і новітніх бібліотечно-інформаційних ресурсів» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 7–8 жовтня 2008 р.)
153. Круглий стіл «Електронне середовище наукової бібліотеки» (НБУВ, м. Київ, 7 жовтня 2008 р.)
154. Круглий стіл «Документальні ресурси спеціалізованих фондів бібліотек у сучасному інформаційному просторі» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 8 жовтня 2008 р.)
155. Міжнародні сходознавчі читання (м. Москва, РФ, 10–12 жовтня 2008 р.)
156. Міжнародна наукова конференція «История библиотек сквозь века» (м. Санкт-Петербург, РФ, 14–16 жовтня 2008 р.)
157. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека як соціокультурний феномен: історія та сучасність» (м. Львів, 15–17 жовтня 2008 р.)

158. Міжнародна наукова конференція «Українознавство ХХІ ст.: нові вимоги, проблеми та методи розвитку» (м. Київ, 21–22 жовтня 2008 р.)
159. I Міжнародний конгрес з питань єврейського мистецтва в Польщі: Єврейське мистецтво в Центральній та Східній Європі ХІХ ст. – до Другої Світової війни» (м. Казимеж на Віслі (Казимеж Дольни), Республіка Польща, 25–31 жовтня 2008 р.)
160. Всеукраїнська наукова конференція «Український образ світу: особливості у світовому контексті» (м. Київ, 30 жовтня 2008 р.)
161. Всеукраїнська науково-практична конференція «Видатні постаті науки, культури і освіти України» (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, 30–31 жовтня 2008 р.)
162. Міжнародна наукова конференція «Сходознавчі читання імені А. Кримського (Ін-т сходознавства імені А.Ю. Кримського НАН України, м. Київ, жовтень 2008 р.)
163. Наукове стажування В.Е. Лось щодо виявлення та опрацювання рукописної україніки в бібліотечних та архівних установах Кракова (Бібліотека Ягеллонського університету, м. Краків, 1–30 листопада 2008 р.)
164. Міжнародна наукова конференція «Русско-еврейский Париж» (м. Париж, Франція, 12–14 листопада 2008 р.)
165. Щорічна науково-практична конференція «Київ і кияни» (Музей історії міста Києва, м. Київ, 18 грудня 2008 р.)

2009

166. II Всеукраїнські Зарембівські наукові читання «Українське пам'яткознавство: сучасні проблеми та тенденції» (м. Київ, 22 січня 2009 р.)
167. ХІХ читання акад. В.І. Вернадського «Ноосферна концепція В.І. Вернадського і наука та культура ХХІ ст.» (НБУВ, м. Київ, 12 березня 2009 р.)
168. Всеукраїнська конференція «Нові дослідження пам'яток козацької доби на Україні» (м. Київ, 25–26 березня 2009 р.)
169. Міжнародна наукова конференція «Микола Гоголь і світ ХХІ століття» (м. Київ, 26 березня 2009 р.)
170. VII Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна» (м. Київ, 26 березня 2009 р.)
171. Міжнародна наукова конференція «Людина. Світ. Суспільство» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 21–22 квітня 2009 р.)
172. II Міжнародна наукова конференція молодих учених «Дні науки історичного факультету–2009» (м. Київ, 23–24 квітня 2009 р.)
173. 62-га Міжнародна наукова конференція молодих учених «Каразінські читання (іст. науки)» (м. Харків, 24 квітня 2009 р.)

174. Науково-практична конференція «Всеукраїнський фестиваль науки – 2009» (м. Київ, 15 травня 2009 р.)
175. П'ята Міжнародна українсько-канадська конференція «Україна у світі: Україна є там, де живуть українці» (Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка, Фондація добродійних громадських ініціатив «Україна – діаспора», м. Чернігів, 15–17 травня 2009 р.)
176. VI Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (м. Київ, 19–21 травня 2009 р.)
177. XIX Міжнародна наукова конференція «Історія релігій в Україні» (м. Львів, травень 2009 р.)
178. Наукова конференція та школа для студентів і аспірантів за спеціальністю «Єврейська історія та культура в Україні» (м. Харків, липень 2009 р.)
179. Курасівські читання до 70-річчя академіка І.Ф. Кураса «Політичний простір України (регіональний вимір)» (Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, м. Київ, 6 жовтня 2009 р.)
180. Міжнародна наукова конференція «Бібліотечно-інформаційний комплекс у контексті розвитку суспільства знань» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів МААН, м. Київ, 6–7 жовтня 2009 р.)
181. Науково-практична конференція «Святитель Димитрій, митрополит Ростовський, і його доба» (м. Київ, 9–10 листопада 2009 р.)
182. Круглий стіл «Українська генеалогія. Династія Тулубів» (м. Київ, 26 листопада 2009 р.)
183. VI Міжнародна наукова конференція «Україна – Польща : Ідея національної державності в українському і польському визвольному рухах новітньої доби (кін. XIX – XX ст.). Історія – історіографія – політологія» (м. Житомир, 11–13 грудня 2009 р.)

2010

184. Круглий стіл «Київська філологічна школа і Володимир Перетц» (до 140-річчя від дня народження) (НБУВ, м. Київ, 11 лютого 2010 р.)
185. II Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і спеціалістів «Библиотеки в информационном пространстве: проблемы и тенденции развития» (Центральна наукова бібліотека ім. Я. Коласа, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 16 лютого 2010 р.)
186. Круглий стіл «Веніамін (Христофор Іоганн) Кордт – фундатор історичної картографії» (до 150-річчя від дня народження) (НБУВ, м. Київ, 18 лютого 2010 р.)

187. Всеукраїнська конференція «Нові дослідження пам'яток козацької доби на Україні» (м. Київ, березень 2010 р.)
188. XX читання академіка В.І. Вернадського «Актуальні напрями науки XXI століття та ноосферні ідеї Володимира Вернадського» (НБУВ, м. Київ, 12 березня 2010 р.)
189. Науковий семінар для співробітників архівних підрозділів установ НАН України «Методика опрацювання результатів експертизи цінності документів, обліку документів постійного зберігання установ НАН України та формування Центрального фондового каталогу Архівного фонду НАН України» (Ін-т архівознавства НБУВ, м. Київ, 30 березня 2010 р.)
190. IV Міжнародна науково-практична конференція «Бібліотека і книга в контексті часу» (НБУВ, 14–15 квітня 2010 р.)
191. Науково-практичний семінар «Презентація національної культурної спадщини в електронному середовищі» (НБУВ, 15 квітня 2010 р.)
192. XIII Міжнародна студентська науково-практична конференція «Україна: історія, культура, пам'ять» (Київський політехнічний ін-т ім. Ігоря Сікорського, м. Київ, 21–22 квітня 2010 р.)
193. III Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Дні науки історичного факультету–2010» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 22–23 квітня 2010 р.)
194. 63-тя Міжнародна наукова конференція молодих учених «Каразінські читання (історичні науки)» (м. Харків, 23 квітня 2010 р.)
195. Наукова конференція «День науки–2010» (НБУВ, 18 травня 2010 р.)
196. Перша Міжнародна наукова конференція молодих учених «Дослідник і віртуальне середовище» (НБУВ, м. Київ, 19–20 травня 2010 р.)
197. Семінар «Інформація органів влади для громадян: пошук, доступ» (НБУВ, м. Київ, 20 травня 2010 р.)
198. Третя Всеукраїнська науково-практична конференція «Плебсологічне осмислення перспектив розвитку Української держави» (КНУ ім. Тараса Шевченка, Академія муніципального управління, Міжгалузевий інститут управління, м. Київ, 20 травня 2010 р.)
199. Науковий семінар «Формування та використання бібліотечно-інформаційних ресурсів: проблеми, досвід, перспективи» (НБУВ, м. Київ, 21 травня 2010 р.)
200. Міжнародна конференція «Спільна архівна спадщина та національні архівні фонди» (Держархів України, Державний архів Одеської обл., м. Одеса, 21 травня 2010 р.)
201. III Міжнародна науково-практична конференція «Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформації держави та громадянського суспільства» (м. Одеса, 21–22 травня 2010 р.)

202. Міжнародна наукова конференція «Славістика: образи минулого та нова історична ситуація» (до Дня слов'янської писемності й культури) (м. Київ, 25–26 травня 2010 р.)
203. VII Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Ін-т державного управління та інформаційної діяльності, м. Київ, 25–27 травня 2010 р.)
204. Дев'ята науково-практична конференція «Сіверщина в історії України» (Національний заповідник «Глухів», Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, м. Глухів, 26–28 травня 2010 р.)
205. Міжнародна науково-практична конференція «Бібліотеки Вищих навчальних закладів України на шляху до світового інформаційного простору» (Науково-методична бібліотечна комісія МОН України, Наукова бібліотека імені М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка, Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків, 26–28 травня 2010 р.)
206. Восьма Міжнародна наукова конференція «Церква – наука – суспільство: питання взаємодії» (м. Київ, травень 2010 р.)
207. VI (заочна) Міжнародна наукова конференція «Українство у світі: Україна є там, де живуть українці» (м. Чернігів, травень 2010 р.)
208. Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Культурна спадщина України та інформаційно-комунікативні технології» (Ін-т культурології НАМ України, м. Київ, 11 червня 2010 р.)
209. Шості Чишковські біографічні читання «Історія та генеалогія славетних родин України» (НБУВ, м. Київ, 17 червня 2010 р.)
210. Всеукраїнська науково-практична конференція «Історична Волинь і проблеми духовного відродження України» (Рівненська обласна наукова універсальна бібліотека, Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра культурології, м. Рівне, 14–15 вересня 2010 р.)
211. 17-й Міжнародний форум видавців. Міжнародна науково-практична конференція «Людина–суспільство–книга–бібліотека» (м. Львів, 15–19 вересня 2010 р.)
212. Міжнародна науково-практична конференція «Формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з психолого-педагогічних питань та освіти: сучасний стан та шляхи розвитку» (м. Київ, 22–24 вересня 2010 р.)
213. Міжнародна наукова конференція «Еволюція структури і функцій бібліотекознавства під впливом сучасних інформаційних технологій» (НБУВ, м. Київ, 4–6 жовтня 2010 р.)

214. IV Міжнародна науково-практична конференція «Історія запорозького козацтва: в пам'ятках та музейній практиці» (Міністерство культури України, Національний заповідник «Хортиця», м. Запоріжжя, жовтень 2010 р.)
215. I Міжнародні наукові Спаські читання, присвячені 90-річчю від часу відкриття в Ніжині першого публічного музею (Центр пам'ятокознавства та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, жовтень 2010 р.)
216. Міжнародна наукова конференція «Історія археології: особистості і школи. (До 160-річчя В.В. Хвойки)» (Ін-т археології НАН України, Ін-т історії матеріальної культури РАН, м. Київ, 5–8 жовтня 2010 р.)
217. Міжнародна наукова конференція «Еволюція структури і функцій бібліотекознавства під впливом сучасних інформаційних технологій» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів МААН, м. Київ, 6–7 жовтня 2010 р.)
218. Науково-практичний семінар «Організація роботи з унікальними документами Національного архівного фонду України» (Держархів України, м. Київ, 7 жовтня 2010 р.)
219. Міжнародна науково-практична конференція «Роль і функції бібліотек вищих навчальних закладів у контексті модернізації освіти» (Кам'янець-Подільський національний університет, м. Кам'янець-Подільський, 7–8 жовтня 2010 р.)
220. Українсько-єврейська зустріч «Cultural Interaction, Representation and Memoiry» (м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 18–20 жовтня 2010 р.)
221. Міжнародна наукова конференція «Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника: історія і сучасність» (НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, м. Львів, 28–30 жовтня 2010 р.)
222. Міжвідомча розширена нарада з питань дотримання законодавства щодо поповнення НАФ аудіовізуальними документами та забезпечення їх збереження (Держархів України, м. Київ, 10 листопада 2010 р.)
223. Наукова конференція до Дня української писемності та мови «Українська писемність і мова в манускриптах та друкарстві» (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 10–11 листопада 2010 р.)
224. III Міжнародна Волинська історико-краєзнавча конференція (Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир, 12–13 листопада 2010 р.)
225. Одинадцять джерелознавчі читання (до 100-річчя від дня народження професора В'ячеслава Ілліча Стрельського) (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 23 листопада 2010 р.)

226. Всеукраїнська науково-практична конференція «Українознавство: історія, теорія, методологія» (Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ, 25 листопада 2010 р.)
227. Міжнародна конференція «Удосконалення законодавства і практики щодо забезпечення доступу до архівної інформації в Україні» (Харківська правозахисна група, Держархів України, Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Міжнародна асоціація істориків права, м. Київ, 25–26 листопада 2010 р.)

2011

228. Міжнародна наукова конференція «Суспільство: історія, сучасність, культура», присвячена 15-річчю історичного наукового журналу «Пам'ять століть» (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, м. Київ, 23 лютого 2011 р.)
229. Четверті Всеукраїнські наукові читання, присвячені пам'яті професора Миколи Павловича Ковальського «Книга в культурно-цивілізаційному пространстві» (Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, м. Дніпропетровськ, 18–19 березня 2011 р.)
230. XX Міжнародна науково-практична конференція «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (Науково-дослідний центр «Часи козацькі», Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'яткознавства НАН України та Історико-культурна асоціація «Україна–Туреччина», м. Київ, 23–24 березня 2011 р.)
231. Всеукраїнська науково-практична конференція «Київ у соціокультурному просторі ХІХ–ХХІ століть: національний та європейський контекст» (Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, 13 квітня 2011 р.)
232. ІІІ Міжнародна наукова конференція: «Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри» (Одеський національний морський університет, м. Одеса, 15–16 квітня 2011 р.)
233. 64-та Міжнародна наукова конференція молодих учених «Каразінські читання (історичні науки)» (м. Харків, 22 квітня 2011 р.)
234. ІV Міжнародна наукова конференція молодих учених «Дні науки історичного факультету–2011», присвячена 20-річчю Незалежної України (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 28–29 квітня 2011 р.)
235. ІV Міжнародна науково-практична конференція «Музей. Історія. Одеса» (Одеський історико-краєзнавчий музей, м. Одеса, 28–30 квітня 2011 р.)
236. Нарада Інформаційно-бібліотечної ради РАН (РАН, м. Санкт-Петербург, РФ, квітень 2011 р.)

237. V Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів: «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, 10–11 травня 2011 р.)
238. XI Батури́нські читання. Науково-практична конференція «Монастирі як релігійні, культурно-освітні та господарські осередки доби Гетьманщини» (м. Батурин, 12–13 травня 2011 р.)
239. Всеукраїнська міждисциплінарна наукова конференція, присвячена 450-річчю написання Пересопницького Євангелія «Пересопницьке Євангеліє – видатна пам'ятка української національної культури» (м. Ізяслав, 12–13 травня 2011 р.)
240. VIII Міжнародна науково-практична конференція «Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: Проблеми науки, освіти та практики» (Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Ін-т державного управління та інформаційної діяльності, м. Київ, 17–19 травня 2011 р.)
241. Всеукраїнський фестиваль науки. Круглий стіл «День науки–2011 в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського» (м. Київ, 17–20 травня 2011 р.)
242. Круглий стіл з обговорення реєстру термінів українсько-англійського словника архівної термінології (Державна архівна служба України. УНДІАСД, м. Київ, 19 травня 2011 р.)
243. Міжнародна наукова конференція молодих учених «Наукова молодь у системі обміну знаннями» (НБУВ, м. Київ, 19 травня 2011 р.)
244. IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Плебсологічний вимір актуальних проблем у сфері організації місцевого самоврядування України як європейської держави» (КНУ ім. Тараса Шевченка, Академія муніципального управління, Міжгалузевий ін-т управління, м. Київ, 20 травня 2011 р.)
245. Міжнародна наукова конференція «Слов'язознавство XXI століття: тенденції інтеграції і диференціації» (НБУВ, м. Київ, 24–26 травня 2011 р.)
246. Всеукраїнська наукова військово-історична конференція «Воєнна історія Запорозжя та Донщини» (Дніпропетровський національний історичний музей імені Д.І. Яворницького, м. Дніпропетровськ, 25 травня 2011 р.)
247. Міжнародна наукова конференція «Берковські читання. Книжкова культура в контексті міжнародних контактів» (м. Мінськ, 25–26 травня 2011 р.)
248. Міжнародна наукова конференція «Пересопницьке Євангеліє та рукописна традиція в історії та сьогоденні слов'янських культур» (26 травня 2011 р.)
249. X науково-практична конференція «Сіверщина в історії України» (м. Глухів, 1–3 червня 2011 р.)

250. Міжнародна наукова конференція «У слові – вічність» на пошану академіка Віталія Макаровича Русанівського (1931–2007) (Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ, 2–3 червня 2011 р.)
251. Сьомі Біографічні читання «Українська біографіка: досвід, сучасні здобутки, перспективи розвитку» (НБУВ, м. Київ, 8 червня 2011 р.)
252. Круглий стіл «Пересопницьке Євангеліє – перлина бібліотеки Переяславської духовної академії» (м. Переяслав-Хмельницький, 23 червня 2011 р.)
253. Наукова конференція з нагоди ювілею 100-річчя костелу Воздвиження Святого Хреста «Католицька Церква в історії Фастова» (м. Фастів, 17–18 вересня 2011 р.)
254. II Конотопські читання «Конотопський міський краєзнавчий музей імені О.М. Лазаревського» (м. Конотоп, 23 вересня 2011 р.)
255. Міжнародна науково-практична конференція «20 лет содружеству независимых государств» (Національна академія наук Білорусі, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 28–29 вересня 2011 р.)
256. Школа-семинар підвищення кваліфікації співробітників бібліотек та музеїв (м. Вінниця, 2–4 жовтня 2011 р.)
257. Міжнародна наукова конференція «Историко-культурное взаимодействие на пространстве СНГ в контексте развития книгоиздания, книгообмена и науки о книге» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 4–6 жовтня 2011 р.)
258. Міжнародна наукова конференція «Формування і розвиток бібліотечного електронного середовища» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 4–6 жовтня 2011 р.)
259. Круглий стіл «Збереження бібліотечних фондів у процесі формування електронних бібліотечних ресурсів» (НБУВ, 6 жовтня 2011 р.)
260. V Сесія Ради з книговидання при Міжнародній асоціації академій наук (НБУВ, 5–6 жовтня 2011 р.)
261. X Міжнародна конференція «Чин Святого Василя Великого в історії Церкви» (м. Луцьк, 6–8 жовтня 2011 р.)
262. Міжнародна конференція «Львівський національний університет ім. Івана Франка: історія, виклики сучасності, візія майбутнього» (Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів, 10–11 жовтня 2011 р.)
263. Міжнародна наукова конференція «Інститут історії України на зламі епох, у світлі традицій та перетворень. 75 років інституціонального буття» (Ін-т історії України НАН України, м. Київ, 20–21 жовтня 2011 р.)

264. Міжнародна науково-практична конференція: Перші (міжнародні) Ястребовські читання «Актуальні проблеми нумізматики в системі спеціальних галузей історичної науки» (НАН України, Ін-т історії України, м. Кіровоград, 20–22 жовтня 2011 р.)
265. Історико-краєзнавча конференція «450 років з часу створення Пересопницького Євангелія» (Рівненський обласний краєзнавчий музей та ДП «Волинські старожитності», м. Рівне, 21 жовтня 2011 р.)
266. III Міжнародна Волинська міжнародна історико-краєзнавча конференція (Житомирський державний університет ім. Івана Франка, м. Житомир, 12–13 листопада 2010 р.)
267. Наукова конференція «Військова та культурно-освітня спадщина генерала М.І. Драгомірова» (м. Конотоп, 18 листопада 2011 р.)
268. Всеукраїнська наукова конференція «Православ'я в Україні» (Київська православна богословська академія, м. Київ, 22 листопада 2011 р.)
269. I Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька. Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотечне краєзнавство в культурному просторі України» (Міністерство культури України, ДЗ «Національна історична бібліотека України», Київський національний університет культури і мистецтв. Національна спілка краєзнавців України, м. Київ, 22 листопада 2011 р.)
270. Всеукраїнська наукова конференція «Києво-Печерська лавра – провідний осередок книжкової справи Руси-України» (Київ, 24 листопада 2011 р.)
271. Міжнародна наукова конференція «Ярослав Дашкевич і українське сходознавство» (до 85-річного ювілею від дня народження) (організатор – філологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 15 грудня 2011 р.)
272. XII джерелознавчі читання (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 20 грудня 2011 р.)
273. Наукова конференція «Україна і Схід: традиції історико-культурної взаємодії», присвячена 85-й річниці від дня народження Ярослава Дашкевича (Ін-т сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, 21 грудня 2021 р.)
274. Семінар-експедиція, присвячена 100-річчю від заснування Етнографічних експедицій під керівництвом С.А. Анського (2011 р.)
275. Семінар «Централізований облік документів Національного архівного фонду України» (Держархів України, м. Київ, 2011 р.)
276. Семінар «Організація роботи з унікальними документами Національного архівного фонду України» (Держархів України, м. Київ, 2011 р.)

2012

277. XIX Міжнародна наукова конференція викладачів та науковців вищої школи в галузі юдаїки «Сефер» (м. Москва, РФ, 29–31 січня 2012 р.)
278. XXIV щорічна наукова конференція «Проблеми дипломатики, кодикології и актовий археографії: к 80-літтю Сергія Михайловича Каштанова» (Кафедра джерелознавства і допоміжних історичних дисциплін, Історико-архівний ін-т Російського державного гуманітарного університету, м. Москва, РФ, 2–3 лютого 2012 р.)
279. «Святовасилівські читання» (Національний університет «Острозька академія», м. Острог, 24–25 лютого 2012 р.)
280. Сьома Всеукраїнська наукова конференція «Воєнна історія середньої Наддніпряни» (м. Київ, 15 березня 2012 р.)
281. Міжнародна науково-практична конференція «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'яткознавства НАН України, м. Київ, 21–22 березня 2012 р.)
282. Семінар по програмі «КЕТЕР» (професійна навчальна програма для музейних працівників України, організована Європейською Фундацією Ротшильда у Львові, м. Львів, 27 березня, 22 травня, вересень 2012 р.)
283. Любартовські читання (Історико-культурний заповідник «Старий Луцьк», м. Луцьк, 1–2 квітня 2012 р.)
284. XXI Міжнародна науково-практична конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Політ. Сучасні проблеми науки» (Національний авіаційний університет, м. Київ, 4–5 квітня 2012 р.)
285. Книгознавчі читання до 90-річчя УНІК (м. Київ, 15 квітня 2012 р.)
286. Наукова конференція «Юрій Меженко і розвиток бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства: до 120-річчя від дня народження» (НБУВ, м. Київ, 20 квітня 2012 р.)
287. XVII Всеукраїнська наукова конференція молодих істориків науки, техніки та освіти та спеціалістів «Пріоритети української науки і техніки» (м. Київ, 20 квітня 2012 р.)
288. II Міжнародна наукова конференція «Аркасівські читання» (м. Миколаїв, 27 квітня 2012 р.)
289. XLI Міжнародна історико-краєзнавча наукова конференція «Україна та Волинь у наполеонівських війнах», присвячена 200-річчю війни 1812 р. (м. Луцьк, 11–12 травня 2012 р.)
290. Третя Міжнародна наукова конференція молодих учених «Учений інформаційного покоління: інновації, традиції та перспективи» (НБУВ, м. Київ, 17 травня 2012 р.)

291. Восьмі Біографічні читання, присвячені пам'яті В.С. Чишка «Ресурси біографічної інформації в сучасному гуманітарному просторі» (НБУВ, м. Київ, 17 травня 2012 р.)
292. Семінар для керівників бібліотек науково-дослідних установ НАН України «Інформаційні ресурси, технології і послуги в бібліотеках науково-дослідних установ НАН України» (НБУВ, м. Київ, 18 травня 2012 р.)
293. Міжнародна науково-практична конференція «Война 1812 года: события, судьбы, память» (м. Вітебськ, Республіка Білорусь, 17–18 травня 2012 р.)
294. Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Дні науки історичного факультету» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 21 травня 2012 р.)
295. Міжнародна наукова конференція «Полацк у гісторії і культури Еўропы» (Інститут історії Національної академії наук Білорусі, Полоцький державний університет, м. Полоцьк, Республіка Білорусь, 22–23 травня 2012 р.)
296. X наукова конференція «Острозькі красназавчі читання» (м. Острог, 24 травня 2012 р.)
297. Міжнародна наукова конференція до Дня слов'янської писемності і культури «Традиції слов'янської писемності і культури: трансформації в ХХІ столітті» (м. Київ, 24–25 травня 2012 р.)
298. Круглий стіл «Бібліотеки та бібліотекарі слов'янських країн» (НБУВ, м. Київ, 25 травня 2012 р.)
299. Круглий стіл «Творча спадщина С.О. Сірополка: сучасний вимір і проєкція в майбутнє» (НБУВ, м. Київ, 29 травня 2012 р.)
300. Десята Міжнародна наукова конференція «Церква – наука – суспільство: питання взаємодії» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 30 травня – 1 червня 2012 р.)
301. Друга Міжнародна науково-практична конференція «Берестейские книгосборы: проблемы и перспективы исследования» (м. Брест, Республіка Білорусь, 31 травня – 3 червня 2012 р.)
302. The First International Conference of Judaica Collection Curators «Curated Collections: Toward A Jewish Digital Culture: International Conference of Judaica-Collection Curators» (Національна бібліотека Ізраїлю, м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 4–6 червня 2012 р.)
303. Регіональний семінар «Science Academies in the Central and Eastern Europe and their Role in Knowledge-Based Society» (Національна академія наук Білорусі, Міжакадемічна група з міжнародних проблем (ІАР), Центрально-європейська ініціатива (СЕІ), м. Мінськ, Республіка Білорусь, 11–12 червня 2012 р.)

304. 32th IAJGS International Conference on Jewish Genealogy (м. Париж, Франція, 15–18 липня 2012 р.)
305. Міжнародний конгрес «Национальная библиотека как феномен культуры» (Національна бібліотека Білорусі, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 5–7 вересня 2012 р.)
306. VII Міжнародні книгознавчі читання «Исторические книжные коллекции во времени и пространстве» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 5–7 вересня 2012 р.)
307. Міжнародний науковий захід «Дні науки Республіки Македонія в Україні» (НАН України, Македонська академія наук і мистецтв, ХНУ ім. В.Н. Каразіна, м. Харків, 10–14 вересня 2012 р.)
308. Міжнародна наукова конференція «Северное Причерноморье: к истокам славянской культуры. VII Чтения памяти О.Н. Трубачева» (м. Феодосія, 10–15 вересня 2012 р.)
309. Міжнародна наукова конференція «Українсько-македонські паралелі в історії та сучасності у проблемах етногенезу і формування модерних української та македонської націй» (НАН України, Македонська академія наук і мистецтв, м. Харків, 14 вересня 2012 р.)
310. III Міжнародний симпозіум «Тюркомовні народи України» (м. Київ, 18–22 вересня 2012 р.)
311. Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотека ЧНУ: історія та сучасність» з нагоди 160-річчя з дня заснування Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, 24–26 вересня 2012 р.)
312. II Спаські читання «Міжнародні наукові читання, присвячені 115-річчю від дня народження Ф.Г. Спаського» (Ніжинський краєзнавчий музей ім. Івана Спаського, Ін-т історії України НАН України, м. Ніжин, 26–28 вересня 2012 р.)
313. 11-та Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні питання історії науки і техніки» (м. Київ, 4–6 жовтня 2012 р.)
314. 5-та Міжнародна наукова конференція «Женщины и мужчины в контексте исторических перемен» (м. Тверь, РФ, 4–7 жовтня 2012 р.)
315. Регіональний тематичний тренінг ЮНЕСКО та Міжнародної ради музеїв «Превентивная консервация – основной фактор сохранения музейных коллекций: рукописные фонды» (м. Єреван, Республіка Вірменія, 7–11 жовтня 2012 р.)
316. II Міжнародний науково-практичний семінар для музейних працівників країн СНД «Лики памяти: новейшие технологии сохранения и

- восстановлення рукописного и печатного наследия» (м. Єреван, Республіка Вірменія, 7–11 жовтня 2012 р.)
317. Міжнародна наукова конференція «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI ст.» (НБУВ, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 9–10 жовтня 2012 р.)
318. Міжнародна науково-практична конференція «Електронний документ: актуальні завдання та практичне впровадження (життєвий цикл електронного документа)» (Держархів України, Національна академія державного управління при Президентові України, Український науково-дослідний ін-т архівної справи та документознавства, Центральний державний електронний архів України, м. Київ, 11–12 жовтня 2012 р.)
319. Міжнародна наукова конференція «Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія: теорія, практика, перспективи» (до 90-річчя від дня народження професора Л.С. Паламарчука) (Ін-т української мови НАН України, м. Київ, 18–19 жовтня 2012 р.)
320. Міжнародна конференція «Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej» (м. Вроцлав, Республіка Польща, 18–21 жовтня 2012 р.)
321. IV Міжнародна науково-практична конференція «Духовна та світська освіта: історія взаємин – сучасність – перспективи» (м. Київ, 22–23 жовтня 2012 р.)
322. Міжнародна наукова конференція «Українська професійна та етнокультура: нові ракурси дослідження, інтеграція у світовий цивілізаційний процес» (Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, м. Київ, 22 жовтня 2012 р.)
323. Наукова конференція «Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри» (Український ін-т національної пам'яті, м. Київ, 25 жовтня 2012 р.)
324. III Конотопські читання (м. Конотоп, 25 жовтня 2012 р.)
325. V Міжнародна наукова конференція «Книжная культура. Опыт прошлого и проблемы современности: К 285-летию основания Академической типографии в России» (м. Москва, РФ, 25 жовтня 2012 р.)
326. V Всеукраїнська науково-практична конференція «Людина і держава – плебсологічний вимір» (м. Київ, 26 жовтня 2012 р.)
327. IV Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і спеціалістів «Библиотека и общество: история, реальность, перспективы взаимодействия» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 1 листопада 2012 р.)
328. Наукова конференція «Українська писемність та мова в манускриптах і друкарстві» (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 8 листопада 2012 р.)

329. V Волинська міжнародна історико-краєзнавча конференція (м. Житомир, 9–10 листопада 2012 р.)
330. Всеукраїнська науково-практична конференція «Кірпічовські читання з історії науки та техніки» (м. Харків, 14 листопада 2012 р.)
331. International conference dedicated to the 100-th birth anniversary of Prof. Levas Vladimirovas (1912–1999) «The Past Returned: the phenomenon of Prof. Levas Vladimirovas and dissemination of his scientific ideas» (м. Вільнюс, Литовська Республіка, 15–16 листопада 2012 р.)
332. Тринадцяті джерелознавчі читання (присвячені 160-річчю Центрального державного історичного архіву України, м. Київ) (Державна архівна служба України, кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 20 листопада 2012 р.)
333. Міжнародна науково-практична конференція «Південь України у вітчизняній історії» (м. Одеса, 22–23 листопада 2012 р.)
334. Всеукраїнська наукова конференція «Православ'я в Україні» (м. Київ, 22–23 листопада 2012 р.)
335. XVII Міжнародні Могилянські читання «Традиція печерних монастирських комплексів в Україні та Східній Європі. Проблеми вивчення, збереження, музеєфікації» (м. Київ, 6–7 грудня 2012 р.)
336. VIII Всеросійська наукова конференція з міжнародною участю пам'яті професора В.Ф. Семенова «Семеновские чтения» (Московський державний педагогічний університет, м. Москва, РФ, грудень 2012 р.)

2013

337. XXI Щорічна міжнародна міждисциплінарна конференція наукових працівників та викладачів вищої школи в галузі (Центр «Сефер», м. Москва, РФ, 30 січня – 2 лютого 2013 р.)
338. XXV Міжнародна наукова конференція «Вспомогательные исторические дисциплины в современном научном знании» (Російський державний гуманітарний університет, м. Москва, РФ, 31 січня – 2 лютого 2013 р.)
339. Міжнародна наукова конференція з нагоди 75-річчя доктора історичних наук, члена-кореспондента Афіньської Академії Бориса Львовича Фонкича «Палеография, кодикология, дипломатика: современный опыт исследования греческих, латинских и славянских рукописей и документов» (м. Москва, РФ, 27–28 лютого 2013 р.)
340. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Актуальні проблеми ділового дискурсу та бізнес-комунікації» (Державний ВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Горлівський ін-т іноземних мов, м. Горлівка, 1 березня 2013 р.)

341. Ювілейна сесія Загальних зборів НАН України, присвячена 150-річчю від дня народження академіка Володимира Івановича Вернадського (НАН України, м. Київ, 12 березня 2013 р.)
342. Міжнародна наукова конференція «Архівознавчі та джерелознавчі галузі знань: проблеми взаємодії на сучасному етапі» (Держархів України, Український науково-дослідний ін-т архівної справи та документознавства, Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки історичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 14 березня 2013 р.)
343. Круглий стіл «Академік В.І. Вернадський – людина, вчений, політик, публіцист» (Ін-т історії України НАН України, НБУВ, м. Київ, 19 березня 2013 р.)
344. Ювілейні наукові читання «Вклад В.И. Вернадского в развитие мировой цивилизации» в рамках Міжнародної наукової конференції «В.И. Вернадский и глобальные проблемы современной цивилизации», присвяченої 150-річчю від дня народження вченого (Міністерство освіти і науки України, НАН України, МААН, Державний фонд фундаментальних досліджень України, РАН, Таврійський національний університет ім. В. Вернадського, м. Київ, м. Сімферополь, 23–25 квітня 2013 р.)
345. IV Міжнародна наукова конференція молодих учених «Наукова молодь в умовах розвитку соціокомунікаційної сфери» (НБУВ, м. Київ, 16 травня 2013 р.)
346. VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвячена 150-річчю з дня народження академіка В.І. Вернадського» у рамках VII Всеукраїнського Фестивалю науки (Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук, м. Київ, 21 травня 2013 р.)
347. Міжнародна наукова конференція до Дня слов'янської писемності і культури «Сучасна славістика: ключові проблеми та тенденції розвитку» (НАН України, Український комітет славістів, НБУВ, Український мовно-інформаційний фонд, КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 23–24 травня 2013 р.)
348. Міжнародна наукова конференція «Вчення В.І. Вернадського і сучасність», присвячена 150-річчю від дня народження академіка В.І. Вернадського (Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка, м. Полтава, 27–29 травня 2013 р.)
349. Одинадцята Міжнародна наукова конференція «Церква – наука – суспільство: питання взаємодії» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 29–31 травня 2013 р.)

350. Круглий стіл «Нові чудеса отців печерських: польськомовна «Тературги-ма» Афанасія Кальнофойського крізь 375-літню історію» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 29–31 травня 2013 р.)
351. Дев'яти Біографічні читання, присвячені пам'яті засновника і першого директора Інституту біографічних досліджень НБУВ доктора історичних наук, професора Віталія Сергійовича Чишка «Колективна біографія як форма інтелектуального портрета українського суспільства» (Ін-т біографічних досліджень НБУВ, м. Київ, 4 червня 2013 р.)
352. Міжнародна наукова конференція «Фундаментальная наука: проблемы изучения, сохранения и реставрации документального наследия» (Архів РАН, м. Москва, РФ, 4–7 червня 2013 р.)
353. Міжнародна науково-практична конференція «Беларусь–Літва–Польшча: дыялог народаў і культур (культурная спадчына ВКЛ і беларуска-літоўска-польскага памежжа ў гістарычнай памяці народаў-суседзяў)» (м. Гродно, Республіка Білорусь, 2–4 липня 2013 р.)
354. The Sixteenth World Congress of Jewish Studies (м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 28 липня–1 серпня 2013 р.)
355. XV Міжнародний з'їзд славістів (РМ Республіки Білорусь, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 20–27 серпня 2013 р.)
356. Науково-практична конференція «Нові дослідження походження предметів юдаїки в музеях України» (м. Хмельницький, 16–19 вересня 2013 р.)
357. Всеукраїнська науково-практична конференція «І Міждисциплінарні гуманітарні читання», присвячена 95-річчю Національної академії наук України (НАН України, ГО «Всеукраїнська спілка молодих учених та новаторів», Клуб молодих учених та новаторів, Київський будинок учених, м. Київ, 3 жовтня 2013 р.)
358. Міжнародна наукова конференція «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)
359. Круглий стіл «Нормативне забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності» (НБУВ, м. Київ, 10 жовтня 2013 р.)
360. Наукова конференція «Політика пам'яті у культурному просторі» (Український ін-т національної пам'яті, м. Київ, 10 жовтня 2013 р.)
361. «VII Уральские археографические чтения, посвященные 40-летию Уральского археографического центра» (м. Єкатеринбург, РФ, 16–18 жовтня 2013 р.)

362. Міжнародна наукова конференція «Ватраслав Ягич і проблеми славістики» (Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ, 18–19 жовтня 2013 р.)
363. VIII Міжнародний конгрес українців «Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні рецепції» (до 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка) (НАН України, Міністерство культури України, КНУ ім. Тараса Шевченка, Міжнародна асоціація українців, м. Київ, 21–24 жовтня 2013 р.)
364. III Міжнародна наукова конференція «Українська енциклопедистика» (НАН України, Ін-т енциклопедичних досліджень, м. Київ, 22–23 жовтня 2013 р.)
365. Круглий стіл «Меж двух миров: к 150-летию со дня рождения Семена Анского» (Російський етнографічний музей, м. Санкт-Петербург, РФ, 30 жовтня 2013 р.)
366. V Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та спеціалістів «Библиотека и общество: проблемы и направления развития» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 2013 р.)
367. Розширене засідання Вченої ради НБУВ з нагоди 95-річчя від дня заснування НАН України (НБУВ, м. Київ, 25 листопада 2013 р.)
368. II Міжнародна наукова конференція керівників та кураторів єврейських зібрань у бібліотеках та архівах світу (м. Єрусалим, Держава Ізраїль, листопад 2014 р.)
369. XIV Міжнародні наукові читання «К 110-летию со дня смерти Н.Ф. Федорова и 150-летию со дня рождения В.И. Вернадского» (Російська державна бібліотека, м. Москва, РФ, 3–7 грудня 2013 р.)
370. Наукова конференція «Чотирнадцять джерелознавчі читання (присвячені 170-річчю створення Київської археографічної комісії)» (КНУ ім. Тараса Шевченка, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, Український науково-дослідний ін-т архівної справи та документознавства, м. Київ, 17 грудня 2013 р.)
371. Семінар Українського гуманітарного товариства Києво-Могилянської академії (м. Київ, 2013 р.)

2014

372. Науково-практична конференція «Ханенківські читання–2014. Колекції давнього мистецтва та археології в музеях: історія формування, проблеми вивчення та презентації» (Національний музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків, м. Київ, 28–29 січня 2014 р.)

373. XXII щорічна Міжнародна міждисциплінарна конференція наукових працівників та викладачів вищої школи в галузі юдаїки (Центр «Сефер», м. Москва, РФ, 3–5 лютого 2014 р.)
374. Наукова конференція «Працювати на користь Україні: до 130-ліття від дня народження української вченої – історика Наталії Полонської-Василенко» (Ін-т археографії та джерелознавства НАНУ, м. Київ, 11 лютого 2014 р.)
375. Всеукраїнська науково-практична конференція II Міждисциплінарні гуманітарні читання (НАН України та ін., м. Київ, 26 лютого 2014 р.)
376. XXIV читання академіка В.І. Вернадського «Спадщина В.І. Вернадського – невичерпне джерело сучасного наукового пошуку і цивілізаційного поступу» (НБУВ, м. Київ, 12 березня 2014 р.)
377. Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти», присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 27 березня 2014 р.)
378. Міжнародна науково-практична конференція «Музейные библиотеки в современном обществе. Книжный переплёт: проблемы изучения» (Державний історико-культурний заповідник «Московский Кремль», м. Москва, РФ, 8–10 квітня 2014 р.)
379. XIII Міжнародна наукова книгознавча конференція «Книга в інформаційному суспільстві» (МААН, Наукова рада РАН «История мировой культуры», Московський державний університет друку, м. Москва, РФ, 28–30 квітня 2014 р.)
380. Круглий стіл «Крим у новітній історії України (До 60-річчя входження Криму до складу УРСР)» (Ін-т історії України НАН України, м. Київ, 13 травня 2014 р.)
381. V Міжнародна наукова конференція молодих учених «Молодь. Наука. Інновації» (м. Київ, 15 травня 2014 р.)
382. Семінар «Дні їдишу у Львові» (Український католицький університет, м. Львів, 16–19 травня 2014 р.)
383. Міжнародна наукова конференція «Тарас Григорович Шевченко у слов'янському світі» (Український комітет славістів, НБУВ, Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, Ін-т української мови НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, Український мовно-інформаційний фонд НАН України, Ін-т філології КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 20 травня 2014 р.)
384. Всеукраїнська наукова конференція «Київський університет: минуле і сьогодні» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 6 червня 2014 р.)

385. Семінар з введення описів книжкових пам'яток в бази даних на платформі ІБІС-641 (НБУВ, 12 червня 2014 р.)
386. Урочисте засідання ЦДКФФА України ім. Г.С. Пшеничного, присвячене 100-річчю від дня народження Г.С. Пшеничного (м. Київ, 20 червня 2014 р.)
387. Відкриття виставки «Художник Іван Їжакевич: ... хочу бути корисним Лаврі» (До 150-річчя від дня народження) (Національний музей історії України, Національний художній музей України, Музей історичних та культурних реліквій родини Шереметьєвих, Ін-т рукопису НБУВ, Державний архів-музей літератури і мистецтва України, Національна історична бібліотека України; Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 26 червня 2014 р.)
388. Відкриття виставки «Шевченкіана Юрія Меженка (Музей книги і друкарства, м. Київ, 7 липня 2014 р.)
389. Міжнародний семінар для викладачів і дослідників їдишу (м. Київ, 16–21 вересня 2014 р.)
390. III Спаські Міжнародні наукові читання, присвячені 110-річчю від дня народження І.Г. Спаського (Ніжинський краєзнавчий музей ім. Івана Спаського, Центр пам'ятокознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, м. Ніжин, м. Батурин Чернігівської обл., 24–27 вересня 2014 р.)
391. Ювілейні Загальні збори Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України, присвячені 100-річчю від дня народження акад. Б.М. Бабія (НАН України, м. Київ, 30 вересня 2014 р.)
392. Всеукраїнська науково-практична конференція «Київська Археографічна комісія в історії українського національного відродження», присвячена 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка (Ін-т української археології та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, м. Київ, 9 жовтня 2014 р.)
393. Міжнародна наукова конференція «Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 21–23 жовтня 2014 р.)
394. Всеукраїнська наукова конференція «П'ятнадцяті джерелознавчі читання», присвячені 70-річчю створення кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки КНУ ім. Тараса Шевченка (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 4 листопада 2014 р.)
395. The Second Conference of Judaica Collection Curators «Curated Collection: Toward a Jewish Digital Culture: International Conference of Judaica-Collection

- Curators» (Національна бібліотека Ізраїлю, м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 4–6 листопада 2014 р.)
396. Круглий стіл до Дня української писемності та мови «Українська мова сьогодні: наукові виміри і суспільні виклики» (НАН України, м. Київ, 7 листопада 2014 р.)
397. II Всеукраїнський симпозиум «Рукописна книга в Україні: II Всеукраїнський симпозиум» (Культурно-археологічний центр «Пересопниця», м. Рівне, 7 листопада 2014 р.)
398. Засідання Президії НАН України (НАН України, м. Київ, 12 листопада 2014 р.)
399. Всеукраїнська наукова конференція «Національні питання в Україні: виклики сучасності, уроки історії» (м. Київ, 20 листопада 2014 р.)
400. XXXII Міжнародна краєзнавча конференція молодих учених «Наука і освіта у краєзнавчому вимірі» (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, 28 листопада 2014 р.)
401. Науково-практична конференція «Українська наукова термінологія: історія та сучасний стан» (НВП «Видавництво “Наукова думка” НАН України», м. Київ, 5 грудня 2014 р.)
402. Круглий стіл «Вироблення програми і створення робочої групи з розроблення рекомендацій археографічних публікацій в Україні» (Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, м. Київ, 17 грудня 2014 р.)
403. Наукове стажування Л.А. Дубровіної щодо підготовки електронних ресурсів з питань освіти та науки, в тому числі з проблеми системи репрезентації наукових ресурсів Національної академії наук США та Американського наукового фонду в науковій установі «PowerSolution.Com» (США, Нью-Джерсі, 2014 р.)

2015

404. Німецько-українська наукова школа-семінар «Єврейська спадщина України – елемент/підгрунтя громадянського суспільства в Україні» (факультет славістики Регенсбурзького Університету, м. Регенсбург, Федеративна Республіка Німеччина, 8–15 лютого 2015 р.)
405. Науково-методичний семінар з питань фахової термінології (Ін-т книгознавства НБУВ, м. Київ, 17 лютого 2015 р.)
406. Науково-методичний семінар «Розподілена підтримка матеріалів порталу НБУВ: функціональні можливості профілю контент-менеджера» відділу інформаційно-комунікаційних технологій (відділ інформаційно-комунікаційних технологій НБУВ, 19 лютого 2015 р.)

407. Круглий стіл «Мова та культура» з нагоди Міжнародного дня рідної мови (НБУВ, Український мовно-інформаційний фонд України НАН України, м. Київ, 24 лютого 2015 р.)
408. Науково-методичний семінар «Бази даних наукової бібліотеки як об'єкти права інтелектуальної власності» (відділ з охорони інтелектуальної власності НБУВ, 25 лютого 2015 р.)
409. Засідання Президії НАН України (НАН України, м. Київ, 11 березня 2015 р.)
410. XXV читання академіка В.І. Вернадського «Незмінні ідеї, що змінюють світ» (НАН України, Комісія НАН України з розробки наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, НБУВ, м. Київ, 12 березня 2015 р.)
411. Міжнародний круглий стіл «Діалектологічний текст як джерело лінгвістичних студій» (Ін-т української мови НАН України, м. Київ, 23–24 березня 2015 р.)
412. XXIV Міжнародна науково-практична конференція «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, м. Київ, 19–20 березня 2015 р.)
413. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук» (Державний архів Одеської обл., м. Одеса, 3–4 квітня 2015 р.)
414. Міжнародна науково-практична конференція «Історико-культурна спадщина: збереження, доступ, використання» (Міністерство освіти і науки України, Національний авіаційний університет, м. Київ, 7–9 квітня 2015 р.)
415. XXVII Міжнародна наукова конференція «Вспомогательные исторические дисциплины и источниковедение: современные исследования и перспективы развития» (Російський державний гуманітарний університет, м. Москва, РФ, 9–11 квітня 2015 р.)
416. П'яті Зарембівські наукові читання «Українське пам'яткознавство: сучасні проблеми та тенденції» (Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, м. Київ, 15 квітня 2015 р.)
417. Четверті Міжнародні Шевченківські читання «Доля Тараса Шевченка на засланні», присвячені 165-річчю від часу переведення Т.Г. Шевченка на службу в Новопетровське укріплення (Шевченківський національний заповідник; Український центр науки і культури при посольстві України в Республіці Казахстан, м. Астана; Музей-комплекс Т.Г. Шевченка, м. Форт-Шевченка, Республіка Казахстан; Суспільний науково-освітній «Інститут Тараса Шевченка», м. Уфа–Оренбург, РФ; м. Канів, 16 квітня 2015 р.)
418. Науково-практичний семінар «Оправа слов'янської рукописної кирилическої книги» (Ін-т рукопису НБУВ, м. Київ, 17 квітня 2015 р.)

419. II Міжнародна науково-практична конференція «Історико-культурна спадщина в демократичному суспільстві: сприяння діалогу, примиренню та відповідальності» (Національний університет «Львівська політехніка», Ін-т гуманітарних і соціальних наук, м. Львів, 17–18 квітня 2015 р.)
420. Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (Міністерство культури України, Харківська державна академія культури, Національна академія мистецтв України, м. Харків, 22–23 квітня 2015 р.)
421. Міжнародна наукова конференція «Науковий потенціал славістики: історичні здобутки та тенденції розвитку» (НАН України, Український комітет славістів, НБУВ, КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 21 травня 2015 р.)
422. Круглий стіл «Перший переклад Нового Завіту та Псалтиря українською літературною мовою Пилипа Морачевського: до 150-річчя завершення праці» у рамках Міжнародної наукової конференції «Науковий потенціал славістики: історичні здобутки та тенденції розвитку» (м. Київ, 21 травня 2015 р.)
423. Всеукраїнська (з міжнародною участю) науково-практична конференція «Архіви – наука – суспільство: шляхи взаємодії», присвячена 20-річчю Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (Український науково-дослідний ін-т архівної справи та документознавства, Спілка архівістів України, КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 21–22 травня 2015 р.)
424. Семінар для керівників науково-дослідних установ НАН України «Основні тенденції розвитку бібліотек у новому електронному середовищі» (НБУВ, м. Київ, 28 травня 2015 р.)
425. Наукова конференція «Київська Стара Громада в культурно-історичному просторі України» (Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького, м. Київ, 4 червня 2015 р.)
426. Одинадцяті Біографічні читання «Новітня вітчизняна біографіка: теорія, методика, практика» (Ін-т біографічних досліджень НБУВ, Українське біографічне товариство, м. Київ, 4 червня 2015 р.)
427. XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи» (Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця», м. Київ, 4–6 червня 2015 р.)
428. Наукове стажування Т.О. Батанової «Методологія та практика: розвиток єврейських бібліотек і архівів» навчальної програми «At the Source» (Національна бібліотека Ізраїлю, м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 14 червня – 3 липня 2015 р.)

429. Засідання Президії НАН України (НАН України, м. Київ, червень 2015 р.)
430. II Міжнародна науково-практична конференція «Архів. Історія. Сучасність» (Державний архів Одеської обл., м. Одеса, 3–4 вересня 2015 р.)
431. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 6–8 жовтня 2015 р.)
432. Круглий стіл «Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи» (НБУВ, м. Київ, 8 жовтня 2015 р.)
433. 14-та Всеукраїнська наукова конференція «Актуальні питання історії науки і техніки» (Центр пам'яткознавства НАН України і УТОШК, Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, Музей історії науки і техніки Львівського історичного музею та ін., м. Львів, 8–10 жовтня 2015 р.)
434. Круглий стіл, присвячений 20-річчю українського реферативного журналу «Джерело» (НБУВ, м. Київ, 21 жовтня 2015 р.)
435. Четверта Міжнародна наукова конференція «Українська енциклопедистика» (Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, м. Київ, 26–29 жовтня 2015 р.)
436. Всеукраїнська наукова конференція «Особистість в українській історії: погляд крізь віки (до 100-річчя з дня народження академіка НАН України П.Т. Тронька)» (КНУ ім. Тараса Шевченка, Ін-т історії України НАН України, Київська обласна організація НСКУ, м. Київ, 6 листопада 2015 р.)
437. Науково-практичний семінар «Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек як фактор розвитку суспільства знань» (Національна бібліотека України імені М. Максимовича КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 10 листопада 2015 р.)
438. Засідання Бюро Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України (НАН України, м. Київ, 12 листопада 2015 р.)
439. Всеукраїнська науково-практична конференція «Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України» (Міністерство культури України, Національна історична бібліотека України, Національна спілка краєзнавців України, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, 12 листопада 2015 р.)
440. Семінар для керівників бібліотек НДУ НАН України (НБУВ, м. Київ, 16 листопада 2015 р.)
441. Шістнадцяті джерелознавчі читання «Архівна наука і освіта в незалежній Україні» (КНУ ім. Тараса Шевченка, УНДІАСД, Спілка архівістів України, м. Київ, 24 листопада 2015 р.)

442. Бібліотекознавчі студії, присвячені пам'яті професора Михайла Семеновича Слободяника (НБУВ, м. Київ, 9 грудня 2015 р.)
443. Щорічна науково-практична міжнародна конференція Національного музею історії України (Національний музей історії України, м. Київ, 10–11 грудня 2015 р.)

2016

444. Засідання Президії НАН України (НАН України, м. Київ, 27 січня 2016 р.)
445. Засідання Президії НАН України (НАН України, м. Київ, 3 лютого 2016 р.)
446. Круглий стіл «Мовна ситуація в Україні: оцінки стану та моделі змін» (НАН України, м. Київ, 18 лютого 2016 р.)
447. XXVI читання академіка В.І. Вернадського «Розвиток науки – стратегія забезпечення майбутнього» (Комісія НАН України з розробки наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, НБУВ, м. Київ, 11 березня 2016 р.)
448. Круглий стіл «Українська біографістика – дзеркало новітньої вітчизняної біографіки», присвячений 20-річчю збірника наукових праць Інституту біографічних досліджень НБУВ (НБУВ, м. Київ, 1 квітня 2016 р.)
449. Третє засідання групи експертів Міжурядової українсько-польської комісії у справі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей (11–14 травня 2016 р.)
450. Науково-практичний семінар «Введення в Україні міжнародного стандарту каталогізації (Recourse Description Access)» (м. Київ, 12 травня 2016 р.)
451. VII Міжнародна наукова конференція «Глобалізація/європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (до Дня слов'янської писемності і культури) (НАН України, Український комітет славістів НАН України, НБУВ, Ін-т української мови НАН України, Ін-т літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, Ін-т мовознавства імені О.О. Потебні НАН України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, Український мовно-інформаційний фонд НАН України, КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 24 травня 2016 р.)
452. Круглий стіл «Історія слов'янства в наукових дослідженнях Михайла Грушевського: до 150-річчя від дня народження вченого» у рамках VII Міжнародної наукової конференції «Глобалізація/європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (м. Київ, 24 травня 2016 р.)
453. Круглий стіл «Славістика в колі наукових студій Агатангела Кримського: до 145-річчя від дня народження вченого» у рамках VII Міжнародної наукової конференції «Глобалізація/європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (м. Київ, 24 травня 2016 р.)

454. Круглий стіл «Славістична спадщина Андроника Степовича: до 160-річчя від дня народження вченого» у рамках VII Міжнародної наукової конференції «Глобалізація/європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (м. Київ, 24 травня 2016 р.)
455. Книгознавчі читання з нагоди 400-ліття заснування друкарні Києво-Печерської лаври в рамках VII Міжнародної наукової конференції «Глобалізація/європеїзація і розвиток національних слов'янських культур» (м. Київ, 24 травня 2016 р.)
456. Наукове стажування Т.С. Горбача «Kwestia stosunków zakonu kżyżackiego a Rusi Halicko-Włodzimierskiej w XIII–XIV wieku, i roli Królestwa Polskiego w tych stosunkach» (Музей історії Польщі, м. Варшава, Республіка Польща, червень 2016 р.)
457. Міжнародна академічна конференція «Шолом-Алейхем: писатель и символ. К 100-летию со дня смерти писателя» (м. Київ, 29 червня – 2 липня 2016 р.)
458. The Third International Judaica Curators Conference «Material Books and Virtual Collections» (Національна бібліотека Ізраїлю, м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 12–14 липня 2016 р.)
459. Міжнародна наукова конференція «Письменное наследие и информационные технологии – EI'Manuscript-2016» (м. Вільнюс, Литовська Республіка, 22–28 серпня 2016 р.)
460. Наукова конференція «Бабин Яр. Вшанування пам'яті» (Українська благодійна організація в Канаді «Українсько-єврейська зустріч» (UJE), м. Київ, 23–29 вересня 2016 р.)
461. Українсько-норвезька наукова конференція «Мова та ідентичність» (Посольство Королівства Норвегія в Україні, м. Київ, 1 жовтня 2016 р.)
462. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 4–6 жовтня 2016 р.)
463. Круглий стіл «Інтелектуальна власність та проблеми авторського права в інформаційно-комунікаційній діяльності бібліотек» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (НБУВ, м. Київ, 5 жовтня 2016 р.)
464. Міжнародний семінар «Перлини мови та культури їдиш» (Міжнародний центр мови та культури їдиш, м. Вільнюс, Литовська Республіка, 5–9 жовтня 2016 р.)

465. Науково-практичний семінар «Архівна спадщина в інформаційному просторі: традиції, інновації, перспективи» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (Ін-т рукопису НБУВ, Ін-т архівознавства НБУВ, м. Київ, 12 жовтня 2016 р.)
466. Міжнародна наукова конференція «Збереження і популяризація єврейської культурної спадщини» (Національний університет «Києво-Могилянська академія», м. Київ, 26 жовтня 2016 р.)
467. Міжнародна наукова конференція «Збереження та популяризація єврейської культурної спадщини України» (Центр дослідження історії та культури східноєвропейського єврейства у Національному університеті «Києво-Могилянська академія», м. Київ, 26–27 жовтня 2016 р.)
468. Науково-практичний семінар «Модернізм в єврейській культурі міжвоєнного періода» (Єврейський науковий ін-т у Вільнюсі (YIVO), Національний музей Тараса Шевченка, м. Київ, 2 листопада 2016 р.)
469. XI засідання Змішаної українсько-німецької комісії з питань повернення та реституції втрачених та незаконно переміщених під час та внаслідок Другої світової війни культурних цінностей (м. Берлін, Федеративна Республіка Німеччина, 8–11 листопада 2016 р.)
470. Всеукраїнська наукова конференція «Сімнадцять джерелознавчі читання», присвячена 150-річчю від дня народження Михайла Грушевського (кафедра архівознавства та спеціальних галузей історичної науки КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 16 листопада 2016 р.)
471. Міжнародна науково-практична конференція «Професор Франкфурт Соломон Львович (1866–1954)», присвячена 150-річчю від дня народження видатного вченого-агробіолога, одного із дієвих організаторів академічної науки в Україні (Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України, м. Київ, 18 листопада 2016 р.)
472. Третій Міжнародний науковий славістичний колоквіум (Ін-т української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського НАН України, м. Київ, 18 листопада 2016 р.)
473. Книгознавчі студії на пошану Віктора Федоровича Іваницького (1881–1955) (Ін-т книгознавства НБУВ, м. Київ, 22 листопада 2016 р.)
474. Всеукраїнська наукова конференція «Пилип Морачевський – педагог, письменник, перший перекладач Святого Письма українською мовою», присвячена 210-м рокам із дня народження П.С. Морачевського (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин, 29 листопада 2016 р.)
475. Міжнародний семінар «Перлини мови та культури їдиш» (Єврейський фонд, Міжнародний центр мови та культури їдиш, м. Київ, 7–10 грудня 2016 р.)

476. Всеукраїнська науково-практична конференція «Биківнянська трагедія в контексті злочинів тоталітарного режиму» (до 15-річчя заснування Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили») (Український ін-т національної пам'яті, КНУ ім. Тараса Шевченка, Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські могили», м. Київ, 8 грудня 2016 р.)
477. Наукова конференція «Музейні читання–2016» (Національний історичний музей України, м. Київ, 10–12 грудня 2016 р.)
478. Навчальний семінар «“Державний реєстр: книжкові пам'ятки” до підготовки створення українського державного реєстру» (НБУВ, 2016 р.)
479. Навчальний семінар «Публікація наукових статей і публікацій у міжнародних реферованих наукових журналах», організований представником міжнародної видавничої компанії наукових журналів і публікацій «Elsevier» (НБУВ, 2016 р.)

2017

480. Науково-практичний семінар «Специфіка кириличних стародруків та їх відображення у бібліографії» (відділ стародруків і рідкісних видань Ін-ту книгознавства НБУВ, 5 лютого 2017 р.)
481. Перша Всеукраїнська наукова конференція «Історія музейної справи кінця XIX ст. – 1930-х років. До 140-річчя від дня народження М.О. Макаренка» (Ін-т археології НАН України, Національний музей історії України, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник та ін., м. Київ, 6–7 лютого 2017 р.)
482. Круглий стіл «Вірменська книга в Україні: 400-літня історія» (Спілка вірмен України, НБУВ, м. Київ, 1 березня 2017 р.)
483. XXVII читання академіка В.І. Вернадського «Ноосферна цивілізація – світ науки, інженерії, технологій» (НАН України, Комісія НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, НБУВ, м. Київ, 14 березня 2017 р.)
484. Круглий стіл «Українські дослідники діаспори: напрями досліджень, здобутки і перспективи» (Ін-т книгознавства НБУВ, м. Київ, 21 березня 2017 р.)
485. Круглий стіл «Українські дослідники діаспори: напрями досліджень, здобутки і перспективи» (НБУВ, 24 березня 2017 р.)
486. Сесія Загальних зборів Відділення історії, філософії та права НАН України (НАН України, м. Київ, 12 квітня 2017 р.)
487. Шості Всеукраїнські Зарембівські наукові читання «Українське пам'яткознавство: сучасні проблеми та тенденції» (Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПК, Національний історико-архітектурний музей «Київська фортеця», м. Київ, 18 квітня 2017 р.)

488. Круглий стіл до Міжнародного дня інтелектуальної власності «Актуальні проблеми інтелектуальної власності в інформаційній сфері» (26 квітня 2017 р.)
489. Міжнародний академічний воркшоп-семінар для молодих дослідників з юдаїки (Український католицький університет, м. Львів, 8–9 травня 2017 р.)
490. Науково-практичний семінар «Роль та завдання бібліотек наукових установ у формуванні інформаційного простору та суспільства знань» (НБУВ, м. Київ, 11 травня 2017 р.)
491. Круглий стіл «Дослідження Півдня і Сходу України: здобутки академічної науки (2014–2017)» у рамках XI Всеукраїнського фестивалю науки (НБУВ, м. Київ, 16 травня 2017 р.)
492. Міжнародна наукова конференція «За Україну, за її волю», присвячена 100-річчю створення Української армії (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 18–19 травня 2017 р.)
493. XII Міжнародна конференція молодих учених та спеціалістів «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвячена 100-річчю від дня створення Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної аграрної академії наук України (Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної аграрної академії наук України, м. Київ, 19 травня 2017 р.)
494. Міжнародна наукова конференція «Слов'янознавство і нові парадигми та напрями соціогуманітарних досліджень» (НАН України, НБУВ, Український комітет славістів та ін., м. Київ, 24 травня 2017 р.)
495. IV Міжнародна наукова конференція «Берковские чтения. Книжная культура в контексте международных контактов: к 500-летию белорусского книгопечатания (м. Полоцьк, Республіка Білорусь, 24–25 травня 2017 р.)
496. Наукове стажування Т.О. Батанової (Єврейський університет в Єрусалимі, м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 23 липня – 20 серпня 2017 р.)
497. The 17th World Congress of Jewish Studies (м. Єрусалим, Держава Ізраїль, 6–10 серпня 2017 р.)
498. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 3–5 жовтня 2017 р.)
499. Науково-практичний семінар «Збереження бібліотечних фондів: традиції, інновації, перспективи» в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (НБУВ, м. Київ, 5 жовтня 2017 р.)

500. Міжнародний семінар-лекторій «Перлини мови та культури їдиш» для студентів та викладачів вищих навчальних закладів та учителів шкіл у Кривому Розі (Криворізький економічний інститут Київського національного університету ім. В. Гетьмана, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, 12–14 жовтня 2017 р.)
501. Міжнародна наукова конференція «Євреї України: Революція й післяреволюційна модернізація. Політика, культура, суспільство» (Національний університет «Києво-Могилянська академія», Українська асоціація юдаїки, м. Київ, 15–16 жовтня 2017 р.)
502. Круглий стіл «Створення енциклопедій у сучасному інформаційному просторі» (ДНУ «Енциклопедичне видавництво», м. Київ, 18 жовтня 2017 р.)
503. Всеукраїнський науково-практичний семінар «Музейний простір: збереження та презентація предметів юдаїки. Обмін досвідом» (м. Кривий Ріг, 18–20 жовтня 2017 р.)
504. Міжнародна наукова конференція, присвячена 100-річчю з дня смерті засновника нової єврейської літератури їдишем і івритом Менделе Мойхер-Сфоріма (Одеський державний літературний музей, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, 22–23 жовтня 2017 р.)
505. Всеукраїнська наукова конференція «У полі й у кабінеті: експедиції українських музейників» (до 150-річчя від дня народження Миколи Біляшівського та 140-річчя від дня народження Данила Щербаківського) (Національний художній музей України, Ін-т археології НАН України, м. Київ, 24 жовтня 2017 р.)
506. Бібліотекознавчі читання пам'яті Павли Іванівни Рогової (Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського Національної педагогічної академії наук України, м. Київ, 2 листопада 2017 р.)
507. Міжнародна наукова конференція «XXI сходознавчі читання А. Кримського» (Ін-т сходознавства імені А.Ю. Кримського НАН України, м. Київ, 17–18 листопада 2017 р.)
508. Міжнародна наукова конференція «Суспільства давньої, середньовічної і ранньомодерної доби та їх цивілізаційна спадщина» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 1 грудня 2017 р.)
509. Круглий стіл «Українські культурні цінності за кордоном і практики їх повернення в Україну» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 6 грудня 2017 р.)
510. Міжнародна науково-практична конференція «Архіви в сучасному світі: виклики та завдання» (Держархів України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, м. Київ, 7–8 грудня 2017 р.)

511. Круглий стіл «Складні аспекти повернення та реституції культурних цінностей і законодавчі механізми цього процесу» (Національний музей Тараса Шевченка, м. Київ, 13 грудня 2017 р.)
512. Треті бібліотекознавчі студії «Наукова бібліотека в суспільстві знань», присвячені пам'яті професора М.С. Слободяника (НБУВ, м. Київ, 14 грудня 2017 р.)

2018

513. Координаційна нарада робочої групи НАН України зі створення Віртуального музею історії НАН України (Ін-т телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, НБУВ, Ін-т досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва, м. Київ, 30 січня 2018 р.)
514. Міжнародний семінар для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Міжнародний центр мови та культури їдиш, м. Вільнюс, Литовська Республіка, м. Київ, 19–21 лютого 2018 р.; Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, 4–6 червня 2018 р.; м. Вільнюс, Литовська Республіка, 20–22 червня, 4–7 грудня 2018 р.; Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир, 8–9 жовтня 2018 р.; Харківський єврейський центр Бейт-Дан, Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К.С. Станіславського, м. Харків, 17–18 жовтня 2018 р.)
515. Семінар-практикум для користувачів продуктами Ельзевір «Scopus: wealth of knowledge» (НБУВ, м. Київ, 28 лютого 2018 р.; Видавництво «Наукова думка», 3 квітня 2018 р.)
516. ХХVІІІ читання академіка В.І. Вернадського «В.І. Вернадський і становлення фундаментальної науки в Україні» (НАН України, НААН, Комісія НАН України з розробки наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, НБУВ, м. Київ, 12 березня 2018 р.)
517. ХХVІІІ Київський міжнародний симпозіум з наукознавства та історії науки «100-річчя Національної академії наук України: минуле та сучасність» (Добровські читання) (Ін-т досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва, м. Київ, 12–13 березня 2018 р.)
518. ХVІ Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Шевченківська весна – 2018» (Ін-т міжнародних відносин КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 29 березня 2019 р.)
519. Семінар для керівників бібліотек наукових установ НАН України «Робота бібліотек наукових установ НАН України: основні пріоритети та завдання розвитку в 2018 році» (НАН України, НБУВ, м. Київ, 19 квітня 2018 р.)

520. XXIII Всеукраїнська наукова конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів, присвячена 100-річчю Національної академії наук України (НАН України, м. Київ, 20 квітня 2018 р.)
521. XIV Міжнародні книгознавчі читання, присвячені 400-річчю видання першого «Букваря» (м. Мінськ, Республіка Білорусь, 23–24 квітня 2018 р.)
522. Всеукраїнська наукова конференція «Українська візантиністика: минуле, сучасний стан, перспективи розвитку» (Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ, 21 травня 2018 р.)
523. XI Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Дні науки історичного факультету» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 21 травня 2018 р.)
524. Міжнародна наукова конференція «Сто років академічної славистики в Україні: здобутки і перспективи» (НБУВ, м. Київ, 24 травня 2018 р.)
525. Круглий стіл «Пам'ятки слов'янської писемності і друкарства в контексті новітніх вітчизняних соціогуманітарних досліджень» у рамках Міжнародної наукової конференції «Сто років академічної славистики в Україні: здобутки і перспективи» (НБУВ, м. Київ, 24 травня 2018 р.)
526. XVI Міжнародна наукова конференція «Церква – наука – суспільство: питання взаємодії», присвячена пам'яті митрополита Євгенія (Болховітінова) (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 29 травня – 2 червня 2018 р.)
527. 8-й Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал: Проект майбутнього, 2018» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», видавництва і бібліотеки України, м. Київ, 30–31 травня 2018 р.)
528. Семінар «Організація експертної діяльності в контексті змін законодавства у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» (Міністерство культури України, Національний музей літератури України, м. Київ, 8 червня 2018 р.)
529. Засідання Президії НАН України (НАН України, м. Київ, 13 червня 2018 р.)
530. Всеукраїнський круглий стіл «Іван Мазепа та його епоха» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 22 червня 2018 р.)
531. Міжнародна наукова конференція «XXII Сходознавчі читання А. Кримського», присвячена 100-річному ювілеєві Національної академії наук України (Ін-т сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, м. Київ, 22–23 червня 2018 р.)
532. IX Міжнародний конгрес українців (НАН України, Міжнародна асоціація українців, Київська міська державна адміністрація, Міністерство

- освіти і науки України, Міністерство культури України та ін., м. Київ, 25–27 червня 2018 р.)
533. Круглий стіл «Дослідження історії української мови в науковому доробку Василя Німчука» в рамках ІХ Конгресу українців (м. Київ, 26 червня 2018 р.)
534. The XI th European Congress of Jewish Studies (Ягеллонський університет, м. Краків, Республіка Польща, 15–19 липня 2018 р.)
535. Міжнародна пам'ятна конференція з мови та культури їдиш у рамках відзначення Днів єврейської культури на Буковині, присвячена 110-річчю історичної Чернівецької конференції з мови та культури їдиш (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці, 6–11 серпня 2018 р.)
536. V Міжнародні Спаські наукові читання, присвячені 100-річчю музейної діяльності І.Г. Спаського та 25-річчю створення Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» (Ніжинський краєзнавчий музей імені Івана Спаського, Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШ, м. Ніжин, м. Батурин Чернігівської обл., 12–14 вересня 2018 р.)
537. II щорічний круглий стіл «Українські архіви: виклики та реалії» (Центральний державний архів-музей літератури та мистецтв України, м. Київ, 25 вересня 2018 р.)
538. Друга науково-практична конференція «Збереження та захист творів мистецтва і документів на паперовій основі» (Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, УАД, м. Львів, 26–27 вересня 2019 р.)
539. Відкриття виставки «Судак – Сугдея – Солдайя. На перехрестях імперій та світів» (Національний заповідник «Софія Київська», Ін-т рукопису НБУВ; музей «Будинок митрополита», м. Київ, 28 вересня 2018 р.)
540. Семінар «Жемчужини культури идиш» для викладачів дошкільних установ, вчителів єврейських шкіл України та інших освітніх єврейських громадських і творчих установ, що проходять курс навчання вдруге (м. Київ, 3–6 жовтня 2018 р.)
541. Міжнародна наукова конференція «The power of the taste» (Музей Палацу Яна III Собеського у Вілянупі, м. Варшава, Республіка Польща, 5–6 жовтня 2018 р.)
542. Міжнародна конференція «Візантійська спадщина Русі-України (X–XVII ст.)» (Ін-т історії України НАН України, м. Київ, 25–26 жовтня 2018 р.)
543. Круглий стіл «Проблеми розвитку мовної, етнокультурної та громадянської ідентичностей населення Надазов'я» (м. Маріуполь, 1 листопада 2018 р.)

544. Координаційна нарада робочої групи НАН України зі створення Віртуального музею історії НАН України (Ін-т телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, НБУВ, Ін-т досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва, м. Київ, 1 листопада 2018 р.)
545. Круглий стіл «“Не бути приреченим на забуття”. Пам’яті репресованої родини Григорія Миколайовича Грушевського (1867–1938)» (Історико-меморіальний музей Михайла Грушевського, м. Київ, 2 листопада 2018 р.)
546. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 6–8 листопада 2018 р.)
547. Семінар «Документальні історико-культурні фонди: традиції та новачі місць зберігання, формування, використання» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (НБУВ, м. Київ, 8 листопада 2018 р.)
548. Семінар «Вікіпедія: статті з юдаїки» (Наукова бібліотека імені Антоновичів Національного університету «Києво-Могилянська академія», м. Київ, 11 листопада 2018 р.)
549. Семінар «Вікіпедія: статті з юдаїки» (Наукова бібліотека імені Антоновичів Національного університету «Києво-Могилянська академія», м. Київ, 13 листопада 2018 р.)
550. Урочисте засідання, присвячене 100-річчю Національної академії аграрних наук України (Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України, м. Київ, 14 листопада 2018 р.)
551. Наукова конференція «Енциклопедистика в Україні: люди, ідеї, поступ» (ДНУ «Енциклопедичне видавництво», м. Київ, 14 листопада 2018 р.)
552. Міжнародна наукова конференція «Професор С.Л. Франкфурт (1866–1954) – видатний учений-агробіолог, один із дієвих організаторів академічної науки в Україні» (м. Київ, 17–18 листопада 2016 р.)
553. II Міжнародний конгрес сходовознавців (Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ, 26–27 листопада 2018 р.)
554. Міжнародна наукова конференції з нагоди року італійської їжі у світі та III Всесвітнього тижня італійської кухні «Італійська їжа в історії та культурі» (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, 28 листопада 2018 р.)

555. IX Міжнародна наукова конференція з циклу *Colloquia Russica «Rus a Polska w X–IX w.»* (м. Перемишль, Республіка Польща, 5–8 грудня 2018 р.)
556. Науковий захід «Щорічна науково-практична конференція Національного музею історії України. 2018 рік» (Міністерство культури України, Національний музей історії України, м. Київ, 6–7 грудня 2018 р.)
557. Семінар-практикум для наукових співробітників НБУВ про правила індексації наукових статей (Ін-т інформаційних технологій НБУВ, м. Київ, 13 грудня 2018 р.)
558. Науковий семінар «Fragmentology: Теорія та практика роботи із рукописними та стародруківаними фрагментами» (кафедра історії стародавнього світу та середніх віків, історичний факультет КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 14 грудня 2018 р.)

2019

559. Міжнародний семінар для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Міжнародний центр мови та культури їдиш, м. Вільнюс, Литовська Республіка; Музей історії Голокосту, м. Одеса, 20 січня 2019 р.; м. Вільнюс, Литовська Республіка, 18–24 листопада 2019 р.)
560. Міжнародна експертна конференція «Зміна юрисдикційної належності Київської православної митрополії у 1686 р.: проблемні питання» (м. Київ, 31 січня 2019 р.)
561. Круглий стіл «Пересопницьке Євангеліє – пам'ятка культури ранньомодерної України» з нагоди передачі факсимільного видання Пересопницького Євангелія до фондів Університету (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 1 березня 2019 р.)
562. ХХІХ читання академіка Володимира Івановича Вернадського «Розвинуте наукове середовище – неодмінна умова формування креативного вченого» (НАН України, Комісія НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, НБУВ, м. Київ, 12 березня 2019 р.)
- 563 VI Науково-практичний семінар «Ad fontes: манускрипти у бібліотеках та архівах» (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка, НБУВ, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника, Академічна бібліотека Латвійського університету, м. Харків, 9–10 квітня 2019 р.)
564. Круглий стіл «Харків, який ми відкриваємо: таємниці, пошуки, знахідки ...» (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків, 10 квітня 2019 р.)

565. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Весняні наукові читання 2019» (м. Вінниця, 15 квітня 2019 р.)
566. Всеукраїнська міжнародна конференція, присвячена 160-річчю від дня народження М.В. Левитського (Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, м. Київ, 18 квітня 2019 р.)
567. Загальні збори Відділення історії, філософії та права НАН України (НАН України, м. Київ, 23 квітня 2019 р.)
568. XIII Всеукраїнський фестиваль науки Національної академії наук України (НАН України, м. Київ, 16 травня 2019 р.)
569. Міжнародна наукова конференції «Ver Kievens: суспільство середньовічного та раннього нового часу і їх цивілізаційна спадщина» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 16 травня 2019 р.)
570. III Міжнародна військово-історична наукова конференція «Виборюючи незалежність», присвячена 140-річчю від дня народження Голови Директорії, Головного отамана військ УНР Симона Петлюри (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 18–19 травня 2019 р.)
571. IX Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», видавництва і бібліотеки України, м. Київ, 22–26 травня 2019 р.)
572. IX Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», Державне підприємство «Кримський Дім»; «Мистецький Арсенал», м. Київ, 22 травня 2019 р.)
573. Міжнародна наукова конференція «Славістика й україністика: взаємне посилення розвитку» (НАН України, Український комітет славістів, НБУВ, КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 24 травня 2019 р.)
574. XVII Міжнародна наукова конференції «Церква–наука–суспільство: питання взаємодії» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 28 травня – 1 червня 2019 р.)
575. Міжнародний колоковіум «Після семи десятиліть грамота повернулася “в родину”», присвячений поверненню Грамоти Петра I до фондів ІР НБУВ (Ін-т рукопису НБУВ, м. Київ, 30 травня 2019 р.)
576. П'ятнадцяті Біографічні читання, присвячені 100-річчю від часу заснування Біографічної комісії УАН та 25-річчю Інституту біографічних досліджень НБУВ «Українська біографістика: історичний поступ та сучасні виклики» (Ін-т біографічних досліджень НБУВ, м. Київ, 6 червня 2019 р.)
577. IX Міжнародний науково-практичний семінар «Лики пам'яті» (м. Єреван, Республіка Вірменія, 17–21 червня 2019 р.)

578. Розширене засідання Комісії НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, із залученням українських учених НАН України і закладів вищої освіти, з питання створення наукового міжвідомчого Клубу Вернадського та обрання організаційного комітету (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 2 липня 2019 р.)
579. Міжнародна конференція «Де будуть євреї – там Ерец-Ізраель»: Українсько-єврейські літературні контакти (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століть) (Українська асоціація юдаїки, м. Одеса, 25–26 вересня 2019 р.)
580. Круглий стіл «Переклади з їдишу на слов'янські мови» в рамках Міжнародної конференції «Де будуть євреї – там Ерец-Ізраель»: Українсько-єврейські літературні контакти (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століть) (Українська асоціація юдаїки, м. Одеса, 25–26 вересня 2019 р.)
581. ІІ Міжнародна науково-практична конференції «Збереження та захист творів мистецтва і документів на паперовій основі» (м. Львів, 26–27 вересня 2019 р.)
582. Науково-практичні семінари «Цифрові ідентифікатори для бібліотечної періодики. Отримання DOI для наукових фахових видань» (м. Київ, вересень–листопад 2019 р.)
583. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 8–10 жовтня 2019 р.)
584. Х Міжнародна наукова конференція «Colloquia Russica: diplomacja Rusi średniowiecunej (X–XVI w.)» (Ягеллонський університет, м. Краків, Республіка Польща, 9–11 жовтня 2019 р.)
585. Круглий стіл «Олена Апанович – історикиня, громадська діячка, людина (до 100-річчя від дня народження)» (Ін-т історії України НАНУ, Ін-т рукопису НБУВ, м. Київ, 10 жовтня 2019 р.)
586. ІІ Всеукраїнська наукова конференція «Харчові традиції – ментальний код нації: мова, література, культура, історія, філософія, соціологія, етнографія, економіка» (Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса, 10–11 жовтня 2019 р.)
587. VI Міжнародний науково-практичний семінар «Текст і образ: особливості взаємодії між наративом та візуальністю» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 18 жовтня 2019 р.)
588. Міжнародна науково-практична конференція «Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей» (Національна

- академія керівних кадрів культури і мистецтва, Асоціація мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, м. Київ, 24–25 жовтня 2019 р.)
589. Науково-практична конференція «istPUBLICA: публічна історія в Україні та світі» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 25 жовтня 2019 р.)
590. Міжнародний науковий семінар з уніформології «Військово-історичні студії в КНУ ім. Тараса Шевченка» (25 жовтня 2019 р.)
591. Науково-дослідна конференція «V читання пам'яті М. Біляшівського» : «Культурно-мистецьке життя Києва кін. XIX – поч. XX ст.» (Національний художній музей України, м. Київ, 4–5 листопада 2019 р.)
592. Науково-практична конференція «Їжа в історії» (КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, 15 листопада 2019 р.)
593. Міжнародна наукова конференція «Отець Климентій Шептицький (1869–1951): життєвий і духовний шлях Блаженного Католицької Церкви» (Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Постуляційний Центр Монастирів Студійського Уставу УГКЦ, м. Львів 15–16 листопада 2019 р.)
594. Міжнародна наукова конференція «VIII Міждисциплінарні гуманітарні читання» (НАН України, Клуб молодих учених, Київський будинок вечерних, факультет філософії та суспільствознавства Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, історичний факультет Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Польський культурно-освітній центр, Українсько-канадська ініціатива «Українсько-Єврейська зустріч», Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Донецький національний університет імені Василя Стуса, ГО «Молодіжна організація науковців України», м. Київ, 21 листопада 2019 р.)
595. Наукова конференція «Микола Лукаш і його спадщина в контексті української і європейської культур» (Національний музей літератури України, м. Київ, 26 листопада 2019 р.)
596. Двадцять джерелознавчі читання «Архівознавство в контексті історичної пам'яті та цифровізації суспільства», присвячені 75-річчю від дня заснування кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 28 листопада 2019 р.)

2020

597. Наукова конференція «Історико-культурне значення Кам'янка-Струмиловського Євангелія» (м. Кам'янка Бузька Львівської обл., 14 лютого 2020 р.)
598. Ювілейна сесія Загальних зборів НАН України, присвячена 150-річчю від дня народження акад. Є.О. Патона (НАН України, м. Київ, 5 березня 2020 р.)

599. Міжнародна науково-практична конференція «Треті киевознавчі читання: історія та етнокультура» (КНУ ім. Тараса Шевченка, Національна спілка краєзнавців України, Софійський університет «Св. Климент Охридський», м. Київ, 27 березня 2020 р.)
600. 73-тя Міжнародна конференція молодих учених «Каразінські читання», присвячена 215-річчю від заснування Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна, м. Харків, 24 квітня 2020 р.)
601. XVI Міжнародні книгазнавчі читання : да 500-годдзя заснавання Жыровіцкага манастыра і бібліятэкі (Національна бібліотека Білорусі, м. Мінськ (Республіка Білорусь), 15 травня 2020 р.)
602. Міжнародний онлайн-лекторій Харківського єврейського громадського центру «Бейт-Дан» (м. Харків, 21 травня 2020 р.)
603. XVII Міжнародна наукова конференція «Церква – наука – суспільство: питання взаємодії» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, травень–червень 2020 р.)
604. Міжнародна наукова конференція «Політика пам'яті та “битви за минуле”» (ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ, 25 червня 2020 р.)
605. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація: розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації» (НБУВ, Інформаційно-бібліотечна рада НАН України, Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академії наук – членів МААН, м. Київ, 6–8 жовтня 2020 р.)
606. XXIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Короленківські читання 2020. Бібліотеки, архіви, музеї: історичний досвід та актуальні тенденції розвитку» (Міністерство культури та інформаційної політики України, Харківська державна академія культури, Український науково-дослідний ін-т архівної справи та документознавства, Спілка архівістів України, Центральний державний електронний архів України, м. Харків, 22–23 жовтня 2020 р.)
607. XXX читання академіка В.І. Вернадського «Розвиток науки як продуктивної сили – незмінна академічна традиція» (НАН України, Комісія НАН України з наукової спадщини академіка В.І. Вернадського, НБУВ, м. Київ, 27 листопада 2020 р.)
608. XXV Міжнародна наукова конференція «Могилянські читання: Відбудова християнських святинь України: історія, здобутки, перспективи» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 3–4 грудня 2020 р.)

609. XI Всеукраїнська наукова конференція «Богданівські читання» (Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, 9–10 грудня 2020 р.)
610. Conference on Computer Science and Information Technologies, (CSIT) 2020: Advances in Intelligent Systems and Computing (23 грудня 2020 р.)

2021

611. XVII Международные книговедческие чтения (Національна бібліотека Білорусі, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 22–23 квітня 2021 р.)
612. Семинар «Historia Ecclesiae et Religionis» (Центр з вивчення історії релігії та церкви Інституту всесвітньої історії Російської академії наук, дистанційний онлайн-формат на платформі Zoom, 26 квітня 2021 р.)
613. Наукові читання «Тичинівська епоха. Народження поетів», до 130-річчя від дня народження Павла Тичини (Музей-квартира Павла Тичини, м. Київ, 14 травня 2021 р.)
614. Міжнародна наукова конференція, присвячена Дню слов'янської писемності і культури «Слов'янські мови, літератури і культури в умовах глобальної цифровізації» (НБУВ, м. Київ, 25 травня 2021 р.)
615. XIX Міжнародна наукова конференція «Церква – наука – суспільство: питання взаємодії» (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 26–28 травня 2021 р.)
616. Міжнародний семінар для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Міжнародний центр мови та культури їдиш, м. Вільнюс, Литовська Республіка; Український ін-т вивчення Голокосту «Ткума», м. Вільнюс, 3 серпня 2021 р.)
617. Міжнародна наукова конференція «“Revealing of Secrets”: Hasidism and Haskalah in the Ukrainian Lands» (Українська асоціація юдаїки, Центр міської історії Центрально-Східної Європи, м. Львів, 31 серпня – 1 вересня 2021 р.)
618. Книгознавчі читання, присвячені 150-річчю заснування Колегії Павла Галагана, а також історії київських гімназій XIX – початку XX століть та їх бібліотек (Ін-т книгознавства НБУВ, м. Київ, 16 вересня 2021 р.)
619. XI Міжнародна науково-практична конференція «Софійські читання», присвячена визначній ювілейній події – 1010-й річниці закладення Софії Київської (1011–2021) (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 30 вересня – 1 жовтня 2021 р.)
620. Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями» (НАН України, НБУВ,

- Асоціація бібліотек України, Рада директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів МААН, м. Київ, 5–7 жовтня 2021 р.)
621. Науковий семінар «Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек», присвячений пам'яті знаної історикіні, дослідниці матеріальної спадщини українського і східноєвропейського єврейства, багаторічної завідувачки відділу фонду юдаїки НБУВ Ірини Анатоліївни Сергєєвої (1958–2019), у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями» (НБУВ, дистанційний онлайн-формат на платформі Zoom, м. Київ, 5 жовтня 2021 р.)
622. Засідання секції 5 «Рукописна та архівна спадщина: від рукопису до бази знань» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями» (НБУВ, м. Київ, 5 жовтня 2021 р.)
623. Круглий стіл «Книга на перехрестях спілкування» (НБУВ, м. Київ, 7 жовтня 2021 р.)
624. Семінар «Актуальні проблеми збереження бібліотечних фондів, що становлять культурне надбання України» (НБУВ, м. Київ, 7 жовтня 2021 р.)
625. Друга Всеукраїнська науково-практична конференція «Зброяря: історія розвитку озброєння та військової техніки» (Національна академія сухопутних військ, м. Львів, 8 жовтня 2021 р.)
626. Міжнародна наукова конференція «До 150-річчя від дня народження академіка А.Ю. Кримського» (НАН України, Ін-т сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, НБУВ, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, м. Київ, 19–20 жовтня 2021 р.)
627. Українсько-турецький круглий стіл «2021 – Міжнародний рік Юнуса Емре» (НБУВ, м. Київ, 21 жовтня 2021 р.)
628. Всеукраїнська науково-практична конференція «Київ і Київщина в часі Великої Північної війни: люди, події, пам'ятки» (Музей Гетьманства, м. Київ, 29 жовтня 2021 р.)
629. Всеукраїнська науково-практична конференція «IstMILITA: військова історія України та світу» (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 13 листопада 2021 р.)
630. Сьомий Міжнародний науковий Славістичний колоковіум. До 30-річчя заснування Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України та 95-річчя від дня народження Павла Степановича Соханя (м. Київ, 18 листопада 2021 р.)

631. Міжнародна наукова конференція «Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку» (Харківська державна академія культури, м. Харків, 18–19 листопада 2021 р.)
632. Наукова конференція «Література єврейськими мовами в бібліотеках України й академічні дослідження історії XIX–XX століть» (Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Центр дослідження міжетнічних відносин Східної Європи і Українська асоціація юдаїки, м. Харків, 29 листопада 2021 р.)

ПУБЛІЧНІ ЗАХОДИ ЗА УЧАСТЮ СПІВРОБІТНИКІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ (2000–2021)

2000

1. Презентація спільного наукового видання НАН України «Грецькі рукописи в зібраннях Києва : каталог / ІР НБУВ, Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, Ін-т історії України; уклад. Є.К. Чернухін. Київ, 2000» (НБУВ, м. Київ, 29 травня 2000 р.)
2. Презентація видання Богдана Ясінського «Літературно-науковий вістник: Показчик змісту. Т. 1–109 (1898–1932) // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. Київ; Нью-Йорк, 2000» (НБУВ, м. Київ, 7 грудня 2000 р.)

2001

3. Зустріч колективу НБУВ з першим прем'єр-міністром України Юрієм Івановичем Єхануровим (НБУВ, м. Київ, 1 березня 2001 р.)
4. Презентація видання «Українська революція і державність (1917–1920) : наук.-бібліогр. вид. / НАН України, НБУВ. Київ, 2001» (НБУВ, м. Київ, 17 серпня 2001 р.)

2002

5. Презентація видання «Вісник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. 1933–1939 : сист. показч. змісту / НАН України, НБУВ, Б-ка Конгресу США; Наук. т-во ім. Шевченка; наук. ред. О.С. Онищенко. Київ; Вашингтон; Нью-Йорк, 2002» (НБУВ, м. Київ, 7 грудня 2002 р.)

2003

6. Зйомки сюжету телекомпанією «ЕРА» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 3 лютого 2003 р.)

7. Презентація перевидання книги Тараса Шевченка «Поезії» («Кобзар») з ілюстраціями Петра Носка, відтвореної коштом канадських меценатів Я. і Є. Гуцуляків з ініціативи доньки художника Т. Носко-Оборонів (відділ зарубіжної україніки НБУВ, м. Київ, 14 березня 2003 р.)
8. Семінарське заняття стосовно історико-культурних фондів ІР НБУВ зі студентами КНУКІМ (С.О. Булатова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2003 р.)
9. Екскурсія для студентів КНУ ім. Тараса Шевченка (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2003 р.)
10. Екскурсія для студентів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2003 р.)

2004

11. Зйомки сюжету телекомпанією «ЕРА» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 16 лютого 2004 р.)
12. Ознайомча екскурсія для студентів Соломонового університету (Т.В. Міцан, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 10 березня 2004 р.)
13. Ознайомчі екскурсії для студентів Соломонового університету (О.П. Степченко, С.О. Сохань, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 6 квітня 2004 р.)
14. Презентація видань «Альбом еврейской художественной старины Семена Ан-ского», Л. Шолохової «Фоноархів єврейської музичної спадщини», компакт-дисків із записами єврейського музичного фольклору (підготовлених ІР НБУВ спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАНУ) в рамках Міжнародної конференції «Єврейська спадщина в Європі: питання збереження та опрацювання» (І.А. Сергеева, м. Прага (Чеська Республіка), 23–29 квітня 2004 р.).
15. Виставка, присвячена Року Польщі в Україні «Польща – історія й сьогодення» (С.О. Булатова та ін.; НБУВ, м. Київ, червень 2004 р.)
16. Ознайомча екскурсія для студентів Університету «Острозька Академія» (Т.В. Міцан, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16 липня 2004 р.)
17. Інтерв'ю зі зйомками раритетних рукописних документів із фондів ІР для телеканалу «Київська Русь» та газети «Сегодня» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 29 вересня 2004 р.)
18. Ознайомча екскурсія з презентацією іранських рукописів із фондів ІР НБУВ для директора Іранської бібліотеки та представників Посольства Ірану в Україні (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 13 жовтня 2004 р.)
19. Ознайомча екскурсія «Требник Петра Могили із фондів ІР НБУВ» для Фундації «Енциклопедії України» (Канада, м. Торонто) з презентацією кодексу (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 13 жовтня 2004 р.)

20. Відкриття виставки «Історичні портрети» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Історичний факультет КНУ імені Т.Г. Шевченка, м. Київ, 2004 р.)
21. Відкриття виставки «Рукописи Г.С. Сковороди» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Літературно-меморіальний музей Г.С. Сковороди, Харківська обл., 2004 р.)
22. Відкриття виставки до 140-річчю від дня народження Б.Д. Грінченка [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 2004 р.)
23. Відкриття виставки, присвяченої 185-річчю від дня народження П.О. Куліша [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 2004 р.)

2005

24. Презентація «Рубрикатора Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (НБУВ, м. Київ, 17 лютого 2005 р.)
25. Відкриття виставки в рамках наукової конференції «Бібліотеки України в період Великої Вітчизняної війни» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (виставкова зала НБУВ, м. Київ, 4 травня 2005 р.)
26. Зйомки телефільму про Івана Мазепу телекомпанією «1+1» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 15 червня 2005 р.)
27. Ознайомча екскурсія для студентів Національного авіаційного університету (С.О. Сохань, О.М. Костюченко, В.Е. Лось, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 21 червня 2005 р.)
28. Презентація науково-інформаційного видання НБУВ «Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях. 1837–2004. Матеріали до бібліографії / уклад. Д. Айданич, Н. Дацького, Т. Добко» та каталогу книжкової виставки «Українсько-сербські історико-культурні взаємозв'язки / уклад. Н. Бондар, О. Іванова, Л. Івченко, В. Лозовий, І. Прокошина, Є. Рукавіцина, Н. Солонська» (Центр славістики Ін-ту філології КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 13 вересня 2005 р.; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, м. Київ, 20 вересня 2005 р.)
29. Зйомки телефільму «Батурын» телекомпанією «Нова студія» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 14 вересня 2005 р.)
30. Зйомки телефільму «Житіє святих» телекомпанією «Віра» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 6 жовтня 2005 р.)
31. Відкриття виставки «Український портрет XVIII ст.» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний художній музей України, м. Київ, 2005 р.)

32. Відкриття виставки «Інноваційні технології НАН України» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний виставковий центр «Експо-Наука», м. Київ, 2005 р.)
33. Відкриття виставки, присвяченої візиту Прем'єр-міністра Індії [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Президія НАН України, м. Київ, 2005 р.)
34. Відкриття виставки, присвяченої Сербії [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (О.А. Іванова та ін.; виставкова зала НБУВ, м. Київ, 2005 р.)
35. Відкриття виставки «Барвіста Україна» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Історичний факультет КНУ ім. Т.Г. Шевченка, м. Київ, 2005 р.)
36. Виставка «Видання Інституту рукопису НБУВ» (ІР НБУВ, м. Київ, 2005 р.)
37. Виставка «Історія писемності» (ІР НБУВ, м. Київ, 2005 р.)
38. Презентація «Англо-українського словника бібліотечно-інформаційної термінології» (НБУВ, м. Київ, 2005 р.)

2006

39. Презентація монографії С.В. Кульчицького «Помаранчева революція», книги віршів Дарії Токашвілі «Біля каменю прихистку» у рамках Круглого столу «Україна – Грузія : історико-культурні взаємозв'язки» (НБУВ, Посольство Грузії в Україні, м. Київ, 12 січня 2006 р.)
40. Відкриття виставки «Дипломатія України: презентація держави, історія, традиції, сучасність і перспективи» (НАН України, НБУВ, Держкомархів України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, ЦДАВО України; НБУВ, 30 березня 2006 р.)
41. Зйомки кінотрилогії «Дисиденти» кіностудією «Контакт» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 3 квітня 2006 р.)
42. Відкриття виставки «Конституція України: до 10-річчя Основного Закону України» (НБУВ, 22 червня 2006 р.)
43. Презентація книги «Українці Латвії (люди згадують, документи свідчать). Рига, 2006» у рамках IV Всесвітнього форуму українців (відділ зарубіжної україніки НБУВ, м. Київ, серпень 2006 р.)
44. Відкриття виставки «Матеріальна і нематеріальна культурна спадщина в Литві» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (виставкова зала НБУВ, м. Київ, серпень 2006 р.)
45. Лекція «Історія української мови» [з використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Н.М. Зубкова, ІР НБУВ, м. Київ, 18 вересня 2006 р.)

46. Зустріч колективу НБУВ з Президентом України Віктором Ющенком (НБУВ, м. Київ, 9 листопада 2006 р.)
47. Відкриття виставки, присвяченої Дню української писемності та мови «Українська писемність і мова : історія та сучасність» (О.А. Іванова та ін.; виставкова зала НБУВ, м. Київ, 9 листопада 2006 р.)
48. Презентація В. Широковим Національної словникової бази України – першого повномасштабного українського електронного словника – лазерного диску «Словники України» (НБУВ, м. Київ, 9 листопада 2006 р.)
49. Відкриття виставки «Україна – козацька держава» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний виставковий центр «Експо-Наука», м. Київ, 2006 р.)
50. Відкриття виставки «Україна квітуча» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний виставковий центр «Експо-Наука», м. Київ, 2006 р.)
51. Відкриття виставки до 150-річчя від дня народження І.Я. Франка [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей літератури України, м. Київ, 2006 р.)
52. Відкриття виставки до 145-річчя від дня народження публіциста та мецената Є.Х. Чикаленка [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей історії України, м. Київ, 2006 р.)
53. Документально-книжкова виставка «Грушевський М.С. – 140 років від дня народження» (Т.В. Міцан, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2006 р.)

2007

54. Зйомки сюжету про зберігання «Пересопницького Євангелія» телекомпанією «Інтер» (О.П. Степченко, Л.А. Гнатенко, ІР НБУВ, м. Київ, 23 січня 2007 р.)
55. Виставка-презентація визначних рукописних пам'яток із фондів ІР НБУВ для представників Національної бібліотеки Узбекистану ім. Алішера Навої (О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, ІР НБУВ, м. Київ, 30 січня 2007 р.)
56. Екскурсія з презентацією визначних рукописних пам'яток із фондів ІР НБУВ для викладачів Переяславського педагогічного університету (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 2 лютого 2007 р.)
57. Зйомки ТОВ «Стиль-Сервіс» «Пересопницького Євангелія» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 8 лютого 2007 р.)
58. Зйомки сюжету «Доля Бібліотеки Ярослава Мудрого» Національною телекомпанією «Україна» (Н.М. Зубкова, О.П. Шевчук, ІР НБУВ, м. Київ, 19 лютого, 3 квітня 2007 р.)

59. Зйомки сюжету «Арабески Гоголя» Національною телекомпанією «Україна» (О.П. Степченко, О.П. Шевчук, Л.В. Гарбар, ІР НБУВ, м. Київ, 22 лютого 2007 р.)
60. Ознайомча екскурсія для студентів та викладачів Національної музичної академії (Е.С. Клименко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2 квітня 2007 р.)
61. Зйомки сюжету «Рукописна спадщина Миколи Гоголя» телеканалом «Культура» (м. Москва, РФ) (О.П. Степченко, О.П. Шевчук, ІР НБУВ, м. Київ, 21 квітня 2007 р.)
62. Зйомки сюжету про Радзивіллівський літопис компанією «Фільм-плюс» (О.П. Степченко, О.П. Шевчук, ІР НБУВ, м. Київ, 27 квітня 2007 р.)
63. Презентація монографії «Книжкове зібрання роду польських магнатів Яблоновських у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (Київ, 2006) у рамках фестивалю науки (С.О. Булатова, НБУВ, 17 травня 2007 р.)
64. Відкриття виставки «Барвіста Україна» [із експонуванням унікальних рукописів із фондів ІР НБУВ] (Національний комплекс «Експоцентр України», м. Київ, 22 серпня 2007 р.)
65. Екскурсія з презентацією «Раритети ІР НБУВ» (О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, Президія НАН України, м. Київ, 28 вересня 2007 р.)
66. Виставка-презентація «Словацькі рукописи у фондах ІР НБУВ» для представників Словацької АН (О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, ІР НБУВ, м. Київ, 4 жовтня 2007 р.)
67. Презентація факсимільного видання сербського Євангелія XII ст. та фільму про нього в рамках Міжнародної наукової конференції «Інтранет/екстранет-ресурси в наукових бібліотеках» м. Київ, 9–10 жовтня 2007 р.)
68. Лекції-презентації для студентів та викладачів Київської духовної академії «Рукописна книга в ІР НБУВ. Історичний огляд», «Рукописна книга та стародруковані видання у фондах ІР НБУВ» (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 7, 21 листопада 2007 р.)
69. Зйомки сюжету про Києво-Печерський Патерик кінокомпанією «Глас» (О.П. Шевчук, ІР НБУВ, м. Київ, 8 листопада 2007 р.)
70. Відкриття виставки «Автографи М. Булгакова» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Літературно-меморіальний музей М. Булгакова, м. Київ, 2007 р.)
71. Виставка-презентація «Рукопис “Путешествие монаха Григоровича-Барского”» для представників Посольства Греції в Україні (О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, виставкова зала НБУВ, м. Київ, 2007 р.)

2008

72. Зйомки сюжету «В.І. Вернадський» інформаційно-аналітичною службою телеканалу «Інтер» (О.П. Степченко, О.П. Шевчук, ІР НБУВ, м. Київ, 12 березня 2008 р.)
73. Практичні заняття з екскурсією на замовлення Науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства для студентів Театрального інституту імені Карпенка-Карого (О.П. Степченко, О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 8 квітня 2008 р.)
74. Виставка-презентація рукописних пам'яток із фондів ІР НБУВ для представників бібліотек м. Нью-Йорка (США) (О.П. Степченко, О.П. Шевчук, ІР НБУВ, м. Київ, 10 квітня 2008 р.)
75. Презентація видань Інституту рукопису НБУВ у рамках Міжнародної наукової конференції «Рукописна і стародрукована книга» (О.М. Гальченко, Музей мистецтва давньої української книги, м. Львів, 7 травня 2008 р.)
76. Презентація каталогу «Слов'янська кирилична рукописна книга XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: Каталог. Кодиколого-орфографічне дослідження. Палеографічний альбом. Київ, 2007» у рамках Міжнародної наукової конференції «Рукописна і стародрукована книга» (Л.А. Гнатенко, м. Львів, 8 травня 2008 р.)
77. Зйомки документального фільму з нагоди 90-річчя НАН України Національною телекомпанією «Україна» (О.П. Степченко, О.П. Шевчук, В.О. Приладишева, ІР НБУВ, м. Київ, 13 червня 2008 р.)
78. Екскурсія-виставка «Дослідник церковного співу протоієрей Іоан Вознесенський» (Н.М. Зубкова, Т.І. Коростильова, Е.С. Клименко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, вересень 2008 р.)
79. Ознайомча екскурсія «Напрями діяльності ІР НБУВ» для студентів та викладачів Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (О.П. Бодак, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 22 жовтня 2008 р.)

2009

80. Відкриття виставки «Лектура Миколи Гоголя» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (виставкова зала НБУВ, м. Київ, 29 березня 2009 р.)
81. Інтерв'ю для зйомок сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «ICTV» (Н.М. Зубкова, ІР НБУВ, м. Київ, 27 липня 2009 р.)
82. Інтерв'ю для зйомок сюжету до Дня бібліотек телеканалом «ICTV» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 25 вересня 2009 р.)
83. Зйомки документального фільму про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «Глас» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 1 жовтня 2009 р.)

84. Відкриття виставки архівних документів «Створення Української козацької держави: до 360-ї річниці укладання Зборівського договору 1649 р.» (НБУВ, 6 жовтня 2009 р.)
85. Інтерв'ю для зйомок сюжету «Історія НБУВ. Збереження фондів» телеканалом «TVI» (О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, ІР НБУВ, м. Київ, 28 жовтня 2009 р.)
86. Відкриття виставки у рамках Круглого столу «Українська генеалогія. Династія Тулубів» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (виставкова зала НБУВ, м. Київ, 26 листопада 2009 р.)
87. Презентація електронного видання «Книжное собрание рода Хрептовичей» (Національна бібліотека Білорусі, м. Мінськ, Республіка Білорусь, 9 грудня 2009 р.)
88. Презентація факсимільного видання Псалтиря Егберта (Psalterium Egberti), пам'ятки рукописної книги Пізнього Середньовіччя, що зберігається в колекції Національного археологічного музею в м. Чівідале-дель-Фріулі, Італійська Республіка (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 2009 р.)

2010

89. Зйомки сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом новин «24» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 21 січня 2010 р.)
90. Зйомки сюжету про Пересопницьке Євангеліє до інавгурації Президента України телеканалом «СТБ» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 28 січня 2010 р.)
91. Відкриття виставки «Володимир Перетц (1870–1935)» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (виставкова зала НБУВ, м. Київ, 11 лютого 2010 р.)
92. Зйомки сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «1+1» (О.П. Степченко, О.А. Іванова, ІР НБУВ, м. Київ, 17 лютого 2010 р.)
93. Інтерв'ю для газети «Комсомольская правда» про Пересопницьке Євангеліє (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 17 лютого 2010 р.)
94. Інтерв'ю для газети «Новая» про Пересопницьке Євангеліє (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 17 лютого 2010 р.)
95. Зйомки сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «Сіті» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 17 лютого 2010 р.)
96. Відкриття виставки «Веніамін Кордт – історик, бібліограф, дипломат, історіограф та його час і оточення» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (виставкова зала НБУВ, м. Київ, 18 лютого 2010 р.)

97. Зйомки сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «Інтер» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 23 лютого 2010 р.)
98. Зйомки сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «Ера» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 24 лютого 2010 р.)
99. Зйомки сюжету з нагоди інавгурації Президента України про Пересопницьке Євангеліє Бюро міжнародної інформації агенції «Associated Press» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 24 лютого 2010 р.)
100. Інтерв'ю для газети «Іллічівець» (м. Маріуполь) про старі храми м. Маріуполя зі зйомкою грецьких рукописів для документального фільму (О.А. Іванова, ІР НБУВ, м. Київ, 3 березня 2010 р.)
101. Відкриття музею, присвяченого життю та діяльності видатного освітнього та громадського діяча, письменника, педагога, історика, видавця Б.Д. Грінченка [з використанням фотокопій документів із фондів ІР НБУВ] (Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, квітень 2010 р.)
102. Зйомки документального фільму «Пересопницьке Євангеліє» (автор сценарію В. Кочур) Національною телекомпанією «Україна» (О.П. Степченко, Н.М. Зубкова, О.М. Гальченко, ІР НБУВ, м. Київ, 15, 16 червня 2010 р.)
103. Екскурсія для представників Верховної Ради України (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 3 серпня 2010 р.)
104. Ознайомча екскурсія для співробітників відділу комплексного обслуговування читачів Інституту бібліотекознавства НБУВ (О.П. Бодак, ІР НБУВ, м. Київ, 2 листопада 2010 р.)
105. Урочистий захід з нагоди видрукування 1-го аркуша видання «Пересопницьке Євангеліє. Витоки та сьогодення» (Виробничий комплекс видавничого дому «АДЕФ-Україна», м. Буча, 9 листопада 2010 р.)
106. Ознайомча екскурсія з презентацією іранських рукописів із фондів ІР НБУВ для представників Посольства Ірану в Україні (О.П. Степченко, Т.В. Міцан, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 листопада 2010 р.)
107. Ознайомча екскурсія для студентів Національної музичної академії імені П.І. Чайковського (О.М. Гальченко, О.П. Бодак, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 15 листопада 2010 р.)
108. Ознайомча екскурсія для співробітників Інституту бібліотекознавства НБУВ (О.П. Степченко, О.П. Бодак, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 19 листопада 2010 р.)
109. Ознайомча екскурсія для студентів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.П. Бодак, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 23 листопада 2010 р.)
110. Відкриття виставки до 10-річчя від дня утворення Державної служби контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон

Україні «Врятовані, збережені, повернуті» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років», м. Київ, 2010 р.)

111. Документально-книжкова виставка «Еволюція вивчення рукописної книги» (Т.В. Міцан, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2010 р.)

2011

112. Інтерв'ю для зйомок сюжету про Пересопницьке Євангеліє телеканалом «1+1» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 4 лютого, 30 березня 2011 р.)
113. Інтерв'ю для зйомок сюжету про Пересопницьке Євангеліє Рівненською обласною телерадіокомпанією (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, березень 2011 р.)
114. Презентація науково-методичного посібника «Експертиза цінності управлінських документів: історія, теорія, методика» / С.В. Сельченкова, К.Т. Селіверстова; Укрдержархів, УНДІАСД, Спілка архівістів України, Рівненський осередок САУ. Київ; Рівне, 2011 (конференц-зал комплексу споруд центральних державних архівних установ України, м. Київ, 13 травня 2011 р.)
115. Відкриття виставки, присвяченої 125-й річниці від дня народження українського історика Івана Петровича Крип'якевича (1886–1967) (відділ стародруків та рідкісних видань НБУВ, м. Київ, 24 травня 2011 р.)
116. Презентація видання «Пересопницьке Євангеліє. Витоки і сьогодення» у рамках Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал» (м. Київ, 28 травня 2011 р.)
117. Урочисте відкриття культурно-археологічного комплексу «Пересопниця» (с. Пересопниця, неподалік м. Рівне, 12 липня 2011 р.)
118. Ювілейна виставка «Пересопницьке Євангеліє – святиня українського народу», присвячена 450-річчю створення Пересопницького Євангелія [з експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Хмельницька обласна адміністрація, м. Хмельницький, липень 2011 р.)
119. Презентація другого перевидання Пересопницького Євангелія: «Пересопницьке Євангеліє 1556–1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик» (вид. підготувала І.П. Чепіга за участю Л.А. Гнатенко; вступ. слово О.С. Онищенко; дослідження І.П. Чепіги, Л.А. Гнатенко, Л.А. Дубровіної. Вид. 2-ге, доповн. (Київ, 2011) (читальна зала Національної парламентської бібліотеки України, м. Київ, серпень 2011 р.)
120. Виступ на радіо співробітників ІР НБУВ (програма «Час культури» радіостанції «Радіо-Ера», серпень 2011 р.)
121. Презентація факсимільного видання «Лицевой летописный свод Ивана Грозного» (Бібліотека Києво-Печерської лаври, 24 листопада 2011 р.)

122. Інтерв'ю для зйомок документального фільму про Пересопницьке Євангеліє (режисер Олексій Бухало) (Л.А. Гнатенко, ІР НБУВ, м. Київ, 2011 р.)
123. Відкриття виставки до 120-річчя Ф.Л. Ернста [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Музей історії міста Києва; Український Дім, м. Київ, 2011 р.)
124. Відкриття виставки до 300-річчя М.В. Ломоносова [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (читальна зала відділу стародруків та рідкісних видань НБУВ, м. Київ, 2011 р.)
125. Книжково-документальна виставка «Бабин яр. Біль нашої пам'яті. Документи. Свідчення. Осмислення» : до 70-х роковин трагедії» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2011 р.)
126. Документально-книжкова виставка «Георгій Кониський – великий “апостольський трудник”, борець за торжество Православ'я в Україні та Білорусії» (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2011 р.)
127. Документально-книжкова виставка до річниці від дня смерті П.А Столипіна (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 17–18 вересня 2011 р.)
128. Книжково-документальна виставка «Космічна Україна. Переяславщина» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2011 р.)

2012

129. Книжково-документальна виставка «До дня народження Гребінки Євгена Павловича (1812–1848) – українського і російського письменника» (читальна зала відділу стародруків НБУВ, м. Київ, січень–лютий 2012 р.)
130. Презентація другого перевидання Пересопницького Євангелія: «Пересопницьке Євангеліє 1556–1561. Дослідження. Транслітерований текст. Словопоказчик» (Київ, 2011) (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 10 лютого 2012 р.)
131. Документально-книжкова виставка «Тарас Григорович Шевченко» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, березень 2012 р.)
132. Документально-книжкова виставка «До 170-річчя від дня народження українського композитора, фольклориста, видатного громадського діяча М.В. Лисенка (1842–1912)» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, березень–квітень 2012 р.)
133. Книжково-документальна виставка «Просвітителі Кирило і Мефодій у писемних джерелах ІР НБУВ» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, квітень–травень 2012 р.)
134. Індивідуальна екскурсія для першого космонавта України Героя України Леоніда Каденюка (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 4 травня 2012 р.)

135. Документально-книжкова виставка «До дня народження Карацуби С.І. (1897–1984) – видатного інженера-механіка, авіабудівельника, історика авіації» (Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, червень-липень 2012 р.)
136. Книжково-документальна виставка «Україна від найдавніших часів до сьогодні» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, серпень-вересень 2012 р.)
137. Виставка «Український науковий інститут книгознавства: до 90-річчя створення» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (НБУВ, м. Київ, 9 жовтня 2012 р.)
138. Книжково-документальна виставка «Козаки в історії України» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, жовтень-листопад 2012 р.)
139. Документально-книжкова виставка «Рукописна книга в дослідженнях сучасних науковців» (С.О. Муссель-Драгомирецька, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, червень-липень 2012 р.)
140. Ознайомча екскурсія з презентацією арабських рукописів із фондів ІР НБУВ для студентів та викладачів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2 листопада 2012 р.)
141. Документально-книжкова виставка «До дня народження видатного художника Ф.З. Коновалюка (1890–1984)» з екскурсією для співробітників НБУВ (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, грудень 2012 р. – січень 2013 р.)
142. Відкриття виставки «...Твоя дума єсть наша дума, Твоя пісня – наша пісня, Твоя слава – наша слава» з нагоди 170-річчя від дня народження основоположника української класичної музики, фольклориста, видатного громадського діяча М.В. Лисенка [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей літератури України, м. Київ, 2012 р.)
143. Інтерв'ю науковців ІР НБУВ для телеканалів «СТБ», «1+1» (документальний фільм про рукописи Кременецького ліцеуму), «Сіті», «Інтер», «ЕРА» («Тауфік Кезма»); для газет «Комсомольская правда», «Іллічівець» (м. Маріуполь) (НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
144. Виставка-презентація «День писемності» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
145. Виставка-презентація «Пересопницьке Євангеліє» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
146. Документально-книжкова виставка «Литовські рукописи в фондах ІР НБУВ» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
147. Виставка-презентація «Історія рукописної книги» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)

148. Виставка-презентація «Російськомовні рукописні книги ІР НБУВ» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
149. Виставка-презентація «Старослов'янська мова» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
150. Виставка-презентація «Київські глаголичні листки» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
151. Оглядова документально-книжкова виставка-презентація рідкісних і цінних документів з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
152. Книжково-документальна виставка «Полянкер Гершл (Григорій Ісакович): 100-річчя від дня народження» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
153. Постійно діюча виставка «Нові надходження ІР НБУВ» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
154. Документально-книжкова виставка «Рукописні першоджерела української культури у фондах Інституту рукопису» (Л.А. Борисова, С.О. Муссель-Драгомирецька, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
155. Документально-книжкова виставка до 130-ліття Сергія Івановича Масло-ва (Л.А. Борисова, читальна зала відділу ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
156. Документально-книжкова виставка «Борис Дмитрович Грінченко» (С.О. Муссель-Драгомирецька, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
157. Книжково-документальна виставка «Іцшок-Лейбуш Перец: до 160-річчя від дня народження» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)
158. Книжково-документальна виставка «Марк Захарович Шагал (Marc Chagall) (1887–1985)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2012 р.)

2013

159. Документально-книжкова виставка «Стебницький Петро Януарійович (1862–1923)» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2013 р.)
160. Книжково-документальна виставка «До сторіччя Єврейської етнографічної експедиції імені барона Г.О. Гінзбурга під керівництвом Семена Ан-ського (1912–1914)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2013 р.)
161. Документально-книжкова виставка «Таранушенко Стефан Андрійович (1889–1976)» (Т.С. Горбач, О.М. Купченко-Гринчук, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, лютий 2013 р.)
162. Виставка «Шевченківський національний заповідник: фотовиставка» (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, березень 2013 р.)

163. Книжково-документальна виставка «Єврейська автономна область. Адміністративний центр – Біробіджан» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, березень 2013 р.)
164. Оглядово-тематична екскурсія з презентацією унікальних рукописів із фондів ІР НБУВ для співробітників Культурно-археологічного центру «Пересопниця» (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 13 березня 2013 р.)
165. Документально-книжкова виставка «Олесь та Олег Ольжичі. Батько та син» (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, травень 2013 р.)
166. Книжково-документальна виставка «Товариство поширення освіти між євреями в Росії (1863–1929): до 150-річчя утворення» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, травень 2013 р.)
167. Навчальна екскурсія «Старослов'янська мова» з презентацією Київських глаголичних листків із фондів ІР НБУВ для студентів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.П. Степченко, І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 13, 14, 22 травня, 1 липня 2013 р.)
168. Виставка «До 95 річниці утворення НБУВ: фотовиставка» (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, липень-серпень 2013 р.)
169. Ознайомча екскурсія з презентацією рідкісних та цінних рукописів із фондів ІР НБУВ для студентів Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2 липня 2013 р.)
170. Ознайомча екскурсія з презентацією рідкісних та цінних рукописів із фондів ІР НБУВ для студентів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.А. Іванова, І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 3 липня 2013 р.)
171. Відкриття виставки «Духовні святині Києва» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 25 липня 2013 р.)
172. Відкриття Всеукраїнської мистецької виставки «Велике і Величне» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Міністерство культури України, Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 26 липня 2013 р.)
173. Книжково-документальна виставка «מָמֵ לֹשׁן (Маме лошн). 105 річниця Чернівецької конференції з мови їдиш (30 серпня – 3 вересня 1908)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, липень 2013 р.)
174. Документально-книжкова виставка «До 150-річчя від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка» (О.М. Купченко-Гринчук, Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, вересень-жовтень 2013 р.)

175. Книжково-документальна виставка «До 100-річчя “Справи Менахема Менделя Бейліса” (23 вересня – 28 жовтня 1913). Матеріали. Дослідження» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, вересень 2013 р.)
176. Відкриття виставки «Віхи історії: тисячоліття української печатки» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей історії України та Музей історичних та культурних реліквій родини Шереметьєвих, м. Київ, 16 листопада 2013 р.)
177. Документально-книжкова виставка «Максимович М.О. (1804–1873). До 150-річчя з дня смерті» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, листопад 2013 р.)
178. Відкриття виставки «Адріан Прахов та його коло!» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 28 листопада 2013 р.)
179. Книжково-документальна виставка «До дня святих Кирила і Мефодія» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, грудень 2013 р.)
180. Виставка-презентація «Старослов'янська мова» з екскурсією (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2013 р.)
181. Оглядова документально-книжкова виставка-презентація рідкісних і цінних документів з екскурсією для журналістів телеканалу БТБ (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 13 вересня 2013 р.)
182. Виступ на радіо, присвячений 200-річчю від дня народження Т.Г. Шевченка (Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко, радіо «UA: Радіо Культура», програма «Шедеври української культури», м. Київ, 2013 р.)
183. Документально-книжкова виставка «З нагоди 95-ї річниці заснування фондів Інституту рукопису (1918–2013)» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, грудень 2013 р.)

2014

184. Ознайомча екскурсія з презентацією рукописів Б.Д. Грінченка для співробітників відділу стародруків НБУВ (О.М. Купченко-Гринчук, читальна зала відділу стародруків НБУВ, м. Київ, 14 січня 2014 р.)
185. Книжково-документальна виставка «Єврейський календар ха-луах ха-іврі (івр. חולה ירבעה) у фондах відділу фонду юдаїки НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2014 р.)
186. Документально-книжкова виставка «Шевченкіана у фондах Інституту рукопису» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, березень 2014 р.)
187. Відкриття виставки «Шевченкіана Юрія Меженка і Музею книги» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (С.В. Сохань та ін., Музей книги і друкарства, м. Київ, 6 березня 2014 р.)

188. Відкриття виставки у рамках XXIV Читань академіка В.І. Вернадського – «Спадщина В.І. Вернадського – невичерпне джерело сучасного наукового пошуку і цивілізаційного поступу» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко та ін.; виставкова зала НБУВ, м. Київ, 12 березня 2014 р.)
189. Тематична екскурсія «Рукописи з текстами й перекладами Нового Заповіту, грецька теологічна спадщина в ІР НБУВ» для студентів Українського гуманітарного інституту (сmt. Буча) (С.К. Чернухін, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 17 березня 2014 р.)
190. Презентація каталогу виставки «Віхи історії: тисячоліття української печатки» (О.А. Іванова та ін., Національний музей історії України, 2 травня 2014 р.)
191. Навчальна екскурсія «Старослов'янська мова» для студентів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.П. Степченко, І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16, 23 травня 2014 р.)
192. Навчальна екскурсія «Київські глаголичні листки X ст. – найдавніша рукописна пам'ятка: лінгвістичні особливості» для студентів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.П. Степченко, І.С. Корчемна; читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 28, 29 травня 2014 р.)
193. Документально-книжкова виставка «Стебницький Петро Януарійович (1862–1923) – український громадсько-політичний діяч, вчений, публіцист» (Т.С. Горбач, О.М. Купченко-Гринчук, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, травень 2014 р.)
194. Оглядово-тематична екскурсія з переглядом рідкісних та унікальних документів із фондів ІР НБУВ для Ради молодих учених Інституту української мови НАН України (І.С. Корчемна, Л.А. Гнатенко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 12 червня 2014 р.)
195. Відкриття виставки «Художник Іван Їжакевич: “...хочу бути корисним Лаврі”» (До 150-річчя від дня народження) [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, м. Київ, 26 червня 2014 р.)
196. Книжково-документальна виставка «Різноманітність дитячої літератури на їдиш. З фондів відділу фонду юдаїки НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, червень 2014 р.)
197. Книжково-документальна виставка «Єврейська громада в роки Першої світової війни. До 100-річчя початку Першої світової війни (28 липня 1914 – 11 листопада 1918)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, липень 2014 р.)

198. Документально-книжкова виставка «Таранушенко Стефан Андрійович (1889–1976): мистецтвознавець, музейний працівник» (Т.С. Горбач, О.М. Купченко-Гринчук, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, липень 2014 р.)
199. Інтерв'ю для зйомок документального фільму до Дня Незалежності України телеканалом «НТН» (О.П. Степченко; ТОВ «Телестудія “Служба інформації”», 10–11 липня 2014 р.)
200. Книжково-документальна виставка «Шолом-Алейхем (1859–1916) (Рабинович Шолом Нохумович) – класик єврейської літератури. До 155-річчя від дня народження» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, серпень 2014 р.)
201. Документально-книжкова виставка «Коцюбинський Михайло Михайлович (17.09.1864 – 25.04.1913) – 150-річчя з дня народження» (Т.С. Горбач, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, вересень 2014 р.)
202. Навчальна екскурсія для студентів Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 20 листопада 2014 р.)
203. Книжково-документальна виставка «Книжкова графіка митців Культур-Ліги – єврейської світської, благодійної, культурно-просвітницької організації у фондах НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, листопад 2014 р.)
204. Ознайомча екскурсія для співробітників Музею історії Десятинної церкви (О.А. Іванова, Т.А. Добрянська, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 20 листопада 2014 р.)
205. Виступ на радіо на тему «Специфіка роботи Інституту рукопису» (Л.А. Дубровіна, радіо «UA: Радіо Культура», програма «Шедеври української культури», м. Київ, 2014 р.)
206. Виступ на радіо на тему «Архівна спадщина М.В. Левитського у фондах ІР НБУВ» (О.П. Степченко, радіо «UA: Радіо Культура», проєкт «Відродження», м. Київ, 2014 р.)

2015

207. Оглядово-тематична екскурсія для ліцеїстів Києво-Печерського ліцею № 71 «Лідер» (О.О. Васильєва, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16, 22 січня 2015 р.)
208. Книжково-документальна виставка «Феномен Культур-Ліги (רוטלוק-עגיל). Незалежна організація єврейської культури та освіти. Документи, дослідження, історія видавничої діяльності. З фондів відділу фонду юдаїки НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2015 р.)

209. Документально-книжкова виставка «Назаревський Олександр Адріанович (12 грудня 1887 р. – 30 вересня 1977 р.)» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2015 р.)
210. Виставка-презентація «Київські глаголичні листки» з екскурсією для студентів другого курсу Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 19 березня 2015 р.)
211. Документально-книжкова виставка «Микола Зеров: повернення із забуття: виставка до 125-річчя від дня народження видатного українського поета» з екскурсією для студентів другого курсу Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Т.С. Горбач, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 20 березня 2015 р.)
212. Презентація наукових видань НБУВ на V Міжнародному фестивалі «Книжковий Арсенал» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 24 квітня 2015 р.)
213. Книжково-документальна виставка «Видання Укрдержнацменвидаву (Державне видавництво національних меншин УРСР) у фондах відділу фонду юдаїки НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, квітень 2015 р.)
214. Презентація наукового видання: «Псалтир: переклад новою українською літературною мовою П.С. Морачевського (1865) / підгот. вид. Л.А. Гнатенко; дослідження Л.А. Гнатенко, В.В. Німчука; відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ: НБУВ, 2015» (Л.А. Гнатенко, В.В. Німчук, НБУВ, м. Київ, 21 травня 2015 р.)
215. Презентація факсимільного видання унікальної пам'ятки української релігійної та книжкової культури – «Архієрейського Служебника і Требника Івана Боярського 1632 року» (Торонто, Канада, 2015 р.) (О.А. Іванова та ін., Собор Святої Софії Національного заповідника «Софія Київська», м. Київ, 28 травня 2015 р.)
216. Книжково-документальна виставка «День Перемоги увійшов в єврейський календар : єврейська громада у роки Другої світової війни : до 70-річчя Перемоги» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, травень 2015 р.)
217. Документально-книжкова виставка «Дмитро Яворницький: дослідник запорозького козацтва: виставка до 160-річчя від дня народження видатного українського історика, археолога, фольклориста» (Т.С. Горбач, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, травень 2015 р.)
218. Книжково-документальна виставка «Єврейські періодичні видання між двома світовими війнами. З фондів відділу фонду юдаїки НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, червень 2015 р.)

219. Відкриття художньо-меморіальної виставки «На пошану Основнику», організованої до 150-річчя з дня народження визначного церковного та культурно-громадського діяча митрополита Андрея Шептицького та 110-ліття заснування ним Церковного музею (з 1911 року – Національний музей у Львові) (Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, м. Львів, 30 липня 2015 р.)
220. Документально-книжкова виставка «Павло Миколайович Попов (1890–1971): виставка до 125-річчя від дня народження» (Т.С. Горбач, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, липень 2015 р.)
221. Індивідуальна екскурсія для Першого заступника Міністра культури України Ігоря Ліхового (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 5 серпня 2015 р.)
222. Презентація історико-публіцистичного збірника «На основі взаємної поваги і довіри», підготовленого директором Міждержавного інституту українсько-казахстанських відносин Миколою Степаненком на відзначення 550-річчя казахської державності та 20-річчя Конституції Республіки Казахстан (НБУВ, м. Київ, 6 вересня 2015 р.)
223. Відкриття виставки «Я тобою, Україно, живу...», присвяченої 100-річчю від дня народження Героя України, академіка НАН України, голови Національної спілки краєзнавців України П.Т. Тронька (КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ, 21 вересня 2015 р.)
224. Виступ на радіо на тему «Тевтонский орден и вопрос правителей-иностранцев» (Т.С. Горбач, Програма «Такая история» на «Радіо Вести», 21 вересня 2015 р.)
225. Інтерактивна сесія у форматі «Світового кафе» - «Формуємо стратегію присутності НБУВ у соціальних медіа» (НБУВ, м. Київ, 22 вересня 2015 р.)
226. Презентація наукового каталогу «Архів українських філологів А.О. Білецького і Т.М. Чернишової у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : Біографічне дослідження. Науковий каталог / Є.К. Чернухін, Т.С. Горбач, О.М. Купченко-Гринчук, В.Е. Лось» (Київ, 2015) (О.П. Степченко, Т.С. Горбач, О.А. Іванова, Є.К. Чернухін, НБУВ, м. Київ, 24 вересня 2015 р.)
227. Інтерв'ю з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек для проекту «Прес-тур до Національної бібліотеки України ім. Вернадського» (О.П. Степченко, Т.С. Горбач; НБУВ, м. Київ, 25 вересня 2015 р.)
228. Документально-книжкова виставка «Антон Хомич Середа: виставка до 125-річчя від дня народження українського графіка, майстра прикладного мистецтва, мистецтвознавця та культурного діяча» (Т.А. Бургомістренко, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 29 вересня 2015 р.)

229. Оглядова лекція для молодих науковців Інституту української мови НАН України про фонд орієталіста, славіста, історика української мови і літератури Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942) (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 29 вересня 2015 р.)
230. Презентація наукового каталогу «Мідні гравірувальні дошки українських друкарень XVII–XIX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (НБУВ, Видавничий дім «Академперіодика», м. Київ, 12 жовтня 2015 р.)
231. Документально-книжкова виставка «Плевако Микола Антонович (27.11.1890–11.04.1941) – український літературознавець, бібліограф» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, жовтень 2015 р.)
232. Презентація тринадцятитомного зібрання творів «Шлях до відродження» Героя України Левка Григоровича Лук'яненка в рамках заходів, присвячених Дню Гідності та Свободи (НБУВ, м. Київ, 19 листопада 2015 р.)
233. Книжково-документальна виставка «Єврейський поет Лейб Квітко (1890–1952). З фондів відділу фонду юдаїки НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, листопад 2015 р.)

2016

234. Книжково-документальна виставка «Єврейські громадські організації в Російській імперії кін. XIX – поч. XX ст. Статути та звіти» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2016 р.)
235. Документально-книжкова виставка «Микола Левитський (1859–1936): виставка присвячена українському літератору, громадському і культурному діячеві, організатору кооперативного руху» (Т.С. Горбач, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2016 р.)
236. Документально-книжкова виставка «Василенко Микола Прокопович – український історик-правознавець, державний та громадський діяч, Президент Української Академії Наук. Виставка з нагоди 150-річчя від дня народження видатного українського вченого» (Т.С. Горбач, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 3 лютого 2016 р.)
237. Відкриття виставки «Василенко Микола Прокопович – український історик-правознавець, державний та громадський діяч, Президент Української Академії Наук. Виставка з нагоди 150-річчя від дня народження видатного українського вченого» (ІР НБУВ, Т.С. Горбач, М.А. Філіпович, Г.Ю. Калініч, конференц-зал НАН України, м. Київ, 19 лютого 2016 р.)
238. Презентація видання Богдана Гориня «Любов і творчість Софії Караффи-Корбут» (Національний музей літератури України, 4 лютого 2016 р.)

239. Відкриття виставки «Світ мініатюрної книжки» (відділ стародруків та рідкісних видань НБУВ, 16 лютого 2016 р.)
240. Презентація монографії Г.І. Ковальчук «Український науковий інститут книгознавства (1922–1936)» (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 24 лютого 2016 р.)
241. Документально-книжкова виставка «Агатангел Кримський (1871–1942) : виставка до 145-річчя з дня народження українського історика, письменника, мовознавця» (Л.В. Гарбар, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, лютий 2016 р.)
242. Книжково-документальна виставка «Єврейський поет та письменник Перец Давидович Маркіш (1895–1952)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, лютий 2016 р.)
243. Оглядово-тематична екскурсія та практичне заняття за темою «Письмо та шрифт» для школи дизайну «Projector» (О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 15 березня 2016 р.)
244. Презентація факсимільного видання рукопису поч. XV ст. «Королевське Євангеліє» (Музей книги і друкарства, м. Київ, 29 березня 2016 р.)
245. Документально-книжкова виставка «Надія Суровцова-Олицька (18.03.1896–13.04.1985) : виставка до 120-річчя від дня народження видатної української письменниці, перекладачки, громадської та політичної діячки» (Т.С. Горбач, С.О. Муссель-Драгомирецька, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, березень 2016 р.)
246. Книжково-документальна виставка «Центральна єврейська бібліотека ім. М. Вінчевського у Києві» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, березень 2016 р.)
247. Презентація ліричної збірки Тетяни Добко «Життя триває» (НБУВ, м. Київ, 7 квітня 2016 р.)
248. Зйомки епізоду документального фільму телеканалу «1+1 Продакшн» «Незалежність. Історія тисячолітнього обману» [з використанням документів із фондів ІР НБУВ] (В.В. Горєва, М.А. Філіпович, О.А. Скрипка, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 5 липня 2016 р.)
249. Екскурсія «Історія Голокосту в Європі та Україні» для аспірантів та викладачів літньої школи для молодих дослідників при КНУ імені Тараса Шевченка (О.Ю. Горшихіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 5 липня 2016 р.)
250. Оглядово-тематична екскурсія для фотографа Стенфордського університету (США) Роберта Доусона (О.П. Степченко, Т.О. Батанова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 29 липня 2016 р.)

251. Книжкова виставка «До Дня Незалежності України» (Т.І. Коростельова, Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, серпень 2016 р.)
252. Екскурсія «Звуки єврейської музики» для викладачів музики з різних міст України (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 21 вересня 2016 р.)
253. Екскурсія та виставка для зарубіжних гостей – учасників міжнародних меморіальних заходів, присвячених 75-річчю пам'яті Бабиного яру (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 28 вересня 2016 р.)
254. Оглядово-тематична екскурсія для учасників Міжнародної конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація: формування національного інформаційного простору» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 5 жовтня 2016 р.)
255. Оглядово-тематична екскурсія для співробітників відділу рукопису Центральної бібліотеки Білоруської Академії наук (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 6 жовтня 2016 р.)
256. Документально-книжкова виставка «Пантелеймон Куліш: виставка до 120-річчя від народження українського письменника, фольклориста, громадського та культурного діяча» (Т.А. Бургомістренко, Т.В. Герасімова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 12 жовтня 2016 р.)
257. Оглядово-тематична екскурсія для учасників семінару «Архівна спадщина в інформаційному просторі: традиції, інновації, перспективи» (Т.А. Бургомістренко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 12 жовтня 2016 р.)
258. Оглядово-тематична екскурсія «Унікальні рукописні документи у фондах ІР НБУВ» для студентів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 12 квітня, 21 жовтня 2016 р.)
259. Книжкова виставка «Видання ІР НБУВ» (Т.І. Коростельова, Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, жовтень 2016 р.)
260. Інтерв'ю для зйомок фільму телеканалу «Київ» «Прогулянки містом» (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 1 листопада 2016 р.)
261. Оглядово-тематична екскурсія «Рукописні книги та матеріали ІР НБУВ» для студентів 2-го курсу магістратури Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 9 листопада 2016 р.)
262. Оглядово-тематична екскурсія «Рукописні книги та матеріали ІР НБУВ» для студентів Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 9 листопада 2016 р.)
263. Оглядово-тематична екскурсія «Рукописні книги та матеріали ІР НБУВ» для аспірантів філологічного факультету КНУ ім. Шевченка (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 листопада 2016 р.)

264. Оглядово-тематична екскурсія для студентів Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка про унікальні рукописні документи з фондів ІР НБУВ (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 12 квітня, 11 листопада 2016 р.)
265. Зйомки сюжету «Телевізійної служби новин» телеканалу «1+1 Продакшн» [з використанням документів із фондів ІР НБУВ] (В.В. Горєва, М.А. Філіпович, С.О. Муссель-Драгомирецька, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 15 листопада 2016 р.)
266. Книжкова виставка «Нові надходження ІР НБУВ» (Т.І. Коростельова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, листопад 2016 р.)
267. Документально-книжкова виставка «Косенко Віктор Степанович (24.11.1896–03.10.1938). Виставка до 120-річчя від дня народження видатного українського композитора, піаніста, педагога» (В.В. Горєва, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, листопад 2016 р.)
268. Оглядово-тематична екскурсія для членів Національної спілки журналістів України (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 6 грудня 2016 р.)
269. Екскурсія та виставка для учасників семінару «Перлини культури їдиш» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 8 грудня 2016 р.)
270. Оглядово-тематична екскурсія «Історія ІР НБУВ та особливості роботи» для студентів факультету перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 14 грудня 2016 р.)
271. Документально-книжкова виставка «Михайло Грушевський – будівничий української державності : виставка до 150-річчя від дня народження видатного українського історика, письменника, публіциста, громадського та політичного діяча» (Т.С. Горбач, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, грудень 2016 р.)
272. Оглядово-тематична екскурсія «Пам'ятки історії української хорової музики» для студентів Київського національного інституту культури та мистецтва (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2016 р.)
273. Тематична екскурсія «Рукописні пам'ятки середньовічної України» (Т.С. Горбач, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, грудень 2016 р.)
274. Інтерв'ю про найвизначніші пам'ятки, що зберігаються у фондах ІР НБУВ (Т.С. Горбач, газета «Світ» (№ 47–48, грудень 2016 р.)
275. Спільний проект: курс лекцій «Матеріальна культура східноєвропейського єврейства» для магістерської програми з юдаїки (І.А. Сергєєва, ІР НБУВ, Національний університет «Києво-Могилянська академія» (м. Київ, 2016)

276. Лекції на тему: «Їдиш – жаргон чи *маме-лошн* («мамина мова»): нотатки з історії», «Єврейські поети та їх українські перекладачі: Велвл Збаржер, Моріс Розенфельд та Іван Франко; Ошер Шварцман, Давід Гофштейн, Лейб Квітко та Павло Тичина», «Сімейна лексика в їдиші: пестливі та лайливі форми слів, благословення та прокляття», «Їдиш як мова боротьби: соціалізм, територіалізм, фемінізм у контексті політичних рухів і літератури кінця ХІХ – початку ХХ століття», «Їдиш як офіційна / державна мова: ХХ – ХХІ ст.», «Культур-ліга – модерністський культурний рух мовою їдиш на території України», «Далекий і близький світ Шолом-Алейхема на прикладі містечка Касрилівка: штетл, його люди, місця, звичаї та події», «*Lebn vi Got in Odes / Жити як Бог в Одесі, або історія їдишу та євреїв Одеси наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття*», «Географія Їдишланду: містечко в історії та літературі» в семінарах-лекторіях «Перлини мови та культури їдиш» за запрошенням Міжнародного центру мови та культури їдиш (м. Вільнюс, Литва) (Т.О. Батанова, м. Київ, м. Одеса, м. Острог, 2016 р.)
277. Тематична екскурсія «Оздоблення середньовічної рукописної книги : історія мистецтва» (О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2016 р.)
278. Книжкова виставка «Огляд колекцій відділу фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (для директора австрійського культурного форуму в Києві А. Корабачека) (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2016 р.)

2017

279. Документально-книжкова виставка «Родина Григоровичів-Барських у Києві» (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2017 р.)
280. Книжково-документальна виставка «Чи потрібен їдиш радянським євреям? (з фондів відділу фонду юдаїки НБУВ)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2017 р.)
281. Відкриття виставки «Сучасна вірменська книга: з відділу фондів відділу юдаїки ІР НБУВ» у рамках Круглого столу «Вірменська книга в Україні: 400-літня історія» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Спілка вірмен України, НБУВ, м. Київ, 1 березня 2017 р.)
282. Інтерв'ю під час відкриття виставки вірменської рукописної книги (О.П. Степченко, виставкова зала НБУВ, м. Київ, 1 березня 2017 р.)
283. Екскурсія «Вірменська книга в Україні: 400-літня історія» для учасників однойменного Круглого столу (О.П. Степченко, Г.А. Ривкіна, виставкова зала НБУВ, м. Київ, 1 березня 2017 р.)
284. Відкриття виставки «Музей новин» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 2 березня 2017 р.)

285. Виставка «Українська діаспора в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних науковців» (відділ зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ, м. Київ, 21 березня 2017 р.)
286. Зустріч з головою Ради директорів компанії Elsevier паном Йонг Сук Чі (Королівство Нідерланди) (В.І. Попик, Л.В. Муха, О.П. Степченко, Т.О. Батанова та ін., ІР НБУВ, м. Київ, 22 березня 2016 р.)
287. Навчальна екскурсія «Київські глаголичні листки X ст. – найдавніша слов'янська рукописна пам'ятка: лінгвістичні особливості» з курсу «Слов'янська мова» для студентів 2-го курсу спеціальності «Релігієзнавство» філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 13 березня 2017 р.)
288. Індивідуальна екскурсія «Родина Григоровичів-Барських» для спадкоємиці роду Григоровичів-Барських – художниці Галини Севрук (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 27 березня 2017 р.)
289. Книжково-документальна виставка «“Дідусь” сучасної єврейської літератури Менделе Мойхер Сфорім : видання у фондах відділу фонду юдаїки» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, березень 2017 р.)
290. Екскурсія «Преса єврейськими мовами» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 12 квітня 2017 р.)
291. Публічні лекції-презентації для студентів ЗВО, викладачів ЗВО та учителів шкіл у рамках Міжнародного семінару для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Т.О. Батанова, Криворізький економічний інститут Київського національного університету ім. В. Гетьмана, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, 12–14 квітня 2017 р.)
292. Оглядово-тематична екскурсія для Інституту публічного управління та кадрової політики Академії керівних кадрів культури та мистецтв (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 26 квітня 2017 р.)
293. Документально-книжкова виставка «Геппенер Микола Володимирович (1901–1971). Виставка, присвячена науковому доробку видатного українського архівіста, археографа, славіста, палеографа та кодиколога» (Т.А. Бургомістренко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, квітень 2017 р.)
294. Екскурсія виставкою «Родина Григоровичів-Барських у Києві» для співробітників НБУВ (Л.А. Борисова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 3 травня 2017 р.)
295. Виставка «Піонери Віденського модерну» в рамках VII Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал» (Австрійська бібліотека НБУВ; Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 17–21 травня 2017 р.)

296. Презентація наукових видань НБУВ «Схід і Південь України: час, простір, соціум. Т. 2. Матеріали до бібліографії», «Історія Національної академії наук України. 1956–1960» (у двох частинах), «Документи С.Я. Парамонова у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського», «Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання», «Кобзар» Т.Г. Шевченка у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» та ін. у рамках VII Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 18 травня 2017 р.)
297. Дискусія «Біографія в Україні: факт+вигадка=комунікація?» (Інститут біографічних досліджень НБУВ, Українське біографічне товариство, Видавництво «Дух і Літера»; Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 18 травня 2017 р.)
298. Презентація видань та автограф-сесії Наталії Марченко (книжка «Літописи Семицвіття») та Ігоря Стамбола (книжка «Злочинний порятунок») Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 19 травня 2017 р.)
299. Документально-книжкова виставка «Ківлицький Євген Олександрович – виконавач обов'язків першого директора ВБУ (1919–1921)» (Л.А. Борисова, О.А. Скрипка, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, травень 2017 р.)
300. Навчальна екскурсія «Мистецтво оформлення рукописних книг» для студентів-магістрів Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 23 травня, 12 жовтня 2017 р.)
301. Книжково-документальна виставка «Документи Київської філії Товариства розповсюдження просвіти між євреями Росії у фондах відділу фонду юдаїки» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, травень 2017 р.)
302. Документальна виставка «Проценко Людмила Андріївна (1927–2000) : фото з архіву» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, травень 2017 р.)
303. Презентація наукового каталогу С. Волощенка: «Колекція Митрополита Володимира (Сабодана): рукописи, стародруки і рідкісні видання. Каталог. Київ, 2017» (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 8 червня 2017 р.)
304. Презентація книги першої двотомного видання Богдана Гориня «Свято-слав Гординський на тлі доби» (Національний музей літератури України, 15 червня 2017 р.)

305. Презентація монографії Н. Яковенко «У пошуках нового неба: Життя і тексти Й. Галятовського» (відділ стародруків і рідкісних видань Інституту книгознавства НБУВ, 21 червня 2017 р.)
306. Документально-книжкова виставка «Житецький Гнат Павлович (1866–1926) – фундатор відділу рукописів Всенародної бібліотеки України» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, червень 2017 р.)
307. Книжково-документальна виставка «Історія Товариства єврейської народної музики у друкованих виданнях з фондів відділу фонду юдаїки ІР» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, червень 2017 р.)
308. Оглядово-тематична екскурсія для аспірантів та викладачів Національного університету «Києво-Могилянська академія» (О.О. Хамрай, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 17 липня 2017 р.)
309. Презентація наукового видання «Палеографічно-орфографічна атрибуція української кириличної рукописної книги : уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст.» (Київ, 2016) у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (Л.А. Гнатенко, зала образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 4 жовтня 2017 р.)
310. Презентація монографії «Кирилична рукописна книга XVI ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : Історико-кодикологічне дослідження. Альбом філіграней» (Київ, 2016) у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (О.А. Іванова, НБУВ, м. Київ, 4 жовтня 2017 р.)
311. Презентація наукового видання «Історія Національної академії наук України. 1956–1960» (Інститут архівознавства НБУВ, м. Київ, 10 жовтня 2017 р.)
312. Практичні заняття з курсу «Лінгвістична експертиза тексту» для студентів 2-го курсу магістратури «спеціальність “Російська мова і література як іноземна мова”» КНУ імені Тараса Шевченка (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 жовтня 2017 р.)
313. Оглядово-тематична екскурсія для студентів Національного університету «Києво-Могилянська академія» (О.О. Хамрай, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 12 жовтня 2017 р.)
314. Практичні заняття для студентів-магістрів 1-го курсу Видавничо-поліграфічного інституту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» для ознайомлення з мистецтвом оформлення рукописних видань слов'янського епосу (О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 17 жовтня 2017 р.)

315. Лекції на Міжнародному семінарі-лекторії «Перлини мови та культури їдиш» для студентів і викладачів вищих навчальних закладів та учителів шкіл (Т.О. Батанова, м. Кривий Ріг, 12 жовтня 2017 р., Одеський державний літературний музей, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, 22 жовтня 2017 р.)
316. Презентація наукового видання «Документи С.Я. Парамонова у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (Інститут архівознавства НБУВ, м. Київ, 18 жовтня 2017 р.)
317. Презентація «Збереження єврейської спадщини їдишем: проблеми і перспективи» в рамках Всеукраїнського науково-практичного семінару «Музейний простір: збереження та презентація предметів юдаїки. Обмін досвідом» (Т.О. Батанова, м. Кривий Ріг, 18–20 жовтня 2017 р.)
318. Оглядово-тематична екскурсія для студентів 1-го курсу факультету музичного мистецтва КНУКІМ (Т.А. Добрянська, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 24 жовтня 2017 р.)
319. Відкриття виставки «Глаголиця. Таємне послання», присвяченої Дню української писемності та мови [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Музей книги і друкарства, м. Київ, 9 листопада 2017 р.)
320. Відкриття виставки «Музейні скарби. 3 надходжень 1902–1927 років», присвяченої 150-річчю від дня народження М.Ф. Біляшівського та 140-річчю від дня народження Д.М. Щербаківського – фундаторів колекції Національного музею українського народного декоративного мистецтва [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей українського народного декоративного мистецтва, м. Київ, 13 листопада 2017 р.)
321. Документально-книжкова виставка «Біляшівський Микола Федотович (1867–1926) : до 150-річчя з дня народження» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, листопад 2017 р.)
322. Презентація «Бейрутських оповідань» для журналіста Imadeddine Raef – перекладача цих рукописів на вірменську мову (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)
323. Інтерв'ю для документального фільму телеканалу «1+1» «Таємний код віри», серія «Загадки священних текстів» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)
324. Зйомки сюжету до 100-річчя революції телеканалу ICTV (програма «Факти тижня. 100 хвилин з Оксаною Соколовою») [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)
325. Оглядово-тематична екскурсія для студентів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова про унікальні рукописні документи з фондів ІР НБУВ (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)

326. Зйомка документів видавництвом «Балтія-Друк» для науково-популярного видання «Князі Олельковичі-Слуцькі» (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)
327. Книжкова виставка для парламентської делегації з Індонезії (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)
328. Книжкова виставка «Єврейська громада України в історичному розвитку по сьогодні» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 2017 р.)

2018

329. Відкриття виставки «Українське коло. До сторіччя визвольних змагань (1917–1921)» [з експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Міністерство культури України, Департамент культури Київської міської державної адміністрації, Музей історичних та культурних реліквій родини Шереметьєвих, Музейно-виставковий центр «Музей історії міста Києва», м. Київ, 22 січня 2018 р.)
330. Документально-книжкова виставка «З нагоди роковин смерті репресованого директора Всенародної бібліотеки України (нині – Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського), бібліотекознавця, педагога Степана Пилиповича Постернака (27.04.1885–19.01.1938)» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2018 р.)
331. Книжково-документальна виставка «Євреї в час революційних перетворень (1917–1919)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2018 р.)
332. Публічні лекції-презентації «Минуле й сучасність Їдишланду»; «Корисні Інтернет-ресурси для вивчення та викладання культури їдиш у роботі педагога» для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України у рамках Міжнародного семінару для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Т.О. Батанова, м. Київ, 19–21 лютого 2018 р.)
333. Презентація наукових видань Інституту всесвітньої історії НАН України (НБУВ, м. Київ, 22 лютого 2018 р.)
334. Відкриття виставки «Символ твоєї свободи: 100 років Державного герба України» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Український інститут національної пам'яті, Національний музей історії України, м. Київ, 26 лютого 2018 р.)
335. Книжково-документальна виставка «Сіонізм і 70-річчя проголошення держави Ізраїль : нотатки з історії за матеріалами відділу фонду юдаїки ІР НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, лютий 2018 р.)

336. Оглядова екскурсія з виставкою-презентацією в рамках офіційного візиту Федерального президента Республіки Австрії Александра Ван дер Беллена (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 13 березня 2018 р.)
337. Ознайомча екскурсія для делегації з Індонезії на чолі з послом Юдді Кріснанді (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 30 березня 2018 р.)
338. Ознайомча екскурсія для учасників Австрійського культурного форуму в м. Києві – представників австрійських дипломатичних кіл в Україні та австрійської делегації (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 26 квітня 2018 р.)
339. Документально-книжкова виставка «До 100-річчя Національної академії наук України (1918–2018)» (Т.С. Горбач, І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 29 квітня 2018 р.)
340. Зйомки сюжету «Повернення Євангелія» Телевізійною службою новин (ТСН) каналу 1+1-медіа (Л.А. Гнатенко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 5 травня 2018 р.)
341. Публічні лекції-презентації «Їдиш – жаргон чи мамина мова: нотатки з історії»; «Єврейсько-слов'янські народні пісні (за матеріалами досліджень Мойсея Береговського)» на фестивалі єврейської музичної культури «Київ Klezmer Fest (Т.О. Батанова, м. Київ, 12–13 травня 2018 р.)
342. Книжкова виставка до Дня слов'янської писемності і культури (Т.А. Добрянська, Ю.Б. Дудка, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 24 травня 2018 р.)
343. Ознайомча екскурсія з використанням унікальних документів для студентів Історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка за спеціальністю «палеографія» (О.М. Гальченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 30 травня 2018 р.)
344. Презентація видань НБУВ «Нові видання Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського з історії книги та книжкової справи в Україні: до 100-річчя з дня заснування» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 30 травня 2018 р.)
345. Публічні лекції-презентації «Їдиш – жаргон чи мамина мова: нотатки з історії»; «Географія Їдишланду: містечко в єврейському фольклорі, літературі та історії»; «Єврейсько-українські взаємини кін. ХІХ – перш. пол. ХХ ст. у світлі поезії: єврейські поети та їх перекладачі українські поети» для викладачів і студентів у рамках Міжнародного семінару для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Т.О. Батанова, Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, 2–6 червня 2018 р.)

346. Презентація книги другої двотомного видання Богдана Гориня «Свято-слав Гординський на тлі доби» (Національний музей літератури України, 15 червня 2018 р.)
347. Публічні лекції-презентації «Їдиш – жаргон чи мамина мова: нотатки з історії»; «Єврейсько-українські взаємини кін. XIX – перш. пол. XX ст. у світлі поезії: єврейські поети та їх перекладачі українські поети» для працівників освіти та викладачів України в рамках Міжнародного семінару для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Т.О. Батанова, м. Вільнюс (Литовська Республіка), 20–22 червня, 4–7 грудня 2018 р.; м. Житомир, 8–9 жовтня 2018 р.; Харківський єврейський центр Бейт-Дан та Харківська спеціалізована музично-театральна бібліотека імені К.С. Станіславського, м. Харків, 17–18 жовтня 2018 р.)
348. Презентація книги Христини Береговської «Страсті Христові Василя Курилика» (Верховна Рада України, м. Київ, 21 червня 2018 р.)
349. Відкриття виставки «Монастирські сади» (Національний заповідник «Софія Київська», ІР НБУВ; виставкові зали «Брами Заборовського», м. Київ, 26 червня 2018 р.)
350. Книжково-документальна виставка «Давид Гофштейн (1889–1952) – поет, перекладач, громадський діяч» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, червень 2018 р.)
351. Відкриття виставки «Правда історії: джерела», присвяченої 70-річчю від дня народження доктора історичних наук, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка Сергія Білоконя (Музей книги і друкарства України, 2 липня 2018 р.)
352. Оглядова екскурсія з виставкою-презентацією для студентів 2 року навчання Магістерської програми з юдаїки Національного університету «Києво-Могилянська академія» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 5 липня 2018 р.)
353. Книжкова виставка до Дня 1020 річчя Хрещення Русі (Т.А. Добрянська, Ю.Б. Дудка, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 28 липня 2018 р.)
354. Відкриття виставки «Очима ближніх і дальніх сусідів: Україна в графіці XVIII–XIX ст.» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей історії України, м. Київ, 2 серпня 2018 р.)
355. Книжково-документальна виставка «Історія відділу фонду юдаїки Інституту рукопису : до 100-річчя НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, серпень 2018 р.)
356. Інтерв'ю «Повернення Євангелія» для ТСН: Новини (телеканал «1+1») [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (М.А. Філіпович, ІР НБУВ, м. Київ, 7 вересня 2018 р.)

357. Вечір пам'яті видатного українського поета, літературознавця, перекладача і радянського політичного в'язня «Іван Світличний у спогадах, пам'яті, серці (1929–1992)» (Будинок актора, м. Київ, 8 вересня 2018 р.)
358. Оглядово-тематична екскурсія для студентів Історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Сходознавство» (О.С. Охріменко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 25 вересня 2018 р.)
359. Відкриття виставки «Судак – Сугдея – Солдайя: на перехресті світів» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний заповідник «Софія Київська», ІР НБУВ, виставкові зали «Будинку митрополита», м. Київ, 28 вересня 2018 р.)
360. Презентація видання «Правда і добра воля переможуть. Життя та діяльність Василя Дубровського в Україні (1897–1943): монографія / Віра Казимир. Харків; Чернігів, 2018» (читальна зала відділу зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ, м. Київ, 28 вересня 2018 р.)
361. Книжкова виставка наукових публікацій співробітників ІР НБУВ (Т.А. Добрянська, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 30 вересня 2018 р.)
362. Ознайомча екскурсія для студентів Історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Сходознавство» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 1 жовтня 2018 р.)
363. Навчальна екскурсія «Джерела та методи дослідження українського бароко» для студентів 2-го курсу навчання магістерської програми «Культурологія» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 1 жовтня 2018 р.)
364. Інтерв'ю, присвячене 100-річчю Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського для спецпроєкту «Унікальні артефакти бібліотеки» телеканалу «Ua: 24» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (О.П. Степченко, Г.А. Ривкіна, ІР НБУВ, м. Київ, 2 жовтня 2018 р.)
365. Навчальна екскурсія «Лінгвістична експертиза тексту» для студентів магістрів 2-го курсу навчання за спеціальністю «Російська мова та література як іноземна мова: сучасні теоретичні та прикладні студії» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2 жовтня 2018 р.)
366. Презентація «Рукописна полоніка у фондах Інституту рукопису НБУВ» (С.О. Булатова, факультет історії та архівістики Університету Миколая Коперніка, м. Торунь (Республіка Польща), 9 жовтня 2018 р.)
367. Вибори генерального директора Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (конференц-зал НБУВ, м. Київ, 17 жовтня 2018 р.)
368. Презентація книги Дмитра Павличка «Спогади» (Національний музей літератури України, 11 жовтня 2018 р.)
369. Презентація видання австралійської письменниці Єлени Говор «Falling Stars: the story of Anzacs from Ukraine = Падаючі зорі. Анзаки з України» (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 29 жовтня 2018 р.)

370. Оглядова екскурсія для студентів 2-го року навчання магістерської програми з культурології Національного університету «Кієво-Могилянська академія» (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 1 листопада 2018 р.)
371. Практичне заняття з метою ознайомлення з мистецтвом оформлення рукописних видань для працівників науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв та Центру неперервної культурно-мистецької освіти (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 1 листопада 2018 р.)
372. Публічна лекція «Відносини Галицько-Волинської Русі з Німецьким орденом у Пруссії» на запрошення громадських організацій «Український студент» та «Балтійські студії» (Т.С. Горбач, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», м. Київ, 2 листопада 2018 р.)
373. Презентація науково-довідкового видання «Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.) : матеріали до біобібліографічного словника / авт.-уклад. Л.В. Гарбар ; редкол.: Г.В. Боряк, Л.А. Дубровіна (голова), В.І. Попик та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2017» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (НБУВ, м. Київ, 8 листопада 2018 р.)
374. Ознайомча екскурсія для наукових співробітників Національної бібліотеки Білорусі в рамках міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Стратегічні завдання розвитку наукових бібліотек» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 8 листопада 2018 р.)
375. Презентація монографії Людмили Гутник «Український кіноплакат 1947–1994 років з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 14 листопада 2018 р.)
376. Презентація видання «Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ: Горобець, 2018» (Л.А. Гнатенко та ін.; Львівський музей історії релігії, м. Львів, 15 листопада 2018 р.)
377. Презентація наукового видання «Історія української бібліотечної справи в іменах (кін. XIX ст. – 1941 р.)» у рамках наукової конференції «Бібліотекарки України: Галина Яблонська» (Л.В. Гарбар, Державна наукова архітектурно-будівельна бібліотека імені В.Г. Заболотного, м. Київ, 20 листопада 2018 р.)
378. Презентація видання «Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ: Горобець, 2018» (Л.А. Гнатенко та ін.; Національний заповідник «Софія Київська»; Укрінформ, м. Київ, 21 листопада 2018 р.)

379. Відкриття виставки «Я ще вернуся! Гарячим вітром...», присвяченої видатному українському поету Олександру Олесю [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 23 листопада 2018 р.)
380. Презентація видання «Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ: Горобець, 2018» (Л.А. Гнатенко, НБУВ, м. Київ, 27 листопада 2018 р.)
381. Телевізійна прес-конференція з презентацією видання «Лавришівське Євангеліє XIV століття. Видання факсимільного типу. Дослідження. Київ: Горобець, 2018» (Л.А. Гнатенко та ін.; Інформаційне агентство УНІАН, м. Київ, 29 листопада 2018 р.)
382. Індивідуальна оглядова екскурсія для радника посольства Греції в Україні (Ісміні Панагопулу) в рамках офіційного візиту Посольства Греції в Україні (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 29 листопада 2018 р.)
383. Ознайомча екскурсія для студентів спеціальностей «Економіка» та «Бізнес адміністрація» Державного університету інфраструктури та технологій (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 29 листопада 2018 р.)
384. Документально-книжкова виставка «До 100-річчя Національної академії наук України (1918–2018)» (І.С. Корчемна, конференц-зал Президії НАН України, м. Київ, 6 грудня 2018 р.)
385. Прес-конференція «Національній академії наук України – 100 років» (Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ», м. Київ, 7 грудня 2018 р.)
386. Презентація монографії «*Inter pacem et bellum* : Польша і Німецький орден у XIII – на початку XV ст. / відп. ред. М.О. Рудь ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2017. 200 с.» у рамках ІХ Міжнародної конференції з циклу «*Colloquia Russica*» «*Ruś a Polska IX–XIV w.*» (Т.С. Горбач, м. Перемишль (Республіка Польща), 8 грудня 2018 р.)
387. Інтерв'ю в рамках проекту «Історична правда з Вахтангом Кіпіані» телеканалу ЗІК для підготовки зйомок фільму про історію єврейських містечок в Україні [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Т.О. Батанова, ІР НБУВ, м. Київ, 14 грудня 2018 р.)
388. Вечір пам'яті Василя Сліпака «#МІФ» (Велика зала імені Героя України Василя Сліпака Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, м. Київ, 20 грудня 2018 р.)
389. Відкриття виставки «Явлення. Пам'ятки Братського монастиря» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний художній музей України, м. Київ, 22 грудня 2018 р.)

390. Інтерв'ю для програми «Літопис. Відродження епох» для телеканалу «Глас» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (О.П. Степченко, ІР НБУВ, м. Київ, 2018 р.)
391. Інтерв'ю для телевізійного каналу «Т24» «Як зберігаються рукописні та стародруковані пам'ятки» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (І.С. Корчемна, ІР НБУВ, м. Київ, 2018 р.)

2019

392. Презентація книги-альбому «Николай Мандрыч» (Київ, 2018) (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 10 січня 2019 р.)
393. Публічні лекції-презентації «Єврейсько-українські взаємини кін. ХІХ – перш. пол. ХХ ст. у світлі поезії: єврейські поети та їх перекладачі українські поети», «Жити як Бог в Одесі: до історії їдишу та діяльності єврейських культурних діячів у Одесі» у рамках Міжнародного семінару для викладачів дошкільних закладів та вчителів єврейських шкіл України «Перлини мови та культури їдиш» (Т.О. Батанова, Музей історії Голокосту, м. Одеса, 20 січня 2019 р.)
394. Творчий вечір Богдана Гориня – письменника-документаліста, публіциста, мистецтвознавця і громадсько-політичного діяча з нагоди висунення на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка (Національний музей літератури України, 31 січня 2019 р.)
395. Документально-книжкова виставка «“Невтомний трудівник, вчений глибоких і різнобічних знань...”: архів Юрія Олексійовича Меженка (1892–1969) в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2019 р.)
396. Ознайомча екскурсія для студентів 1–2-го курсів історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 12 лютого 2019 р.)
397. Оглядова екскурсія з використанням унікальних рукописів та друкованих видань для членів Атестаційної комісії та співробітників НБУВ (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 20 лютого 2019 р.)
398. Екскурсія для студентів 4-го курсу спеціалізації «Історична лінгвістика. Текстотворення в синхронії та діахронії» (спеціальність «українська мова та література, іноземна мова») Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 21 лютого 2019 р.)
399. Відкриття виставки «Дивовижні історії Криму» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», Державне підприємство «Кримський Дім»; Мистецький Арсенал, м. Київ, 26 лютого 2019 р.)

400. Презентація книги «Пам'яті Володимира Юрчишина. Статті. Спогади. Листи» (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 28 лютого 2019 р.)
401. Інтерв'ю щодо Пересопницького Євангелія для газети Верховної Ради України «Голос України» (О.П. Степченко, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, 1 березня, 2 квітня 2019 р.)
402. Урочистий захід з нагоди 100-річчя заснування Національної заслуженої академічної капели України «Думка» (Національна філармонія України, м. Київ, 11 березня 2019 р.)
403. Презентація наукового видання Інституту архівознавства НБУВ «В.І. Вернадський і Україна: з листування. Кн. 2 : К-Я. Офіційне. Родинне» (НБУВ, м. Київ, 12 березня 2019 р.)
404. Екскурсія для Посла Аніци Джамич та представників посольства Хорватії в Україні (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 22 березня 2019 р.)
405. Навчальна екскурсія «Київські глаголичні листки X ст. як найдавніша рукописна пам'ятка: лінгвістичні особливості» для студентів 2-го курсу спеціальності «Релігієзнавство» філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 22 березня 2019 р.)
406. Екскурсія для студентів кафедри архівознавства та спеціальних історичних дисциплін історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 27 березня 2019 р.)
407. Зйомки документального фільму ТОВ «1+1 Продакшн» (редактор Ганна Сухецька) «Таємниці великих українців» (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 3 квітня, 11, 24 червня 2019 р.)
408. Ознайомча екскурсія для представників посольства Угорщини в Україні на чолі з радником з питань культури та освіти Томашем Віціаном (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 3 квітня 2019 р.)
409. Відкриття виставки «Українське коло. До сторіччя визвольних змагань (1917–1921)» / «FULL CIRCLE: Ukraine's Struggle for Independence 100 Years Ago, 1917–1921» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Музейно-виставковий центр «Музей історії міста Києва», Український музей в Нью-Йорку, м. Нью-Йорк (США), 7 квітня 2019 р.)
410. Презентація фондів ІР НБУВ «Формування баз даних рукописних фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» в рамках VI науково-практичного семінару «Ad fontes: манускрипти у бібліотеках і архівах» (Т.В. Коваль, Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків, 10 квітня 2019 р.)
411. Інтерв'ю для публікації «Світлана Чорна. Пересопницьке Євангеліє: від гетьмана Мазепи до президентів незалежної держави» про визначну

- пам'ятку українського книгописання з фондів ІР НБУВ (О.П. Степченко, газета «Голос України», 17 квітня 2019 р.)
412. Ознайомча екскурсія для студентів 2-го року навчання ОР «магістр» спеціальності «Освітні, педагогічні науки» за освітньою програмою «Педагогіка вищої школи» факультету психології КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 18 квітня 2019 р.)
413. Навчальна екскурсія «Київські глаголичні листки X ст. – найвидатніша рукописна пам'ятка: лінгвістичні особливості» з курсу «Стилістика конфесійного тексту» для студентів 2-го курсу спеціальності «Релігієзнавство» філософського факультету КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 22 квітня 2019 р.)
414. Оглядова екскурсія з використанням унікальних рукописів та друкованих видань для Надзвичайного і Повноважного посла Республіки Хорватія в Україні Аніци Джамич, наукового радника Інституту мови та мовознавства в Загребі Аміра Капетановіча, доцента кафедри слов'янської філології Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка О.І. Чмир (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 22 квітня 2019 р.)
415. Книжково-документальна виставка «Покликання і доля Мойсея Бергівського (1892–1961)» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, квітень-травень 2019 р.)
416. Зйомки сюжету телеканалу «24 канал» (шеф-редактор Олена Трибуціна) про інавгурацію українських президентів (з демонстрацією та відеозйомкою Пересопницького Євангелія) (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2 травня 2019 р.)
417. Інтерв'ю про Пересопницьке Євангеліє журналістці телеканалу «UA/TV» Ользі Михайлюк (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 3 травня 2019 р.)
418. Інтерв'ю про Пересопницьке Євангеліє ТОВ «Телеканалу «Прямий» (шеф-редактор Наталія Швець) (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 6 травня 2019 р.)
419. Зйомки сюжету телеканалу ТОВ «ТРК ІНТЕРРАДІО» (журналістка Т.В. Глебова) (з демонстрацією та відеозйомкою Пересопницького Євангелія) (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 7 травня 2019 р.)
420. Інтерв'ю про Пересопницьке Євангеліє журналістці ТОВ «Телеканал NEWSONE» Анжеліці Журавській (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16 травня 2019 р.)
421. Зйомки сюжету програми «Сьогодні» ТОВ «ТРК Україна» (продюсер Ольга Кудряшова) про інавгурацію українських президентів (з демонстрацією

- та відеозйомкою Пересопницького Євангелія) (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16 травня 2019 р.)
422. Інтерв'ю про Пересопницьке Євангеліє для програми «Новини» телеканалу «UA: Перший» Публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 17 травня 2019 р.)
423. Публічна лекція-презентація «Час творити єврейську етнографію» (І.А. Сергєєва, Науково-популярний лекторій «Євреї України: від Давньої Русі до Незалежності», Українська асоціація юдаїки, Національний університет «Києво-Могилянська академія», єврейський центр «Халом», м. Київ, 12 травня, 9 червня, 8 грудня 2019 р.)
424. Оглядова екскурсія для студентів історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 22 травня 2019 р.)
425. Презентація їдишомовних та івритомовних видань і рукописів фонду відділу юдаїки для делегації з Єврейського наукового інституту YIVO в Нью-Йорку (США) (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фондів юдаїки НБУВ, 22 травня 2019 р.)
426. Відкриття виставки «Роліт/Сусіди», присвяченої легендарному кооперативному будинку «Робітників літератури» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] у рамках ІХ Міжнародного фестивалю «Книжковий Арсенал» (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 22 травня 2019 р.)
427. Книжкова виставка до Дня слов'янської писемності і культури (Т.А. Добрянська, Ю.Б. Дудка, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 24 травня 2019 р.)
428. Урочисте зібрання «Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра І Іоасафу Кроковському 1708 року», присвячене поверненню до фондів Інституту рукопису НБУВ підтверджувальної грамоти Петра І щодо поставлення митрополита Йоасафа (Кроковського), яка була вивезена з Києва під час Другої світової війни й з 1958 р. знаходилася у власності Тюбінгенського університету ім. Ебергарда Карла (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 30 травня 2019 р.)
429. Оглядова екскурсія для учасників урочистого зібрання «Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра І Іоасафу Кроковському 1708 року» (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 30 травня 2019 р.)
430. Урочистий захід нагородження переможців «Всеукраїнського бібліотечного “Біографічного рейтингу-2018”» (НБУВ, м. Київ, 5 червня 2019 р.)
431. Публічна лекція-презентація «Сто років однієї колекції: єврейські пам'ятки у фондах Національної бібліотеки України» (І.А. Сергєєва, О.О. Хамрай,

- Науково-популярний лекторій «Євреї України: від Давньої Русі до Незалежності» в єврейському громадському центрі «Халом», м. Київ, 9 червня 2019 р.)
432. Виставка рідкісних та унікальних документів для зйомок телевізійних каналів ТОВ «ТЕТ-ПРОДАКШИН» та «ПРО ПРОДАКШИН Україна» (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11, 24 червня 2019 р.)
433. Індивідуальна оглядово-тематична екскурсія та виставка-презентація рідкісних та унікальних документів із фондів ІР НБУВ для Надзвичайного і Повноважного Посла Латвійської Республіки в Україні Юріса Пойканса (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 17 червня 2019 р.)
434. Презентація видання Валентини Березкіної «Бібліографічні джерела зарубіжної україніки (друга половина ХІХ – початок ХХІ століття) : матеріали до бібліографії» (Київ, 2019) (відділ зарубіжної україніки НБУВ, м. Київ, 19 червня 2019 р.)
435. Відкриття музейної експозиції «Агатангел Кримський в Шуейрі», присвяченої українському історичному письменнику, перекладачу, одному з найвидатніших орієнталістів світу Агатангелу Кримському (Посольство України в Лівані, Муніципалітет Дгур а-Шуейр та Айн ал-Синдяне, НБУВ, Державний архів-музей літератури та мистецтва України; м. Дгуар а-Шуейр (Ліванська Республіка), 22 червня 2019 р.)
436. Презентація першого історико-документального виставкового проекту «Музей. Століття» до 100-річчя від дня відкриття Національного музею мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків (м. Київ, 25 червня 2019 р.)
437. Урочистий захід з нагоди Дня державності Республіки Хорватія (Київський академічний театр ляльок, м. Київ, 25 червня 2019 р.)
438. Екскурсія «Архівно-бібліотечно-музейна практика» для магістрів КМА та книжково-документальна виставка по фондах відділу фондів юдаїки ІР НБУВ (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фондів юдаїки НБУВ, м. Київ, 4 липня 2019 р.)
439. Оглядова екскурсія для делегації з Німеччини (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 липня 2019 р.)
440. Оглядова екскурсія з використанням унікальних рукописів та друкованих видань для українського письменника та громадського діяча М.Ф. Слабошпицького, української письменниці та журналістки С.А. Короненко (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 липня 2019 р.)
441. Інтерв'ю про історію та роботу відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ (І.А. Сергєєва, газета «Еврейский обозреватель», № 08/320, серпень 2019 р.)
442. Лекція-презентація про їдишомовні та івритомовні видання і рукописи для студентів та викладачів з Єрусалимського університету (І.А. Сергєєва, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, 14 серпня 2019 р.)

443. Інтерв'ю для зйомок документального фільму про Мойсея Береговського (І.А. Сергєєва, Т.О. Батанова, О.Ю. Горшихіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, 15 серпня 2019 р.)
444. Презентація книги Михайла Слабошпицького «З пам'яті дзеркала» (Національний музей літератури України, 5 вересня 2019 р.)
445. Документально-книжкова виставка, присвячена 100-річчю від дня народження Олени Апанович (1919–2000) (Л.С. Щерба, О.П. Бодак, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 9 вересня 2019 р.)
446. Оглядово-тематична екскурсія з практичними заняттями для студентів 2-го курсу ОКР «магістр» за спеціальністю історія мистецтв історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, О.С. Охріменко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 9 вересня 2019 р.)
447. Презентація їдишомовних та івритомовних видань і рукописів фонду відділу юдаїки для делегації з Німеччини (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, 13 вересня 2019 р.)
448. Відкриття виставки «Раритети з бібліотеки Софії Київської XVI–XVIII ст.» (Л.А. Дубровіна, О.П. Степченко, Т.В. Коваль, Національний заповідник «Софія Київська», ІР НБУВ; Софійський собор, м. Київ, 18 вересня 2019 р.)
449. Зйомки некомерційного національного документального фільму «Україна Всесвітня» ТОВ «ПРО ПРОДАКШН УКРАЇНА» (з відеофіксацією унікальних рукописних документів кінця XII–XVII ст.) (І.С. Корчемна, М.А. Філіпович, Л.С. Щерба, М.О. Балабан, В.О. Приладишева, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 30 вересня 2019 р.)
450. Книжково-документальна виставка «Кіпніс Ісаак Нухімович (1896–1974): єврейський, поет і перекладач» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, вересень 2019 р.)
451. Лекція І. Кузьмінського «Почути середньовіччя: музика та її виконавці при дворах давньоруських і європейських монархів» (м. Київ, 6 жовтня 2019 р.)
452. Презентація наукового видання «Архів українського історика Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біографічне дослідження : науковий каталог / О.П. Степченко, О.П. Бодак, Л.С. Щерба» (Київ, 2019) в рамках Круглого столу «Олена Апанович – історикиня, громадська діячка, людина (до 100-річчя від дня народження)» (ІР НБУВ, О.П. Бодак, Л.С. Щерба, м. Київ, Інститут історії України НАНУ, 10 жовтня 2019 р.)
453. Презентація фондів ІР НБУВ «Сучасні засоби популяризації рукописних документів» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Нау-

- ка. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» (Т.В. Коваль, НБУВ, 10 жовтня 2019 р.)
454. Оглядово-тематична екскурсія для студентів Українського медичного ліцею Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 жовтня 2019 р.)
455. Тематична навчальна екскурсія з використанням унікальних рукописів та друкованих видань для студентів історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Сходознавство» (О.П. Степченко, спільно з асистентом кафедри історії стародавнього світу та середніх віків КНУ імені Тараса Шевченка О.С. Охріменком, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16 жовтня, 1 листопада 2019 р.)
456. Презентація видання Іллі Паршина «Дипломатія Галицько-Волинської держави» (Східноєвропейські історичні студії КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, 20 жовтня 2019 р.)
457. Презентація видання «Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу. Дослідження : у 2 т. Т. 1. Факсиміле. 120 с.; Т. 2. Дослідження. 148 с. Київ: Горобець, 2019» (Л.А. Гнатенко та ін.; Національний заповідник «Софія Київська», ІР НБУВ; Софійський собор, м. Київ, 22 жовтня 2019 р.)
458. Презентація книги «День вдячності» (відділ зарубіжної україніки Інституту книгознавства НБУВ, м. Київ, 29 жовтня 2019 р.)
459. Оглядова екскурсія з використанням унікальних рукописів та друкованих видань, в т.ч. «Пересопницького Євангелія» для учасників презентації книги «День вдячності» (О.П. Степченко, 29 жовтня 2019 р.)
460. Інтерв'ю «Чадюк Марія. Книжкові скарби нації. Чим дивує читача Наукова бібліотека України імені В.І. Вернадського» про визначну пам'ятку українського книгописання з фондів Інституту рукопису НБУВ (О.П. Степченко, газета «День», 1 листопада 2019 р.)
461. Документально-книжкова виставка «Пантелеймон Куліш: 200 років від дня народження» (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 1 листопада 2019 р.)
462. Тематична екскурсія «Грецькі рукописи у фондах ІР НБУВ» для Екзарха Вселенського Престолу в Україні архімандрита Михайла Онищенка (С.К. Чернухін, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 4 листопада 2019 р.)
463. Оглядово-тематична екскурсія «Історія старовинних рукописів» для студентів 1-го та 2-го курсу магістратури Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка (О.А. Іванова, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 5 листопада 2019 р.)
464. Щорічний загальнодержавний диктант національної єдності з нагоди Дня української писемності та Дня вшанування київського літописця Нестора (НБУВ, м. Київ, 8 листопада 2019 р.)

465. Урочистий захід з нагоди 80-річчя Національної історичної бібліотеки України (м. Київ, 8 листопада 2019 р.)
466. Публічна лекція «Перша світова війна: чи є що берегти?» (І.В. Сличинський, ГО «Освітня асамблея», м. Київ, 9 листопада 2019 р.)
467. Тематична екскурсія з оглядом унікальних документів для студентів 2-го курсу Київської Трьохсвятительської духовної семінарії УГКЦ (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 14 листопада 2019 р.)
468. Презентація наукового музейного видання – каталогу виставки «Явлення. Пам'ятки Братського монастиря» (Національний художній музей України, м. Київ, 15 листопада 2019 р.)
469. Публічні лекції-презентації «Їдиш – жаргон чи мамина мова: нотатки з історії», «Їдиш в Україні у 1917–1919 рр.: від жаргону до офіційної мови», «Єврейсько-українські взаємини кінця ХІХ– першої половини ХХ ст. у світлі поезії: єврейські поети та їх перекладачі українські поети» (Т.О. Баганова, м. Вільнюс (Литовська Республіка), 18–24 листопада 2019 р.)
470. Телевізійна прес-конференція з презентацією видання «Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу. Дослідження : у 2 т. Т. 1. Факсиміле. 120 с.; Т. 2. Дослідження. 148 с. Київ: Горобець, 2019» (Л.А. Гнатенко та ін.; UNIAN, м. Київ, 23 листопада 2019 р.)
471. Презентація видань ІР НБУВ: «Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018» (Київ, 2018), Степченко О.П., Бодак О.П., Щерба Л.С. «Архів українського історика Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біографічне дослідження : науковий каталог» (Київ, 2019) та Філіпович М.А., Клименко І.В. «Архів українського історика Олени Компан у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біографічне дослідження: науковий каталог» (Київ, 2019) у рамках Дванадцятих джерелознавчих читань «Архівознавство в контексті історичної пам'яті та цифровізації суспільства», присвячених 75-річчю від дня заснування кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки» (О.П. Степченко, КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, 28 листопада 2019 р.)
472. Індивідуальна тематична екскурсія з оглядом унікальних документів для Іни Кнюрене – аташе з питань культури Посольства Литовської Республіки в Україні (О.П. Степченко, І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 6 грудня 2019 р.)
473. Відкриття виставки «Спецвантаж! Історія повернення українських культурних цінностей» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 12 грудня 2019 р.)

474. Оглядова екскурсія з використанням унікальних документів для студентів I курсу денної форми навчання факультету інформаційної політики і кібербезпеки спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Київського національного університету культури і мистецтв (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 17 грудня 2019 р.)
475. Презентація польського видання книги українського історика Артема Папакіна «Польські військові формування в Україні 1917–1919 рр.» (Польська медична бібліотека в Києві, м. Київ, 2019 р.)
476. Презентація проекту «Стежками предків» та путівника, присвяченого українській культурній спадщині Любачівського повіту в Польщі (Громадська організація «Вирій», м. Київ, 2019 р.)
477. Публічна лекція «З України в Анзакі. Маловідома сторінка української історії Першої світової війни» в рамках історичного фестивалю Legio Historica V (І.В. Стичинський, м. Київ, 2019 р.)
478. Публічна лекція «Рицарська братія Німецького ордену в Пруссії (XIII – перша половина XV ст.)» (Т.С. Горбач, КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2019 р.)

2020

479. Документально-книжкова виставка «Дню соборності України», присвячена Першим визвольним змаганням (1917–1921 рр.) (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 19 січня 2020 р.)
480. Виступ на радіо на тему «У Києві презентують факсимільне видання “Реймського Євангелія”» (Л.А. Гнатенко, Програма «Імператив» радіо «Культура», ведучий – Василь Шандро, 20 січня 2020 р.)
481. Урочистий захід з нагоди початку головування Республіки Хорватія в Раді Європейського Союзу (Національна філармонія України, м. Київ, 23 січня 2020 р.)
482. Презентація видання «Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу. Дослідження : у 2 т. Т. 1. Факсиміле. 120 с.; Т. 2. Дослідження. 148 с. Київ: Горобець, 2019» (Л.А. Гнатенко та ін., Київський Будинок учен,их НАН України, м. Київ, 23 січня 2020 р.)
483. Відкриття виставки «Василь Щавинський та його колекція» до 95-річчя пам'яті В.О. Щавинського – колекціонера, знавця мистецтва та науковця й великого патріота України [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків, м. Київ, 23 січня 2020 р.)
484. Книжково-документальна виставка «Володимир (Зеев) Жаботинський (1880–1940), українське питання і єврейська національна політика» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, січень 2020 р.)

485. Документально-книжкова виставка «Перетц Володимир Миколайович (1870–1935) : з нагоди ювілею вченого» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, січень 2020 р.)
486. Експурсія для студентів Університету третього віку (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 4 лютого 2020 р.)
487. Публічна лекція-презентація «Пророки та їх значення для народу Ізраїля» (О.О. Хамрай, Лекторій Київської єврейської громади «Масорет», м. Київ, 5 лютого 2020 р.)
488. Презентація «Кам'янка-Струмиловського Євангелія» (м. Кам'янка Бузька Львівської обл., 14 лютого 2020 р.)
489. Оглядова експурсія з використанням унікальних документів та факсимільних видань для прихожан Парафії Св. Архістратига Михаїла (Київ, Пирогово) (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 27 лютого 2020 р.)
490. Оглядова експурсія з використанням унікальних рукописів для студентів Київського університету імені Бориса Грінченка (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 27 лютого 2020 р.)
491. Інтерв'ю журналісту Приватного акціонерного товариства «КАРТЕЛЬ» Олександру Хоменку (інтерв'ю та телезйомка з використанням унікальних рукописів, зокрема Пересопницького Євангелія) (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2 березня 2020 р.)
492. Оглядово-тематична експурсія «Рукописні книги та матеріали ІР НБУВ» для студентів напряму підготовки «Українська мова та література» Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка (О.П. Степченко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 березня 2020 р.)
493. Публічна лекція-презентація «Їдиш у Києві у 1917–1919 рр.: від жаргону до офіційної мови» (Т.О. Батанова, Міжнародний онлайн-лекторій Харківського єврейського громадського центру «Бейт-Дан», м. Харків, 21 травня 2020 р.)
494. Старт нового проєкту Міністерства цифрової трансформації на розвиток національної кампанії цифрової грамотності «Будь на часі» (НБУВ, м. Київ, 5 червня 2020 р.)
495. Документально-книжкова виставка «Штейнгель Федір Рудольфович (1870–1946) – український громадсько-політичний діяч, дипломат, меценат: з нагоди ювілею» (І.В. Стичинський, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, вересень 2020 р.)
496. Відкриття виставки «Наказано не знати: українські археологи в лещатах тоталітаризму» [із використанням документів із фондів ІР НБУВ] (Український інститут національної пам'яті, м. Київ, 20 жовтня 2020 р.)

497. Телезйомка «Руської правди» для циклу історичної програми «Культурі українці, позначені гривнею» (І.С. Корчемна, Творче об'єднання «UA: Культура» Акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України», читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 23 жовтня 2020 р.)
498. Документально-книжкова виставка «Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна (1884–1973) – дослідниця історії Південної України XVIII ст.» (Л.В. Гарбар, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, жовтень 2020 р.)
499. Відкриття виставки «Володимирова спадщина: Київська православна митрополія у калейдоскопі української історії XVII–XVIII століття» (Національний Києво-Печерський історико-культурного заповідник, ІР НБУВ; Національний музей історії України, м. Київ, 6 листопада 2020 р.)
500. Відкриття виставки «Знак Соборності. Великий герб України: від Нарбута до Якутовича» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний художній музей України, Фонд інтелектуальної співпраці «Україна XXI століття» (Богдана Губського), Музей історичних та культурних реліквій родини Шереметьєвих, Український Музей і Бібліотека у Стенфорді (США), Національний художній музей України, м. Київ, 25 листопада 2020 р.)
501. Презентація наукового видання «Величко, Самійло. «Літопис» / упоряд. Г. Боряк, Т. Таїрова-Яковлева. Київ: ТОВ «Видавництво “Кліо”», 2020» (М.А. Філіпович, Л.А. Гнатенко, О.А. Іванова, Т.А. Добрянська, конференц-зал Інституту історії України НАН України, 16 жовтня 2020 р.; Наукова бібліотека ім. М. Максимовича КНУ імені Тараса Шевченка, дистанційний онлайн-формат на платформі Zoom, м. Київ, 22 грудня 2020 р.)
502. Спільний проєкт «Київ у Першій світовій війні» з Legio Historica (І.В. Стичинський; м. Київ, 2020 р.)

2021

503. Виступ на радіо на тему «Микола Левитський – засновник кооперативного руху в Україні» (О.П. Степченко, радіо «UA: Радіо Культура», програма «#ЗгадатиВсе», м. Київ, 15 квітня 2021 р.)
504. Відкриття виставки «Сила духу і похвала науці» до 150-річчя з дня народження сходознавця, лінгвіста, літературознавця, історика, письменника, перекладача, співорганізатора Національної академії наук академіка А. Кримського [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Музей книги і друкарства України, м. Київ, 20 квітня 2021 р.)
505. Зустріч-презентація «Основні напрями діяльності Організації Об'єднаних Націй» (зал гуманітарних наук НБУВ, м. Київ, 3 червня 2021 р.)

506. Тематична екскурсія «Грецькі рукописи у фондах ІР НБУВ» для Першого радника Посольства Греції в Україні Олександра Будуриса (Є.К. Чернухін, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 8 червня 2021 р.)
507. Оглядово-тематична екскурсія «Унікальна рукописна та книжкова спадщина Інституту рукопису НБУВ» для Надзвичайного і Повноважного Посла Латвійської Республіки в Україні Юріса Пойканса (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 16 червня 2021 р.)
508. Презентація наукових видань Інституту рукопису НБУВ за 2018–2021 рр. у межах спільного проєкту «Книжковий арсенал» та Української бібліотечної асоціації: ««Книжковий арсенал» у твоїй бібліотеці» (Т.С. Горбач, НБУВ, м. Київ, 23 червня 2021 р.)
509. Інтерв'ю про нові форми діяльності ІР в умовах пандемії в рамках заходів «Книжкового Арсеналу 2021», проєкт ««Книжковий Арсенал» у твоїй бібліотеці» (Т.С. Горбач, м. Київ, 24 червня 2021 р.)
510. Інтерв'ю для зйомок документального фільму на замовлення Посольства Греції про греків України з нагоди святкування 200-річчя Грецької революції 1821 р. (Є.К. Чернухін, Знімальна група української компанії «Габор», Знімальна група грецького каналу телебачення ЕРТ1, НБУВ, м. Київ, 25 червня 2021 р.)
511. Виставка «Петров Микола Іванович (24.04.1840–20.06.1921) – літературознавець, історик, археолог, етнограф, краєзнавець, музейний і громадський діяч» (С.В. Сохань, І.В. Клименко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, червень 2021 р.)
512. Книжково-документальна виставка «Гаркаві Авраам Якович (1835–1919) – орієнталіст, семітолог, історик» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, червень 2021 р.)
513. Зйомки документального фільму про відомого композитора Дмитра Степановича Бортнянського (читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 26 липня 2021 р.)
514. Презентація монографії «Українсько-болгарські відносини: офіційна і культурна дипломатія (1918–1944)» (НБУВ, 3 серпня 2021 р.)
515. Відкриття виставки «Раритети української козацької держави – Гетьманщини XVII–XVIII ст.: до 30-річчя незалежності України» [із експонуванням унікальних рукописів із фондів ІР НБУВ] (Т.С. Горбач [співавтор каталогу виставки] та ін.; Національний заповідник «Софія Київська», ІР НБУВ; Софійський собор, м. Київ, 16 серпня 2021 р.)
516. Презентація факсимільного видання Євангелія, виданого в Алепо в 1708 р. коштом гетьмана Івана Мазепи (Посольство України в Лівані, Фонд пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира, НБУВ, Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 28 серпня 2021 р.)

517. Урочистий захід з презентацією спільних видань Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Посольства України в Лівані та фонду пам'яті Блаженнішого Митрополита Володимира – факсимільного видання київського примірника Мазепинського Євангелія арабською мовою «Книга Чесного Непорочного Євангелія, Світильника, що сяє й освітлює», «Пальмове гілля» (Агатангел Кримський), «Мандрі по Святих місцях Сходу (Левант)» (Василь Григорович-Барський), «Український Ліван» (Ігор Осташ), присвячених українсько-ліванським культурним зв'язкам (читальна зала відділу образотворчих мистецтв НБУВ, м. Київ, 3 вересня 2021 р.)
518. Тематична навчальна екскурсія з використанням унікальних рукописів та друкованих видань для студентів історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка за спеціальністю «Сходознавство» (О.П. Степченко, спільно з асистентом кафедри історії стародавнього світу та середніх віків КНУ імені Тараса Шевченка О.С. Охріменком, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 6 вересня 2021 р.)
519. Презентація видань видавництва «Горобець» у рамках проекту «Повертаємо в Україну культурну спадщину»: «Молитовник Гертруди X–XI століть», «Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 / Дослідження: міжнародна колективна монографія; відп. ред. Л. Гнатенко. Київ: Горобець, 2021», «Молитовник князя Володимира (Службник Теодоровича) XIV століття: Видання факсимільного типу. Дослідження / відп. ред. Л. Гнатенко. Київ: Горобець, 2021» (Л.А. Гнатенко та ін.; Митрополичі палати Національного заповідника «Софія Київська», м. Київ, 7 вересня 2021 р.)
520. Оглядово-тематична екскурсія з практичними заняттями для студентів 2-го курсу ОКР «магістр» за спеціальністю «Історія мистецтв» історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 9 вересня 2021 р.)
521. Відкриття виставки «Мистецтво вільних: художня естетика Української революції 1917–1921» (Український інститут національної пам'яті, м. Київ, вул. Хрещатик, 22 вересня 2021 р.)
522. Презентація наукових видань Інституту книгознавства НБУВ: «Музична Шевченкіана у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» та «З історії книжкової культури України: дослідження ретроспективних книжкових, образотворчих, музичних видань та історичних колекцій з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського» (НБУВ, м. Київ, 28 вересня 2021 р.)
523. Презентація путівника «Стежками предків: Сяніччина у Києві», присвяченого дослідженню українських етнічних земель у Польщі – Закерзонню (Громадська організація «Вирій», Національний військово-історичний музей України, м. Київ, 28 вересня 2021 р.)

524. Публічна лекція «(Чорно)морський вузол 1914–1918» (І.В. Стичинський, Історичний фестиваль «Legio Historica Херсон IV», м. Херсон, 2 жовтня 2021 р.)
525. Презентація наукового видання «Слов’янофільство – духовний феномен XIX століття. Погляд з Києва» (Київ, 2021) на засіданні секції 5 «Рукописна та архівна спадщина: від рукопису до бази знань» у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями» (Н.А. Шип, НБУВ, м. Київ, 5 жовтня 2021 р.)
526. Виступ на радіо на тему «Єврейське просвітництво, хасидизм і Гаскала на українських землях» (В.В. Черноіваненко, Програма «Громадського радіо «Зустрічі», ведучий – Василь Шандро, 9 жовтня 2021 р.)
527. Презентація наукових видань: «Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 / Дослідження : міжнародна колективна монографія; відп. ред. Л. Гнатенко. Київ: Горобець, 2021» та «Молитовник князя Володимира (Службник Теодоровича) XIV століття : Видання факсимільного типу. Дослідження / відп. ред. Л. Гнатенко. Київ: Горобець, 2021» (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 9 жовтня 2021 р.)
528. Оглядово-тематична екскурсія «Унікальна рукописна та книжкова спадщина ІР НБУВ» для студентів Українського медичного ліцею Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 11 жовтня 2021 р.)
529. Відкриття виставки «Футуромарення» [із експонуванням документів із фондів ІР НБУВ] (Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький Арсенал», м. Київ, 15 жовтня 2021 р.)
530. Книжкова виставка до Дня української писемності «І першим було слово...» (С.В. Сохань, І.В. Клименко, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, жовтень 2021 р.)
531. Книжково-документальна виставка «Історія видавництва «Емес»: за матеріалами відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ» (Г.А. Ривкіна, читальна зала відділу фонду юдаїки ІР НБУВ, м. Київ, жовтень 2020 р.)
532. Відкриття виставки з нагоди 400-річчя від завершення Хотинської війни 1621 р. «Козацька звитяга під Хотином 1621 року і доля Центрально-Східної Європи» [із експонуванням унікальних рукописів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей історії України, НБУВ, Центральний державний історичний архів України в місті Києві, Чернігівський обласний історичний музей імені В.В. Тарновського, Національний музей мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків, Національний історико-етнографічний заповідник «Переяс-

- лав», Державний заповідник міста Дубно; Національний музей історії України, м. Київ, 5 листопада 2021 р.)
533. Радіодиктант національної єдності в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського («Українське радіо», «Суспільне UA»; НБУВ, м. Київ, 9 листопада 2021 р.)
534. Відкриття виставки «Рятував від небуття. Музейний простір і всесвіт особистості Федора Ернста» з нагоди 130-річчя від дня народження Федора Ернста – мистецтвознавця, пам'яткоохоронця та музейного діяча [із експонуванням унікальних рукописів із фондів ІР НБУВ] (Національний музей історії України, ІР НБУВ, Національний музей Тараса Шевченка, Національний художній музей України, Інститут археології НАН України, ДАКО, Національний музей історії України, м. Київ, 10 листопада 2021 р.)
535. Урочистий захід з нагоди закриття українсько-шведського проекту «Раритети Української козацької держави – Гетьманщини XVII–XVIII ст.: до 30-річчя Незалежності України» [із експонуванням унікальних рукописів із фондів ІР НБУВ] (Національний заповідник «Софія Київська», м. Київ, 12 листопада 2021 р.)
536. Публічна лекція «Донбас в об'єктиві Стефана Таранушенка» в рамках Мистецького фестивалю «Соляний Бум»: історична гутірка» (І.В. Сличинський, м. Слов'янськ Донецької обл., 28 листопада 2021 р.)
537. Спільний проєкт (курс відеолекцій) «Україна у Першій світовій війні» (І.В. Сличинський, ІР НБУВ, Legio Historica, Національний військово-історичний музей України, м. Київ, 2021 р.)
538. Екскурсія «Від Михаїла до Тараса: чесько-словацькі добровольці та бельгійські панцирники в Києві» (І.В. Сличинський, історичний фестиваль Legio Historica VI, м. Київ, 2021 р.)
539. Запис подкасту «Перша світова у поп-культурі: музика, кіно, література, арт» із циклу ПОСТГРУШЕВСЬКИЙ від Legio Historica (м. Київ, 2021 р.)
540. Зйомки програми Телевізійної служби новин (ТСН) каналу 1+1-медіа, присвяченої спецпроєкту про українську кухню XVII–XVIII ст. (І.С. Корчемна, читальна зала ІР НБУВ, м. Київ, 2021 р.)

ЕЛЕКТРОННІ ВИСТАВКИ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ, ПРЕДСТАВЛЕНІ НА ПОРТАЛІ НБУВ (2011–2021)

1. Кониський Григорій Осипович [електронний ресурс] : електронна виставка / [авт.-уклад. Л.А. Борисова] // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (48 зображ.) та текст. дані : передмова. Київ, 2011. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1126>, вільний. Назва з екрана.
2. Рукописні першоджерела української культури у фондах Інституту рукопису [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад.: Л.А. Борисова, С.О. Муссель-Драгомирецька // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (39 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2012. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/10>, вільний. Назва з екрана.
3. Сергій Іванович Маслов [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Л.А. Борисова, Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (40 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2012. URL : <http://nbuv.gov.ua/node/38>, вільний. Назва з екрана.
4. Борис Дмитрович Грінченко [електронний ресурс] : електронна виставка // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (28 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2012. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/41>, вільний. Назва з екрана.
5. Тарас Григорович Шевченко : електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (45 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2012. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/81>, вільний. Назва з екрана.

6. «Бабин яр. Біль нашої пам'яті. Документи. Свідчення. Осмислення» : до 70-х роковин трагедії [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (57 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2012. Мови: укр., рос., англ., нім. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/102>, вільний. Назва з екрана.
7. Полянкер Гершл (Григорій Ісакович) : 100-річчя від дня народження [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (37 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2012. Мови: їдиш, укр., рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/87>, вільний. Назва з екрана.
8. Рукописна книга в дослідженнях сучасних науковців [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. С.О. Муссель-Драгомирецька // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (54 зображ.) та текст. дані : передмова. Київ, 2012. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/172>, вільний. Назва з екрана.
9. Іцхок-Лейбуш Перец : до 160-річчя від дня народження [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (64 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2012. Мови: їдиш, укр., їврит, рос., англ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/188>, вільний. Назва з екрана.
10. Марк Захарович Шагал (Marc Chagall) (1887–1985) [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (32 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2012. Мови: укр., рос., їдиш, франц., англ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/950>, вільний. Назва з екрана.
11. Федір Зотикович Коновалюк – видатний український художник [електронний ресурс] : електронна виставка / [авт.-уклад. Л.А. Борисова] // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (48 зображ.) та текст. дані : передмова. Київ, 2013. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1126>, вільний. Назва з екрана.
12. До сторіччя Єврейської етнографічної експедиції імені барона Г.О. Гінзбурга під керівництвом Семена Ан-ського (1912–1914) [електронний ресурс] :

- електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (26 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2013. Мови: їдиш, укр., рос., англ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/664>, вільний. Назва з екрана.
13. Єврейська автономна область. Адміністративний центр – Біробіджан [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (38 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2013. Мови: їдиш, укр., рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/667>, вільний. Назва з екрана.
14. Товариство поширення освіти між євреями в Росії (1863–1929) : до 150-річчя утворення [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (41 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2013. Мови: укр., рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/759>, вільний. Назва з екрана.
15. מַמְעוּלֵשׁ (Маме лошн). 105 річниця Чернівецької конференції з мови їдиш. (30 серпня – 3 вересня 1908) [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (30 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2013. Мови: їдиш, іврит, укр., рос., англ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/952>, вільний. Назва з екрана.
16. До 100-річчя «Справи Менахема Менделя Бейліса» (23 вересня – 28 жовтня 1913). Матеріали. Дослідження. [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (35 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2013. Мови: іврит, їдиш, укр., рос., англ. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1002>, вільний. Назва з екрана
17. До 150-річчя від дня народження Бориса Дмитровича Грінченка [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. : Л. Гарбар, О. Купченко-Гринчук // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (82 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1056>, вільний. Назва з екрана.
18. З нагоди 95 річниці заснування фондів Інституту рукопису (1918–2013) / [авт.-уклад. Л. Гарбар] // Національна бібліотека України імені В.І. Вер-

- надського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (70 зображ.) та текст. дані: передмова. Київ, 2014. URL : <http://www.nbu.gov.ua/node/1126>, вільний. Назва з екрана.
19. Шевченкіана у фондах Інституту рукопису / виставку підгот. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (75 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2014. URL : <http://www.nbu.gov.ua/node/1155>, вільний. Назва з екрана.
  20. Єврейський календар ха-луах ха-іврі (івр. הוללה ירבעה (у фондах відділу фонду юдаїки НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (37 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. Мови: іврит, їдиш, укр., рос., англ., нім., литов., польс. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1245>, вільний. Назва з екрана.
  21. Стебницький Петро Януарійович (1862–1923) – український громадсько-політичний діяч, учений, публіцист [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот.: Т.С. Горбач, О.М. Купченко-Гринчук // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (44 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/1251>, вільний. Назва з екрана.
  22. Різноманітність дитячої літератури на їдиш. З фондів відділу фонду юдаїки НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (57 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. Мови: їдиш, укр. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1270>, вільний. Назва з екрана.
  23. Єврейська громада в роки Першої світової війни. До 100-річчя початку Першої світової війни (28 липня 1914–11 листопада 1918) [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (54 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. Мови: їдиш, укр., рос. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1288>, вільний. Назва з екрана.
  24. Шолом-Алейхем (1859–1916) (Рабинович Шолом Нохумович) – класик єврейської літератури. До 155-річчя від дня народження [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту

- рукопису. Електрон. граф. (38 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. Мови: їдиш, укр., рос., іврит, англ. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1323>, вільний. Назва з екрана.
25. Таранушенко Стефан Андрійович (1889–1976) : мистецтвознавець, музейний працівник [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. : Т. Горбач, О. Купченко-Гринчук, Т. Герасімова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (36 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1538>, вільний. Назва з екрана.
26. Книжкова графіка митців Культур-Ліги – єврейської світської, благодійної, культурно-просвітницької організації у фондах НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (48 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. Мови: їдиш, укр., рос., нім. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1856>, вільний. Назва з екрана.
27. Коцюбинський Михайло Михайлович (17.09.1864–25.04.1913) – 150-річчя з дня народження [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. : Т.С. Горбач, Т.В. Герасімова, // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (38 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2014. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1900>, вільний. Назва з екрана.
28. Феномен Культур-Ліги (רוטלוק-עגיל). Незалежна організація єврейської культури та освіти. Документи, дослідження, історія видавничої діяльності. 3 фондів відділу фонду юдаїки НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (54 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. Мови: їдиш, укр., рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1918>, вільний. Назва з екрана.
29. Назаревський Олександр Адріанович (12 грудня 1887 р. – 30 вересня 1977 р.) – видатний український літературознавець, бібліограф, педагог / виставку підгот. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт / Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (50 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2015. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1920>, вільний. Назва з екрана.
30. Микола Зеров : повернення із забуття : виставка до 125-річчя від дня народження видатного українського поета [електронний ресурс] : електронна

- виставка / виставку підгот. : Т.С. Горбач, Т.В. Герасімова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/1992>, вільний. Назва з екрана.
31. Видання Укрдержнацменвидаву (Державне видавництво національних меншин УРСР) у фондах відділу фонду юдаїки НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (50 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. Мови: їдиш, укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2035>, вільний. Назва з екрана.
32. День перемоги увійшов в єврейський календар : єврейська громада в роки Другої світової війни : до 70-річчя перемоги [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (50 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. Мови: укр., рос., нім. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2150>, вільний. Назва з екрана.
33. Дмитро Яворницький : дослідник запорозького козацтва : виставка до 160-річчя від дня народження видатного українського історика, археолога, фольклориста [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. : Т.С. Горбач, Т.В. Герасімова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (45 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2217>, вільний. Назва з екрана.
34. Єврейські періодичні видання між двома світовими війнами. 3 фондів відділу фонду юдаїки НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (35 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. Мови: їдиш, іврит, ісп., польс., укр., рос., франц., англ., голлан., швед., турец. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2253>, вільний. Назва з екрана.
35. Павло Миколайович Попов (1890–1971) : виставка до 125-річчя від дня народження [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Т.С. Горбач // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (27 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2328>, вільний. Назва з екрана.

36. Антон Хомич Середа : виставка до 125-річчя від дня народження українського графіка, майстра прикладного мистецтва, мистецтвознавця та культурного діяча [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Т.А. Бургомістренко, Т.В. Герасімова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (44 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/2444>, вільний. Назва з екрана.
37. Плевако Микола Антонович (27.11.1890–11.04.1941) – український літературознавець, бібліограф [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт / Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (75 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2015. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/2632>, вільний. Назва з екрана.
38. Єврейський поет Лейб Квітко (1890–1952). З фондів відділу фонду юдаїки НБУВ [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (39 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2015. Мови: їдиш, укр., рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2649>, вільний. Назва з екрана.
39. Єврейські громадські організації в Російській імперії кін. XIX – поч. XX ст. Статути та звіти [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (50 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. Мови: укр., їврит, рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2691>, вільний. Назва з екрана.
40. Василенко Микола Прокопович (14.02.1866–03.10.1935) – український історик, правознавець, державний та громадський діяч, Президент Української академії наук [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Т.С. Горбач // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (44 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2730>, вільний. Назва з екрана.
41. Агатангел Кримський (1871–1942) : виставка до 145-річчя з дня народження українського історика, письменника, мовознавця [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. : Л.В. Гарбар, Т.В. Герасімова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. / Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (105 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2750>, вільний. Назва з екрана.

42. Надія Суровцова-Олицька (18.03.1896–13.04.1985) : виставка до 120-річчя від дня народж. видатної укр. письменниці, перекладачки, громадської та політичної діячки [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад.: Т.С. Горбач, С.О. Муссель-Драгомирецька // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (35 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. URL: <http://nbuv.gov.ua/node/2957>, вільний. Назва з екрана.
43. Центральна єврейська бібліотека ім. М. Вінчевського у Києві [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (31 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. Мови: їдиш, іврит, укр., латин, нім., франц. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3021>, вільний. Назва з екрана.
44. Пантелеймон Куліш: виставка до 120-річчя від народження українського письменника, фольклориста, громадського та культурного діяча [електронний ресурс] : електронна виставка // вист. підгот.: Т.А. Бургомістренко, Т.В. Герасімова // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (66 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3062>, вільний. Назва з екрана.
45. Косенко Віктор Степанович (24.11.1896 – 03.10.1938). Виставка до 120-річчя від дня народження видатного українського композитора, піаніста, педагога [електронний ресурс] : електронна виставка // вист. підгот.: В.В. Горева // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (30 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3062>, вільний. Назва з екрана.
46. Михайло Грушевський – будівничий української державності : виставка до 150-річчя від дня народження видатного українського історика, письменника, публіциста, громадського та політичного діяча [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Т.С. Горбач // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (40 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2016. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3277>, вільний. Назва з екрана.
47. Чи потрібен їдиш радянським євреям? (з фондів відділу фонду юдаїки НБУВ) [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (40 зображ.) та

- текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2017. Мови: їдиш, іврит, нім., укр., англ., рос. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3332>, вільний. Назва з екрана.
48. Родина Григоровичів-Барських [електронний ресурс] : електронна виставка / вист. підгот : Л.А. Борисова, Т.В. Герасімова, С.О. Муссель-Драгомирецька // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (86 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2017. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3444>, вільний. Назва з екрана
49. «Дідусь» сучасної єврейської літератури Менделе Мойхер Сфорім : видання у фондах відділу фонду юдаїки [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (32 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2017. Мови: їдиш, іврит, укр., рос. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3556>, вільний. Назва з екрана.
50. Документи Київської філії Товариства розповсюдження просвіти між євреями Росії у фондах відділу фонду юдаїки [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.- уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (44 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2017. Мови: їдиш, іврит, нім., укр., фран., англ., латина, рос. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3623>, вільний. Назва з екрана.
51. Проценко Людмила Андріївна (1927–2000) : фото з архіву [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (63 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2017. URL : <http://www.nbu.gov.ua/node/3694>, вільний. Назва з екрана.
52. Геппенер Микола Володимирович (1901–1971). Виставка, присвячена науковому доробку видатного українського архівіста, археографа, славіста, палеографа та кодиколога [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот.: Т.А. Бургомістренко // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (35 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2017. URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/3580>, вільний. Назва з екрана.
53. Житецький Гнат Павлович (1866–1926) – фундатор відділу рукописів Всенародної бібліотеки України [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот: Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України іме-

- ні В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (45 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2017. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/node/3705>, вільний. Назва з екрана.
54. Історія Товариства єврейської народної музики у друкованих виданнях з фондів відділу фонду юдаїки ІР [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2017. Мови: їдиш, іврит, нім., укр., англ., рос. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3725>, вільний. Назва з екрана.
55. Біляшівський Микола Федотович (1867–1926) : до 150-річчя з дня народження [електронний ресурс] : електронна виставка / виставку підгот. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. графіч. (78 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2017. <http://www.nbuv.gov.ua/node/3777>, вільний. Назва з екрана.
56. Євреї в час революційних перетворень (1917–1919) [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (51 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2018. Мови: їдиш, іврит, укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/3906>, вільний. Назва з екрану.
57. До 100-річчя Національної академії наук України (1918–2018) [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Т.С. Горбач // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (25 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2018. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4028>, вільний. Назва з екрана.
58. Сіонізм і 70-річчя проголошення держави Ізраїль : нотатки з історії за матеріалами відділу фонду юдаїки ІР НБУВ [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (50 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2018. Мови: їдиш, іврит, укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4154/edit>, вільний. Назва з екрана.
59. Історія відділу фонду юдаїки Інституту рукопису : до 100-річчя НБУВ [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (42 зображ.) та текст. дані:

- передмова та опис документів. Київ, 2018. Мови: їдиш, укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4222/edit>, вільний. Назва з екрана.
60. З нагоди роковин смерті репресованого директора Всенародної бібліотеки України (нині – Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського), бібліотекознавця, педагога Степана Пилиповича Постернака (27.04.1885 – 19.01.1938) [електронний ресурс] : електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського : офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (44 зображ.) та текст. дані : передмова та опис документів. Київ, 2018. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4349>, вільний. Назва з екрана.
61. Давид Гофштейн (1889–1952) – поет, перекладач, громадський діяч [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (48 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2018. Мови: їдиш, укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4425>. Назва з екрана.
62. Кіпніс Ісаак Нухімович (1896–1974): єврейський, поет і перекладач [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (54 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: їдиш, укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4854>. Назва з екрана.
63. «Невтомний трудівник, вчений глибоких і різнобічних знань ...» : архів Юрія Олексійовича Меженка (1892–1969) в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (37 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4856>. Назва з екрана.
64. Марковський Михайло Миколайович (1869–1947) : архівна спадщина в Інституті рукопису НБУВ [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (31 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4913>. Назва з екрана.
65. Лазаревська Катерина Олександрівна (1879–1939) : з нагоди ювілею [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Націо-

- нальна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (26 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4960>. Назва з екрана.
66. Раїса Опанасівна Руденко (1939–2020) – українська журналістка, правозахисниця, дисидентка : фото з архіву [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4990>. Назва з екрана.
67. Камінський В'ячеслав Арсенович (1869–1938) : з нагоди 150-літнього ювілею [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (15 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/4993>. Назва з екрана.
68. Покликання і доля Мойсея Береговського (1892–1961) // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт / авт.-уклад. Г. А. Ривкіна. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (41 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2019. Мови: їдиш, укр., нім., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5816>. Назва з екрана.
69. Перетц Володимир Миколайович (1870–1935) : з нагоди ювілею вченого [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5123>. Назва з екрана.
70. Володимир (Зеев) Жаботинський (1880–1940), українське питання і єврейська національна політика [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (52 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: їдиш, укр., англ., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5132>. Назва з екрана.
71. Петро Гаврилович Лебединцев: до 200-річчя від дня народження [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.Ю. Калініч // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні

- виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5135>. Назва з екрана.
72. Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна (1884–1973) – дослідниця історії Південної України XVIII ст. [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (11 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5142>. Назва з екрана.
73. Осьмак Кирило Іванович (1890–1960) – вчений-аграрій, громадський та політичний діяч національного відродження : з нагоди ювілею [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5200>. Назва з екрана.
74. 150 років від дня народження українського композитора, музикознавця, педагога – Дзбанівського Олександра Тихоновича (1870–1938) [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (40 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5218>. Назва з екрана.
75. Бережков Михайло Миколайович (1850–1932) – краєзнавець, професор Ніжинського історико-філологічного інституту князя Безбородька : з нагоди ювілею [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (60 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5335>. Назва з екрана.
76. Поводир, який заглядав за обрій. Руденко Микола Данилович (1920–2004) : фото з архіву [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (105 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5336>. Назва з екрана.
77. Каманін Іван Михайлович (1850–1921) – український історик-архівіст, палеограф [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт.

- Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (36 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5337>. Назва з екрана.
78. Штейнгель Федір Рудольфович (1870–1946) – український громадсько-політичний діяч, дипломат, меценат: з нагоди ювілею [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. І.В. Стичинський // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (27 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5372>. Назва з екрана.
79. До річниці митрополита Андрея Шептицького (1865–1944) [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Є.К. Чернухін // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (15 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2020. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5375>. Назва з екрана.
80. Гаркаві Авраам Якович (1835–1919) – орієнталіст, семітолог, історик [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (55 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: їдиш, англ., укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5403>. Назва з екрана.
81. Фотохроніка подій життя країни у світлинах Богдана Миколайовича Гориня – письменника, шістдесятника, політика, лауреата Шевченківської премії : з нагоди 30-ї річниці Незалежності України [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (82 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5434>. Назва з екрана.
82. Ківлицький Євген Олександрович (1861–1921) : з нагоди ювілею [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (38 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/node/5435>. Назва з екрана.
83. Архівна спадщина Лесі Українки у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. І.С. Корчемна // Національна бібліотека

- України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (64 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5446>. Назва з екрана.
84. Архівна спадщина Івана Петровича Крип'якевича (1886–1967) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (78 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5457>. Назва з екрана.
85. Архівна спадщина Щеглової Софії Олексіївни (1886–1965) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (91 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5473>. Назва з екрана.
86. Архівна спадщина Манжури Івана Івановича (1851–1893) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (52 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5478>. Назва з екрана.
87. Архівна спадщина Павла Григоровича Тичини (1891–1967) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.А. Петрушко // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (25 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5538>. Назва з екрана.
88. Білецький Андрій Олександрович (1911–1995) : з нагоди 110-річчя від дня народження [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Є.К. Чернухін // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (28 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5567>. Назва з екрана.

89. Українська історія в пам'ятках Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. До 30-річчя відновлення Незалежності України [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Т.С. Горбач, І.В. Стичинський // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (46 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: польсь., нім., укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5658>. Назва з екрана.
90. Історія видавництва «Емес»: за матеріалами ВФЮ ІР НБУВ [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Г.А. Ривкіна // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (54 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: їдиш, англ. укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5718>. Назва з екрана.
91. Архівна спадщина Драгоманова Михайла Петровича (1841–1895) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.В. Гарбар // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (94 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5744>. Назва з екрана.
92. Смиренко Володимир Левкович (1891–1938) : 3 нагоди 130-річчя від дня народження [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. Л.С. Щерба // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (35 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5788>. Назва з екрана.
93. Бутнік-Сіверський Борис Степанович [електронний ресурс]: електронна виставка / авт.-уклад. І.В. Клименко // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіц. сайт. Електронні виставки Інституту рукопису. Електрон. граф. (36 зображ.) та текст. дані: передмова та опис документів. Київ, 2021. Мови: укр., рос. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5787>. Назва з екрана.

ЗВЕРНЕННЯ / ЗАПИТИ / ЛИСТУВАННЯ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ (2000–2021)

Важливим напрямом наукової діяльності Інституту рукопису НБУВ є науково-консультаційна робота, яка регламентується та регулюється Законами України «Про бібліотеку та бібліотечну справу», «Про авторські і суміжні права», «Про звернення громадян», «Про Національний архівний фонд та архівні установи», «Про доступ до публічної інформації» та ін.; розпорядженням Президії НАН України «Про впровадження збереження та використання книжкових пам'яток, рідкісних та цінних книжкових і рукописних фондів в установах НАН України», Статутом Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, Положенням про Інститут рукопису НБУВ, іншими нормативно-правовими та методичними документами.

Одним із видів науково-консультаційної роботи, зокрема й у період 2000–2021 рр., є виконання запитів різного характеру від фізичних та юридичних осіб, що звертаються до ІР через різноманітні засоби комунікаційного зв'язку – пошту (звичайну, електронну), в телефонному режимі, за допомогою месенджерів та ін.

До виконання запитів долучаються практично всі співробітники ІР, зокрема Л.А. Дубровіна (з 2018 р. – Генеральний директор НБУВ), О.П. Степченко (директор ІР НБУВ), Т.О. Батанова, О.П. Бодак, О.С. Боляк, С.О. Булатова, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар, Л.А. Гнатенко, Т.С. Горбач, Т.А. Добрянська, Ю.Б. Дудка, О.А. Іванова, Г.Ю. Калініч, Е.С. Клименко, І.В. Клименко, Т.В. Коваль, І.С. Корчемна, Т.В. Міцан, С.О. Муссель-Драгомирецька, Г.А. Ривкіна, С.В. Сохань, І.В. Стичинський, А.М. Сукало, М.А. Філіпович, Є.К. Чернухін, Л.С. Щерба та ін.

Протягом 2000–2021 рр. громадянам та установам було надано понад 9000 наукових консультацій, близько 6500 довідок за електронними адресами користувачів про склад, зміст фондів, наявність рукописів та потрібної інформації в документах тощо. З них із позитивним результатом виконано по-

над 90% від загальної кількості запитів, деякий відсоток звернень був переадресований в інші підрозділи НБУВ та в архівні установи України для з'ясування, виявлення та уточнення замовленої інформації.

Серед звернень громадян, отриманих ІР НБУВ від 2000 р. по теперішній час, 59 відсотків складають різноманітні тематичні запити, 23 відсотки – конкретні запити генеалогічного та біографічного характеру, решта – 18 відсотків – соціально-правові та інші запити, серед яких слід виокремити запрошення стосовно участі в наукових та соціокультурних заходах.

Тематичні запити, які виконувалися в 2000–2021 рр., стосувалися надання багатоаспектної інформації відносно:

наявності у фондах ІР НБУВ: єврейських музично-текстових матеріалів; музичних рукописів XVII–XVIII ст.; топографічних описів Томської і Тобольської губерній; малюнків В. Григоровича-Барського; Нобельського Євангелія; «Грамоти НТШ про обрання Д.О. Граве своїм дійсним членом 4 січня 1924 р. Львів»; маєткових документів польських землевласників XVII–XIX ст.; грецьких рукописів XVI ст.; документів з архітектури Волині XVII ст.; «Патерика Печерського XVI в.»; «Каталогу математичних, фізичних та астрономічних інструментів Станіслава Августа Понятовського»; «Договірної грамоти короля Стефана Уроша» 1254 р.; «Давидових псалмів»; пам'яток про Любарський Свято-Георгіївський монастир; колекцій бібліотеки Хрептовичів; українських поезій XVIII–XX ст.; македонських, турецьких, словацьких, татарських, ногайських, перських рукописів; щоденників В. Гнилосирова; матеріалів про арабський світ та арабську літературу; документів про комплекс Китайгородських храмів; відомостей щодо сербських студентів в КДА; рукописів про Австрію, Бруней, Грецію, Ізраїль, Іран, Італію, Канаду, Македонію, Молдову, Польщу, Сербію, США; інформації про Київських, Подільських і Волинських генерал-губернаторів 1832–1917 рр.; листів О. Гольштейн до М. Драгоманова; листування Д.О. Граве з В. Левицьким; листування В.Б. Антоновича; листів М.М. Страхова до Ф.М. Достоевського; листування гетьманів Потоцьких; листування В. Петрова; рукописних джерел з історії східноєвропейських євреїв; з історії сходознавства в Російській імперії, з історії німецького етносу на території України, з історії Спасо-Преображенського монастиря, з історії месіанського руху євреїв на території України; документів митрополитів Іоасафа Кроковського та Андрея Шептицького, академіків М.С. Грушевського, В.І. Вернадського, А.Ю. Кримського, просвітника Б.Д. Грінченка, етнографа Я.П. Новицького, родоначальника раціонального бджільництва П.І. Прокоповича, археолога і фольклориста В.Ю. Білецької, польського письменника Юзефа Ігнатія Крашевського, В.Ф. Дурдуківського,

засновника Київського ботанічного саду імені О.В. Фоміна Рудольфа Траутфеттера, інженера-авіатора А.І. Касяненка, бібліографа С.І. Пономарьова та ін.;

складу та змісту особових архівних фондів А.Ю. Кримського, П.М. Попова, Одарки Романової, М.Я. Данилевського, О.М. Лазаревського, С.А. Таранушенка; архівного фонду дисертацій студентів КДА та ін.;

методології та методики описування рукописів, ідентифікації філіграней та ін.;

оцифрування рукописів.

Генеалогічні запити стосуються пошуків у фондах ІР НБУВ документів Тулубів, Ханенків, Коршунів, Хоруженків, М. Туган-Барановського, Є. Слуцького, Кантемірів, композитора М. Кушлина, професора КДА І.П. Четверінова, М.Ф. Полторацького, Іоакима Антоненка, братів Грузиних, П.К. Скорделі, К.В. Широцького (Шероцького), архієпископа Никифора, митрополита Григорія Цамблака, Дмитрія Ростовського, Ю. Меженка; родини Судієнків, сотника П.Є. Семенова, родин Лопухіних-Демидових, козака Андрія Лупача, К. Пшеничного, Боржимського (Боржинського), Й.К. Скотинського, В.О. Панкєєва, Кононського, Козирів, Сементовських, Сіцінських-Чехівських-Січинських-Шандорів, Бровків, Хрумала, роду Лизогубів, Горленків, Коршунів, Курисів, Трипольських, Куликовських, Овсянико-Куликовських, дворян Голяховських та ін. Також наявні запити про наявність метричних книг у фондах монастирів; «Родословної книги Новгород-Сіверського намісництва»; ревізьких списків Київського полку (сотень); ревізій (реєстрів) про мешканців Ніжинського полку; метричних книг церков Конотопу, інших міст, повітів, єпархій, ревізій Лубенського полку; Румянцевського опису Київського полку та ін.

ІР НБУВ як зберігач та упорядник Відомчого архіву НБУВ надає письмові відповіді на запити **соціально-правового характеру** стосовно оформлення діловодних документів структурних підрозділів НБУВ, зокрема про заробітну плату, про трудовий стаж тощо (С.Ж. Силко, Л.С. Щерба, Ю.Б. Дудка).

Серед **іншого** важливими є звернення від громадян з численними пропозиціями відносно вдосконалення роботи з наявним архівним фондом ІР НБУВ, запрошення до участі в нарадах, конференціях, круглих столах та семінарах, міжнародних наукових, виставкових та видавничих проєктах, пропозиції про творче співробітництво, зокрема: про можливість повернення РК «Пересопницьке Євангеліє» до культурно-археологічного центру «Пересопниця»; про зміну назви Пересопницького Євангелія на «Двірецько-Пересопницьке»; про зйомки оригіналу «Пересопниці» для історичного документального фільму про Івана Мазепу; виставковий проєкт про медицину; дослідження Луцького градуалу XVII ст. в порівнянні з іншими джерелами римо-католицької му-

зики; про підготовку проекту «Скарбниця пам'яток українського народу»; використання фотозображення Ірмологіону з фондів ІР НБУВ для карбування пам'ятної монети; виставки арабських та перських рукописів та зйомки фільму з використанням цих документів; спільний проєкт щодо копіювання документів з відділу фонду юдаїки; спільний проєкт стосовно вивчення українсько-австрійської школи економістів; про участь у проєкті Hill Manuscript Image Library з оцифрування рукописних зібрань релігійного характеру; участь у проєкті «Музей новин»; у гоголівському академічному виданні; у проєкті «Автентична Україна» та ін.

Також за допомогою листування надавалися відповіді про розміщення статей у збірнику «Рукописна та книжкова спадщина України»; уточнювалися атрибуція рукописів, їхні характерні особливості тощо.

Для підготовки відповідей на звернення громадськості *de visu* переглядалися запитувані документи з фондів Інституту рукопису, зокрема:

- з *особових фондів*: П.П. Василенка (ф. 40); В.К. Винниченка (ф. 293); М.С. Грушевського (ф. 357), Д.І. Дорошенка (ф. 318); М.П. Драгоманова (ф. 172); С.О. Єфремова (ф. 317), О.Г. Лотоцького (ф. 335), І.В. Лучицького (ф. 66), Д.І. Багалія (ф. 80), М.М. Бережкова (ф. 23), М.Ю. Брайчевського (ф. 320), В.С. Іконникова (ф. 46), А.Ю. Кримського (ф. 36), Я.П. Новицького (ф. 202), Ф.П. Шевченка (ф. 349), Д.І. Яворницького (ф. 336), С.Т. Голубєва (ф. 194), І.І. Огієнка (митрополита Іларіона, ф. 379), І.М. Королькова (ф. 162), П.Г. Лебединцева (ф. 154), митрополита Київського та Галицького Платона (М.І. Городецького, ф. 174), Ф.І. Титова (ф. 175), М.П. Балліна (ф. 326), М.В. Левитського (ф. 327), К.Г. Воблого (ф. 38), К.Р. Анищенка (ф. 55), Марка Вовчка (М.О. Вілінської, ф. 7), О.Т. Гончара (ф. 380), родини Грінченків (ф. 170), Олександра Олеся (О.І. Кандиби, ф. 15), І.П. Котляревського (ф. 106), Є.М. Кротевича (ф. 45), М.Т. Рильського (ф. 76), Н.Д. Романович-Ткаченко (ф. 121), П.Я. Стебницького (ф. 244), А.А. Чужого (Сторожука, ф. 272), В.М. Доманицького (ф. 95), П.Г. Житецького (ф. 85), М.К. Зерова (ф. 35), Т.Г. Кезми (ф. 173), В.І. Маслової (ф. 243), А.В. Ніковського (ф. 226), М.А. Плевака (ф. 27), Н.В. Суровцевої-Олицької (ф. 284), М.Ф. Біляшівського (ф. 31), С.А. Таранушенка (ф. 278), родини Шодуарів (ф. 283), В.С. Косенка (ф. 411), П.І. Сениці (ф. 58), К.Г. Стеценка (ф. 62), І.С. Їжакевича (ф. 17), Ф.З. Коновалюка (ф. 269), О.М. Новицького (ф. 201), П.П. Кудрявцева (ф. 139), Є.В. Спекторського (ф. 43), С.І. Карацуби (ф. 275), Ф.С. Цицуріна (ф. 198) та ін,
- з *архівів, колекцій та зібрань державних, громадських і релігійних установ*: комплексного фонду «Літературні матеріали. Зібрання літературних творів і документів поч. ХІІ–ХХ ст.» (ф. І); комплексного фонду «Історичні

матеріали. Зібрання історичних документів XVII–XX ст.» (ф. II); комплексного фонду «Листування. Зібрання листів видатних діячів науки, культури і освіти XVII–XX ст.» (ф. III); «Одеського товариства історії та старожитностей (ОТІС) (1839–1922). Колекція рукописів 1254–1930-ті рр.» (ф. V); «Київського університету св. Володимира (1834–1919). Колекція рукописів XII ст. – 1927 рр.» (ф. VIII); «Фортеці Св. Єлизавети (1753–1821). Колекція архівних документів 1753–1821 рр.» (ф. XIX); «Всеукраїнської Академії наук (ВУАН) (1918–1933). Архів і колекція документів XVI–XX ст.» (ф. X); «Всеукраїнського історичного музею імені Т. Шевченка (1899–1935). Колекція рукописів 1544–1935 рр.» (ф. XXVIII); «Київської духовної академії (1819–1920). Зібрання рукописних книг та архівних документів XVI – поч. XX ст.» (ф. 160); «Києво-Печерська (Лаврська) іконописна школа (кін. XVII – XX ст.). Колекція альбомів (Кужбушки) XVIII ст.» (ф. 229); «Андріївська школа у Києві (1747–1919). Зібрання архівних документів. 1744–1919 рр.» (ф. 230); «Києво-Софійський собор (1017–1919). Зібрання архівних документів 30-х рр. XVII ст. – 30-х рр. XIX ст.» (ф. 233); «Церковно-археологічного музею Київської духовної академії (ЦАМ КДА). Колекція рукописів III тис. до н.е. – XIX ст.» (ф. 301); «Колекції дисертацій студентів Київської духовної академії (1819–1920)» (ф. 304); «Києво-Печерської Лаври (1051). Зібрання рукописних книг XIV–XIX ст.» (ф. 306); «Києво-Михайлівського Золотоверхого монастиря (1108 р. – 1930-ті рр.). Зібрання рукописних книг XV–XIX ст.» (ф. 307); «Києво-Видубицького Михайлівського монастиря (X ст.). Зібрання рукописних книг 1690–1800 рр.» (ф. 309); «Історико-філологічний інститут князя Безбородька в Ніжині (1875–1918). Зібрання рукописних книг XIII–XX ст.» (ф. 310); «Київської Десятинної церкви (кін. X ст. – 1240, 1837–1928). Зібрання рукописних книг XV–XVII ст.» (ф. 311); «Києво-Софійського собору (1017–1919). Зібрання рукописних книг XV–XIX ст.» (ф. 312); «“Тоголіана”. Колекція рукописів про життя та діяльність М.В. Гоголя 1818–1984 рр.» (ф. 324); «Зібрання рукописів духовних та навчальних установ і приватних осіб польського походження сер. XVI – поч. XX ст.» (ф. 332); «“Ради”: політичної, економічної та літературної газети (1906–1914). Колекція архівних документів редакції 1896–1918 рр.» (ф. 44), колекцій архівних документів журналів «Літературно-науковий вісник» (ф. 246), «Гроно» (ф. 248), «Сяйво» (ф. 250), «Рідний край» (ф. 253) та ін.

За науковим консультуванням до Інституту рукопису звертаються як учені з різних наукових галузей (історія, філологія, мистецтвознавство, архітектура, музикознавство, філософія, релігієзнавство, педагогіка, культурологія, соціологія, юриспруденція та ін.), так і приватні дослідники.

За персоніфікованим складом це, зокрема:

представники виконавчої влади України (Головного організаційного управління Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Президента України, депутатського корпусу Верховної Ради України, Національного банку України, Головного управління Державної служби України, Міністерства закордонних справ України, Міністерства освіти і науки України, Генеральної прокуратури України, Міністерства культури і туризму України, Державної архівної служби України, Пенсійного фонду України, Управління культури, національностей та релігій Київської обласної державної адміністрації, органів виконавчої влади міських і селищних рад тощо);

науковці: НАН України (Президія НАН України, Інститут української археології та джерелознавства імені М.С. Грушевського, Інститут археології, Інститут історії України, Інститут сходознавства імені А.Ю. Кримського, Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського, Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса, Інститут філософії імені Г.С. Сковороди, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, Центр пам'яткознавства НАН України і Українське товариство охорони пам'яток історії та культури; Одеський археологічний музей, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника, Інститут енциклопедичних досліджень, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Інститут народознавства); Національної академії аграрних наук України; Національної академії мистецтв України; Національної академії педагогічних наук України; Академії медичних наук України; Російської академії наук, Польської академії наук, Білоруської академії наук, Литовської академії наук, Молдавської академії наук та ін.);

співробітники науково-дослідних установ (Український науково-дослідний інститут архівної справи і документознавства, Національний інститут стратегічних досліджень, Український інститут національної пам'яті, Науково-дослідний інститут українознавства МОН України, Науково-дослідний інститут історії архітектури та містобудування, Інститут «УкрНДПроекстреставрація», Науково-дослідний інститут пам'яткоохоронних досліджень, Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України, Український центр вивчення Голокосту, Київський обласний центр охорони і наукових досліджень пам'яток культурної спадщини, Київський науково-методичний центр по охороні,

реставрації та використанню пам'яток історії, Науково-дослідний центр кримознавства і охорони культурної спадщини Республіки Крим (м. Сімферополь), Інститут історії Університету Адама Міцкевича (Польща), Дослідний центр польської бібліографії імені Естрайхерів при Ягеллонському університеті (Польща), Інститут Інсбрукського університету та ін.);

викладацький та учбовий склад вищих навчальних закладів (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національна музична академія України імені П.І. Чайковського, Національна академія образотворчих мистецтв, Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтва, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київський національний лінгвістичний університет, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Національний авіаційний університет, Київський національний торгово-економічний університет, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харківський національний медичний університет, Університет менеджменту освіти Національної академії педагогічних наук України, Запорізький національний університет, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Ужгородський національний університет, Національний університет водного господарства, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Белградський державний університет (Сербія), Вільнюський університет, Кембриджський університет, Сухумський державний університет, Базельський університет (Швейцарія), Тбіліський державний університет ім. Ів. Джавахішвілі, Мачератський університет (Італія) та багато ін.). Окрім того, звернення надсилаються від викладацького складу спеціальних середніх загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів, а також від учнівського складу;

співробітники бібліотек, архівної галузі, музеїв, національних заповідників (Національна бібліотека Білорусі, Центральна наукова бібліотека НАН Білорусі, Наукова бібліотека Вільнюського університету, Бібліотека Народова (Польща), Російська національна бібліотека, Бібліотека Аугсбурзького університету, Національний заповідник «Софія Київська», Шевченківський національний заповідник у Каневі, Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, Національний історико-меморіальний заповідник «Биківнянські моги-

ли», Національний заповідник «Замки Тернопілля», Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця», Національний заповідник «Глухів», Національний історико-культурний заповідник «Кам'янець-Подільський», Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав», Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів старовинний», Державний історико-архітектурний заповідник «Стародавній Київ», Кременець-Почаївський державний історико-архітектурний заповідник, Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі, Державний історико-культурний заповідник «Меджибіж», КЗ Василівський історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова», Національний художній музей України, Музей книги і друкарства України, Національний музей історії, Музей видатних діячів української культури, Національний музей літератури України, Музей театрального, музичного та кіномистецтва України, Національний культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал», Національний музей імені Богдана і Варвари Ханенків, Національний музей українського народного декоративного мистецтва, Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького, Національний музей-меморіал «Тюрма на Лонцького» (м. Львів), Львівський національний літературно-меморіальний музей І. Франка, Дніпропетровський національний історичний музей імені Д.І. Яворницького, НІАМ «Київська фортеця», Державний історичний музей (РФ), Музей історії та прикладного мистецтва міста Прейлі (Латвійська Республіка), Національна історична бібліотека України, Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого, Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, ДНУ «Книжкова палата України імені Івана Федорова», Народна бібліотека Сербії, Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Російська національна бібліотека, Національна бібліотека Польщі, Російська державна бібліотека, Державний архів м. Києва, Державний архів Хмельницької області, Державний архів Вінницької області, Кам'янець-Подільський трудовий архів та ін.);

представники релігійних організацій та конфесій, духовних навчальних закладів (Місія Ставропігії Вселенського Патріархату в Україні; Православна Церква України – Переяслав-Вишневська єпархія, Полтавська єпархія, Київська православна богословська академія, Волинська православна богословська академія, Покровська Подільська церква (Київ), Київський Свято-Введенський чоловічий монастир Київської єпархії УПЦ; Українська Греко-Католицька Церква – Києво-Галицьке

Верховне Архієпископство, Трьохсвятительська духовна семінарія; Українська Православна Церква (МП) – Комісія з канонізації святих Київської єпархії, Ніжинська єпархія, Київська духовна академія і семінарія, Почаївська духовна семінарія, Харківська духовна семінарія, Вищі Свято-Володимирські православні богословські курси (Київ), Петро-Павлівський собор м. Сімферополя, Свято-Троїцький храм (Чернігівська обл., смт. Лосинівка), Червонський Різдва Христового жіночий монастир (Житомирська обл., смт. Червоне); Данилов Ставропігальний чоловічий монастир (РФ), Коломенська духовна семінарія МП РПЦ, Єкатеринбурзька єпархія Ново-Тихвінського жіночого монастиря МП РПЦ; Іудейська релігійна громада брацлавських хасидів; Російський православний університет св. Іоанна Богослова (Росія) та ін.); *представники творчих Спілок (письменників, композиторів, журналістів та ін.); національних агентств, каналів радіо та телебачення, державних кіностудій, редакцій газет та часописів, наукових та видавничих товариств, громадських організацій, земляцтв, асоціацій, видавництв, комунальних та приватних підприємств, акціонерних товариств тощо.*

Пандемія COVID-19 внесла певні корективи в обслуговування запитів користувачів – певні види бібліотечно-бібліографічної роботи перейшли у віртуальний простір. Від 2020 р. значно збільшилася кількість звернень за допомогою e-mail та послуги «віртуальна довідка», посилання на яку розташоване на офіційному сайті НБУВ. Отож нагальним для цього напрямку наукової діяльності ІР є удосконалення довідкового апарату та прискорення цифровізації архівного фонду для задоволення вимог науки та суспільства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ СПІВРОБІТНИКІВ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ (2018–2021)¹

Окремі видання

2018

1. В.І. Вернадський і Україна: з листування / авт. та упоряд.: С.М. Кіржаєв, К.Є. Новохатський, Л.М. Яременко, **Н.М. Зубкова**, [та ін.] ; редкол.: А.Г. Загородній (голова), О.С. Онищенко (заст. голови) [та ін.] ; НАН України. Коміс. НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Кн. 1 : А–І. Київ, 2018. 572 с.
2. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018 : До сторіччя Національної академії наук України / авт.-уклад.: **О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар, Н.М. Зубкова, Г.А. Ривкіна, О.П. Степченко** ; передне слово: **Л.А. Дубровіна** ; відп. ред. **Л.А. Дубровіна** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2018. 472 с.
3. Інформаційно-культурне забезпечення інтеграції регіонів України / авт. кол.: О. Онищенко, В. Горовий, **Л. Дубровіна**, [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 222 с.
4. Керманич української науки: життєвий шлях Б.Є. Патона : до 100-річчя від дня народження / авт. кол.: О.С. Онищенко, **Л.А. Дубровіна**, О.К. Маковецька, [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 350 с.

---

¹ Перелік публікацій за 2000–2017 рр. див.: Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. 1918–2018 : До сторіччя Національної академії наук України / авт.-уклад.: О.П. Бодак, О.М. Гальченко, Л.В. Гарбар, Н.М. Зубкова, Г.А. Ривкіна, О.П. Степченко ; передне слово: Л.А. Дубровіна ; відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2018. 472 с.

5. Національна академія наук України (1918–2018). До 100-річчя від дня заснування / авт. кол.: О.С. Онищенко, Г.В. Індиченко, **Л.А. Дубровіна**, [та ін.]. Київ : Академперіодика, 2018. 336 с.

2019

6. Альбоми навчальних малюнків іконописної та малярської майстерні Києво-Печерської лаври («Кужбушки») з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : наук. кат. : у 2-х част. Частина I: Друкована графіка західноєвропейських шкіл XVI–XVIII століть / авт.-уклад. **Н.О. Щеколдіна** ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (голова), **Г.В. Боряк**, **О.М. Гальченко**, **Н.М. Зубкова**, **О.П. Степченко**, **Н.А. Шип** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2019. 568 с.
7. Архів українського історика Олени Компан у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського / авт.-уклад.: **М.А. Філіпович**, **І.В. Клименко** ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (голова), **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Г.В. Боряк**, **Н.М. Зубкова**, **О.П. Степченко**, **Н.А. Шип** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2019. 200 с. : іл.
8. В.І. Вернадський і Україна: з листування. Кн. 2 : К–Я. Офіційне. Родинне / авт. та упоряд.: С.М. Кіржаєв, К.Є. Новохатський, **Н.М. Зубкова** [та ін.] ; редкол.: А.Г. Загородній (голова), О.С. Онищенко (заст. голови), **Г.В. Боряк**, О.І. Дзюба, **Г.В. Папакін**, [та ін.] ; НАН України. Комісія НАН України з наук. спадщини акад. В.І. Вернадського, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ, 2019. 1040 с.
9. **Гнатенко Л.** Палеографічно-орфографічна атрибуція української кириличної рукописної книги. Уставні та півуставні кодекси кінця XIII – початку XVII ст. : метод. рекомендації / відп. ред. **Л.А. Дубровіна** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2019. 144 с.
10. **Іванова О.А.** Архів В.С. Косенка (1896–1938) у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біогр. дослідж. : наук. кат. / редкол.: **О.П. Степченко** (голова), **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Н.М. Зубкова**, **Т.В. Коваль**, **І.С. Корчемна**, **Г.В. Папакін**, **Н.А. Шип** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2019. 196 с. : іл.
11. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : моногр. / авт. кол.: Т.Д. Антонюк, **Л.В. Гарбар**, В.М. Горовий, **Л.А. Дубровіна**, **Н.М. Зубкова**, **Т.В. Коваль**, **І.С. Корчемна**, В.І. Попик, **І.А. Сергєєва**, **О.П. Степченко**, **М.А. Філіпович**, [та ін.] ; ред. **Л.А. Дубровіна** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2019. 452 с.

12. Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра I Іоасафу Кроковському 1708 року = RÜCKGABE AUS DEUTSCHLAND IN DIE UKRAINE DER URKUNDE PETER DES I. AN JOASAPH KROKOVSKIJ AUS DEM JAHR 1708 : Матеріали урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції = Materialien der feierlichen Übergabe der Urkunde und des ukrainisch-deutschen Kolloquiums am 30. Mai 2019, gewidmet der Geschichte des einzigartigen Dokuments der Sammlung von Sofia / упоряд.: Т.І. Арсеєнко, **Л.А. Дубровіна**, З.К. Шарикова ; редкол.: **Г.В. Боряк**, **Л.А. Дубровіна**, **Г.В. Папакін**, [та ін.]. Київ, 2019. 123 с.
13. **Сохань С.В.** Колекція Київської казенної палати з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Вип. 1. Акти і документи Михайлівського Золотоверхого монастиря (1522–1785) : археогр. дослідж. : наук. кат. / редкол.: **М.А. Філіпович** (голова), **Л.А. Дубровіна**, **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Н.М. Зубкова**, **Г.В. Боряк**, **О.П. Степченко**, **Н.А. Шип** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2019. 380 с.
14. **Степченко О., Бодак О., Щерба Л.** Архів українського історика Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біограф. дослідж. : наук. кат. / редкол.: **Л.А. Дубровіна** (голова), **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Г.В. Боряк**, **Н.М. Зубкова**, **Г.І. Ковальчук**, **Т.В. Коваль**, **Н.А. Шип** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2019. 268 с.

2020

15. Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / упоряд.: **О. Боляк**, **Г. Боряк**, **Н. Зубкова**, **Г. Папакін**, **О. Степченко**, **Н. Шип** ; відп. ред. О. Онищенко ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2020. 632 с.
16. Родинне листування протоієрея Петра Гавриловича Лебединцева : зб. документів / уклад. Г.Ю. Калініч ; відп. ред. **Л.А. Дубровіна** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2020. 604 с.
17. Формування суспільного ідеалу в умовах глобалізованого світу та інформаційного суспільства / авт. кол.: **Л.А. Дубровіна**, К.В. Лобузїна, Н.Г. Іванова, [та ін.] ; відп. ред. **Л.А. Дубровіна** ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2020. 68 с.
18. Цифрові бібліотечні ресурси та сервіси підтримки наукових досліджень: сучасні підходи та роль у науковій комунікації : аналітична записка / авт. кол.:

К.В. Лобузiна, **Л.А. Дубровiна**, С.С. Гарагуля, [та ін.] ; відп. ред. **Л.А. Дубровiна** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2020. 60 с.

2021

19. **Булатова С.О.** Рукописна Polonica: «Podróżny potrawy z postem» – пам’ятка з історії кулінарії середини XVII ст. у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : моногр. / відп. ред. **Л.А. Дубровiна** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2021. 200 с. : іл.
20. Джерела до життєпису Олени Сахновської (листи мисткині до Стефана Таранушенка 1947–1958 років з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) / упоряд.: О.В. Сторчай, **Н.О. Щеколдіна** ; авт. вступ. статті О.В. Сторчай ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2021. 152 с.
21. **Мицан Т.В.** Архів Петра Панча з фондів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як джерело з історії української літератури ХХ ст. : наук. кат. / редкол.: **Л.А. Дубровiна** (голова), **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Н.М. Зубкова**, **Т.В. Коваль**, **О.П. Степченко** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2021. 860 с.
22. **Шип Н.А.** Слов’янофільство – духовний феномен ХІХ ст.: погляд з Києва : моногр. / відп. ред. О.С. Онищенко ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ : НБУВ, 2021. 344 с.

Автореферати

23. **Гнатенко Л.А.** Палеографічно-орфографічна атрибуція українських кирилических уставних та півуставних кодексів кінця ХІІІ – початку ХVІІІ ст. : автореф. дис. ... д-ра іст. наук / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 33 с.
24. **Стичинський І.В.** Повсякденне життя вояків австро-угорської та російської армій на українських теренах в роки Першої світової війни : автореф. дис. ... канд. іст. наук / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2020. 20 с.

Перевидання пам’яток

2018

25. Новий Завіт : переклад П.С. Морачевського (1864) / підгот. до вид.: Г.П. Арполенко, **Л.А. Гнатенко**, Т.І. Котенко ; дослідж.: В.А. Єсипова, **Л.А. Гна-**

тенко, Т.І. Котенко ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; Ін-т укр. мови. Київ, 2018. 614 с. ; іл. (Пам'ятки української мови XIX ст. Серія канонічної літератури).

2019

26. Метрична книга Свято-Воскресенської церкви м. Острога 1735–1759 рр. : публ. док. : [електронне видання] / уклад. С.І. Кононський, за участю **О.С. Боляк** ; вступ. слово С.І. Кононського ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (голова), **Г.В. Боряк** (заст. голови), **Г.В. Папакін**, **Н.А. Шип**, Г.І. Ковальчук, **О.С. Боляк** (відп. секр.) ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ, 2019. 112 с.
27. Реймське Євангеліє : у 2-х т. / упоряд.: В. Корнієнко, Н. Нікітенко, **Л. Гнатенко**, Є. Луняк, В. Мойсієнко. Київ : Горобець, 2019. (Повертаємо в Україну культурну спадщину). Укр., церковнослов'ян. м. Т. 1. Факсиміле : [фотокопії рукопису XI та XIV ст. з фондів Б-ки Карнегі м. Реймс]. 2019. [120 с.]; Т. 2. Дослідження : [зб. ст.] / [Н. Нікітенко, В. Корнієнко, Є. Луняк, **Л. Гнатенко** [та ін.] ; авт. передм. Н. Куковальська ; ред. А. Лясковський, О. Клейменова. Київ : Горобець, 2019. 142, [5] с. : іл., фотоіл.
28. Старий Межибіж : зб. джерел / упоряд.: Ю. Мицик, В. Лячок, **О. Боляк**, І. Тарасенко ; редкол.: В. Брехуненко, І. Гирич, **Л. Дубровіна**, **Г. Папакін** ; НАН України. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. Київ ; Хмельницький, 2019. 444 с. : фотоіл.

2020

29. Величко Самійло. «Літопис» / редкол.: В. Смолій (відп. ред.), Т. Таїрова-Яковлева (відп. ред.), **Г. Боряк**, А. Бовгіря, **Л. Дубровіна**, Д. Ципкін ; упоряд.: **Г. Боряк**, Т. Таїрова-Яковлева ; підгот. до друку: А. Багро, С. Багро, А. Бовгіря, **Т. Добрянська**, **О. Іванова**, В. Кононенко, **М. Філіпович** ; НАН України. Ін-т історії України; С.-Петербур. держ. ун-т, Центр вивчення історії України. Київ : ТОВ Вид-во «КЛІО», 2020. 1016 с.

2021

30. Молитовник князя Володимира (Служебник Теодоровича) XIV ст. : Видання факсимільного типу. Дослідження = Prayerbook of Great Prince Volodymyr (Theodorovich Euchologion) of the 14th c. : Facsimile-type edition. Researches / відп. ред. та упоряд. **Л. Гнатенко**. Київ : Горобець, 2021. 460 с., іл. (pp. 411–452).

31. Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia wypisany roku 1757 dnia 24 lipca, opr. i wyd. Dumanowski J., **Bulatowa S.**, Monumenta Poloniae Culinaris. Polskie zabytki kulinarne, t. VIII, red. J. Dumanowski, Warszawa: Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2021. 403 s. Tom VIII serii “Monumenta poloniae culinaria”.

Бібліографічні покажчики та каталоги

2019

32. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : моногр. / авт. кол.: В.М. Горовий, В.В. Струнгар, **Л.В. Гарбар**, [та ін.] ; ред. В.М. Горовий ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2019. 344 с.
33. Українське коло. До сторіччя Визвольних змагань 1917–1921 = Full Circle. Ukraine’s Struggle for Independence 100 Years Ago 1917–1921 : [кат. вист., 22.01.2018–18.03.2018, Київ, 06.04.2019–29.09.2019, Нью-Йорк] / куратор [та упоряд.] Юрій Савчук ; [пер. англ.: С. Сингаївський, М. Ревакович ; пер. укр. М. Ревакович ; фот.: В. Грицак, Д. Клочко, В. Лінніков] ; Укр. Музей у Нью-Йорку, Музей історії м. Києва, Музей Шереметьєвих. Київ ; Нью-Йорк : Укр. музей, 2019. 275 с., [35] с. вкл. іл. : фот. кольор. укр., англ. м.

2021

34. Раритети Української козацької держави – Гетьманщини XVII–XVIII ст. : до 30-річчя Незалежності України : кат. виставки / В. Корнієнко, Н. Нікітенко, **Т. Горбач**; Н. Куковальська (ред.). Київ, 2021. 29 с., іл.

Редакційна діяльність та упорядкування

2018

35. Бібліотека. Наука. Комунікація : 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 листоп. 2018 р.) / редкол.: **Л.А. Дубровіна**, В.І. Попик, **Т.В. Коваль**, Г.І. Ковальчук, [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 824 с.
36. Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (голова), Т.В. Добко, Г.І. Ковальчук (заст. голови), **О.П. Степченко** [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. 312 с.

37. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: видання бібліотеки та література про її діяльність (2004–2018 рр.) : наук.-бібліогр. покажч. / редкол.: **Л.А. Дубровіна**, Т.В. Добко, О.С. Онищенко [та ін.] ; наук. ред. С.С. Кіраль ; уклад.: С.А. Дзюбич, І.Г. Лиханова ; за участю О.В. Давидович, [та ін.] ; бібліогр. ред. Л.С. Новосолової. Київ : НБУВ, 2018. 593 с.
38. Рукописна та книжкова спадщина України : археографічне дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів : зб. наук. пр. / наук. рада : О.С. Онищенко, В.І. Попик, [та ін.] ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (гол. ред.), **О.П. Степченко** (заст. гол. ред.), **Т.В. Коваль** (заст. гол. ред.), **М.А. Філіпович** (заст. гол. ред.), **Н.М. Зубкова** (заст. гол. ред.), **Г.В. Боряк**, **Л.А. Гнатенко**, **Г.В. Папакін**, **О.О. Хамрай**, **Н.А. Шип**, **С.О. Булатова**, **О.М. Гальченко**, **О.А. Іванова**, **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Т.В. Герасімова** (відп. за вип.) ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. 2018. Вип. 22. 604 с.

2019

39. Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. / редкол.: **Л.А. Дубровіна**, В.М. Горовий, **Т.В. Коваль**, Г.І. Ковальчук, **О.П. Степченко**, Н.В. Стрішенець. Київ : НБУВ, 2019. Т. 1. 464 с.; Т. 2. 394 с.
40. *Булгаков Ю.В.* Академік А.Д. Коваленко. Життя та наукова діяльність : джерелозн. дослідж. / ред. **О.С. Боляк** ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т архівознавства. Київ : НБУВ, 2019. 187, [4] с. : рис., табл., фото.
41. Міжнародний зведений каталог-репертуар української книги, 1798–1923 : наук.-бібліогр. вид. : у 3-х т. / авт. кол.: Л.В. Беляєва, [та ін.] ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (голова), Т.Д. Антонюк, [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України імені В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2019. (Національна бібліографія України). Т. 1 : 1798–1903. 1074 с.; Т. 2 : 1904–1916. 1142 с.; Т. 3 : 1916–1923. 1060 с.
42. Рукописна та книжкова спадщина України : археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів : зб. наук. пр. / наук. рада : О.С. Онищенко, В.І. Попик, [та ін.] ; редкол.: **Л.А. Дубровіна** (гол. ред.), **Н.М. Зубкова** (заст. гол. ред.), **Г.В. Боряк**, **Л.А. Гнатенко**, **Г.В. Папакін**, **О.П. Степченко**, **О.О. Хамрай**, **О.С. Боляк** (відп. секр.), **Ю.Б. Дудка** (відп. за вип.) ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. 2019. Вип. 23. 338 с.
43. Рукописна та книжкова спадщина України: археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів : зб. наук. пр. / наук. рада: О.С. Онищенко, **Л.А. Дубровіна**, **Г.В. Папакін**, **Н.А. Шип**, **О.О. Хамрай**,

О.В. Пастушенко, [та ін.] ; редкол.: Л.І. Буряк (гол. ред.), **Н.М. Зубкова** (заст. гол. ред.), **Г.В. Боряк**, **Л.А. Гнатенко**, Г.І. Ковальчук, [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. 2019. Вип. 24. 342 с.

2020

44. Рукописна та книжкова спадщина України : археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів : зб. наук. пр. / наук. рада: О.С. Онищенко, С.М. Міщук, **Г.В. Папакін**, **Н.А. Шип**, **О.О. Хамрай**, **О.В. Пастушенко**, [та ін.] ; редкол.: Л.І. Буряк (гол. ред.), Т.Д. Антонюк, **Г.В. Боряк**, **Л.А. Гнатенко**, **Л.А. Дубровіна**, **Н.М. Зубкова**, Г.І. Ковальчук (заст. гол. ред.), [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. 2020. Вип. 25. 344 с.
45. Рукописна та книжкова спадщина України : археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів : зб. наук. пр. / наук. рада: О.С. Онищенко, С.М. Міщук, **Г.В. Папакін**, **Н.А. Шип**, **О.О. Хамрай**, **О.В. Пастушенко**, [та ін.] ; редкол.: Л.І. Буряк (гол. ред.), Т.Д. Антонюк, **Г.В. Боряк**, **Л.А. Гнатенко**, **Л.А. Дубровіна**, **Н.М. Зубкова** (відп. секр.), Г.І. Ковальчук (заст. гол. ред.), [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. 2020. Вип. 26. 412 с.

2021

46. Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / відп. вип. М.В. Іванова ; редкол.: **Л.А. Дубровіна**, Л.В. Івченко, **Т.В. Коваль**, **О.О. Хамрай**, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. 806 с.
47. Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 : Дослідження : міжнар. кол. моногр. / [упоряд.: В.В. Корнієнко, Х. Міклас] ; відп. ред. **Л. Гнатенко** ; Укр. культур. фонд. Київ ; Відень : Горобець, 2021. 238, [2] с. : іл.
48. Володимир Іконников. Листи до друга 1863–1864 рр. (рос. мовою) / упоряд. та автор передм. В.І. Ульяновський ; ред. **Н.М. Зубкова**. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2021. 152 с.
49. Рукописна та книжкова спадщина України : археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів : зб. наук. пр. / наук. рада: О.С. Онищенко, **Г.В. Папакін**, **Н.А. Шип**, **О.О. Хамрай**, **О.В. Пастушенко**, [та ін.] ; редкол.: Л.І. Буряк (гол. ред.), **Г.В. Боряк**, **Л.А. Гнатенко**, **Л.А. Дубровіна**, **Н.М. Зубкова** (відп. секр.), Г.І. Ковальчук (заст. гол. ред.), [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т рукопису. 2021. Вип. 27. 387 с.

Статті, тези

2018

50. Автобіографічні документи [Віктора Федоровича Іваницького] / підгот. до друку **Л. Гарбар**, А. Яригін // Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 153–188.
51. *Богданов В.Л., Дубровіна Л.А.* Роль академіка С.П. Тимошенка у заснуванні Української академії наук та Інституту технічної механіки УАН : до 140-річчя від дня народження академіка С.П. Тимошенка // Вісник НАН України. 2018. № 12. С. 67–78.
52. *Булатова С.О.* Впливи традицій італійської кухні на кулінарну практику галицької шляхти в першій третині XVII ст. // Італійська їжа в історії та культурі : зб. наук. ст. з нагоди року італійської їжі у світі / відп. ред. О.В. Сминтина. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І.І. Мечникова, 2018. С. 12–16.
53. *Булатова С.О.* До питань публікації археографічних пам'яток XVIII ст. з полоніки з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С.147–150.
54. *Булатова С.О.* Секрети старопольської юхи XVIII ст. (за рецептурою з рукопису «Zbiór dla kuchmistrza jak potraw jako ciast robienia» з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С. 450–466. <https://doi.org/10.15407/rksu.22.450>
55. *Булатова С.О.* Традиційні напої шляхетського двору на білоруських землях Великого князівства Литовського в першій чверті XVII ст. (за рукописом Млечка із зібрання Хрептовичів з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського): столове начиння та посуд // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С.100–116. <https://doi.org/10.15407/rksu.22.100>
56. *Бургомистренко Т.А.* Редкие экземпляры старопечатных книг из типографии Кутейнского Богоявленского монастыря в составе рукописных сборников XVII в. Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского // Материали XIV Междунар. книговед. чтений к 400-летию первого «Букваря» (Минск, 23–24 апр. 2018 г.). Минск : НББ, 2018. С. 152–155.

57. *Бургомістренко Т.А.* Фрагменти стародруків у складі кириличних рукописних книг XVII ст. Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: питання атрибуції та включення до електронного ресурсу // *Fragmentology: Теорія та практика роботи із рукописними та стародрукованими фрагментами : Абстракти доповідей та програма наукового семінару «Фрагментологія: теорія та практика роботи із рукописними та стародрукованими фрагментами»* (Київ, 14 груд. 2018 р.) / за ред. О. Охріменка ; Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків КНУ імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. С. 14–15.
58. *Гарбар Л., Яригін А.* Особові документи В.Ф. Іваницького та їхнє джерелознавче значення // *Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського.* Київ, 2018. С. 139–145.
59. *Гарбар Л.В.* «Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.)»: до виходу видання з друку // *Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 листоп. 2018 р.) ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.].* Київ : НБУВ, 2018. С. 263–264.
60. *Гнатенко Л.А.* Вчитель на все життя // *Професор Василь Німчук у спогадах сучасників.* Ужгород : Карпати, 2018. С. 45–48.
61. *Гнатенко Л.А.* Лавришівське Євангеліє – пам'ятка литовсько-руської книжної писемності та історії // *Лавришівське Євангеліє XIV століття: [факсим. відтворення рукопису з фондів Нац. музею в Кракові ; дослідж. / упоряд. В. Корнієнко].* Київ : Горобець, 2018. С. 381–396.
62. *Гнатенко Л.А., Єсіпова В.А., Котенко Т.І.* Перший повний переклад Нового Завіту українською літературною мовою // *Новий Завіт : переклад П.С. Морачевського (1864) / підгот. до видання: Г.П. Арполенко, Л.А. Гнатенко, Т.І. Котенко ; дослідж.: В.А. Єсіпова, Л.А. Гнатенко, Т.І. Котенко ; наук. ред. В.В. Німчук / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського; Ін-т укр. мови.* Київ : НБУВ, 2018. С. 9–78.
63. *Гнатенко Л.А.* Фрагменти давніх кириличних рукописних кодексів: до проблеми атрибуції й описування (за фондами Інституту рукопису НБУВ) // *Fragmentology: Теорія та практика роботи із рукописними та стародрукованими фрагментами : Абстракти доповідей та програма наукового семінару «Фрагментологія: теорія та практика роботи із рукописними та стародрукованими фрагментами»* (Київ 14 груд. 2018 р. / за ред. О. Охріменка ; Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018. С. 20–21.

64. **Горшихіна О.Ю.** Огляд російсько-єврейських періодичних видань 1918 року з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки НБУВ // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 550–554.
65. **Дубровіна Л.А.** Академік В.І. Вернадський і заснування Української академії наук // Вісник Національної академії наук України. 2018. № 5. С. 23–26.
66. **Дубровіна Л.А.** Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: історія та погляд у майбутнє // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 листоп. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 3–6.
67. **Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.** Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузі в Україні (1993–2018). 1. Становлення та розвиток системи підготовки кадрів вищої кваліфікації в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського у 1993–2010 рр. // Бібліотечний вісник. 2018. № 2. С. 48–58.
68. **Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.** Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського як центр підготовки кадрів вищої кваліфікації та розвитку нових наукових напрямів у бібліотечній та архівній галузі в Україні (1993–2018). 2. Підготовка бібліотечних кадрів вищої кваліфікації у руслі нових пріоритетів діяльності НБУВ у 2011–2018 рр. // Бібліотечний вісник. 2018. № 3. С. 3–11.
69. **Дубровіна Л.А.** Наукова та науково-організаційна діяльність В.Ф. Іваницького у Всенародній бібліотеці України (1923–1933) // Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 77–88.
70. **Дубровіна Л.А.** Час плинний ... бібліотека вічна : [рец. на:] Вергунов В.А. Національна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України: історія та сучасність (до 100-річчя від дня створення) : моногр. Київ, 2017. 403 с. // Бібліотечний вісник. 2018. № 1. С. 45–46.
71. **Зубкова Н.М., Степченко О.П.** Рукописні фонди Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського в період Другої світової війни: події та особи // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 624–627.

72. Інструкції, розроблені В.Ф. Іваницьким у ВБУ [публікація документів] / підгот. до друку **О.П. Степченко**, Г.І. Ковальчук // Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 221–245.
73. **Калініч Г. Ю.** Листування Петра Лебединцева і Михайла Максимовича із фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського як частина архіву часопису «Київська старовина» // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 листоп. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 718–722.
74. **Коваль Т.В.** Історія формування книжкових збірок Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 664–666.
75. **Крючин А.А., Косяк І.В., Єгупова Л.І., Сергєєва І.А.** Оцифрування, відновлення та збереження фонографічних циліндрів Фоноархіву єврейської музичної спадщини НБУВ // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 739–745.
76. О Владимире Петровиче Рыбинском. Из воспоминаний б[ывшего] проф[ессора] Киевской Духовной Академии В.Ф. Иваницкого / [публ. документа та коментар **О.П. Степченко**] // Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 214–220.
77. **Онищенко О.С., Дубровіна Л.А.** Великий будівничий української науки [Б.Є. Патон] // Вісник НАН України. 2018. № 11. С. 34–78. <https://doi.org/10.15407/visn2018.11.034>
78. **Пирожков С.І., Дубровіна Л.А.** Видатний організатор академічної науки // Вісник НАН України. 2018. № 11. С. 18–33. <https://doi.org/10.15407/visn2018.11.018>
79. **Ривкіна Г.А.** Дитячі видання їдишем у відділі фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Єврейська культурна спадщина України : матер. Міжнар. наук. конф. «Збереження та популяризація єврейської культурної спадщини України» (Київ, 26–27 жовт. 2016 р.). Київ : Дух і Літера, 2018. С. 106–112.

80. **Ривкіна Г.А.** Документи Київського відділення Товариства розповсюдження просвіти між євреями Росії у відділі фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 листоп. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2018. С. 654–657.
81. **Ривкіна Г.А.** Маневич Абрам Аншелович // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 19: Малиш–Медицина. С. 113–114.
82. **Ривкіна Г.А.** Маневич Олександр Мендельович // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 19: Малиш–Медицина. С. 114.
83. **Ривкіна Г.А.** Мані Лейб // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 19: Малиш–Медицина. С. 124.
84. **Ривкіна Г.А.** Меїр Голда // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 20: Медична–Мікоян. С. 61–62.
85. **Ривкіна Г.А.** Меламуд Хаїм Гершкович // Енциклопедія сучасної України. Київ, 2018. Т. 20: Медична–Мікоян. С. 71.
86. **Ривкіна Г.А.** Мєнде́ле Мойхер-Сфо́рім // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 20: Медична–Мікоян. С. 181.
87. **Ривкіна Г.А.** Меттер Ізраїль Мойсейович // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 20: Медична–Мікоян. С. 297–298.
88. **Ривкіна Г.А.** Мижирицький Мойсей Юхимович // Енциклопедія сучасної України. Київ, 1918. Т. 20: Медична–Мікоян. С. 367.
89. **Степченко О.П.** Ф. Іваницький – теоретик і практик бібліотечної справи в Україні // Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 89–94.
90. **Філіпович М.А.** «За рікою за бистрою вогні горять великіі»: рецензія Олени Компан на книги Я.Є. Боровського «Походження Києва : історіографічний нарис» (Київ, 1981) та «Мифологический мир древних киевлян» (Київ, 1982) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С. 467–478. <https://doi.org/10.15407/rksu.22.467>
91. **Хамрай О.О.** Біблійні тексти у зібраннях Відділу фонду юдаїки Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського // Східний світ. 2018. № 3. С. 58–69. <https://doi.org/10.15407/orientw2018.03.058>
92. **Хамрай О.О.** Перспективи умозірного підходу до опису арабської граматики // Східний Світ. 2018. № 4. С. 78–88. <https://doi.org/10.15407/orientw2018.04.078>

93. **Чернухін Є.К.** Грецька епіграма митрополита Петра Могили: реконструкції, переклади, першоджерела // Труди КДА / Київ. духов. академія, Укр. Православна Церква. Київ : Вид-во Укр. Православної Церкви, 2018. Вип. 28. С. 294–312.
94. **Чернухін Є.К.** «Мовне питання» греків українського Надазов'я: об'єктивні, суб'єктивні та інші соціокультурні чинники // Східний Світ. 2018. № 4. С. 89–115. <https://doi.org/10.15407/orientw2018.04.089>
95. **Чернухін Є.К.** Послание Андрея Николаевича Муравьева к Великому князю Константину Николаевичу, написанное на Св. Горе Афонской в ските Пророка Ильи от имени насельников святогорских в сентябре 1849 г. // Церква–наука–суспільство: питання взаємодії. Присвячується пам'яті київського митрополита Євгенія (Болховітінова) : матер. XVI Міжнар. наук. конф. (Київ, 29 травня – 2 червня 2018 р.). Київ, 2018. С. 2024.
96. **Чернухін Є.К.** Фонд 350 (архів родини Гориновичів) в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: фондоутворювачі, структура, огляд матеріалів // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С. 24–48. <https://doi.org/10.15407/rksu.22.024>
97. **Шуп Н.А.** Інтелектуальний перехід від монометодології до методологічного плюралізму // ЕМІНАК : Scientific Quarterly Journal. 2018. N 1(21) (January-March). 2018. Т. 3. С. 101–107.
98. **Шуп Н.А.** Слов'янофільський проект розв'язання «польського питання» в Російській імперії (початок ХХ ст.) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2018. Вип. 22. С. 331–357. <https://doi.org/10.15407/rksu.22.331>
99. **Шуп Н.А.** Участь В.Ф. Іваницького та його колег по Київській духовній академії у розгортанні гебраїстичних і сходознавчих студій у Всеукраїнській академії наук і Всенародній бібліотеці України (20-ті – початок 30-х років ХХ ст.) // Віктор Федорович Іваницький (1881–1955). Життя, віддане книзі / упоряд., наук. ред. Г.І. Ковальчук ; редкол.: Л.А. Дубровіна (голова) [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2018. С. 43–66.
100. **Щеколдіна Н.О.** Рідкісні власницькі штампи на книгах з колекції «ОПЕ» // Бібліотека. Наука. Комунікація. 100-річчя Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 лист. 2018 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського [та ін.]. Київ, 2018. С. 253–258.

2019

101. **Батанова Т.О.** Їдишомовна періодика України 1917–1919 рр. як історичне джерело (на прикладі щоденної партійної газети «Нає цайт») // Бібліоте-

- ка. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Між-нар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 176–179.
102. **Боряк Г.** На шляху подолання стереотипів й ідеологем: нотатки експерта з проблем переміщених культурних цінностей // Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра I Іоасафу Кроковському 1708 року : Матеріали урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції / упоряд. Л.А. Дубровіна, Т.І. Арсеєнко, З.К. Шарикова ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2019. С. 84–89.
103. **Булатова С.** Солодкий смак чужого міста: німецькі спеціалітети у старопольських рецептурах XVIII ст. (за рукописом “Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia”) // Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій / Ін-т історії України НАН України; Іст. фак-т КНУ ім. Тараса Шевченка. 2019. Вип. 7: Спеціальний випуск «Їжа та місто». С. 87–98. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/miks_2019_2_7; <https://doi.org/10.15407/mics2019.07.085>
104. **Булатова С.О.** “Nastawować miód stary, właśnie stary”, або білоруські рукописні рецептури питного меду XVII ст. із зібрання Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 281–300. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.281>
105. **Гальченко О.М.** Переносні сумки-футляри середньовічних ефіопських кодексів: особливості конструкції // Збереження та захист творів мистецтва і документів на паперовій основі : матер. доп. Другої наук.-практ. конф. (Львів, 26–27 верес. 2019 р.) / відп. за вип.: Л. Дзендзелюк, Л. Льода ; ЛННБ України ім. В. Стефаніка; УАД. Львів : Камула, 2019. С.160–170.
106. **Гарбар Л.В.** Іменний покажчик // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського в науково-інформаційному просторі (2000–2018) : моногр. / авт. кол.: В.М. Горовий, В.В. Струнгар, Т.П. Дубас, Л.В. Гарбар [та ін.] ; ред. В.М. Горовий. Київ : НБУВ, 2019. С. 337–341.
107. **Гарбар Л.В.** Іменний покажчик // Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : моногр. / відп. ред. Л.А. Дубровіна. Київ : НБУВ, 2019. С. 433–450.
108. **Гарбар Л.В.** Особовий архівний фонд Ю.О. Меженка: історія формування, документальний склад та інформаційний потенціал // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 147–152.

109. *Гнатенко Л.* Реймське Євангеліє – унікальна кирилично-глаголична писемна пам'ятка (палеографічно-кодикологічна розвідка) // Реймське Євангеліє [Комплект] : [вид. факсимільного дослідження : у 2-х т. / упоряд. В. Корнієнко, Н. Нікітенко, Л. Гнатенко, Є. Луняк, В. Мойсієнко]. Т. 2. Дослідження : [зб. ст.]. Київ : Горобець, 2019. С. 31–67.
110. *Гнатенко Л.А.* Василь Васильович Німчук як публікатор давніх українських писемних пам'яток та палеограф // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 216–227. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.216>
111. *Горбач Т.С.* Чи галицько-волинське рицарство брало участь у польсько-орденській війні 1327–1332 pp.? // Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th December, 2018 / ed. V. Nagirnyu, T. Pudłocki. Kraków, 2019. S. 307–315. (Colloquia Russica. Series I, vol. 9).
112. *Горбач Т.* X Міжнародна наукова конференція «Colloquia Russica: Дипломатія середньовічної Русі (X–XVI ст.)» // Український історичний журнал. 2019. № 6. С. 218–219.
113. *Горшихіна О.Ю.* Огляд російсько-єврейської емігрантської преси 1919–1939 років з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 184–188.
114. *Добрянська Т.А.* Рукописний список «Граматики» Мелетія Смотрицького із колекції Церковно-археологічного музею при Київській духовній академії в каталозі М. Петрова // Славістика й україністика: взаємне посилення розвитку : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 24 трав. 2019 р.) / Укр. Ком. славістів; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Ін-т укр. мови, Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2019. С. 34–36.
115. *Добрянська Т.А.* Дослідження титульних аркушів рукописних книг XVII ст. (за фондами Інституту рукопису Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 156–161.
116. *Добрянська Т.А., Дудка Ю.Б.* Сучасні інформаційні потреби користувачів: до постановки питання (на прикладі книг Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація.

- Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 35–37.
117. **Добрянська Т.А.** Титульні аркуші рукописних книг XVII ст. із колекції рукописних книг Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: джерелознавчий аспект // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 169–182. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.169>
  118. **Дубровіна Л., Онищенко О.** Бібліограф Тетяна Василівна Добко // Бібліотечний вісник. 2019. № 4. С. 44–50.
  119. **Дубровіна Л.** Колекційні фонди Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: доля під час війни // Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра I Іоасафу Кроковському 1708 року : матер. урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції / упоряд. Л.А. Дубровіна, Т.І. Арсеєнко, З.К. Шарикова ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2019. С. 76–79.
  120. **Дубровіна Л., Калініна-Симончук Ю.** Наукова атрибуція, опис та експертиза цінності рукописної та книжкової спадщини у законодавстві України та практичній діяльності наукових бібліотек // Наукова атрибуція творів мистецтва, експертиза та оцінка культурних цінностей : матер. наук.-практ. конф. (Київ, 24–25 жовт. 2019 р.) / редкол.: В.Г. Чернець (голова), В.В. Карпов (відп. ред.) [та ін.]. Київ : НАКККіМ, Асоц. мистецтвознавців, експертів, оцінювачів та реставраторів, 2019. С. 26–32.
  121. **Дубровіна Л.А.** Національні бібліотеки Національної академії наук України у процесі атестації наукових установ: аспект оцінювання публікаційної активності // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. № 2. С. 69–73.
  122. **Дубровіна Л., Добко Т.** Приклад високого служіння бібліотечній справі (Н.І. Малолетовій 90 років) / Бібліотечний вісник. 2019. № 4. С. 51–56.
  123. **Дубровіна Л., Лобузін К.** Створення національної системи наукометричної інформації та Українського національного індексу цитування: перспективи консолідації ресурсів / Бібліотечний вісник. 2019. № 6. С. 3–9.
  124. **Дубровіна Л.** [Цифрове суспільство і бібліотеки] Вступне слово // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 3–8.
  125. **Зінченко С.В., Чернухін Є.К., Гальченко О.М.** Рукописна пам'ятка римокатолицької гомілетики XV ст. з монастиря св. Егдія в Нюрнберзі: addenda

- et corrigenda до наукового опису // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 23. С. 154–182. <https://doi.org/10.15407/rksu.23.154>
126. **Зубкова Н.М.** Колекція документів з історії та культури Білорусі Інституту рукопису НБУВ: склад і зміст архівного фонду // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 299–302.
127. **Іванова О.А.** Особовий архів Віктора Степановича Косенка у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 2–20. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.005>
128. **Індиченко Г., Коваль Т., Вербіцька О.** Архівна та рукописна наукова спадщина: сучасні особливості формування та використання // Бібліотечний вісник. 2019. № 6. С. 64–66.
129. **Калініч Г.Ю.** Кадрове питання при відкритті греко-католицьких навчальних закладів на Холмщині і Підляшші (1865–1867 рр.) за родинним листуванням протоієрея Петра Лебединцева // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 247–267. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.247>
130. **Клименко Е.С.** Архів Л.М. Ревуцького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: структура та склад // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 23. С. 5–14. <https://doi.org/10.15407/rksu.23.005>
131. **Клименко І.В.** Особовий архів С.О. Висоцького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: археографічний огляд // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 313–317.
132. **Коваль Т.В.** Особливості популяризації рукописних документів у сучасному культурному просторі // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 317–320.
133. **Коваль Т.В.** Фонд автографів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історія формування, дослідження, використання // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 55–70. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.055>
134. **Ковальчук Г., Степченко О.** Книжкове зібрання та колекція рукописів Софійського монастиря в Національній бібліотеці України імені В.І. Вер-

- надського // Повернення з Німеччини в Україну грамоти Петра І Іоасафу Кроковському 1708 року : матер. урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції / упоряд. Л.А. Дубровіна, Т.І. Арсенко, З.К. Шарикова ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2019. С. 64–72.
135. **Корчемна І.С.** Формування архівного фонду Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського у 2008–2018 рр.: огляд нових надходжень // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 325–329.
136. **Мицан Т.В.** Архівна спадщина Петра Панча як джерело з історії розвитку української літератури ХХ ст. (на матеріалах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 342–345.
137. **Ривкіна Г.А.** Історія Товариства єврейської народної музики як складова наукових досліджень історії музики єврейської спільноти // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 199–202.
138. **Петрушко Л.А.** Немає більшої любові, як покласти душу за друзів // Національний музей літератури України: пошуки, дослідження, перспективи. Київ, 2019. Вип. 14. С. 345–350.
139. **Петрушко Л.А.** Скорбота і сльози покаяння в оцінках печерської спільноти // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 203–215. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.203>
140. **Сергеева И.А.** История Музея и Архива Еврейского историко-этнографического общества после октября 1917 г. // Judaic-Slavic Journal. Москва, 2019. № 1(2). С. 13–43.
141. **Сохань С.В.** Східні рукописи у фондах Інституту рукопису НБУВ: виявлення, історія побутування, атрибуція // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 356–359.
142. **Степченко О.П., Бодак О.П., Щерба Л.С.** Архів Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського //

- Історіографічні дослідження в Україні. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2019. Вип. 30. С. 71–86.
143. **Степченко О.П., Бодак О.П., Щерба Л.С.** Архівна спадщина Олени Апанович в Інституті рукопису Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського: принципи систематизації // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 360–366.
144. **Степченко О.П., Корчемна І.С., Боляк О.С.** Архівні фонди особового походження Інституту рукопису Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського: процес наукового опрацювання // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–10 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 2 / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2019. С. 367–370.
145. **Стичинський І.В.** Нерегламентовані елементи австро-угорського військового однострою під час Першої світової війни (1914–1918) // Етнічна історія народів Європи. 2019. Вип. 59. С. 73–75. Режим доступу: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2019/59/articles/13.pdf><https://doi.org/10.17721/2518-1270.2019.59.13>
146. **Чернухін Є.К.** Грамота Вселенського патріарха Єремії II православному братству Різдва Пресвятої Богородиці в Рогатині (з колекції митрополита Андрея Шептицького в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 87–102. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.087>
147. **Чернухін Є.К.** Грецький Евхологіон 1778 р. із колекції надазовських рукописів В.І. Григоровича у фондах Державної бібліотеки Росії в Москві // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 23. С. 183–196. <https://doi.org/10.15407/rksu.23.183>
148. **Філіпович М.А.** Федоренко П.К. Рудни Левобережної України XVII–XVIII вв. Москва: АН ССРСР, 1960. 264 с.: життя історика крізь призму однієї книги // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 24. С. 183–202. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.183>
149. **Філіпович М.А.** Олена Компан найукраїнніша з українок : вступна стаття // Філіпович М.А., Клименко І.В. Архів українського історика Олени Компан у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : біогр. дослідж. : наук. кат. Київ, 2019. С. 9–50.
150. **Шун Н.А.** Інтерпретація слів 'янофілами польського й українського питань у Російській імперії (друга половина XIX ст.) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2019. Вип. 23. С. 197–218. <https://doi.org/10.15407/rksu.23.197>

151. **Шип Н.А.** Історіософський вимір російсько-українського конфлікту на Донбасі (друге десятиріччя XXI ст.) // *Virtus : sci. j. / Sci. publ. Organization Sobornict* ; ed.-in-chief М.А. Zhurba. Rubizhne, 2019. March. 32. С. 213–220.
152. **Щеколдіна Н.О.** Атрибуція гравюр Джованні Батіста Галеструці із колекції «Кужбушків» // Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 8–19 жовт. 2019 р.) : у 2-х т. Т. 1 / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2019. С. 253–256.
153. **Dubrovina L., Gestwa K.** Return from Germany to Ukraine of the «Sofian Charter» of Peter the Great on the metropolitan appointment of Ioasaph Krokovskyi in 1708: Ukrainian-German history of the original Charter and prospects for restitution of cultural valuables // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2019. Вип. 24. С. 329–342. <https://doi.org/10.15407/rksu.24.329>

2020

154. **Батанова Т.О.** Документи про діяльність єврейських партій в Українській Центральній Раді у книжкових виданнях 1919–1920 рр. (із зібрання відділу фонду юдаїки Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) : у 2-х т. Т. 1. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 261–265.
155. **Батанова Т.О.** Їдиш у Києві в 1917–1918 роках: від жаргону до офіційної мови держави, політики, громади, освіти та культури // *Євреї та слов'яни*. Т. 26. Їдиш – 110 років єврейській національній мові : матер. Чернівецької Міжнар. ювіл. конф. з мови їдиш, 2018 р. Єрусалим ; Київ : Дух і Літера, 2020. С. 251–258.
156. **Бодак О.П., Степченко О.П., Щерба Л.С.** Постать Володимира Вернадського у науковій діяльності Олени Апанович (за документами Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 599–604.
157. **Бовгиря А., Гнатенко Л.** Археографічні засади видання // Величко Самійло. «Літопис» / редкол.: В. Смолій (відп. ред.), Т. Таїрова-Яковлева (відп. ред.), Г. Боряк [та ін.]. Київ : ТОВ Вид-во «Кліо», 2020. С. LXXVIII–LXXXII.
158. **Булатова С.О.** Гастрономічний дискурс у старопольському бароковому рукопису «Bankiet i opisanie potraw Jego Mści Pana N.N. dla Jch Mści P.P.

- akademików na wakazje przyjeżdżających» // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 280–282.
159. **Булатова С.О.** Іноземні впливи та запозичення у старопольському кухарському рукопису «Zbiór dla kuchmistrza tak potraw jako ciast robienia» XVIII ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 75–91. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.075>
160. **Булатова С.О.** Між абсурдним і звичним: історико-кулінарні реалії у рукописному творі старопольського бароко «Bankiet i opisanie potraw Jego Mści Pana N.N. dla Jch Mści P.P. akademików na wakazje przyjeżdżających» // Густативно-сапористичні модуси української та світової культури : кол. моногр. (на матер. II Всеукр. конф. «Харчові традиції – ментальний код нації») / за заг. ред. Г.І. Віват. Одеса : ВМВ, 2020. С. 22–28.
161. **Булатова С.О.** Родова бібліотека польських магнатів Яблоновських // Історичні бібліотечні зібрання та колекції у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського : довідник. Вип. 1. Історичні бібліотеки державних навчальних установ Києва / наук. ред. Г.І. Ковальчук ; відп. ред. вип.: Т.Є. Мяскова, О.В. Заєць ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2020. С. 42–50.
162. **Гальченко О.М.** Україно-російсько-англійський словник кодикологічних термінів: історія створення // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк, Н. Зубкова, Г. Папакін, О. Степченко, Н. Шип ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2020. С. 98–107.
163. **Гарбар Л.В.** Особовий архівний фонд О.Т. Дзбанівського (1870–1938) – засновника музичного відділу Всенародної бібліотеки України: історія формування, документальний склад // Українська музика : наук. часопис. 2020. Число 4 (38). С. 81–85.
164. **Гарбар Л.В.** Полонська-Василенко Наталія Дмитрівна (1884–1973): нові документи з доробку вченої // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 609–613.
165. **Гнатенко Л.А., Добрянська Т.А.** Актуалізація питання атрибуції українських кириличних конволютів, укладених у XVII ст. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН

- України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2020. С. 282–285.
166. *Гнатенко Л.* Археографічні засади видання // Величко Самійло. «Літопис» / редкол. : В. Смолій (відп. ред.), Т. Таїрова-Яковлева (відп. ред.), Г. Боряк [та ін.]. Київ : ТОВ Вид-во «Кліо», 2020. С. 78–82.
167. *Гнатенко Л.* Київський список пам'ятки: кодикологічний аналіз // Величко Самійло. «Літопис» / редкол. : В. Смолій (відп. ред.), Т. Таїрова-Яковлева (відп. ред.), Г. Боряк [та ін.]. Київ : ТОВ Вид-во «Кліо», 2020. С. LXXV–LXXVII.
168. *Гнатенко Л.А.,* Мойсієнко В.М. Кодикологічно-палеографічні та фонетичні особливості Лавришівського Євангелія // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 148–162. <https://doi.org/10.15407/rksu.25.148>
169. *Гнатенко Л.А.* У руслі української кодикологічної школи (до ювілею Л.А. Дубровіної) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 171–184. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.171>
170. *Горбач Т.С.* З історії одного фальсифікату: привілей Казимира III для панів із Бжезя // Przegląd Archiwalno-Historyczny. Poznań, 2020. Т. 7. S. 225–239.
171. *Горбач Т.С.* Три польські латиномовні актові документи XIV ст. з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 613–616.
172. *Добрянська Т.А., Гнатенко Л.А.* Актуалізація питання атрибуції українських кириличних конволютів, укладених в XVII ст. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 588–591.
173. *Добрянская Т.А.* Белорусский ирмологион (Жировичский) второй половины XVII в. из фондов Института рукописи Национальной библиотеки Украины им. В.И. Вернадского (к проблеме датировки) // Матэрыялы XVI Міжнародных кнігазнаўчых чытаньняў : да 500-годдзя заснавання Жыровіцкага манастыра і бібліятэкі (Мінск, 15 мая 2020 г.) / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Мінск, 2020. С. 22–24.
174. *Добрянская Т.А., Дудка Ю.Б.* Рукописная книга в социокультурном и информационном пространстве (на примере Института рукописи Национальной библиотеки Украины им. В.И. Вернадского) // Матэрыялы XVI Міжнародных кнігазнаўчых чытаньняў : да 500-годдзя заснавання Жыровіцкага

- манастыра і бібліятэкі (Мінск, 15 мая 2020 г.) / Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Мінск, 2020. С. 86–87.
175. *Добрянская Т.А.* Титульные листы кириллических рукописных книг XVII в. (по фондам Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского) // *Материалы XVII Междунар. книговед. чтений.* Минск, 22–23 квітня 2021 г. С. 215–219.
176. *Дубровіна Л.А.* Виступ на Сесії Загальних зборів Національної академії наук України з обрання президента НАН України та членів Президії НАН України // *Вісник НАН України.* 2020. № 10. С. 48–49.
177. *Дубровіна Л., Ковальчук Г.* Формування напрямів історико-книгознавчих та історико-бібліотечнознавчих досліджень у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського у 1990-х – на початку 2000-х рр. // *Academia. Terra Historiae.* Студії на пошану Валерія Смоля : у 2-х кн. Кн. 2: Простори історика. Київ, 2020. С. 143–153.
178. *Дубровіна Л.А., Лобузін К.В., Онищенко О.С., Боряк Г.В.* Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України // *Рукописна та книжкова спадщина України.* 2020. Вип. 25. С. 290–309. <https://doi.org/10.15407/rksu.25.290>
179. *Іванова О.А.* «Казанський літописець» в Колекції рукописних книг Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського.* Київ : НБУВ, 2020. С. 347–358.
180. *Іванова О.А.* Нотні автографи В.С. Косенка у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історико-кодікологічний аспект // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.].* Київ, 2020. С. 618–621.
181. *Клименко І.В.* Архів українського історика О.С. Компан у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: археографічний огляд // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.].* Київ, 2020. С. 635–638.
182. *Коваль Т.В., Литвинова Л.А.* Наукова школа Любові Дубровіної // *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського.* Київ : НБУВ, 2020. С. 108–119.

183. **Коваль Т.В.** Архівна спадщина Л.Є. Махновця в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 638–640.
184. **Коваль Т.В.** Архівна спадщина М.І. Сагарди у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (до 150-річчя від дня народження) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 54–63. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.054>
185. **Мицан Т.В.** Архівна спадщина П.Й. Панча як джерело з історії розвитку української літератури ХХ ст. (на матеріалах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського) : наук. кат. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 649–652.
186. **Петрушко Л.А.** «Быть ... плачь великъ, яко и по мертвым»: емоції через смерть ближніх у реальному та ідеальному вимірах середньовіччя // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 291–301. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.291>
187. **Петрушко Л.А.** Загроза спасінню душ ближніх як обставина нерадісних емоцій у середньовічному тексті // Могилянські читання 2020. Відбудова християнських святинь України: історія, здобутки, перспективи : зб. наук. праць. Київ : Нац. Києво-Печерський іст.-культ. заповідник, Вид-во «Фенікс», 2020. С. 71–77.
188. **Петрушко Л.А.** «Моля Бога съ слезами ...»: сльози на молитві в системі відчуття печерської спільноти // Церква – наука – суспільство: питання взаємодії : матер. Сімнадцятої Міжнар. наук. конф. (трав. – черв. 2020 р.) / Нац. Києво-Печерський іст.-культ. заповідник. Київ, 2020. С. 61–64.
189. **Петрушко Л.А.** Система цінностей людини середньовіччя через призму емоційного світу // Богданівські читання : матер. XI Всеукр. наук. конф. (9–10 груд. 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 70–74.
190. **Ривкіна Г.А.** Мунштейн Леонід Григорович // Енциклопедія сучасної України. Т. 22 : Мр–На / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; Ін-т енцикл. досліджень НАН України. Київ, 2020. С. 124.
191. **Ривкіна Г.А.** Надір Моше // Енциклопедія сучасної України. Т. 22 : Мр–На / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.]; Ін-т енцикл. досліджень НАН України. Київ, 2020. С. 349.

192. **Сохань С.В.** Актова археографія: методи камерального опису та особливості видання наукових каталогів документальних комплексів актових джерел // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк, Н. Зубкова, Г. Папакін, О. Степченко, Н. Шип ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2020. С. 151–160.
193. **Сохань С.В.** До проблеми складання наукового каталогу документальних комплексів актових джерел // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 666–669.
194. **Стичинський І.В.** Нерегламентовані елементи австро-угорського військового однострою під час Першої світової війни (1914–1918) // Етнічна історія народів Європи. 2019. Вип. 59. С. 73–75. Режим доступу: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2019/59/articles/13.pdf><https://doi.org/10.17721/2518-1270.2019.59.13>
195. **Стичинський І.В.** Фотографії з архіву О. Карпеки. Значення та особливості зберігання // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 593–595.
196. **Сукало А.М.** Особові фонди представників української діаспори в архівних зібраннях Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України. Іван Багряний // Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації : матер. Міжнар. наук. конф (6–8 жовт. 2020 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2020. С. 669–672.
197. **Філіпович М.А.** «Казанський літописець» – перша наукова сходинка // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2020. С. 76–86.
198. **Хамрай О.О.** Детермінантний підхід до опису арабської дієслівної морфології // Східний світ. 2020. № 2. С. 135–154. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/SkhS_2020_2_12 <https://doi.org/10.15407/orientw2020.02.135>
199. **Черноіваненко В.В.** Передмова // Музиченко В. Володимир єврейський. Історія і трагедія єврейської громади Володимира-Волинського. Вид. 3-тє, випр. і доп. Нововолинськ : Формат, 2020. С. 11–15.
200. **Чернухін Є.К.** Архів родини Шептицьких у Прилбичах: реконструкція, огляд збережених документів // Наукові записки Національної біб-

- ліотеки імені Василя Стефаника. 2020. Вип. 12 (28). С. 108–136. [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12\(28\)-4](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2020-12(28)-4)
201. **Чернухін Є.К.** Грецькі написи на хресті Єрусалимського патріарха Феодана // Труди КДА. 2020. № 32. С. 45–58.
202. **Чернухін Є.К.** Грамота Константинопольського патріарха Якова про призначення Панкратія митрополитом Кам'янець-Подільської єпархії, пречесним та екзархом Малої Росії // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 25. С. 245–257. <https://doi.org/10.15407/rksu.25.245>
203. **Чернухін Є.К.** Пісні й вірші «великого міста»: до питання культури й побуту Маріуполя першої половини XIX ст. // Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій. 2020. № 8 (1). С. 73–79.
204. **Чернухін Є.К.** Тисячоліття християнства на Русі і відновлення елліністичних студій в Україні (нотатки з виставки грецьких рукописів в Афінах у листопаді–грудні 1988 року) // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк, Н. Зубкова, Г. Папакін, О. Степченко, Н. Шип ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2020. С. 61–75.
205. **Шун Н.А.** Від слов'янофільства до євразійства: еволюція історіософської думки російської інтелігенції (XIX–XX ст.) // VIRTUS : sci. j. / Sci. publ. Organization Sobornict ; ed.-in-chief M.A. Zhurba. Rubizhne : Volodymir Dahl East-Ukr. Nat. Univ., 2020. № 41. Лютий. С. 190–194.
206. **Шун Н.А.** Термінологічний ключ до вивчення суспільно-політичної думки в Росії (XIX ст.) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 197–215. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.197>
207. **Шун Н.А.** Шлях до визнання (есе) // Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної / відп. ред. О. Онищенко ; упоряд.: О. Боляк, Г. Боряк [та ін.] ; НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського Київ : НБУВ, 2020. С. 192–196.
208. **Batanova Tetiana.** Documents about the activity of the Jewish political parties in the Ukrainian Central Rada in Kyiv archives and the collection of Judaica Department of V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: custodial history, structure and content // Рукописна та книжкова спадщина України. 2020. Вип. 26. С. 311–324. <https://doi.org/10.15407/rksu.26.311>
209. **Dubrovina L.** Designing the Repository of Documentary Cultural Heritage / N. Kunanets, V. Dobrovolska, N. Filippova, K. Parviz, H. Lypak, O. Duda, N. Vere�ennikova, M. Karp, C. Shunevych, L. Dubrovina / Conference on Computer Science and Information Technologies, (CSIT) 2020: Advances in Intelligent Systems and Computing V, pp. 1034–1044. Режим доступу: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-63270-0_70https://doi.org/10.1007/978-3-030-63270-0_70

2021

210. **Батанова Т.О.** Відродження наукової юдаїки в Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського (1990–2021) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 748–751.
211. **Батанова Т.О., Черноіваненко В.В.** Академічна юдаїка в незалежній Україні (1991–2021): досвід наукових бібліотек // Бібліотечний вісник. 2021. № 6. С. 64–65.
212. **Бодак О.П.** Історико-кодикологічні дослідження в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (2001–2020) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 423–427.
213. **Боряк Г.В., Дубровіна Л.А.** Деміург передусім означає Майстер, точніше – Вільний Ремісник (Роздуми над книжкою: Потульницький В.А. Деміург. Історіософія Омеляна Пріцака. Харків : Акта, 2021) // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 333–340.
214. **Булатова С.О.** Барвіста палітра страв рукописної кухарської збірки «Podróžny potrawy z postem» середини XVII ст. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 431–433.
215. **Василюк О.Д.** Колекція листів та фото з Ірану В.Ф. Мінорського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 341–357. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.341>
216. **Гальченко О.М., Зінченко С.В.** Нові дані про діяльність інтролігаторської майстерні М. Сльозки в світлі бібліопегістичних досліджень // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 110–139. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.110>
217. **Гальченко О.М.** Термінологічне забезпечення кодикологічних досліджень в Україні // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 433–437.
218. **Гарбар Л.В.** Архівні документи Івана Петровича Крип'якевича у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управ-

- ління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 437–441.
219. **Гнатенко Л.** Віденський Октоїх – вісім віків від часу створення: актуалізація датування // Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 : дослідж. : міжнар. кол. моногр. / [упоряд.: В.В. Корнієнко, Х. Міклас] ; відп. ред. Л. Гнатенко ; Укр. культур. фонд. Київ ; Відень : Горобець, 2021. С. 29–55.
220. **Гнатенко Л.А.** Віденський Октоїх як конволют // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 441–444.
221. **Гнатенко Л.** Дві наукові публікації Службника Теодоровича XIV ст. // Молитовник князя Володимира (Службник Теодоровича) XIV століття : вид. факсим. типу : дослідж. / відп. ред. Л. Гнатенко = Prayerbook of Great Prince Volodymyr (Teodorovich Euchologion) of the 14th century : Facsimile-type edition. Researches / Managing ed. L. Hnatenko. Київ : Горобець, 2021. С. 305–317.
222. **Гнатенко Л.** Передмова // Віденський Октоїх. Codex Vindobonensis Slavicus 37 : дослідж. : міжнар. кол. моногр. / [упоряд.: В.В. Корнієнко, Х. Міклас] ; відп. ред. Л. Гнатенко ; Укр. культур. фонд. Київ ; Відень : Горобець, 2021. С. 7–10.
223. **Горбач Т.С.** Маєстатична печатка Казимира III із зібрань Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 444–446.
224. **Горобець Г., Гнатенко Л., Корнієнко В., Мойсієнко В.** «Повертаємо в Україну культурну спадщину» // Зовнішні справи. 2021. № 1–2. С. 49–55.
225. **Горишихіна О.Ю.** Огляд історії російсько-єврейських періодичних видань 1919–1937 рр. (з колекції «Періодика» відділу фонду юдаїки Інституту рукопису НБУВ) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 751–754.
226. **Добрянська Т.А.** Титульные листы кириллических рукописных книг XVII в. (по фондам Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского) // Материалы XVII Междунар. книговед. чтений (Минск, 22–23 апр. 2021 г.). Минск, 2021. С. 215–219.
227. **Добрянська Т.А., Дудка Ю.Б.** Особовий архів М.А. Шудрі з фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського:

- археографічний огляд надходжень 2012 р. // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 454–457
228. *Дубровіна Л.А.* Науково-інформаційна та видавнича діяльність України // Національна академія наук України в 2018–2021 рр. До тридцяти років незалежності України : кол. моногр. / НАН України. Київ, 2021. С. 144–162.
229. *Дубровіна Л.А.* Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: 30 років незалежності // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 5–9.
230. *Дудка Ю.Б.* Научные справочники как информационная составляющая социокультурного пространства (на примере изданий Института рукописи Национальной библиотеки Украины имени В.И. Вернадского) // Материалы XVII Междунар. книговед. чтений (Минск, 22–23 апр. 2021 г.). Минск, 2021. С. 314–316.
231. *Іванова О.А.* Написи та записи в «альбомах навчальних малюнків іконописної майстерні Києво-Печерської лаври XVIII ст. / Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 464–467.
232. *Клименко Е.С.* Архів Л.М. Ревуцького у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: систематизація та зміст // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 482–485.
233. *Клименко І.В.* Архів українського мистецтвознавця, історика та етнографа Б.С. Бутника-Сіверського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: археографічний огляд (до 120-річчя від дня народження вченого) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2021. С. 485–488.
234. *Коваль Т.В.* Фотодокументи у складі особового фонду Л.Є. Махновця // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 489–491.

235. **Коваль Т.В., Сукало А.М.** Рукописна та архівна спадщина : від рукопису до бази знань // Бібліотечний вісник. 2021. № 6. С.
236. **Корчемна І.С., Зубкова Н.М.** Особовий архів академіка А.Ю. Кримського в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: історія формування та нові надходження 2013–2020 років // Рукописна та книжкова спадщина України. 2021. Вип. 27. С. 267–384. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.367>
237. **Корчемна І.С., Коваль Т.В.** Комплектування фондів Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (2001–2020) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 498–502.
238. **Мицан Т.В.** Епістолярна спадщина П.Й. Панча як джерело з історії розвитку української літератури ХХ ст. (на матеріалах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 505–507.
239. **Петрушко Л.А.** До питання про екскурсійну діяльність Церковно-археологічного музею // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 508–511.
240. **Петрушко Л.А.** Особовий фонд П.Г. Тичини у зібранні Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Наукові читання. Тичинівська епоха. Народження поетів: до 130-річчя від дня народження Павла Тичини. Київ ; Рівне, 2021. С. 103–114.
241. **Петрушко Л.А.** Сльози і печаль у пророчих книгах Старого Завіту // Церква – наука – суспільство: питання взаємодії : матер. Дев'ятнадцятої Міжнар. наук. конф. (Київ, 26–28 травня 2021 р.) / Нац. заповідник «Києво-Печерська лавра». Київ, 2021. С. 59–62.
242. **Петрушко Л.А.** Печаль і слези в Апостолі та Апокаліпсисі // Могилянські читання 2021. Вивчення та збереження культурного надбання: до 95-річчя заснування Національного заповідника «Києво-Печерська лавра» : зб. наук. праць. Київ, 2021. С. 84–87.
243. **Петрушко Л.А.** Візія сліз і печалі у Псалтирі // «Софійські читання». Київ, 2021. С.
244. **Ривкіна Г.А.** Наукова спадщина Мойсея Береговського у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: дослідження і

- збереження єврейського музичного фольклору // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 761–764.
245. **Сохань С.В.** Документи Венеційської республіки XV–XVIII ст. з колекції В.В. Качановського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 522–524.
246. **Степченко О.П.** Документний склад архівної спадщини М.В. Левитського у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: загальний огляд та інформаційний потенціал // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 525–528.
247. **Стичинський І.В.** Родинний фотоальбом з архіву О.М. Ігнатєва. Цінність та стан пам'ятки // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 741–743.
248. **Сукало А.М.** Епістолярна спадщина Віри Вовк (за документами особового фонду ЦДАМЛМ України) // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 528–532.
249. **Філіпович М.А.** Український хронограф старшої редакції XVII ст.: історіографічний огляд // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 532–536.
250. **Філіпович М.А.** «У запасному батальйоні» – спогади-щоденник Володимира Федоренка про службу в 26-му запасному батальйоні (1915–1916 рр.) // Друга Всеукр. наук.-практ. конф. «Зброяря: історія розвитку озброєння та військової техніки» (Львів, 8 жовт. 2021 р.) : зб. тез доповідей. Львів : НАСВ, 2021. С. 116–117.
251. **Хамрай О.О.** Бібліографічна класифікація матеріалів відділу фонду юдаїки Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) /

- НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 768–771.
252. **Хамрай О.О.** Рукописні матеріали з єврейської містики в зібраннях відділу фонду юдаїки Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського // *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку* : матер. Міжнар. наук. конф. (Харків, 18–19 листоп. 2021 р.) / під ред. проф. В.М. Шейка [та ін.]. Харків : ХДАК, 2021. С. 69.
253. **Черноіваненко В.В.** Аміда // *Велика українська енциклопедія*. Т. 2. Київ : Держ. наук. установа «Енциклопедичне вид-во», 2021. С. 302–303.
254. **Черноіваненко В.В., Гірік С.І.** Антисіонізм // *Велика українська енциклопедія*. Т. 2. Київ : Держ. наук. установа «Енциклопедичне вид-во», 2021. С. 652–654.
255. **Черноіваненко В.В.** Ірина Сергєєва і її внесок у розвиток академічної юдаїки в Україні // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 775–778.
256. **Чернухін Є.К.** До 200-річчя Грецької революції 1821 року: Софроній Каллігас про османську окупацію Афона 1821–1830 років // *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2021. Вип. 27. С. 270–284. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.270>
257. **Шун Н.А.** Питання методології суспільствознавства в наукових дискурсах Євгена Васильовича Спекторського // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ, 2021. С. 543–547.
258. **Шун Н.А.** Український патріот і соціал-демократ Сергій Подолінський (1850–1891) // *VIRTUS : Scientific Journal / Editor-in-Chief M.A. Zhurba*. № 53. April. 2021. С. 93–101.
259. **Щеколдіна Н.О.** Освітня робота як складова розвитку юдаїки в Україні: організація Форуму працівників єврейської освіти «Етрог» // *Бібліотека. Наука. Комунікація. Від управління ресурсами – до управління знаннями* : матер. Міжнар. наук. конф. (Київ, 5–7 жовт. 2021 р.) / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, [та ін.]. Київ : НБУВ, 2021. С. 782–784.
260. **Dubrovina L., et al.** Digital humanitarian project as a component of digital humanities. *Science and Innovation*, 2021, 17.1: 54–63. Режим доступу:<https://scinn-eng.org.ua/ojs/index.php/ni/article/view/38><https://doi.org/10.15407/scine17.01.054>

Електронні ресурси

261. **Булатова С.О.** Старопольська кухня на смак та колір // Інший смак / сайт *izhakultura* (їжа культура) : Науково-освітній сайт, присвячений історії гастрономії. URL: https://yizhakultura.com/material/20190511_1605 (дата звернення 11.05.2019).
262. **Булатова С.** Старопольські страви на українських землях // Інший смак / сайт *izhakultura* (їжа культура) : Науково-освітній сайт, присвячений історії гастрономії. URL: https://yizhakultura.com/material/20190531_1547 (дата звернення 31.05.2019).
- 263 **Булатова С.О.** Сучасна гастрономічна література Польщі // Інший смак / сайт *izhakultura* (їжа культура) : Науково-освітній сайт, присвячений історії гастрономії. URL: https://yizhakultura.com/material/20190624_1539 (дата звернення 24.06.2019).
264. **Булатова С.О.** Кулінарна спадщина: з досвіду опрацювання. Збірка для кухмістера 1757 р. // Інший смак / сайт *izhakultura* (їжа культура) Науково-освітній сайт, присвячений історії гастрономії. URL: https://yizhakultura.com/material/20210812_0904 (дата звернення 12.08. 2021).
265. **Гарбар Л.В.** Ківлицький Євген Олександрович // Українська бібліотечна енциклопедія : онлайн-енциклопедія бібліотек, бібліотечної справи і бібліотекознавства України. Електрон. дані / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого : офіц. сайт. URL: [https://ube.nlu.org.ua/article/Ківлицький Євген Олександрович](https://ube.nlu.org.ua/article/Ківлицький_Євген_Олександрович) (дата звернення 23.09.2021).
266. **Ривкіна Г.А.** Моргуліс Михайло Григорович // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [онлайн] / Гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк [та ін.] ; НАН України; НТШ. Київ : Ін-т енциклоп. дослідж. НАН України, 2019. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=69242 (дата звернення 21.11.2021).
267. **Степченко О.П.** Стебницький Петро Януарійович. // Українська бібліотечна енциклопедія : [веб-сайт] / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. URL: [http://ube.nplu.org/article/Стебницький Петро Януарійович](http://ube.nplu.org/article/Стебницький_Петро_Януарійович) (дата звернення 24.05.2018).
268. **Степченко О.П.** Криловський Амвросій (Амбросій) Семенович // Українська бібліотечна енциклопедія : [веб-сайт] / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. URL: [https://ube.nlu.org.ua/article/Криловський Амвросій \(Амбросій\) Семенович](https://ube.nlu.org.ua/article/Криловський_Амвросій_(Амбросій)_Семенович) (дата звернення 18.06.2018).

ЗМІСТ

ВСТУП	3
--------------	---

Розділ 1

Дослідження фондів рукописних книг : історія та теорія рукописно-книжної спадщини, конкретно-історичні студії, формування електронного ресурсу

(Л.А. Дубровіна, О.М. Гальченко, О.П. Бодак)

1.1. Формування комплексного напрямку вивчення рукописно-книжної спадщини в 90-х роках ХХ ст.	11
1.2. Розвиток історико-кодикологічних досліджень у 2000–2021 роках	
1.2.1. Науково-теоретичні дослідження РК. Українська кодикологічна школа Л.А. Дубровіної	25
1.2.2. Конкретно-історичні дослідження рукописної книги	35
1.3. Публікації текстів рукописних пам'яток та створення електронних ресурсів на рукописну книгу	68

Розділ 2

Комплексні джерелознавчі й книгознавчі дослідження рукописних та книжних зібрань і колекцій

(Л.А. Дубровіна, Т.В. Коваль, Т.О. Батанова)

2.1. Наукове описування та джерелознавчі дослідження історичних рукописних і книжних зібрань та колекцій	91
2.2. Історичні та історико-джерелознавчі дослідження на базі рукописних та архівних фондів	117
2.3. Описування та дослідження документальних колекцій та зібрань, створення наукових каталогів	124
2.4. Колекції та зібрання фонду юдаїки: наукове описування, дослідження, створення наукових каталогів та електронних ресурсів	135

Розділ 3

Комплектування та опрацювання особових архівних фондів у 2000–2021 роках, архівні довідники та створення електронного ресурсу

(І.С. Корчемна, Л.В. Гарбар)

3.1. Особові архівні фонди ІР НБУВ: особливості комплектування та сучасний стан	161
3.2. Наукове опрацювання фондів ІР НБУВ у 2001–2021 роках	177
3.3. Особові архівні фонди як джерело історико-культурних досліджень. Електронний ресурс «Рукописний фонд: особові архівні фонди»	199

Розділ 4

Науково-дослідницькі проекти з історії науки, архівної та бібліотечної справи. Створення інтегрованих ресурсів книжкової та документальної спадщини

(Л.А. Дубровіна, Н.М. Зубкова)

4.1. Дослідження історії Національної академії наук України та її засновників. Вернадськіана	235
4.2. Дослідження історії Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та вітчизняної бібліотечної справи	249
4.3. Інтегровані цифрові ресурси національної книжкової та документальної спадщини: розвиток теоретичних та науково-практичних засад	268
4.4. Створення різновидового електронного ресурсу, баз даних документальної і книжкової спадщини та сайту ІР НБУВ	283

Розділ 5

Популяризація наукових знань, соціокультурна та видавнича діяльність, обслуговування читачів

(О.П. Степченко, А.М. Сукало)

5.1. Участь у міжнародних наукових заходах, професійно-навчальних програмах та стажуванні	295
5.1.1. Популяризація фонду юдаїки ІР НБУВ	305
5.2. Соціокультурна діяльність	313
5.3. Видавнича діяльність, рецензування, підготовка кадрів вищої кваліфікації, науково-організаційна робота	323
5.4. Обслуговування читачів, науково-консультаційна діяльність	327

ПІСЛЯМОВА	335
ДОДАТКИ	
Штатний розпис Інституту рукопису НБУВ (2000–2021)	343
Наукові заходи за участю співробітників Інституту рукопису НБУВ (2000–2021)	350
Публічні заходи за участю співробітників Інституту рукопису НБУВ (2000–2021)	403
Електронні виставки Інституту рукопису НБУВ, представлені на порталі НБУВ (2011–2021)	452
Звернення/запити/листування Інституту рукопису НБУВ (2000–2021)	468
Бібліографічний покажчик публікацій співробітників Інституту рукопису НБУВ (2018–2021)	477

Для нотаток

Для нотаток

Наукове видання

Тетяна Олександрівна Батанова, *Ольга Петрівна* Бодак,
Олена Михайлівна Гальченко, *Лариса Володимирівна* Гарбар,
Любов Андріївна Дубровіна, *Наталія Михайлівна* Зубкова,
Тетяна Володимирівна Коваль, *Ірина Степанівна* Корчемна,
Ольга Петрівна Степченко, *Алевтина Миколаївна* Сукало

**ІНСТИТУТ РУКОПISУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО:
формування фонду, науково-дослідницька та науково-інформаційна
діяльність, створення електронного ресурсу (2000–2021)**

Монографія

Редактори

Н.М. Зубкова, Я.В. Кучмій

Дизайн обкладинки

Г.І. Булахова

Комп'ютерне верстання

О.С. Боляк

Підписано до друку 24.12.2021. Зам. № 34.

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 41,92.

Гарнітура: Times New Roman.

Наклад 200 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.

Друкарня Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
03039. Київ-39, проспект Голосіївський, 3